

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Masa'ot R. Binyamin mi-Ṭudelo

ne'erakh ye-nisdar 'a.p. 3 k.y. 'atiqe yomin ye-nusha'ot she'ar sefarim
shonim 'im he'arot ye-he'arot u-mavo

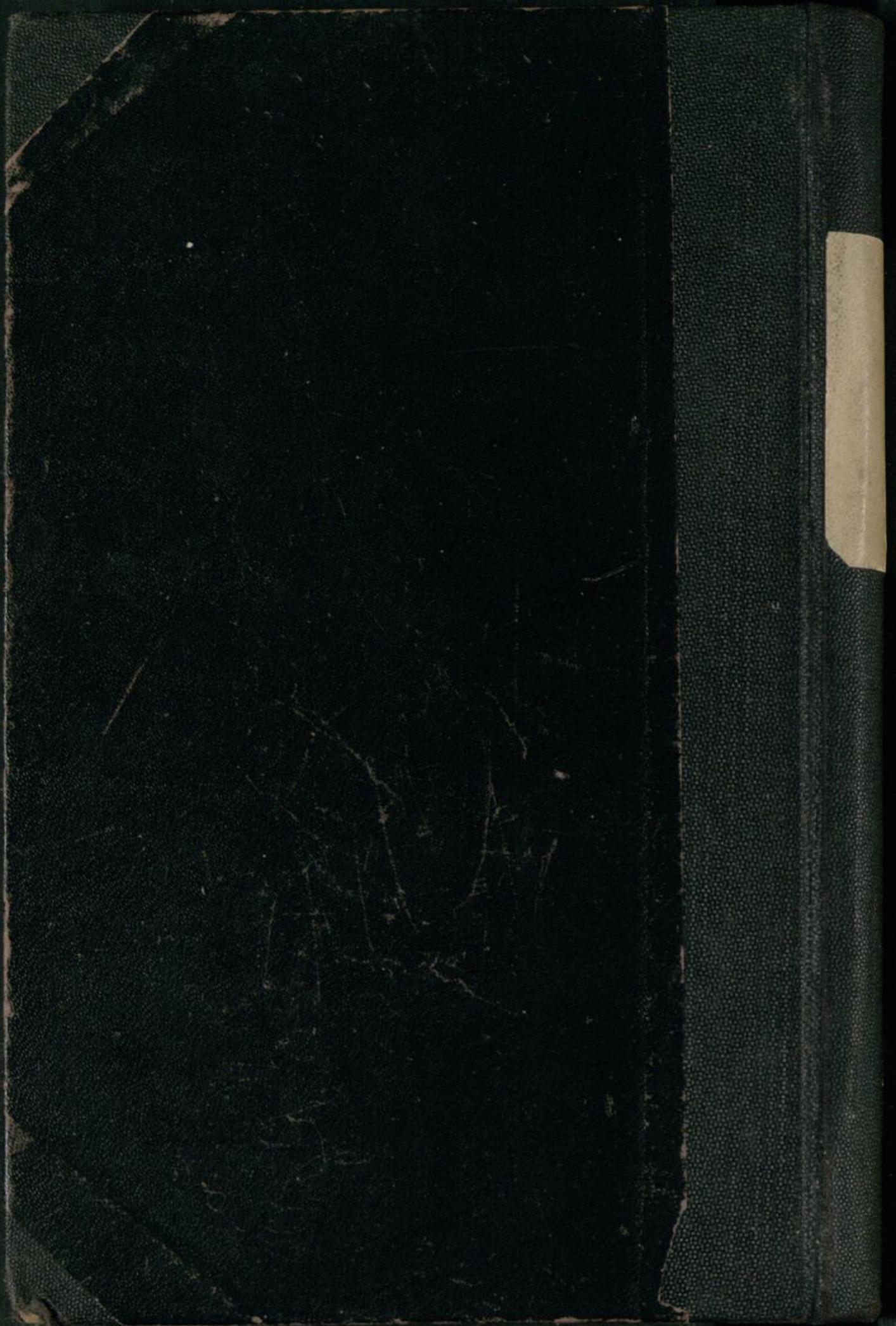
Hebräischer Text

Binyamin ben Yonah <mi-Ṭudelah>

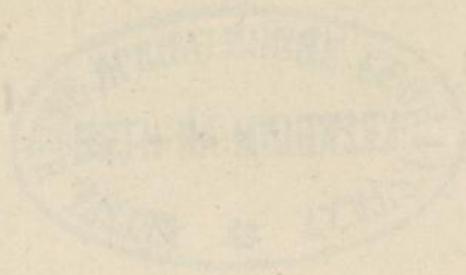
ולידוטמ, הנוי ןב ןימינב

Frankfurt a.M., 1904

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9713

153

LIBRARY
OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION
1892

Die
Reisebeschreibungen
des
R. Benjamin von Tudela

nach

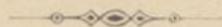
drei Handschriften, aus dem 13. und 14. Jahrhundert
stammend, und ältern Druckwerken ediert und übersetzt,
mit Anmerkungen und Einleitung versehen

von

Dr. L. Grünhut
Jerusalem.

und

Markus N. Adler
London.

I. Teil
Hebräischer Text.

Frankfurt a. M.
Verlag von J. Kauffmann.

1904.

Preis: M. 2.50.

ספר

מסעות ר' בנימין

מטודילו

חלק ראשון

נערך ונסדר עפ"י שלשה כ"י עתיקי יומין ונוסחאות
שאר ספרים שונים עם הארות והערות ומבוא בראש הספר
ונלוו אליו ב' הוספות בסוף הספר
ויצא לאור עולם

ע"י

אלעזר הלוי דר' גרינהוט בירושלם תר"ב
בסיעת מרחמוהי החכם מו"ה מרדכי הכהן אדלער נ"י
בלונדון יע"א.

Frankfurt a. M.

Verlag von J. KAUFFMANN

1904

Preis: M. 2, 50,

Nachdruck strengstens verboten.

בדפוס ה"ר שמואל הלוי צוקערמאן הי"ו

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek

0828

לאות זכרון

ואהבה פנימית

להחכם המהולל והנעלה המפורסם ברוב צדקותיו

ותמימת דרכיו

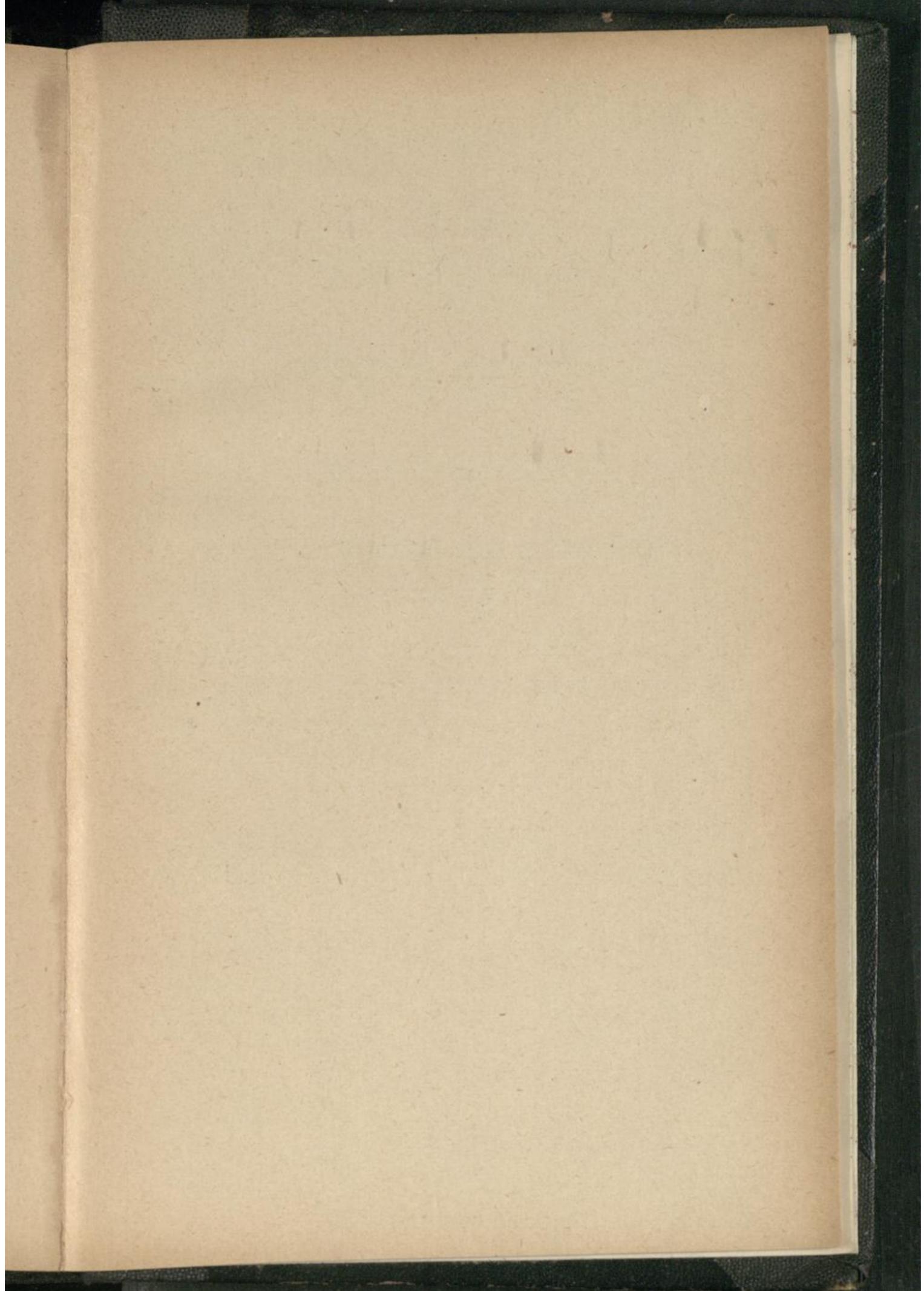
כמוהר"ר אברהם למשפחת גייגער הי"ו

ליום מלאת לו שבעים שנה לימי חיו

בעשירי לחדש אדר

מוגש ברגשי כבוד

מאת המחבר והמו"ל

הקדמה

הספר היקר הזה אשר טפחתי ורביתי בעמל כחי, יוצא עתה בפעם הראשונה לאור עולם עפ"י נוסחאות היותר ישרות והאמיתיות אשר כגודל ערכן כן הגדל ערך הספר אשר עד הנה נפשט הודו מעליו ע"י רובי טעויותיו אשר הדפוסים העלו על פניו. את האורות האלה אשר יאירו אל מול פני הקורא לקמתי מתוך שלשה כ"י¹ אשר עליהם כבר באתי במגילת ספר כתוב בח"ב מספרי זה באורך ואין להכפיל הדברים ללא צורך. חוץ מזה השתמשתי בהוצאת אשעה, בדפוס אלטדארף, בנוסחאות הסדר² הדורות כמבואר אצלי שם שם באר היטב. אמנם מכל אלה הניסחאות לא הכנסתי הוך גוף הספר, אשר עיקרו הוא נוסחת הכ"י של הח' עפשטיין כאמור שם כי אם הדברים אשר חסרונם נכר לעין כל ואשר היותר הכרחים להבנת הענין. אותם הצגתי בשני חצאי מרובע, ואשר מצאתי נחוי למחוק נתתי בשני חצאי עגול. יתר הדברים הבאתי בשלהי היריעה עפ"י הסימנים האלה ואשר זה פירושים: **ב** = בריש מוועום; **ק** = קאואנאטענזע; **ל** = לאנדאן [ר"ל תוצאת אשער]; **א** = אלטדארף **ס** = סדר הדורות. לפעמים ולעתים רחוקות הבאתי עוד איזה נוסחאות אך אין לפורמן פה כי מעוטות הנה וכבר מבוארות בסמוך ברשימת

¹ אודות הכ"ק עיין בסוף הערותי. וע"ד כ"ע עלי להגיד כי במקום שער הספר כתוב 29 Nov. 1823 [כך נמצא רשום אצלי בשנים ושלשה מקומות אמנם החכם עפשטיין נ"י עוררני בטובו הגדול כי נתחלף לי 7 באות 3 וצ"ל 1723] ואחר זה: ברשות המפואר החוקר הבאתי לכיתו כנראה בבית החכם וצ"ל וקודם התחלת הספר כתוב: לסי' שמואל יצחק בר"ב ש"ש אינרכי, ו"ל. כ"י זה מחויק ל"ז דפים: אותו שמתי לעיקר הספר והאותיות בכתב מרובע הנמצאות בצדו מורות על מנין הדפים שלו.

² שם בערך ר' יוחנן הסנדלר כ' וז"ל ואני ראיתי בספר מסעות בנימין שראה הכלי שרו שהיה שורה בו העורות ע"כ הנה מוכח מזה שהספר לא בא בשלמותו אלינו, כי המאמר הזה ליתא בשום מקום.

הקדמה

„ראשי³) התיבות". וזה משפט יתר הסימנים : האות אשר בצדו סימן כזה [] מורה כי כ"י או דפוס פלוני מוסיף ; ואשר ימצא בצדו () פו' שב"י פלוני או דפוס פלוני מוחק. ואת אשר הוצג בצדו או לפניו ולאחריו סימן כזה / / מורה שב"י [או נוסח] פלוני משמש במלה או במלים אחרות. לרונמא צד א' שירה 1 : ב (הספור) /ספר ; פירושו כתב יד זה מוחק מלת „הספור" וקורא במקומו ספר. עוד שם שורה 2 : בק [יצא /ק בא / . . . / פירושי ששניהם מוסיפים על הכ"י שלפנינו אולם ק אינו קורא יצא כי אם בא. ועל דרך זה כל הספר. ושמתי לכל אלה מדור בפני עצמם בשלהי היריעה כאמור ואת אשר מצאתי להעיר הצגתי את הערותי האלה לכדנה בסוף הספר וסמנתין מא' עד השל"ג.

והו משפט עבודתי ואקיה כי לא לריק יגעתו.

ירושלם תו"כ ותר"ב מסעות בנימין לפ"ק

אלעזר הלוי ד"ר גרינחוט

(³) ואלו הם : כ"י = כתב יד או כתבי יד : כ"ה = כתבי היר : הכ"י = הכתבי יד או הכתב יד : דפו"א = דפוס אלטדארף : דפוא"מ או דא"מ = דפוס אמסטערדאם דפו"ז = דפוס זאלקווא : ד"פ = דפוס פירארא : דפו"ק או דפ"ק = דפוס קישטא ; כיב"מ או כ"י ב"מ = כתב יד בריטיש מוועום : כי"ק = כתב יד קאזאנאטענע : כיבמו"ק או כ"י כפו"ק = כתב יד בריטיש מוועום וקאזאנאטענע : כי"ע = כתב יד עפשטיין : כו"פ או כפו"פ = כפתיר ופרח ; ר"ב = רבי בנימין : מר"ב = מסעות ר' בנימין : נו"א = נוסח אחר קא = קאנסטאנטינאפעל : ש"י = שפתי ישנים.

פתח דבר

— א —

נוסחת כיב"מ¹.

כבר יעדתי לתת רשימה לפני הקוראים מנוסחת כ"י זה והנני למלאות את דברי; ואחר אביא את התולדות היוצאות משיב הנוסח הזה. אך יען כי על הרוב הכנסתי את הנוסח הזה בפנים הספר ע"כ לאהבת הקצור אציין רק על הדף והשורה אשר בה תמצא ההוספה הזאת ואומר

צד ב' שורה א' ²	צד 10 שורה י"א
" שם " ט' אליכסאנדרה	" 13 " ב'
[נוסחת כיב"מ	" 24 " ו' פרינצ פו אמונת ²
אסכנדריה וכן	וכו'
בכל הספר היא	" 27 " ה'
הנכונה].	" 33 " י'
" 7 " ו'	" 34 " י' והם מגיעות לגבול
" 8 " ח' טרקיאנוס [ועד	בנימין [צ"ל] בצלצח
מלכות נירוס	" 41 " י"ג
וטכריום שהיה	" 42 " ח'
בימי ישו הנוצרי	" 43 " י' וכשארספרי' חסרות
[ועד מלכות]	ה' שורות שלמות
פפוס אביו של	" 45 " י"א
קרלו [מגנום]	" " " ט"ו
" 9 " ה' תליום ב תלי	" 50 " ה' ⁴
תליום.	" " " ט"ו
" " " י' חנומים.	" 51 " ו'

¹ עמה מסכים על הרוב גי' כ"ק. ברשימה הזאת לא הכאתי רק אותן הדברים היותר בולטים, אבל בלעדיהם ימצאו תקונים עפ"י כ"י זה כמעט בכל דף ודף אשר תקצר היריעה מהכיל אותם. יורשם הקורא במקומם. ² גי' הספרים "יצאתי תחלה מעיר שרקוסטה" אין לה שחר. כי הוא היה מעיר טודילה א"כ ממנה יצא. ושם למטה בסוף אות 2 במקום ב לטרושא צ"ל לטרושא. ³ שם שורה י"ב במקום באבנט צ"ל באבנט. ⁴ אחר מלות שכעולם צ"ל 282.

(5) ר' " 75 "	צד 52 שורה ו'
ט' " " "	ט' " 55 "
(**5) י' " 76 "	ט'—ט"ו " 57 "
(***5) ר' " 78 "	י"ג " 58 "
י"א " " "	ד' " 60 "
(6) א' " 79 "	ט"ו " 67 "
(7) ב' " 89 "	ה' " 69 "
ז' " 95 "	י"ד " 71 "
ג' " 101 "	ו' " 73 "
ב' " 104 "	(5) ט' " " "
	י"א " " "

— ב —

צדצה — רמה

אודות רמה העיר אשר בה נולד ואח"כ דר בתוכה שמואל הנביא, יאמר ר' בנימין [צד 39]: „רמלה היא רמה". אמת כי כי"ק גו' „הרמה" במקום רמלה אך הגי' הזאת היא יחידית נגד גי' כל הספרים שראיתי. ואין ספק כי בסדר הדורות [ערך ב"א התפ"ד] שמביא את המאמר הזה וגר' ג"כ רמה שגם בדבריו נפל ט"ס ויש לקרות: כשלקחו הנוצרים „רמלה" ולא „רמה".

מן

(5) שם אות 1 במקום /כעס/ צ"ל /יכעס/. אות 6 צ"ל [ק עד]. אות 9 אחר מלת שום צ"ל] ואחר אדם יש למחוק את סימן זה. אות 11 במקום ק המלך צ"ל ב והמלך (5) אות 6 במקום לא צ"ל בא וה—ב אחר קב יש למחוק מן הכתב. ובאות 9 צ"ל (פרס). (5) אות 10 צ"ל בק בקצה ואחר [קב] יש למחוק את ה—ב מן הכתב (5) אות 4 צ"ל [את] כל חייליו. סוף אות 11 צ"ל [ק מן]. (6) סוף אות 1 צ"ל חבירו. (7) הגי' סכא במקום שכא שבשאר ספרים היא רב הערך עיין לקמן.

מן העיירות אשר נקראו רמה נודעות לנו חמשה ואלה הן
א' כנכול בנימין [שופטים י"ט, י"ג; ישעי' י', כ"ט]; השגיה בהר
אפרים [ש"א א', י"ט ועוד שם במקומות שונים]; ג' בארץ נפתלי
[יהושע י"ט, ל"ו]; הרביעית רמת מצפה בגלעד [שם שם י"ג, כ"ו]
והעיר החמישית אשר נקראה בשם רמה היתה בנחלת שמעון [שם
שם י"ט, ח']. בעמדנו על החקירה, איזה מהן היתה עיר שמואל,
נאמר בהשקפה הראשונה הלא מקרא מלא דבר הכתוב: ויהי איש
אחר מן הרמתיים צופים „מהר אפרים” [שם א', א']. מעתה כנראה
אין שום התנגדות לקבלת ר' בנימין שעיר רמלה אשר באמת בהר
אפרים היא או עיר אחרת בסמוך לה, היתה העיר אשר חפצנו לידע
איה היתה מקומה. וזהו ג"כ דעת קצת החוקרים שלא מכני עמנו
עיין געזעניאום אוצר המלים ערך רמה.

אמנם אחר התבוננת קצת נראה שדעה זאת מופרכת ועומדת
מהכתובים בעצמם כמו שנבאר. שאלו כבקשו אחר אתונות אביו
האבודות יאמר הכתוב: ויעבור בהר אפרים ויעבור בארץ שלשה . . .
ויעברו בארץ שעולים . . . ויעבור בארץ ימיני וגו' [ש"א ט', ד'].
הנה נזכר כאן „ארץ שלשה”, ולפי דעת ת"י הוא ארע דרומא
כלומ' ארץ הנגב אשר בין ערי הארץ ההיא תמנה גם העיר לוד
[עיין פראנקעל, מכוא הירושלמי דף ו' ע"א ושווארץ דאם הל'
לאנד צד 104 בהערה שם]. וקצת ראה יש לזה מעדותו של
איוועביאום שעוד בימיו היתה עיר שלישה ורחוקה כשש שעות
סעיר לוד. לפי זה אין שום יסוד לדברי שווארץ [שם שם צד 122]
כמ"ש שארץ שלישה מקומה בככר הירדן היא. וכן מ"ש שיק
[ירושלים ח"א צד 157] אודות שלישה, לא ישו דבריו בעיני
ובפרט הרכיב שם שלישה עם ליש [ישעי' י', ל'], ובאמת הם בלי
שום ספק ב' מקומות שונים ואין שום קשור ביניהם.

אחר זה נאמר שם: המה באו בארץ צוף וגו' ויאמר לו הנה
נא איש אלהים בעיר הזאת וגו' [ש"א ט' ה' — ו'], אבל אחר
שכבר עברו שלישה [לאמר את הנגב] ואת ארץ שעלים ובנימין
כי צד אפשר שכאו עתה לרמה אשר בהר אפרים?

ובסמוך שם עיר נאמר: בלכתך היום מעמדי ומצאת שני
אנשים עם קבורת רחל כנכול בנימין בצלצח וגו' [שם שם י', ב'].
והנה משמעות הכתובים מורה שרחל מתה ברמה [ירמיה ל"א, ט"ז]

וכן

וכן הכין גם הרמב"ן ז"ל את משמעת הכתוב הזה בפ' על התורה
בראשית מ"ה, ז' וכן איתא בספרי וזאה הברכה פסקא שנ"ב ע"ש
ואף שהרב ז"ל חזר מזה שם בפירושו לפ' וישלח ל"ה, ט"ז היינו
מטעם כי עפ"י המסורה קבירתה היא סמוך לבית לחם, ובאמת לא
נדע בבירור כהיום כמה היא מדה ככרת הארץ [בראשית שם שם]
ולא נאמר בשום מקום „אצל" אפרת כי אם בדרך „אפרת" ולשון
זה שפיר נופל אף על רחוק מקום קצה. ועוד גם פשטת הכתובים
הן זה של ירמ' והן זה של ש"א משמע שקבורתה היא בגבול
בנימין [ועיין שיק בירושלים שם שם], ואלו מירושלם והלאה לצד
דרום כבר לארץ יהודה תחשב.

והנה בדבר צלצח יאמר ר' בנימין [עפ"י נוסחה כיב"מ] וז"ל
ולפני ירושלם כמו ג' מילין בית קברי ישראל וכו' והם מניעות
לגבול בנימין ¹ בצלצח ע"כ. זה מתאים עם המציאות, יען כי הדרך
מירושלם עד מצפה שהיא העיר רמה של שמואל הנביא והיא היא
הרמה ², אשר עליה יאמר ירמיה הנביא „קול ברמה נשמע וגו'
רחל טככה על כניה וגו' [ירמ' שם שם], באמת לא רחוק יותר
מן קרוב לג' מילין. — עפ"י זה נבין את דברי התוספתא מובא
בילקוט ש"א רמז ק"ט אשר זה לשונה: . . . בצלצח ר' יוסי הגלילי
אומר צח צל יום, דרש מלת צח על היום וכן בערכית נקראת השמש
צח [עיין געזעניאום באוצר המילין שלו ערך צלצח], כלומר היום [או
השמש] אסף נגהו, והיא מליצה נשגבה על שם מיהת רחל אמנו
במקום ההוא. אמנם ר"ע [בילקוט שם] דרש „צח צל של זקן", ומלכים
מחלצין יצאו [בראשית ל"ה, י"א] כלומר אף הצל של יעקב אבינו
היה צח כי כמיהת רחל נולד בנימין אשר שאול המלך יצא מחלציו.
ויש עוד שיטה שלישית והיא לרש"י ז"ל בשמואל שם אשר ז"ל:

צלצח

¹ לפנינו בדפוס נפל שם ט"ס וצ"ל בצלצח במקום בצלצח. ² לא
אמנע מלהעיר את לב הקורא, כי בימים האחרונים האלה הפרו הצרפתים
בחלקת השדה אשר להם על ררך שכם כרחוק שעה מירושלם וכמו כן ממצפה
ומצאו שם מצרות רבות מלאות עצמות. נמצא שהיה שם בית הקברות בימי
קדם, עד היכן הגיע? א"א כהיום לדעת. אבל מי יודע אם לא יתגלו עוד צפנות
בימים הבאים? אולם אי אפשר לומר שירמ' כיון על הימה העיר השניה
הנודעה לנו תחת השם הזה בגבול בנימין, כי הנה כפי המבואר בשופטים י"ט,
י"ג, היתה היא להלאה מגבעה, ובה בעיר האחרונה וזאת דר שאול, כיצד אישוא
בא לרמה קודם שהגיע לגבעה?

צלצח צל לצח של הקב"ה שהוא צח וארום [שיר השירים ה' י']
והיא ירושלים. ע"כ גם זה לא רחוק מדרך האמת עפ"י מה שכתב ר'
בנימין כמוכח. אכן רחוקים הם דברי שווארץ [שם צד 125] מן האמת
כרחוק מדרום לצפון. כי מ"ש מקורם שצלצח היתה כמזרחית
דרומית לירושלים הוא ללא אמת יען כי עד המקום ההוא לא הגיע
גבול בנימין. ומה שצדד לאמר עוד שצלצח היא הכפר מסעלוזיא של
היום גם בזה א"א להסכים עמו מפני כי הוא רחוק יותר מדאי
לירושלים. גם בהבנת דברי ר' יוסי [הגלילי] במכתבו שם להח'
קירכהיים ז"ל [צד 4] לא כיון יפה ע"ש.

נמצא איפוא שצלצח, [מקום קבורת רחל] ומצפה רמה הם
מקומות בגבול בנימין הקרובים מאד מאד זה לזה. ולא רחוק ממצפה
היתה עיר אחרת ששמה ג"כ רמה עד היום הזה [ע"י שם שווארץ
צד 97] ושתייהן, כלומר רמה זאת ורמת מצפה הקראנה רמתים
צופים [ש"א א' א' א']. ומה שאמר הכתוב בהר אפרים [שם שם]
יען כי הר אפרים הגיע עד תוך גבול בנימין. עיין שווארץ שם 121
וגעזעניאוס ערך רמה. ודבר זה מבואר מאד בכתובים שלפנינו. כי
מגבעה מקום דירתו עבר ישאל את הר אפרים לצפוננו נגד שכם,
ויסוב ויעבור משם את ארץ שלישה היינו את הנגב עד ארץ שעלים
הוא העמק שבין הרי יהודה והרי אפרים [ומזה: במשעול הכרמים
[במדבר כ"ב, כ"ד], ויעבור עוד את ארץ בנימין ויבא אל ארץ צוף
וממנה הושאל שם העיר "מצפה", והיא הרמה של שמואל הנביא
שהיא בגבול בנימין, כי על כן לא נאמר "ויעברו בארץ צוף" [שם
שמה] כי אם "באו" כלומר בעברם את ארץ ימיני באו בארץ ההוא
אל מקום שמואל הנביא ובעזבם את עירו באו בגבול בנימין בצלצח
שהיא מקום קבורת רחל הסמוך ונראה לרמה או מקום העומד בין
צלצח שעל הגבול ובין הרמה שכארץ בנימין. אולם המסורה הנ"ל
אודות קבורת רחל היא מוזמן מאוחר ויסודה כי כברה הארץ לבוא
אפרתה היא מדה מיל וכן תרגם רס"ג א"כ נקברה ברחוק מיל מבית
לחם ובאמת "הלשון" בדרך אפרתה אינו מורה כן. יותר נכון איפוא
כפי' מנחם [מיכא בריש"י ז"ל שם פ' וישלח] שהיא מלשון "כביר",
כלומר מהלך רב ובאמת רחוק הדרך ממצפה עד בית לחם כמהלך
ד' שעות ויותר. ועיין עוד לקמן בהשמטות.

שבא סבא

בין צד 65¹) שורה ב' ובין צד 89 שורה ב' מצא ספיר בספרו אבן ספיר ח"א צד 27 [ע"ב] סתירה ברברי המחבר, בהיות כי שם נקרא אצלו אלימן "שבא" וכאן קורא שכא את המדבר דרך ארץ אסיאן. והנה במבואי לח"ב מספרי זה הוכחתי בראיות ברורות שכשם המדבר ההוא כן נאמת גם שם המדבר הזה, שנידעם נקראים מדבר שבא האחד שבא בשי"ן והשני סבא בסמ"ך, אך האחרונים לא נהנו לכ לזה וכתבו שניהם בשי"ן, ובהערה שם נסתפקתי אם השגיאה הזאת יצאה מלפני ר"ב או מהחת יד המעתיקים את ספרו. והנה עתה האיר ה' עיני וראיתי כי כיכ"מ גרס שם באמת סבא ולא שבא. מה בניס איפוא דברי ר"ב! [יעיין עור תרגום רס"ג לבראשית ח' ז'].

עוד כתב שם ספיר [דף מ"ג ע"א] כי כימי ר"ב כבר היו שם היהודים בתימן כשפל המצב. גם בזה לא דבר נכונה כי הנה ר' יחיא בן מו"ה יוסף צאלח הביא בפירושו לסידור תימן, [יצא לאור זה לא כביר בירושלם תו"כ], הנקרא עץ חיים, ח"א דף 2) קי"ב ע"כ וז"ל: "כי הנה ראיתי הכאליל, בכתיבת יד הקרוש מהר"ר שלמה אלמנולי נע"ג שהיה ר"מ ודיין דק"ק צנעא בעוד שהיו שלויים ושקטים ממש הוככי עיר צנעא גם אחרי גלותם ממנה" וכו' ע"כ. והנה ר' יחיא

¹) שם שורה א' במקום כנסת צ"ל כנסת. ²) ברברי החכם באכער נ"י במאמרו אודות הסידור הזה כמ"ע. J. Qu. R. חלק י"ד צד 608 שהביא את המאמר הזה נפל ט"ס-ברפוס ונסמן דף קי"ג במקום קי"ב. עוד להעיר כי מר' יחיא צאחרי [שם צד 607] נמצא ספר שחיטת ובדיקות בכ"י ת"י ופעם מכנה את עצמו יחיא בן ר' סדיהוקן יעב"ץ ופעם: זכריה בן סעדיה ברב"י החכם באכער שם, ושם שם נמצא הפרט אתרו"ט לשט"ז [ה' אלפים ס"ז ליצירה] א"כ חי המחבר זה קרוב לפני שש מאות שנה, והמחבר מזכיר שם את רס"ג בזה"ל . . . ורכינו סעדיה אלפימיו, פי כתאב אלמנאיה אלר'י לה עלא אחכאם אלייה וכו' והבן זה!

עור ראיתי שם צד 615 שהחכם באכער חושב שספר הלכות קטנות אבד ובאמת לא כן, הוא הספר גרפס בוויניציאה בשנת 1704 למספרם ובמאמרי אידות ר' משה חאניז'ור' יעקב חאניז'ור' איש כתבתי לה—Jewish Encyclopedia—הנני מזכיר הרבה את הספר הזה.

צאלח חי לפני ק"ל שנה בקרוב ור' שלמה זה היה מורו כי כן כתב עליו שם (') ומי בקי במנהגי צנעא יותר ממ"ו: שלמה הנז' למעלה. הרי כי קרוב לשנת 67—1761 היה עדיין ליהודי תימן שלום וחיו שמי ממש בשלוח כבימי קדם במרם גלותם ממנה ודלא כספיר שיצא לרון ולהקיש מן ההוה על מצבם הרע כהעבר. ועיין במבואי לח"ב צד 18.

שמות החכמים והנשיאים הנזכרים בזה הספר

צד		צד	
14	" אברהם	12	אבו אלגיר הנריב
27	" אברהם ראש הקהל	46	אבו אלגלב
36	" אברהם החסיד	56	אבו טהאר (ר' אברהם)
41	" אברהם החווה	95	אבונצור (אלשיך)
21	" אנטליון הרב	5	ר' אבא מרי ב"ר יצחק (הנשיא)
22	" אביה	5	" אבא מרי
48	" אהיד	23	" אבא
4	" אהרן	3	" אברהם ראש הישיבה
15	" אהרן קימי	4	" אברהם ב"ר דוד
21	" אהרן כוספו	5	" אברהם
12	" אחימעץ	5	" אברהם ב"ר יהודה
14	" ארקולים	6	" אברהם
49	" אלחנן	12	" אברהם נרבינה
17	" אליאב	12	" אברהם

(¹) אחר כתבי זאת נודעתי ע"י הרב מו"ה אברהם ב"ר חיים אלנדאף [הוא שהגיה את התאג ואת התכלאל], כי ר' שלמה אלמנולו חי כחמשים שנה לפני ר' יחיא צאלח וטעט לפני חומן הזה הוגלו מצנעא אך אח"כ נתישבו שם עוד הפעם מבלי מפריע. ור"ת "ממ"ו" הן מסורנו ורבנו. ולפ"ז עוד יותר ראייה לדבריו. כי מאחר שזמן מה לפני או בימי ר' שלמה בעצמו הוגלו, ע"כ שקודם לזה היו יושבים בה שלום ושקטים כרמוכח ממ"ש, גם אחרי גלותם ממנה, משמע שמכל שכן שהיו שלום קודם לגלותם ממנה.

צד		צד	
49	זקן "	12	" אליה יוני
12	זרח "	13	" אליה
11	חזקיה "	15	" אליה טורטינו
15	חזקיה "	15	" אליה פוסלטיירו
48	חזקיהו "	17	" אליה
56	חגי הנשיא "	22	" אליה קפיד
15	חיא "	22	" אליה
24	חיא "	23	" אליה
48	חיא "	21	" אליקים הפרנס
7	חיים "	49	" אליקים
14	חיים "	12	" אלישע
24	חיים "	5	" אלעזר
49	חן הרב "	15	" אלעזר
65	חנן הנשיא "	55	" אלעזר החבר
23	חננאל "	55	" אלעזר בן צמח
12	חננאל הרופא "	27	" אפרים מצרי
	חננאל שר השרים ראש "	4	" אשר הפרוש
91	הישיבה "	5	" בנימין
49	חנניה "	8	" בנימין ב"ר שבתאי
55	חנניה "	5	" בנמכנשת [בנבושת]
56	חסדיה פאר החכמים "	14	" גורי
5	טובי "	10	" דוד [הרב]
14	יהעיה "	7	" דוד [הראש]
3	יהודה "	72	" דוד אל רואי
4	יהודה הרופא בן תבון "	7	" דניאל הרב
12	יהודה ב"ר יצחק "	55	" דניאל יסוד הישיבה
22	יהודה "	56	" דניאל בן חסדאי
23	יואל "	47	" הימן
49	יהושע "	44	" זכאי
7	יואב בן הרב ר' שלמה "	48	" זכאי הנשיא
28	יונה "	56	" זכאי בן כסטינאי בעל הסיו'
3	יוסף ב"ר נהנאל "	10	" זקן

צד		צד	
17	יעקב "	21	יוסף סרגינו "
22	יעקב "	4	יוסף "
22	יעקב "	5	יוסף "
26	יעקב "	7	יוסף "
28	יפת "	13	יוסף "
4	יצחק "	14	יוסף "
5	יצחק ב"ר משה "	16	יוסף הפרנס "
"	יצחק ב"ר יעקב "	14	יוסף "
"	יצחק "	15	יוסף "
6	יצחק "	"	יוסף "
11	יצחק מהר ההר "	17	יוסף "
14	יצחק "	24	יוסף "
15	יצחק "	26	יוסף "
22	יצחק מגאש "	44	יוסף "
28	יצחק "	"	יוסף אבן פלה "
41	יצחק "	47	יוסף "
44	יצחק "	48	יוסף "
49	יצחק "	"	יוסף ברהן "
"	יצחק "	49	יוסף "
24	ישמעאל "	77	יוסף המרקלי הלוי "
5	ישעי' "	15	יוקטן "
17	ישעי' "	7	יחיאל משרת האפיפיור "
13	ישראל "	"	יחיאל "
"	כלב "	4	יעקב "
15	כלב "	5	יעקב בן הרב ר' לוי "
6	לבארו "	6	יעקב "
15	ליאון "	"	יעקב פירפיאנו "
6	מאיר "	7	יעקב "
"	מאיר "	13	יעקב "
13	מאיר "	14	יעקב "
26	מאיר "	15	יעקב "
27	מאיר מקארקשונה "	16	יעקב "

צד		צד	
15	נתניה "	44	מאיר פאר החכמים "
"	עדניאל "	48	מובחר "
21	עובדיה "	41	מוכתר "
23	עובדיה "	46	מוכתר "
26	עובדיה "	17	מיכאל "
76	עובדיה הנשיא "	3	מכיר "
44	עזרא "	17	מכיר "
46	עולה הכהן "	13	מלי "
56	עזריה ראש הישיבה "	"	מלי "
12	צדוק "	12	מלכי צדק "
44	צדוק הרופא "	13	מנחם "
"	צדוק "	44	מצליח ראש הסדר "
46	צדקיהו "	3	מרדכי "
13	צמח "	24	מרדכי "
10	קומפאס "	5	מנחם "
13	קונטילו "	7	מנחם ראש ישיבה "
	קלונימוס בן הנשיא ר' "	4	משה [הרב] "
2	טודרוס "	5	משה "
12	קלונימוס "	"	משה "
3	ראובן ב"ר טודרוס "	15	משה [קומי] "
2	שאלתיאל "	46	משה אל קושטנמיני "
14	שבתו "	49	משה "
17	שבתו הרב "	81	משה "
"	שבתו "	4	משולם ² הרב "
22	שבתו זוטרה "	17	נדיב "
"	שבתו "	3	נתן ב"ר זכריה "
14	שלחיה "	5	נתן הרב "
"	שלם "	12	נתן "
11	שלום בן אליה כהן "	13	נתן הדרשן "
3	שלמיא "	49	נתן "
16	שילה לונברדו "	"	נתנאל "

(²) לפנינו שם נפל מ"ם וכצ"ל : הרב הגדול ז"ל (¹²)

צד		צד		צד
6	" שמואל בן בלם	16	" שלמה חלפתא	15
7	" שמואל	2	" שלמה ב"ר אנרהם	"
10	" שמואל	4	" שלמה הכהן	21
14	" שמואל	5	" שלמה	23
15	" שמואל	7	" שלמה	26
17	" שמואל הרב	12	" שלמה כהן	76
46	" שמואל	14	" שלמה	44
55	" שמואל בן עלי	16	" שלמה	46
26	" שמחה	17	" שלמה	56
6	" שמעון בר אבטוליו	"	" שלמה	12
22	" שמעיה	21	" שלמה המצרי	44
23	" שמריה	26	" שלמה	"
44	" שר שלום אב בי"ד	44	" שלמה	46
76	" שר שלום הרב	47	" שלמה	13
2	" ששת	66	" שלמון הנשיא	10
44	" שת	3	" שמואל הרב	13
12	" המון	4	" שמואל הזקן	2

בטיב ההוספות

אשר הוספתי לספר מסעות ר' בנימין

הב"י המחזיק את "אלה סימני" הנהו העתקה מנוף הב"י המונה בפאריז ונסמן בנומ' 313 (בשני חצאי עיגול: 312). ההעקה הזאת כחובה ככתב אשורי מעבר אחד מחוקת ג' דפים בתמונת קווארט גדול בראשה נמצא כתוב בזה"ל: ותכל כל עבודה סדר מועד וברכות וחולין וה' ס"ה וה' מונה וה' תפילין וה' ציצית וה' טומאה ביד יהודה יע"ה ביר' בנימין העניל בשנת חמשת אלפים ושבע לבריאת עולם שהיא שנת

צד
15
"
21
23
26
76
44
46
56
12
44
"
46
13
10
13
2
12
3
2
14
17
"
22
"
14
"
11
3
16

שנת אלף וקע"ט לחורבן הבית הקדוש שיכנה במהרה בימינו וכתבתי
אותו לר' שלמה ביר' אליה הקב"ה יזכהו להגות בו זרעו וזרעו זרעו עד
סוף כל הדורות אמן אמן אמן סלה ועד. ע"כ. אחריו בא מכתבו
של ר' ¹) יעקב הנשלח מרביני יחיאל מפריש [חי בתחלת אלף הששי]
לקבץ נדבות בעד ישיבתו הגדולה בגלילי ארץ ישראל.

את הכ"י הזה מסר בידי רעי במלאכתי זאת ה"ה הרב החכם
מו"ה מרדכי הכהן ארלער נ"י מלונדון.

הכ"י הכ' מונח בקאזאנאטענוע ברומא בקובץ אחר עם המסעות
של ר' בנימין מגוף הכ"י הזה עשה החכם הגדול מו"ה אברהם ד"ר
בערלינער נ"י העתקה לעצמו ובראותו כי אני מו"ל את ספרו של ר'
בנימין נהג החכם נ"י טוב עין עמדי ומסר בידי גם את ההעתקה שלו כרי
לספחה לספרי הנ"ל. על החסד אשר עשה עמדי החכם נ"י הנני נוהן
לו תודתי ויבורך ממעון הברכה.

והנה ההעתקה הזאת כתובה משני עברים מזה ומזה וכתב
הנהוג אצלנו האשכנזים מחוקת ח' דפים וחצי בתמינת קווארט קטן.
אלה הכ"י כבר ראו שניהם אור בראשונה ע"י החכם הגדול
מוהר"ר אליקים ²) כרמולי ז"ל ועליו רמותי בכתבי בהערותי נ"כ,
רצה לומר: ניסח ³) כרמולי. בפתח הספר "אלה המסעות" חשב
החכם אחד לאחד בהערותיו את כל הספרים אשר שאבו מכ"י זה
ועוד מוסיף והולך בזה"ל: עוד ראיתי עם לבבי כי הספר הזה היה
פתוח לפני ר' אישהורי ב"ר משה הפרחי, יען שבעל מחבר מזכיר
הרמב"ם ולא מזכיר הרמב"ן וכו' ויתכן שגם אותו ר' יעקב שליח
נאמן מהרב יחיאל מפאריש ראה דברי הספר אשר נוכח פניך
עכ"ל. ושפתיו ברור מללו אך שכח להעיר כי המחבר שאב הרבה
מספר מסעות ר' בנימין כאשר יראה הקרא בהשוותו את שניהם זה
מול זה וכאשר העירותי במקומות שונים.

בפעם

¹) עיין איוראצלטישע מאנאטשצריפט להחכם הילדעסהיימער נ"י לשנת
1902 צר 31 ועוד שם לשנת 1903 צר 38. אך שר' יעקב שליח נאמן היה
המיסר של עדת אשכנזים בירושלם לא מצאתי בשום מקום.

²) נסמן שם שם צר 38 הצרה 6.

³) סוף הספר חסר בנוסח זה ונמצא על נכון בכ"י שלפנינו. ועיין עוד
במאגאצין לשנת 1874 נומ' 9 מ"ש החכם הגדול מהור"ר אברהם ד"ר בערלינער
נ"י אודות כ"י זה.

בפעם שניה יצאו הספרים האלה לאור ע"י מר לונץ נ"י בירושלם בשנת תרמ"ה לפ"ק אך כראשונה כמו בשניה בלתי הערות ובלתי מראה מקומות אף שיש בהן די חימר להעיר עליו את לב הקורא ע"כ שמתו עין עיוני עליהם כיד ה' הטובה עלי וצרפתים בכיר הבוחן עד המקום שירי מנעת והיה אם מלאכתי זאת תמצא חן בעיני הקוראים אקרב אי"ה גם למלאכתי ספר סביב העולם לר' פתחיה ז"ל כי אלה הספרים כולם משולבים זה בזה אחד באחד יודבקו וריוח לא יבא ביניהם.

השמטות ותוספת באורים למסעות ר' בנימין.

החכם הגדול מו"ה בנימין זאב באכער נ"י כת' במכתבו אלי מן 27 יולי העבר וז"ל בתוך יתר דבריו: אך בזה אינני מסכים לדברך [היינו מ"ש במבואי האשכנזי] כי לא ספר ר' בנימין כי אם מה שראו עיניו כי לפי דעתי העיר הרבה על פי שמיעה ולא על פי ראייה. . . ומוזה נוכל להבין המספרים הגדולים המתמיהים בהוכיר ר' בנימין מספר היהודים במקומות הרחוקים ממסעיו כי לא ממה שראה בעיניו שאב אותם כי אם ממה שהגזימו המספרים לו מה שלא ראה. וצר לי שלא ראית את מאטרי אשר כתבתי בספר יאויש ענציקלאפעדיע על ר' בנימין וכו' ע"כ. והנה האמת את החכם נ"י שלא בכל המקומות אשר יספר לנו מהם ר"ב היה הוא בתוכם, כאשר העירותי גם אני. אבל במה שנוגע להמספרים ראיתי כאגרת ר' שרירא גאון הוצאת גאלדבערג צד 38 שכ' וז"ל: והיה בפירושו שאביר באוהה שעה תשעים¹) אלף איש מישראל ע"כ הרי גם זה מספר גדול ואין בדינו להטיל בו ספק. עיין לקמן הערה 365.

לצד 8. בהערותיו של החכם בוכער נ"י למדרש שמואל פי"ד

איה

¹ זה כמו: כשש מאות אלף רגלי „הגברים“ לכד מטף [שמות י"ב, ל"ו] ובמדבר ב', ל"ב: כל פקודי המחנות לצבאותם שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, היינו משפחות משפחות. וכן תרגמתי המספרים של ר' בנימין בלשון משפחה משפחה. זע"יין דאס ערציעהוננסוועזען דער יודען אין איטאליען להרב חכם הגדול גירעסמן נ"י כצד נ"ו והלאה ובהערותיו ד. זה' ועוד לקמן הערה 225.

אות י"ז ראיתי שדכר זה לקיח מן המדרש שם וחסר הציון ועתה עוררני
החכם בן יהורה על אודות תרגום השבעים והיואולגאטא המובא בספר
השנתי להח' ברילל ז"ל ח"ו צד 119.

לצר 9 (במבואי) עיין בהערות המו"ל לאגרת רב שרירא צד 58
שכ' : ואני הראיתי במקומות אחרים שהיתה עיר כא"י ושמה "דרום"
והיא עיר "לור" או סמוכה אליה וכו'.

עוד שם. כמ"ש בדבר רמה מצאתי ראה לדברי מן האגדה.
כי הנה ז"ל הב"ר פ' פ"ב :²) מה ראה אבינו יעקב לקבור את רחל
בדרך אפרת ? אלא צפה יעקב אבינו שהגלויות עהירות לעבור שם
לפי קברה שם... הה"ד קוד ברמה נשמע ע"כ. הנה הדרך
מירושלם לבבל היא לצד צפון ולא לצד דרום. וכן כשבא נבוכדנצר
בא דרך ארץ חמת כמבואר בירמיה' ל"ט, ה', וכן כשהולך נבוכדנצר
את הגלויות הוליכן מירושלם אותה הדרך בעצמה מצתה ע"כ שרמה
היה לצפון ירושלם כי לולא כן איך עברו "דרך שם" ? או תאמר
שנבוכדנצר הוליכן מקורם לתחום ביה לחם למען יתפללו שם על
קבר אמם. ?

אמנם לעומת זה יוצא מפירוש מן התוספתא מיטה פרק
י"א ומב"ר שם פרשה פ"ב וממדרש שמואל במקומו כי קבורת רחל
היא בתחומו של יהודה ע"כ אין אתנו יודע מה נגדס ז"ל על זה ועל
כיו"כ נאמר הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם.
לקמן 24 : כגשרים, עיין עירובין פ"ה מ"א "גשרים"
ובתוסיו"ט שם.

לצר 38 מדבר העמים עי' רד"ק להושע ב', י"ד וזה שלא
כרברי ר"ב.

לצר 34 : השיטים עיין רד"ק ליואל ח', י' שכ' בשם רס"ג
נחל השיטים היא הירדן.

לצר 37 : מאחד עשרה אבנים עיין לקח טוב לפ' וישלח
שכ' י"א אבני' וצב על קברה.

לצר 46 גוב עי' עירובין ע"מ ע"א וברש"י שם.

לצר

²) נמצא קצת בסגנון אחר גם בפס"ר דף י' ע"ב וכאגדות בראשית
הוצאת החכם הגדול מו"ה שלמה בוכער נ"פ ג"ב. ובמקום אחר יבואר אי"ה
שכולם שאבו מהילמרנו.

לצד 47 : הרי אררט, יונתן לבראשית ח', ו' יתרגם „אררט”
על שוורי דקדרון שום שוורא חד קרדניא ושום שוורא חד ארמיניא
[עי' לקמן צד 28]. ורס"ג : גבאל קדרא. ובפי' לעורא ו', י"א :
היה הגמון בקרדוניא בארץ אררט טקום וכו'.

לצד 58 שורה ג' עיין רדק יחזקאל ל"ח, ח' : אמרו כי
מימי אלכסנדרוס וכו'.

לצד 60 : ר"פ. בהערה נמשכתי אחר דעת קצה מחכמי
עמנו אבל לא כן הוא עיין לקמן אלה סימני הערה 20 ועוד צד 162
הערה 43.

לצד 64 עיין סרהר"ר ערך ב"א המ"ח מה שהביא בשם
גא"י אבל טעה בזה ועוד נתחלף לו סין בסני עיין שווארץ צד 38.
לצד 93 שמה ו' עיין אבן עזרא לבראשית ד', י"א.

שם : וגלכונים, בתרגומי נמשכתי אחר אשר והוא הוציא
את פירושו ממסכת מנחות דף ע' ע"א וע"ב : כוסמין גולבא.
ועיין יחזקאל ד', ט' ובתרגום שם וכמסכ' מ"ק י"ג ע"ב ובערוך
ערך כונת.

להערה 70 עיין רד"ק סוף עובדיה שב' : אלמנייה ואשקלוניא
שקורין ארץ אשכנו. ועיין תולדות ר' שמואל הנניד להח' הרכבי
במאסף הגדול לשנת תרס"ב צד 37. וברד"ק לא משמע כן

ששטו
רבות
כתב
בארץ
מקום
התקן
והלכו
מהיק

-
- 1
 - 2
 - 3
 - 4
 - 5
 - 6
 - 7
 - 8
 - 9

מסעות ר' בנימין⁽¹⁾

זו (2) הספור מחובר מדברי' שספר איש אחד מארץ נאברה ששמו ר' בנימין בר יונה מטודילה, וילך הלך ויבא בארצות רבות ורחוקות כאשר יתפרש בדבריו אלו. וככל מקום שנא בו כתב כל הדברי' שראה או ששמע מפי אנשי אמת אשר נשמעו בארץ ספרד. וכך הוא זוכר מקצת הגדולים והנשיאים שבמקצת מקומות, וכשבא הביא דבריו אלה עמו לארץ קשתיליא בשנת התקל"ג והיה ר' בנימין הנ"ל איש מבין ומשכיל, בעל תורה והלכה וככל דבר ודבר שבדקוהו כדי לפשפש אחריו נמצאו דבריו מתוקנים ומכווני' ויציבים בפיו כי היה איש אמת. וזה תחלת דבריו.

- 1 ב (הספור) / ספר / [מסעות] (מחובר) / שחבר / (3) [ר' בנימין בר יונה מארץ] אב נבארה [בנ"ע]
- 2 לא (ש) שמו / ב (ששמו) ק (זה—ששמו) ב [זה] ר' בק (בר יונה) בק [יצא] / ק בא / ממקומו מעיר / ב דוטילה ק לנילה אל מטודילה [וצ"ל] ק והלך הלך ויבוא ב ויצא והלך בארצות.
- 3 ק [הוא] ק מפרש ב מסורש קב בתוך ספרו (בדבריו אלו) קב (שבא) / שנכנס / ק (בו)
- 4 ב (א) ו ששמע ק ואשר שמע קב [לא] נשמעו
- 5 ק (ספרד) ב וכן ק זוכר [בו] קב (מ) קצת קא החכמים והנשיאים שב / כל מקום ומקום /
- 6 (וכשבא) [ו] הביא / הספר הזה / קב [כבואו] לארץ ל קשתיליא א קשתיליא ב קשתיליא ק קשתיליא קב בשנת [ד] קאלפים
- 7 קב והוא ר' ב הנזכר איש קב [ו] בעל
- 8 א (והלכה) ב ו(ב) כל קב (ירבר) שבדקנו [אותו] קב אחרי(ו) [דבריו] בק נמצאו (דבריו)
- 9 א. (ומפוננים) בק כי / הוא / (4) איש א (זה—דבריו) קב וזהו / ק וזה היא / תחלת ספרו / ק הספר /

אמר ר' בנימין ב"ר יונה, ז"ל יצאתי תחלה ⁵ מעיר [י לעיר] שרקוסטה וירדתי דרך נהר איברו לטורטוסה ומשם הלכתי דרך שני ימים לעיר טרכונה הקדמונה והיא היה מננין ענקים ויונים ולא נמצא כננין ההוא בכל ארצות ספרד והיא יושבת על הים. ומשם שתי ימים לעיר ברזילונה ויש שם קהל קדוש ואנשים חכמים ונבונים ונשיאים גדולים כגון רבי ששת ורבי שאלתיאל ⁶ ורבי שלמה בן רבי אברהם בן חסדאי ז"ל והיא עיר קמנה ויפה ויושבת על שפת הים באים אליה בסחורה תגרים מכל מקום מארץ יון ופישה וגיינובה וסיסיליא וארץ ⁷ אליכסאנדרה של מצרים ומארץ ישראל וכל גבוליה. משם מהלך יום וחצי לגירונדה ובה קהל קטן מיהודים. ומשם מהלך שלשה ימים לנירבונה והיא עיר קדומה לתורה וממנה תצא תורה לכל הארצות ובה חכמים גדולים ונשיאים ובראשם ⁸ ר' קלונימוס בן הנשיא הגדול ר' מודרום ז"ל מורע בית דוד טכונה ביחוסו ויש לו נחלות וקרקעות טאת

- 1 ב (אמר—ז"ל) ק (ב"ר—ז"ל) קב תחלה יצאתי ב מעיר [י לעיר]
- 2 לא שרקוסטה. ב פרקטמא ק סרקוסטא קב (נהר) ב אברי אק איברי ק לל(—) לא לטורטוסה ב לטרושא
- 3 ב תרכונה (הקדמונה) ק טרגונה חקדומה לא טרכונה הקדמונה קב מכניין
- 4 קב (ו)יוונים קב (ו)לא ב כנניין קב [ה]ארץ [אשר] כספרד ב (והיא יושבת)
- 5 בק שני ימים בק ל(עיר)—אקב ברזילונה ק קדוש [מיהודים]
- 6 ב (ונבונים ונשיאים) ק (כגון)
- 7 בק (בן) [ו]רבי אברהם ב (בן). ק ע"ה ב (ז"ל) ב (והיא—נה
- 8 ב (ויושבת) קב [ו] באים בק [ה] מקומות
- 9 ב (ופישה וגיינובה) ק מפיסא ק ויינובה לא וגינואה וסיסיליאה קב וצקיליה א אלכסנדריא ב אסכנדריאה.
- 10 קב (מ)ארץ ב ישראל [וארץ אפריקה] ב גבוליה (ו) ב (מהלך) ב לגרונדה
- 11 קב מ[ה]יהודים ב (מהלך) ב (לנירבונה) לאק לנירבונה. ב (והיא עיר)
- 12 קב (וממנה) / ומשם / ב יצאה
- 13 ב (ונשיאים) ק ובראש(ם)
- 14 קב (ז"ל) ב (בית) ל ביחוס אקב ביחוסו ב (ויש לו)

מושלי
אברה
ותלמי
חכמי
ומשם
לסחור
לסחור
רומה
וארץ
גיניא
ראוב
ורבי
צדק
ללוני

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

מושלי הארץ ואין אדם יכול ליקח ממנו בחוקה. ובראשם ר' אברהם ראש הישיבה ור' מכיר ור' יהודה⁹ ואחרים כנגדם הרבה ותלמידיו חכמים ויש בה היום כמו שלש מאות יהודים. ומשם ד' פרסאות לבירוש העיר שם קהל תלמידיו חכמים ובראשם ר' שלמה חלפתא ור' יוסף ב"ר נתנאל ז"ל. 5 ומשם שני ימים להר געש הנקרא מונפישלייר והוא מקום יפה לסחורה קרוב מן הים ב' פרסאות, ובאים אליה מכל מקום לסחורה אדום וישמעאל מארץ אלערוה ולונברדיאה וטלכות רומה רבתא ומכל ארץ מצרים וארץ ישראל וארץ יון וארץ צרפת וארץ ספרד ואינגלטירה ומכל לשונות הגוים נמצאים שם על ידי גינאיין ופיסנין. ושם תלמידיו חכמים חשובי הדור ובראשם ר' ראובן ב"ר טודרוס ור' נתן ב"ר זכריה ורבי שמואל הרב שלהם ורבי שלמיא ור' מרדכי¹⁰ ז"ל ויש ביניהם עשירים גדולים ובעלי צדקה ועמדים בפרץ לכל הבאים לידם. ומשם ארבעה פרסאות ללונלי¹¹ ושם ק"ק מישראל מתעסקים בתורה יומם ולילה. ושם¹² 15

- 1 בק מושל(י) העיר ב יכול להוציא ק ובראש(ם)
- 2 ק (ור' יהודה) קב כנגדו ק (הרבה)
- 3 קב (ו)תלמידיו ב (כמו)
- 4 ב לבדרש ק לבגדש בק קהל [והם].
- 5 ק ובראש(ם) ק (שלמה) ק (כ"ר נתנאל) ב ור' נתנאל ב (ז"ל). /ק ע"ה/
- 6 בק מונט פשלייר
- 7 בק (ב') /כמו/. פרסה לקב אליו ק בכל
- 8 ק [מ]אדום לאקב וישמעאלים ק (אלערוה) לא אל ערוה ק לונברדיא לא ולונברדיא
- 9 ק (מצרים — ואינגלטירה) ב יון ב (ארץ) צרפת
- 10 ב (וארץ) ב (ספרד) /ואסיה/ ב ואינגלטירה לא ואינגלטירה בק שם [לסחורה] ב. [בני] /ק אנשי/
- 11 לא גינואיין ק יינוביני ב יינובין ק ופיסאני ב ופיסנין ק ובראש(ם)
- 12 בקא בר בק טודרוס ב בר ק (ור' נתן ב"ר זכריה)
- 13 ק (ור שלמיא) ב (ז"ל) /ק ע"ה/ ב [יש ביניהם בתי מדרשות קבועות לתלמוד] קב עשירים (גדולים)
- 14 לאקב ועמדים ק (לירם) /לשם/

רבינו משולם הרב (13) הגדול ז"ל וחמשה בניו חכמים גדולים
ועשירים ר' יוסף ור' יצחק ור' יעקב ור' אהרן ור' אשר הפרוש
שנפרש מענייני העולם ועומד על הספר יומם ולילה ומתענה
ואינו אוכל בשר, והוא חכם גדול בתלמוד, והרב ר' משה
גיסו (13*) ור' שמואל הזקן ור' שלמה הכהן ור' יהודה הרופא בן
חבון (14) הספרדי וכל הבאים מארץ מרחק ללמוד תורה ומפרנסים
אותם ומלמדים אותם ומיצאים שם פרנסה ומלבוש מאצל הקהל
כל ימי היותם בבית המדרש. והם אנשים חכמים וקדושים (15)
בעלי מצוות עומדים בפרץ לכל אחיהם הקרובים והרחוקים. ובה
קהל יהודים כמו שלש מאות והיא רחוקה מן הים שתי פרסאות,
ומשם שתי פרסאות לפוריקירש והיא כרך גדול ויש בו יהודים
כמו ארבעים ושם ישיבה גדולה על ידי הרב הגדול ר' אברהם ב"ר
רוד רב (16) פעלים חכם גדול בתלמוד ופסוק, ובאים מארץ מרחק
אליו ללמוד תורה ומיצאים מנוחה בביתו והוא מלמד, ומי שאין
לו] להוציא, הוא מוציא אליהם משלו וממנונו לכל צרכיהם

1	קב וחמשת
2	ק (ר' יוסף — אהרן) ק. (הפרוש)
3	בק הנפרש א. מעניני
4	קב (והוא חכם) ב גדול בתורה קב ור' משה גיסם הרב
5	ק (ו) ר' לא שמואל הזקן קב [ור' אולשרגון] / ק הלשידני / ק הכהן [ע"ה]
6	ק טבון ק (ללמוד תורה) קב [הם] מפרנסין א מפרנסים
7	ב אותו ב אותו ב ומוצאין
8	בק חכמים [ונבונים] (ו) קדושים
9	אקב מצות
10	ב (יהודים) ב (מו) שלש קב מאות [יהודי] אקב [יש' צו'-ישמרם] צורם [א יצ"ו / קב (והיא—פרסאות)]
11	ב ומשם שני לא לפותיקירש. ק לפורקירש ב לפושקירש ק (והיא) / ושם / ב והוא
12	ק כמו אלף ל ארבע מאות ב ארבעי' [איש] בא על יר ק על ידי הגדול הרב
13	קב. דוד [ז"ל] לא. [רבי] דוד [ז"ל] בקאל [ב] פסוק ב. ובאים (מארץ) מרחוק ק ומארץ מרחק באים
14	ב מלמד(ם) [אותם] ק [לצרכים]
15	לאקב [לו] בק מוציא הוא בה עליהם לא. להם קב. (משלו ומ) ממנונו

מסעות ר' בנימין

והוא עשיר גדול. ושם חכמים ר' יוסף ור' מנחם ור' בנמכושה, (17)
 ר' בנימין ור' אברהם ר' יצחק ב"ר משה.
 ומשם שלש פרסאות לנוגרש בורק דשיל גיל ושם קהל
 מיהודים כמו מאה חכמים ובראשם ר' יצחק ב"ר יעקב ור'
 אברהם ב"ר יהודה ור' אלעזר ור' יצחק ור' משה ור' יעקב בן
 הרב ר' לוי והוא מקום [מעות 18] לגויים] ולאיים מאפסי הארץ
 והיא קרובה אל הים שלשה מילין והיא יושבת על שפת הנהר
 הנקרא רודי והוא סובב כל ארץ פרובינצא. ושם הנשיא ר' אבא
 מרי ב"ר יצחק והוא פקיד (19) השלטון רמון ומשם שלש פרסאות
 לעיר ארליט ושם כמו מאהים מישראל ובראשם ר' משה ור'
 טובי ור' ישעיה ר' שלמה ור' נתן הרב ור' אבא מרי, ומשם
 שלשה ימים למרסיליא והיא עיר גאונים וחכמים והם שנים
 קהלות וכמו שלש מאות יהודים; הקהל האחר יושב על שפת

- 1 בק ושם / הנדיב / ר' יוסף לאקב ב"ר מנחם בק. בנכשת לא בנכשת
- 2 לאקב [ו]רבי בנימין אלקב ור' יצחק קב. / מאיר / לאקב. [ו]ל
- 3 ק שתי ב ארבע קב למגרש [הנקרא] קב בורגו ק דשינגילי ב
 דשגיל לא. דשל גיל ב. (קהל)
- 4 ב (מ)יהודים קב מאה [ושם] קלא ובראש(ם) ק ר' יצחק ור' יעקב
- 5 בק. אלעזר [ו]ר' יעקב
- 6 בקאר לוי [ו]ל [לבק מצות / א קבוץ / 24] לגויים א / ק / גויים / בק (ולאיים)
 / ובאי' / קב הארץ [שם]
- 7 לאקב (אל) / מן / לאקב שלשה(ה) אקב ו(היא) יושבת אקב הנהר
 [הנדול]
- 8 ק דואתנו ב רודנו ב יסוב לאק [ה]סובב ב [ב]כל ק פירובינסא
 ב. פרוכינסה לא פרוכנצה.
- 9 ב. בר אלקב. יצחק [ו]ל א. דאון ק. דיאנהי ב. רמונד[ר]
- 10 קב ארליד ק (מישראל) / יהודים / ק. ובראש(ם)
- 11 קלאב [ו]ר' שלמה קבלא מ"י [נ"ע] / לא. [ו]ל /
- 12 בק. שני ימים ל. שלשת בק. למרסיליה לא. למרסיליה ל. שתי
 קב. שני(ם)
- 13 ק. (ו)ב[ה]ם ב. וב[ה]ם ק הקהילה ב. האחת קב [היא] יושב[ת]

הים למטה והקהל השני יושב (י) במגדל למעלה, והיא ישיבה גדולה (ו) [מ]תלמידי חכמים ר' שמעון בר אבטוליו (20) ור' יעקב אחיו ור' לבארו והם ראשי [ישיבה] של מעלה, ובראש הקהל של מטה ר' יעקב פירפויאנו (21) העשיר ור' אברהם ור' מאיר חתנו ור' יצחק (21*) ור' מאיר ז"ל. והיא עיר סחורה על שפת הים, ומשם יכנס אדם כספינה לעיר גיינובה היושבת על שפת הים והוא מהלך ארבעה ימים בים ושם שני יהודים אחים ר' שמואל בן בלם (22) ואחיו שהי' מעיר ספתה (23) והם אנשים טובים והעיר מוקפת חומה ואין מלך שולט עליהם כי אם השופטים אשר הם מקימים עליהם ברצונם וכל אחד ואחד מהם מגדל בכיתו ובשעת מחלוקתם נלחמים אלו עם אלו על ראשי המגדלים, והם מושלי הים ועושים דוגיות הנקראים גלירים והולכים לשלול שלל ולבזו בכל המקומות שלל וכזה ומביאים אל גיינובה. והם נלחמים עם אנשי פיסה וביניהם ובין פיסה מהלך שני ימים והיא עיר

- 1 לב (השני) /האחר/ ק והקהילה האחרת קב יושבת לא [יושב על שפת] יושבי' לאקב והם ישיבה
- 2 קב מתלמידי בק ר' שמעון [ור' שלמה ור' יצחק בר אבא מרי] ק (בר אבטוליו) קב. בן א [רכי] ארב. אנטוליו
- 3 ב ליבא (-) קב ישיבה ק הקהילה
- 4 ב פורפית. ק פרפוי לא פירפוינו ב (יר' אברהם) ב (ור') בר/ק (ור' מאיר)
- 5 בק (ור') בר/ מאיר ל ז[צ"ל] בלא סחורה [מאר] ב (הים - יכנס)
- 6 קב [ללכת] לעיר לא גיינובה ק ביינובה ב יינובה
- 7 א והיא ב (ימים בים) ב ושני יהודים שם ב (אחים) ק [צבעים] (25) אחים
- 8 לא בן כלאם קב /סלים/ קב (שהיו) ק מעיר ספתיה
- 9 ב (והעיר מוקפת) ק (כי- ברצונם)
- 10 לאב (אשר) שהם ב ברצונם) ב מהם [יש לו]
- 11 קב ובשעה /ק המחלוקת/ ב (עם) [ב] אילו ב ראשי המגדלים
- 12 קב ועושין ק דוגיאות לא הנקראות גליראש ק גליאי ב גליאיש ב (שלל)
- 13 ק ולבזו [בזו] ב (המקימות) /ק יום/ ק אדום וישמעאל בק וארץ יון עד צקיליה /ק סוצילואה/ ומביאים סבל /ק ככל/ המקומות שלל וכזה אליונובה ב (והם-עם)
- 14 לא פישה ב פיסה [בל הימים] ק (וביניהם ובין) /ומשם עד פיסה/ קב (מהלך)

גדולה מאד ובה כמו עשרת אלפים מגדלים בבתים שלהם ללחום
 בעת המחלוקת וכל אנשיה גבורים ואין מלך שולט עליהם
 כי אם השופטים אשר הם מקימים עליהם, ובה כמו עשרים
 יהודים ^(25*) והראש שלהם ר' שלמה ור' חיים ור' יוסף, ⁽²⁶⁾ ואינה
 5 מוקפת חומה והיא רחוקה מן הים ארבעה מילין ויוצאים ונכנסים
 אליה בספינות ע"י הנהר ⁽²⁷⁾ [היות] היורד] בתוך המדינה.
 ומשם ארבעה ⁽²⁸⁾ פרסאות לעיר לוקה ויש בה כמו ארבעים
 יהודים והיא גדולה והראש של היהודים ר' דוד, ר' שמואל ור'
 יעקב, ומשם מהלך ששה ימים לעיר רומי רבתא והיא ראש
 10 מלכות אדום ושם כמו מאתיים יהודים נכבדים ואין פורעים מס
 לשום אדם; ומהם משרתי האפיפיור ⁽²⁹⁾ אליכסאנדרוס הוא ההגמון
 הגדול הממונה על כל דת אדום, ושם חכמים גדולים ובראשם ר'
 דניאל הרב ור' יחיאל משרת האפיפיור והוא בחור יפה נכון
 וחכם והוא יוצא ובא בבית האפיפיור והוא פקיד ביתו ועל כל
 אשר לו והוא נכדו של ר' נתן שעשה ספר הערוך ופירושו,
 15 ור' יואב בן הרב ר' שלמה ור' מנחם ראש ישיבה ור' יחיאל

- 1 ב (גדולה—כמו) בק בבתים (של) הם ק (ללחום).
- 2 קב (ואין מלך) ולא שר / ק אין שר שולט / שרט לא ואין מלך [ואין שר]
- 3 בק ובה [ם] ב עשרים יהודים)
- 4 אל יוסף [ז"ל]
- 5 ב מקפת ק (ארבעה) / ששת / ק (מילין) לאקב ויוצאין ונכנסין
- 6 קב (הנהר) קב היורד
- 7 בקא ארבעה) ב לוכה א ליקא קב [שהיא בתחלת / ק בית / הכנסת
 נבול לונברדיאה / ק לומרדיא / קב (ויש בה) א (ויש בה) קב ובעיר
 לוכה / ק לוקה]
- 8 ק [עיר] גדולה ק (של יהודים) / ק שלהם / לאקב [ו] ר' שמואל
- 9 קב רומה לא רומא
- 10 בק מכובדים
- 11 ק אדם [בעולם] ק הפאפא א הפאפא א אלכשלידירוש ל אלכשנדריש קב
 אלכסנדרוס ק (ה)הגמון ב האגמון
- 12 ב (הגדול) ק על[יהם] [כל—אדום] ב דת)
- 13 ל (הרב) א הפאפא לק הפאפא ק [ו] נכון
- 15 ק אשר [יש] לו ב ופירושו:
- 16 ב (ר') שלמה בק ראש [ה]ישיבה

הדר בטרם טיבירו ור' בנימין ב"ר שבתאי ז"ל. והיא רומי העיר (ה)
 שני חלקים, הנהר טיבירו חולק כאמצע המדינה חלק אחד
 מצד אחד וחלק אחד מצד שני, ובחלק הראשון [הבמה ³⁰]
 הגדולה שקורין לה [ש' ³¹] פייטרו די רומי ושם היה] ארמון של
 5 יוליאנו הקיסר הגדול, ויש שם בנינים הרבה ומעשים משונים
 מכל בנין שבעולם, ובין המיושב והחרב מרומי כ"ד מילין. ושם
 שמונים ³²) היכלות משמונים מלכים גדולים [שהיו] בתו(ר[כ])ה
 הנקראים כלם אינפיראדורי ממלכות טרקיאנוס ³³) ועד מלכות
 פופוס אביו של קרלו אשר כבש ארץ ספרד מיד הישמעאלים
 10 בתחלה. ושם היכל מיטום מחוץ לרומי שלא קבלוהו שלש מאות
 יועציו בשביל שלא עשה מצוהם שלא לקח ירושלם אלא לשלש
 שנים וגזרוהם עליו שני ימים. ושם ³⁴) כמו היכל ארמון המלך

- 1 ק (הדר) ק בטישטקרי לא טרשטיכרי ב כטשכרי ב בנימן ק (ב"ר)
 לאק שבתי [ק ע"ה] קב (העיר)
- 2 קב חלקים [של רומה] בקא [ו] הנהר [ב טכרוס ק טקרי א טוכרוס
 בק חמדינה [רומה שני חלקים] ב [של רומה] [חלק אחד]
- 3 ק אחר לאבק [הבמה]
- 4 לא של 35) ביטרא קב ש' / ק ע' [צ"ל ש'] / ב פיטרה ק פייטרו ב (די)
 /של/ ק ד(י)רומה לא ושם קב ו[ל]שם
- 5 א יוליוס ק גליאנוס ב יוליוס ב (ה)קיסר ק (ה)גדול קב בנינים
- 6 קב מכל בני[נ]ים] ב המיושב ק והחורבן א (ו)החרב אקב מ[ו]
 רומה ב מילים
- 7 קב (היכלות) /ארמונים/ קב (גדולים) קב [שהיו] לא בתורה (?)
- 8 ק הנקראים) בק (כלם) ק אינפרא דורי ב אינפראטורי לא אינפירדור
 א טרקיאנוס ב טראיקיאנוס ק מ'ק'נוס [ועד מלכות גירוס] ק המלך]
 וטכריוס שהיה בימי ישו [ק ישי] הנוצרי ועד מלכות ספוס
- 9 ב קרלו [מגנוס] 36 בק (אשר) [ש]כבש
- 10 ק (ב)תחלה בק (היכל) /ארמון/ לא לחוץ ק מחוץ ב מחוייב (?)
 קב [קבלו(הו)] /ב אותו/ אותם הישישים /ב הישיש/ ו[שלש]
- 11 לאקב מצותם
- 12 ב (עליו) בלא שתי ³⁷) שנים [כ"י] ק מחוק] בק (כמו היכל) ב[ה] (המלך)

הא
 ויש
 הש
 מי
 והנ
 המ
 וכל
 המי
 שה
 כס
 ח)
 (40
 ממ
 בן
 מ'
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15

7 האיספסיאנוס בנין גדול וחזק מאד, ושם ארמון המלך (מיל) גלבין ויש בתוך הארמון שלו שלש מאות וששים ארמונים כמנין ימות השנה, והקפת הארמונים שלשה מילין, והיתה מלחמה ביניהם מימי קדם ונפלו בתוך הארמון יותר מטאה אלף בני אדם הרוגים והנה העצמות עד היום הזה תלויים וצייר המלך ענין 5 המלחמה מצד ומצד מערכה לקראת מערכה בני אדם וסוסייהם וכלי מלחמהם הכל אבני שיש להראות לבני העולם המלחמה שהי[ת]ה (מימי [כימי]) קדם. ושם ימצא טער(כ)ה שהולכת תחת הארץ ונמצאים [כה] המלך והמלכה אשתו על כסאותם ועמם כמו טאה בני אדם שרי המלוכה וכלם [חנומים ³⁹] (חקוקים) במלאכת הרופאים עד היום הזה. ושם בסאלמיאני ⁴⁰ אל אטיסאני ובבמה שני עמודים מנחשת [שהיו בבית המקדש] ממעשה שלמה המלך ע"ה ובכל עמוד ועמוד חקוק שלמה בן דוד. ואמרו לי היהודים אשר ברומי כי בכל שנה ושנה בימי מ' באב נמצא זיעה עליהם נגרת כמים. ושם מערה שגנו מיטום 15

- 1 א (ה)אספסיינוס קב אספסינוס קב בניין ק (מאד) ב טרמל גלסין. כ
- 2 ב ק שלו שם"ה / ק שם"ו / קב כמניין
- 3 קב ימות / החמה /
- 4 קלאב בימי קדם
- 5 קא (והנה) / אל והיה / ק ושם / קב (תלויים) / תלי תלים / ³⁸
- 6 ק מ[כל] צד (ומצד) ב מצד [זה] ומצד [זה]
- 7 קב (וכלי) לאקב אבני / ק לבני / אדם /
- 8 בלא שהיתה בימי. / ק שהיה בימי. לאקב מערה
- 9 ב [כה] בק המלך [טרמל גלסין] / ק טיימל גלסיאן / והמלכה ב / יושבים / על
- 10 בק ועמ[ה]ם בק חנומים
- 11 לא בשלמיאני
- 12 אל אטישני / לא—למישנא / ב בשלתייאני אלתיאני ק שלגזכני דלטוני
- 13 קב הבמה ק (שני) קב (מ)נחשת קב [שהיו בבית / ק בבית / המקדש]
- 14 ב (לי) קב (אשר ברומי) / אנשי רומה /
- 15 בק ביום ט' ב מצאו ק ימצאו ק (עליהם) בק כ[מו] מיס ק שגנו [כה].

בן אוויספיסיאנוס כלי בית המקדש שהביא כירושלים וגם מערה אחת כהר על שפת הנהר מיבירו ושם קבורים הצדיקים (41) עשרה הרוגי מלכות. ולפני [של 42] גוון] דלטרנה מצוייר שמשון וכדור בירו של אבן וגם אבשלום בן דוד וגם המלך קוסטאנטינוס שבנה קוסטאנטינו ועל שמו נקראה קוסטאנטינופולו והוא מצוייר 5 מנחשת וסוסיו מצופים בזהב. ויש בנינים אחרים וענינים ברומי שלא יוכל אדם לספרם. ומשם ארבעה ימים לקופא היא המדינה הגדולה שבנה קפיוס (43) המלך והיא טובה אבל המים רעים והארץ משכלת. ויש בה כמו שלש מאות יהודים ובם חכמים גדולים 10 נכבדי הארץ ובראשם ר' קומפאס ור' שמאל אחיו ור' זקן והרב ר' דוד. וקוראים [לזה] [לזאת] (44) המלכות] פרינציפיאנו. ומשם לפוצולי הנקרא [ת] מריינטו העיר הגדולה שבנה צנצן (45) הרעור שברח מפני פחר דוד המלך ויצא הים וכסה אותם

- 1 ק (בן אוויספיסיאנוס) לא אספסיינוס בק (וגם) /ושם/
- 2 ב (אחת) כה(ר) [בצר אחד] על ק [ו]אחת (כהר) על שפת בלא טיברו
- 3 ב הרוגי מלוכה ב (ולפ) ני שלתיאני אלתיאני לא שלגוון דלטרנה
- 4 ב ו[ה]כידור. ק ודוד (?) בירו. ב (דוד וגם המ)לך לא קישטרינוס ק קסטטיאנו'
- 5 לא קושטנדינה קב קוסטנטינה ק קוסטנטנופוליו ב קוסטנטינה לא קושטנטינופוליו ב (והוא מצו)ייר
- 6 בקלא וסוסו /ב מצוייר/ ק מצופה /א ומצופים ב כניונים (אחרים) וענינים /ק ענינים ובנינים/ בק ברומה
- 7 ק לשערם לא לקפואה קב לקפיאה
- 8 א שבנ[א]ה לק אשר בנה /ל כנאה/ בק קאפיוס ב (טובה אבל המי)ם
- 9 שש מאות ק (ובם—וקוריו) ב וב[ה]ם
- 10 ב (נכבדי — וב)ראשם א (ה)ארץ ב ר' קונסו לא קונפשו ב ישראל אחיו
- 11 ב ור' דוד הרב [נ"ע] א /ז"ל/ קב וקוריו /א וקוראין/ ב [המלכות] ק פרינציפיו ל פרינציפילו א פרינציפנו
- 12 קב ומשם [ילך אדם] ב לפלוצולי קלפצילי לא לפוצול קב (העיר)
- 13 קב /ציר/ [בן] ב הרד ב (שברה—פחר) ק מפני דוד מלך ישראל ויצא לאב המלך [ע"ה] ב אותה

בש
וה
ויב
ומ
מה
שב
וכ
אד
רוב
ויו
המ
ושנ
כה
ושנ

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

בשני חלקים מן העיר ועד היום הזה רואים בני ארץ השווקים והמגדלים שהיו בתוך המדינה. ושם מעין נובע מתוך הת(ח[ה])ום וימצא שם השמן הנקרא פיטרוליו ומלקטים אותו על פני המים ומשימין אותו ברפואות. ויש מרחצאות של מים חמים נובעים מתחת הקרקע והם על שפת הים והם כמו שני ⁴⁶) מרחצאות שכל אדם שיש בו שום חולי ילך וירחוץ בהם וימצא מרפא ומרגוע. וכל החולים מבני לומברדיא באים שם [כימות] הקיץ. ומשם ילך אדם דרך חמשה עשר מילין תחת ההרים הוא כבנין אשר בנה רומולוס המלך שבנה רומי והכל עשה מפני פחד דוד מלך ישראל ויואב שר צבאו ועשה בנין על ההר' ותחת ההרים נאפולי המדינה והיא עיר בצורה מאד יושבת על שפת הים מבנין היוונים ושם כמו חמש מאות יהודים. ושם ר' חוקיה ר' שלום בן אליה כהן ור' יצחק מהר ההר. — ומשם דרך יום עד עיר סלירפה ושם ישיבת הרופאים לבני ארום ושם כמו שש מאות יהודים ושם

ה

- 1 ב כשני חלקים קב (ו)עד ב (רואים—אדם)
- 2 אקב מעיין קב נובע בתוך /ק מתוך/ התהום
- 3 ב (וימצא שם ה)שמן ב פיטרוליו ק פיטרוליו לאקב ומלקטין
- 4 ב ומשימין (אותו) /אותה/ [בכמה] ק [על כמה משיאות ורפואות] ב (ברפואות) קב ויש [שם] [ק כמה] א חמין ב [ה]נובעים א נובעין לאקב מתחת בק כמו עשרים
- 5 ק (בו שום חולי) /לו חלי/ ילך סב (ירחוץ) /ויטבול/
- 6 לאב לונברדיאה ק לומברדיא ק (באים) /הולכי/ קב [כימות]
- 7 ב [ה]בניין
- 8 ב בנה רומרוס א רומודוס קב שבנה [עיר] קב ו(ה)כל א (ו)הכל בק [זה] ק (עשה) בק [ה]מלך בק (ישראל)
- 9 ב (ועשה) בק בניין בק ההרים [עד] ב [עיר]
- 10 ק והיא על שפת הים עיר בצורה מאד קב (יושבת) קב מבניין
- 11 ה (ושם—ומשם) באל [ו]ר' שלום [ו]ר' אליה
- 12 [ה]כהן ב מהר נפוס קב [הרב וצ"ל] לא /ו"ל/ ק (דרך) /מהלך/ ב (יום) /ם/ קב סלירנה א שלירפה ל שלירנה
- 13 ב [מקום] /ק מקומות/ ישיבת ה [שלהם] לבני

חכמים ר' יהודה ב"ר יצחק, ר' מלכי צדק הרב הגדול שהיה
 מעיר צפונת, ר' שלמה כהן ר' אליה יוני ר' אברהם נרבונה ור'
 תמון. היא עיר מוקפת הומה מצד היבשה מצד השני (ש) על שפת
 הים והמגדל בראש ההר חזק מאד. ומשם חצי יום למלילפי ושם
 כמו עשרים יהודים ושם חננאל הרופא ור' אלישע ואבו אלגיר
 הנדיב. והגוים אנשי הארץ הנרים, הולכים בסחורה ואינם זורעים
 אלא קונים הכל בכסף מפני שהם שוכנים על ההרים הגבוהים
 ובראשי הסלעים. אבל יש להם פירות הרבה. [והיא] ארץ כרמים
 וזיתים גנות ופרדסים ואין אדם יכול להלחם עמם. ומשם דרך
 [יו] 10 ס לכינווינטו היא עיר גדולה יושבת על שפת 47 הים והר
 אחד ושם קהל יהודים כמו מאתים ובראשם ר' קלונימוס ר'
 זרח ור' אברהם. ומשם שני ימים למלפי שבארץ פוליא והיא ארץ
 פול 48 ושם כמו מאתים יהודים ובראשם ר' אחימעץ ור' נתן ור'
 צדוק. ומשם מהלך יום לאסקול ושם כמו ארבעים יהודים ובראשם

- 1 ק (ושם חכמים—היא עיר) לאב בר ב [ב]ר מלכי
- 2 לאב ציפונת בלא [ו]ר' שלמה [ה]כהן [ו]ר' אליה [ה]יוני [ו]ר' לא
נרבוני /ב ורבוני/
- 3 ב תמון לאב [ו]היא לא [ו]מצד האחר בק והצד האחר בקלא (ש)על
- 4 ב לאלמלכי לא לאמלפי ק למלכי
- 5 ב כמו עשרה ה (ושם—והגוים ב [ר'] חננאל לא ואבו אלגיר
- 6 לאב הנדיב [ו]ל] בק זורעים [וקוצרים]
- 7 בק הכל קונים
- 8 ב [והיא] ארץ ק [ו]אוץ
- 9 לאקב זיתים [ו]גנוח קב עמ[ה]ם
- 10 בדרך יום ק (דרך) כ' ימים ב לבנננתו א לבנאבינטו ל לכינווינטו ק לבנדשני
קב (גדולה) ק (הים והר) /נהר/
- 11 ק קהל [כמו מאתים יהודים] לבא [ט]יהודים
- 12 בקלא [ו]ר' זרח א אברהם [ו]ל] ק למלפה א למלכי קב פוליאה בק
(ו)היא
- 13 ק (ובראשם)
- 14 ק צדוק ור' . . . ב (צדוק) /ור' יצחק/ ב [כמו] יום ק (לאסקול - לטראני)
ב לאשכולי לא לאשקולי

ר' קונטילו ור' צמח חתנו ור' יוסף. ומשם שני ימים למראני
 (49) אשר על שפת הים ושם מתקבצים כל [הטועים] (50) לעבור
 לירושלם כי שם (פורטו) (51) הנמל (ה) נכון. ושם קהל מישראל
 כמו מאתיים וכראשם ר' אליהו ור' נתן הדרשן ר' יעקב, והיא
 עיר טובה וגדולה. ומשם מהלך יום למיקולם דבר והיא המדינה
 הגדולה אשר החריב המלך (52) גויילמו של ציקיליא ואין שם
 היום מישראל מפני שהיא חרבה ומן הגוים כמו כן. ומשם חצי
 יום למרא[נ]טו. היא תחלת מלכות קלאברא ויושביה יונים והיא
 עיר גדולה ובה כמו שלש מאות יהודים ובה חכמים וכראשם ר'
 מלי ר' נתן ר' ישראל. ומשם מהלך יום (53) לברנ[ר]ים אשר על
 שפת הים ושם כמו עשרה יהודים צבעים. ומשם שני ימים
 לאורנארו אשר על שפת הים ארץ יון ושם כמו חמש מאות
 יהודים והראש שלהם ר' מנחם ר' כלב רבי מאיר ר' מלי. ומשם
 עובר אדם כים דרך שני ימים לאוקרופוס ושם יהודי אחד ושמו

- 1 ב ר' קונטולי א יוסף [ז"ל] ק לטבני לא לטרנאה
- 2 בק הטועים ל חתועים א הרוצים
- 3 ק בירושלם לא פורטו קב כי שם הנמל נכון
- 4 בלא [ו]ר' יעקב ק (יעקב)
- 5 בק והיא עיר גדולה וטובה ב לקול שדבריו ק לגבליש בדר לא למיקולם דבר
לאבק (ו) היא
- 6 ק גילימו ל גיללמו א גילמו ב גואלמו ב צקיליה לא ציקיליה ק מיציליא
- 7 קב ישראל היום בק חרבה (ו) מן הגוים לאקב יום וחצי
- 8 ב לטירטנו ק לטרנטו לא לטרנאטו ב (תחלת) /תחת/ ק [ארץ] מלכות
לאב מלכות [ארץ] לא קלאבריאה ק קלאבריאה ב קלבריה
- 9 קב וב[ה]ם
- 10 לאק מ[א]לי ב (מלי) /מאיר/ לאב [ו]ר' נתן באר [ו]ר' ק ור' שראל
ור' נתן בא לברנדיש ל לברנדישי ק לברונכה
- 11 ב (יהודים)
- 12 ב לאורדינדו ק לאוסדינטו לא לאוטרנדו
- 13 ק וכראש שלהם לאקב [ו]ר' לאקב [ו]ר' מאלי
- 14 קב דרך שני ימים כים ק לקורפו ב לאקורפוס ל לאי קרופוס ק (ושם
ר' יוסף)

ר' יוסף. ועד הנה מלכות ציקליאי — ומשם דרך שני ימים בים
 לארץ לבאנטה היא תחלת מלכות מנוולי ארץ היונים והיא כפר
 ובה כמו מאה יהודים ובראשם ר' שלחיה ר' אירקוליס⁵⁴.
 ומשם שני ימים לאקילון ושם כמו עשר יהודים ור' שבתאי בראשם.
 ומשם חצי יום לנאטוליקין היושבת על זרוע הים. ומשם לפאטרה
 5 יום א' דרך ים היא המדינה של אנטיפיטרוש המלך של יון הוא
 היה אחר מארבעה מלכים שקמו אחרי⁵⁵ אכליסאנדרוס המלך.
 ושם בנינים גדולים⁵⁶ קדמונים ושם כמו חמשים יהודים ובראשם
 ר' יצחק ור' יעקב ר' שמואל. ומשם חצי יום דרך ים לליפאנטי
 10 ושם כמו ק' יהודים על שפת הים ובראשם ר' גורי ר' שלם ור'
 אברהם. ומשם מהלך יום וחצי לקורש⁵⁶ ושם חונים כמו מאתים
 יהודים לכדם בהר פורט והם זורעים וקוצרים בנחלתם
 וקרקיעותיהם ובראשם ר' שלמה ר' חיים ר' ידעיה. ומשם ג' ימים

- 1 ב (ו) עד ב מלכות [מלך] לב צקיליח ק סוציליאה ק ימים שנים
- 2 ק (לארץ) ק (לבאנטה) / לארטה / ב לרנוה לא לבטה ק מנואלי
לא מנואל בראק ארץ / מלך / קב היוונים
- 3 בקלא [ו] ר' לא ארקוליס ק אורקוליוס ב אורק (ליום
- 4 ומשם) בק לאפילון לא לאבילון ב שלשים א עשרה ב ובראשם ר'
שבתאי
- 5 ב (ומשם חצי יום) בלאק לנאטוליקין בק יום לעטרה / ק לפינות / לא
לפטרה
- 6 קב (א') ב (דרך ים) ק (היא) ב המדינה של ק (של) / אשר בנה /
אנטיפיטרוש א אנטיפיטרוש קב אנטיפטרוס ק (ה) מלך ב של יוונים
קב [ו] הוא
- 7 ב ט [ח] ארבעה ב (אחרי—אכליסאנדרוס) לאק אלכסנדרוס ק (המלך)
- 8 ב בנינים גדולים [מבנין] [ה] קדמוני' ב ו(ב) ראשם
- 9 בקלא [ו] ר' ב לכיפטו ק לניפטו לא לפנטו
- 10 ק (כמו) ק גורי ב גורי לאקב [ו] ר' שלום
- 11 א אברהם [ו] ל' ב לקריש ק (כמו)
- 12 ק לכדם ב (בהר פורט) ק בהר קדש לא בהר פרנש ק (בנחלתם)
- 13 ב וקרקיעותם ה וקרקיעותם ב ו(ב) ראשם ה [ב] ר' ב [ו] ר' חיים [ו] ר'

עד עיר קורונאטי המדינה ושם כמו שלש מאות יהודים ובראשם
 ר' ליאון ר' יעקב ר' חזקיה. ומשם שלשה ימים לטיוכס עיר
 גדולה ובה כמו אלפים יהודים והם האומנים הטובים לעשות בגדי
 משי וארגמן בארץ היונים. ובהם חכמים גדולים במשנה ובהלמוד
 והם גדולי הדור ובראשם הרב הגדול ר' אהרן קיטי ור' משה
 5 אחיו ר' חייא ר' אליה טורטינו ר' יוקטן ואין כמותם בכל ארץ
 יון חוץ ממדינת קוסטאנטינופולי — ומשם מהלך יום לארגריפו
 והיא עיר גדולה על שפת הים ובאים אליה תגרים מכל צד ופנה
 ושם כמו מאתים יהודים ובראשם ר' אליה פוסלמירון, ר'
 10 עדניאל ר' כלב — ומשם דרך יום עד יבוסטרייסו. והיא מדינה
 על שפת הים ושם כמו מאה יהודים ובראשם ר' יוסף ר' שמואל
 ר' נתניה. ומשם לרוונגי מהלך יום אחד ושם כמו מאה יהודים
 ובראשם ר' יוסף ר' אלעזר ר' יצחק. ומשם מהלך יום לשינון

- 1 ב קורינטו ק קורינטו ק ובראש(ם)
- 2 ב ליון לאקב [ו]ר' יעקב [ו]ר' ב (שלשה) /שני/ לתיבאס ק לחינים
לא לטיכש
- 3 קבא, (והם) ק (ה)אימנים (ה)טובים ק בגדי [זחב]
- 4 ומישי ק ובה(ם)
- 5 בק (והם) /וגם/ ק [יש בהם] ובראשם ק (ר') ב (אהרן) ק גיטי
- 6 לאקב[ו]ר' לאקב [ו]ר' ק (אליה) ק טוררוס ב תירוטוט לא תורתינו
לאקב [ו]ר' יקטן ק [ה]ארץ
- 7 יון (חוץ) ממדינת א קושטטינופולו קב קוסטנטינו' קב (מהלך) ק יום
[אחד] לא לארגריפו קב לאיגריפו
- 8 ב (אליה) ק ופינה
- 9 ק אלייה ק פלשמרי אלב פשלטירי קלאב [ו]ר'
- 10 ק עמיאל לאב עמנואל לאקב [ו]ר' ב על [ע"ל ער] לאקב יבוישטנקה
- 11 אלקב [ו]ר' [ב ור' אלעזר ור' יצחק [שייך בסמוך] שמואל [ו]ר'
- 12 בק יום לאקב לרובינקה בק (מהלך—אחד)
- 13 קבאל [ו]ר'—[ו]ר' ק יצחק [ע"ה] בק (מהלך) ב לשינון.

פיטמו ובה כמו חמשים יהודים וכראשם ר' שלמה ר' יעקב.
 והיא החלת [הרין] בילקאיייה שיושבים בהרין (והיא [ההם])⁵⁸
 האומה הנקראת בלקאיי' והם קלים כצבאים יורדים מן ההרים
 לשלול ולכוז אל ארץ יון ואין אדם יכול לעלות אליהם למלחמה
 ואין מדך ושר שולט עליהם ואינם חוקים בדת [הנוצרים]⁵⁹
 5 וקוראים שמם בניהם⁶⁰ כשמות היהודים ויש אומרים שהם
 יהודים היו והיו קוראים ליהודים אחינו. וכשימצאו אותם בוזים
 אותם ואינם הורגים אותם כמו שהורגים היונים. ואין להם שום
 דת⁶¹. — ומשם ב' ימים לגרדיקי והיא חרבה ואנשים מעט
 10 בה מעט יונים ויהודים. ומשם ב' ימים לארמילו והיא עיר גדולה
 על שפת הים והיא עיר סחורה לוויניציאני ולפיסאני ולגינובינו
 ולכל הסוחרים הבאים שם. והיא ארץ רחבת ידים ובה כמו ארבע
 מאות יהודים וכראשם הרב ר' שילה [לונברדו] ור' יוסף הפרנס
 ור' שלמה הראש. ומשם מהלך יום למישינה⁶² ושם כמו מאה

- 1 פיטמו ק לשיגופוטמו לא לשיגון פוטמו בקלא [ו]ר' יעקב
 2 בק והיא תחת [ב הרין] ב בלכיה לא בלכיא ק הלגליכא בק ההם
 3 ב הנקראת בלכיון ק בלגיו לא בלכיון ק כצבי
 4 ב (אל) / ק את / ק אלותן
 5 בלקא ואין מלך (ושר) [יכול ל]שלוט ק עליהן ב ואינו ק ואין חוקים
 לדת / בלא בדת / בקלא הנוצרים
 6 ק שמם בניהם
 7 ב שהם היו יהודים והם קוראין ק שאינם יהודים וקוראין בק (ו)כשימצאו
 8 / ב אותן / ק (בוזים) ואינם ב ואינו הורגין ב לחן
 9 ק לגרדיקי לא לגרדיגי ב לגרדיגי ק חרבו לאק ואנשים / בה / ק (מעט)
 10 לאקב (מעט) יונים / ב מיוונים / [ק מעט מחוק] ומיהודים / ק והיהודים /
 11 ה (והיא) ב (והיא עיר סחורה) לא לבינציאניש ולפישיניש ולגינוביש
 ק לבינסיאני ולפיסאני ולגינובינו ב לבינסיאין ולפיסנין ולגינובין
 12 ק (ל)כל בק (ארץ)
 13 ק (הרב) ק שלו' בק [לונברדו]
 14 ק שלחיה הראש בק (מהלך) לא לכישונה ק לכישנה ב לכישנה

- יהודים וכראשם ר' שנתו הרב ור' שלמה ור' יעקב — ומשם
 דרך שני ימים בים לעיר סילוסקי שבנה (ל) סילוקוס המלך אחד
 מארבעה סריגי יון שקמו אחרי אליכ[ס] נדרום והיא עיר גדולה
 מאד ובה כמו חמש מאות יהודים. ושם הרב הגדול ר' שמואל
 ובניו תלמידי חכמים והוא שם ממונה על היהודים תחת יד המלך.
 5 ור' שנתו חתנו ור' אליה ור' מיכאל. ושם גלות על היהודים והם
 מתעסקים במלאכה⁶⁴ המשי. ומשם ב' ימים לדמיטריסי ושם
 כמו עשרים יהודים (ורם) [ושם] ר' ישעי' ר' מכיר ר' אליאב.
 ומשם שני ימים לדראמה⁶⁵ ובה כמו טאה וארבעים יהודים
 10 וכראשם ר' מיכאל ור' יוסף. ומשם מהלך יום לקניספולי ושם
 כמו עשרים יהודים. ומשם דרך שלשה ימים דרך [ים] לאבירו
 היושב[ת] על (שפת [זרוע]) הים [ההולך] מהלך חמשה ימים
 בין ההרים עד מדינת קוסטנטינו הגדולה והיא ראש המלכות
 בכל ארץ יון הנקראים גראויאנוס ושם כסא המלך מנוויל
 15 אינפרדורי ושנים עשר מלכים תחת ידו וכל אחד ואחד יש לו

- 1 ק (ר') ק שנתו ב שנתאי לא שנתא
 2 ק (דרך) ק (בים) בלא סלוסקי ק לסילוסיקר [ה] עיר בא סילוקוס
 3 ק סיריגי בא שריגי ל שרידי לקא אלכסנדרום ב אסנדר
 4 ק (מאד) בקאל (הגדול)
 5 ק והוא (שם)
 6 לא שנתאי ק חותניו (?) ק אלייה לאק גלות גדול ליהודים
 7 לא במלאכות (המשי) ק לקמי טורים לא למיטריסי
 8 קב כמו חמשים לאקב / ושם / לאקב [ו]ר' — [ו]ר' ק / אלייה / ב אליב
 9 אלקב לדרמה / ק לברמה / ק"ן יהודים
 10 קב (מהלך) ק לקרישופולי ב לקדשתופולי לא לקנישתולי
 11 קב (דרך) שלשה ק [הים] ב ים ק לאבירו ב לאבירו
 12 קב היושב[ת] קב זרוע קב [ההולך] / ק כהולך /
 13 ק קושטינה ב קוסטנטינה לא קושטנדינה ק ראש[ית]
 14 קב (ב) לכל ב יוון לא גירואינוש קב גריוו אנוש ק (כסא) ק אמנואל
 לא מנואל
 15 אינפרדור ב אימנואל אינפרדורי ק (ו) כל

ארמון בקוסטאנטיניה ולהם מגדלים ומדינות ושולטים בכל
הארץ ובראשם המלך אפריוס הגדול והשני מינה דמוסטוקין
והג' דומינוס והד' מוקו דוקוס והה' אלקסנס מגיאל ושאר השמות
שלהם כענין הזה ועיר קוסטאנטינו (יש בה) בהקפת העיר יש
5 בה י"ח מילין. חציה על הים וחציה על היבשה. והיא יושבת על
שתי זרועות ים א' שיבוא מים רושיא והאחר מים ספרד. וכל
הסוחרים ⁽⁶⁶⁾ הבאים ⁽⁶⁷⁾ מארץ בבל ו(ב) כל ארץ שנער וארץ
מדי ופרס וכל מלכות ארץ מצרים וארץ כנען ומלכות רושיא
ואונגריא ופסינגי ובוריא וארץ לומברדיא וספרד. והיא עיר הומיה
10 באים אליה בסחורה מכל הארצות בין בים בין כיבשה אין כמותה
בכל הארצות חוץ מבגדר ⁽⁶⁸⁾ העיר הגדולה אשר לישמעאלים.
ושם ⁽⁶⁹⁾ [במה] (לו) של מוספיה ושם הפאפא של יונים מפני
שאינם עונים לדת האפיפיור של רומי. ושם [כמות] כמנין ימות
השנה ויש שם ממון גדול לאין מספר שמביאין אליה בכל שנה ⁽⁷⁰⁾

- 1 ב בקוסטנטינה אק בקוסטנטינה
- 2 קב המלך איפרכוס ק דקשתיקוסי ב דמשתיקוס לא דמשטוקין
- 3 קב קומיאנוס לא דומינוס לא מקדוקוס ק בקד מיגדי ב מיגרוקוס
לא (ו) החמשי איקנמוס מגלי ק אל קיש מאגלי ב אלקשום מיגלי
- 4 ב שלהן בעניין ב (ה) זה קב קוסטנטינה אל קושטאנטינה קב יש בה
[מהלך]
- 5 א מיל(ין) אב [ו] חציה
- 6 ב (ים) ק [ה] אחר לאב רוסיה ק עטיאה אל ואחד קב והאחר מים וכו'
- 7 א ובכל ל מכל ב וכל ארץ שנער בק וארץ ק ומארץ/
- 8 פרס ומדי ב (וכל) ממלכות ק הזלכות [של] בק רוסו ק א/ה
- 9 ב ואננכורה ב ופיסינק וגזרית ק ופיסינקי וכוריאה אל ופסינקי וכוריא
ק/ ובוריא/ בלא לונברדיא [ב] ה ק לומברדיאה ב הומי
- 11 לאק ב(כל) ארצות לא מבגדיד ק מבגדר ב מבגדר ק (העיר הגדולה)
- 12 ב ושם כמה של משה סופה ק כמה ע' [צ"ל ש'] סופיה לא של תוספיה
ב האפיפיור
- 13 ק עולים קלא הפאפא קב רומה לא רומא קב [כמות] ב כמו מניין
לא (ימות)
- 14 ק החמה ק (ל) אין בק [ושנה מס]

- משני איים גדולים ומגדלים וכרכים שיש שם. וכעושר הזה לא נמצא בכל [הבמות] שבעולם. ובתוך [הנמה] עמודים של כסף וזהב ועשישיות של כסף וזהב. יותר ממה שיכול אדם לספר. ושם יש מקום אחד מקום שחוק המלך ⁷¹) סמוך לכותל הארמון הנקרא אי(נ)פירומוי ובכל שנה ושנה עושה המלך שם [ביום ⁷²) תולדות ישו הנוצרי] שחוק גדול. ובאותו מקום מצויירים כל מיני בני אדם שבעולם לפני המלך והמלכה בכל מיני כשוף ומביאים דובים ואריות ונמרים וחמור הכר ומשלחים אותם להתקוטט זה עם זה והעופות כמו כן ולא נראה כשחוק ההוא בכל הארצות. והוא המלך עמנואל בנה ארמון גדול לכסא מלכותו על שפת הים חוץ מן הארמון שבנו אבותיו וקראו בילווראנוס ⁷³) וצפה העמודים והכותלות זהב וכסף צרוף מצוייר בהם כל (מצו ⁷⁴) בהם כל) המלחמות הקדמונים אשר היו לפניו וגם המלחמות אשר עשה הוא בעצמו. ועשה שם כסאו של זהב ואבן יקרה ועטרת זהב תלויה בשלשלת של זהב על הכסא כמדת ישיבתו ובה

- 1 (ב גדולים) ק שיש שם [ממון הרבה]
- 2 ק בכל (הבמות) העולם בקלא זהב וכסף
- 3 באל שיוכל
- 4 קב ויש שם מקום (אחד מקום)
- 5 ק (הנקרא) בק איפירומוי לא איפירומוי ב (ובכל שנה ושנה)
- 6 לאקב ביום תולדות ישו ב (הנוצרי) שחוק ב (ה)מקום מ(—אדם)
- 7 ק (מיני) קב (ובלא כשוף)
- 8 ק אריות ונמרים ודובים אל אריות ודובים ונמרים ב ומד(—ודובים) קב וחמורי
- 9 ב והעופ (—נראה)
- 10 ב אמנואל ק אמנואל אינפראדורי וכנה ב ג(—על)
- 11 בק חוץ / ק והוא / מן הארמונים קב וקרא שמו לא וקרא אותו ב בלכירוש ק בלכירוש אל בלכירוש
- 12 ב (—והעמודים) ק (והכותלות) אל והכותלות לאקב וציוקב בהם (כל)
- 13 קב (ה)מלחמות ב לפניו (—אשר)
- 14 קב שעשה קב כסאו (ו) ק באבן לאב ואבן
- 15 בק [עשה] תלויה קב ישיבתו [תחתיה]

ח

מרגליות שאין אדם יוכל לשער דימיהם כי בלילה אין צריכים שם
 נרות כי הכל רואים מאיר המרגליות אשר הם מאירים להם עד
 מאד. ושם (ע[ב]) נינים ⁷⁵ שאין אדם יכול לספר אותם.
 ומביאים מכל ארץ יון כל המכס בכל שנה ושנה וממלא ממנה
 5 מגדלים מכנדי משי וארגמן וזהב ולא נראה ככנין ההוא וכעושר
 ההוא בכל הארץ. ואומרים כי המס של מדינה עצמה עולה
 בכל יום עשרים אלף זהובים בין שכירות החניות והשווקים
 ומכס הסוחרים הבאים בים וביבשה. והיונים אנשי הארץ
 עשירים גדולים בזהב ובמרגליות והמה הולכים מלובשים כנדי
 משי ומשבצות זהב באריגה ובריקמה על לבושיהם ורוכבים על
 10 סוסים ודומים לבני מלכים. והארץ רחבת ידים מאד בכל מיני
 מגדים וגם לחם ובשר ויין הרבה מאד ולא נראה בכל הארץ
 כעושרם. והם בעלי חכמה בכל ספרי היונים ואוכלים ושותים
 איש תחת גפנו ותחת האנתה. וסוחרים ⁷⁶ מכל לשונות הגוים
 15 הנקראים להם [ל]עזים ללחום עם השלטון ⁷⁷ [מסעד] מלך

- 1 א [שום] אדם אלב דמיהן / ק כמותן
- 2 קב אשר יתנו אורם (להם—מאד)
- 3 קב בניינים קב לספור
- 4 ק (יון) בק כל המס אל המכס לאקב מכנדי
- 5 בק ככנין אל הכנין אל העושר
- 6 אל [ה]מריגה קב (עצמה)
- 7 ק [ויום] ב שנה ושנה בק והשווקים
- 8 ומכס הסוחרים ק (הבאים) בק והיוונים
- 9 א ומרגליות קבלא והם (ה) בק לובשים מלבושים / ב הולכים מלובשים / ככנדי
- 10 לאקב ברקמה
- 11 קב (על) סוסייהם בק [הנה] רחבת
- 12 ב כנדים וגם [ע"ל מגדים] ב (הרכה מאד ו—) ק (מאד) לא ולא נראה
 בכל הארץ כעושרם ק (ולא—בכל) ב לא נראה כעושרם בכל הארץ
- 13 קב (והם) / ושם / קב היוונים
- 14 לאב ושוכרים מכר ב [ה]לשונות ק ומדברים בכל לשונות
- 15 בק (להם) לאקב לעזים ק השלטון [מסעד]

התיגרמים והם הנקראים טורקים מפני שאין להם להט לב
 למלחמה והמה נחשבים כנשים אשר אין בם כח לעצור. ואין
 (78) יהודים בתוך המדינה כינם כי העכירום אחר זרוע ה(מ)ים
 זרוע ים סופיא מקיף עליהם מצד אחד ואינם יכולים לצאת
 5 אלא דרך ים בסחורה עם בעלי המדינה. ושם כמו אלפים
 יהודים רבנים (79) ומהם כמו חמש מאות קראים בצד אחד,
 וביניהם ובין הרבנים שהמה תלמידי חכמים מח[י]צה. ובראשם
 ר' אבטליון הרב [ור'] עובדיה [ור'] אהרן כוספו ור' יוסף סרגינו
 ור' אליקים [ה]פרנס. וביניהם אימנים של בגדי משי וסוחרים
 10 הרבה ועשירים גדולים. אבל אין מניחים שם יהודי לרכוב על
 סוס חוץ מר' שלמה המצרי שהיא רופא למלך ועל ידו מוצאים
 היהודי ריוח גדול בגלותם כי בגלות ככר הם יושבים והשנאה
 רבה עליהם ע"י הבורסקים עובדי העורות שמשליכים המים
 המטונפים שלהם בחוצות לפני פתחי ביהם ומלכלכים (81) [מגרש]

- 1 בק (ח) תיגרמים ק (הנקראים) קב חור ב [כוש] לא טורקים קב להם לב
 מלחמה לא להם להב לב למלחמה
- 2 לאקב והם (ה) בק (אשר) קב שאין בהן
- 3 בקלא [ה] יהודים ק (בתוך) קב בינ[י]ה]ם בק העכירו אותם אחר אל
 המים קב הים
- 4 ב וזרוע יד רוטי [ה] מקיף ק הים אל ים אלק שופיא / ה רוסיא / מקיף
- 5 ק [ה] ים ב לסחור קאל לסחורה ב ה(מ)דינה
- 6 ק (ומהם—ובראשם)
- 7 ב וביניהם סחיצה ב (שהמה) אל שהם(ה)
- 8 ק (היב) בקלא [ור'] עובדיה) ב אהרן בכור שורו ק ור' יהודה דורשינו
 לא אהרן כושפו / א כושפ / ב שירגירו ק שירגינו לא שרגינו
- 9 קבלא [ה] פרנס ק (של) בק (בגדי)
- 10 קב ועשירים הרבה(גדולים) בק (אכל) ואין בק ליהודי אב ס
- 11 ק [הרופא] מצרי מפני רפואתו המלך ב ידו ב מוצאין
- 12 קב ורוב שנאה שביניהם ה / יש ביניהם /
- 13 ע"י בק הבורסקין ב שמשליכון—
- 14 ב המטונפים ק (לפני) בק פתח אלקב ומלכלכים / ב—בין / לא (מגרש)

(⁸²) היהודים ועל זה שונאים היונים כל היהודים בין טוב ובין רע כי מכבדים עולם עליהם ומכין אותם בחוצות ומעבירים אותם בפרך. אבל היהודים הם עשירים ואנשים טובים בעלי חסד ומצות (מ[ו]) סובלים הגלות בעין יפה. ושם המקום שדרים (בה[ו]) היהודים פירא.

5 ומשם שני ימים דרך ים לודנרוסאמו ושם קהל מישראל כארבע מאות ובראשם רבי משה, ר' אביה, ר' יעקב. ומשם שני ימים לגליפוני ושם כמו מאתים יהודים; ובראשם ר' אליה קפיד ור' שבת וזטרה ור' יצחק מגאש ובלשון יון קוראים למגדל (^{82*}) מיגאש. ומשם שני ימים לקאליסי ושם כמו המשים יהודים ובראשם ר' יהודה, ר' יעקב ור' שמעיה. ומשם שני ימים למיטולי מאי הים ושם (⁸³) באי(ם) קהלות מישראל (⁸⁴) מעשרה מקומות. ומשם שלשה ימים דרך [ים] (⁸⁵) לחיקה ובה כמו ארבע מאות יהודים ור' אליה ור' תימן ור' שבת בראשם. ושם

ט

- 1 קב על כן ב את (כל) היהודים ק בין רע
- 2 בק (כי) ומכבדו ק (ומכין - בחוצות) ב ומעבדו ק ומעבדו
- 3 ב [הם] היהודים אלק הם עשירים ב (הם)
- 4 לאקב וסובלים /ב- יו/ קב [עול] קב (ה)גלות ק (ו)שם
- 5 ב /כו/ לא בה בק פיירה
- 6 ב דרך ים מהלך שני ימים לרודוסוס ק ב' ימים (דרך ים) לדוקטיאוס לא לרודוסוס
- 7 ק כמו ת' לאקב ור' - ור'
- 8 ב לקיפולי ק לרפולי לא לג [א]ליפולי
- 9 לא קפיד ב קפיד ק (-) ב שבתאי קלא שבתאי ק דוטרא לא זוטרא בקאל מיגש ב ובלשון לעו קב קורין
- 10 ב (למגדל - ומשם) א (ובלשון - ומשם) קב לקילש לא לקלאש
- 11 ב (ובראשם - ומשם) ק ר' יעקב ור' יהודה (ור' שמעיה) לא ור' ור'
- 12 ב לא ק /להר/ בק מיטולי לא מיטולון קב באים ל באי(ם) ב (מעשרה - ומשם) לק בעשרה
- 13 קב דרך[ים] לא [ים] ב לאזיוו ק לאפינו א לחיכה ל לאי כא [וכן צ"ל]
- 14 ב (יהודים ו-) בק אליה הימן ור' שבתא קאל /שבתאי/

ימצאו אילנות שלוקטים ממנו הפצטיציי. ומשם ב' ימים לאי סומי ובה כמו שלש מאות יהודים ובראשם ר' שמריה ור' עובדיה ור' יואל. ושם באי(ם) קהלות רבות מישראל. ומשם ג' ימים דרך ים לרודים ובה כמו ארבע⁸⁶ מאות יהודים ובראשם ר' אבא ור' חננאל ור' אליה. ומשם ארבעה ימים ל(ר[ק]) ופרוס⁸⁷ ושם יהודים רבנים וקראים ועוד יש שם יהודים מינים כפרוסים והם אפיקורסים וישראל מגדים אותם בכל מקום והם מחללים ליל שבת ומשמרין ליל ראשון. ומשם שני ימים לקוקוס⁸⁸ היא תחלת ארץ אדום הנקראת ארמיניא והיא תחלת ממשלת טורוס בעל ההרים מלך ארמיניא המולך על מדינת⁸⁹ הדוכיא ועד ארץ התונרמים והם נקראים טורקוס. ומשם שני ימים למיל משטיירו היא תרשיש היושבת על הים. עד הנה מלכות היוונים הנקראים גריגים. ומשם שלשה ימים לאנטוכיה⁹⁰ הגדולה היושבת על נהר⁹¹ פייר הוא נחל

- 1 קבלא [ה] אילנות בק שילקטו בה ב (המצ—דרך) ק המוציטיפי לא המצטיקי ק לא [צ"ל לאי] סמו ב לאי כמו לא לאיסמו
- 2 ב (כמו) ק [ר' אבא] ר' שמריה
- 3 ב (ור' עובדיה ור' יואל) בק באים לא באיים
- 4 קב (דרך) ב [ב]ים — (ארבע) ק / לים / ק לרודיש לא לרודוש ב (ובה כמו)
- 5 ב ומשם — (וס) ק לקורמוס ל לכיפרוס א לדופרוס
- 6 ל (וקראים) / וקבוץ / (ועוד יש שם בק מינים) [נקראים]
- 7 ל קפרוסין ב (קפרוסים והם) ק (וישראל) קב מנדון
- 8 ב שנת — (שון) ק ושומרין ליל ראשון ב [מוצאי שבת] בק ארבעה ימים
- 9 א לב לקוקוס ק לקוקוס ב תחלת — קראת ק ארום ל ארם ב ארמיניאה
- 10 א טורוש ב ארמיניאה — (המולך)
- 11 קב עד ב תרוניה ק תרוביא לא הדוכיא ב (ועד) בק (והם) ב הנקראים) תורכוש ק הנקראים תורטוש לא הם הנקראים טורקוש
- 12 בק למלמישטרושי לא למלמישטרש
- 13 בה [ו]ער ק (היווני' הנקראים) ב גריגוש ה גריגיש לא גריגיש בק שני ימים
- 14 לאנטוכיא בקלא פור

יבוק היורד מהר הלבנון ומארץ חמת והיא העיר הגדולה
 שבנה אנטיוכוס המלך. ויש על המדינה הר גבוה מאד והחומה
 מקפת ההר ובראש ההר מעין ושם אדם ממונה על המעין
 ומשלח את המים בגשרים תחת הקרקע אל בתי הגדולים
 5 אשר בעיר ומצר העיר האחד מקיף אותה הנחר והיא עיר
 בצורה ממשלת⁹²) פריצים אמונטי אפוטיוון הפאפא ויש בה
 כמו מנין של יהודים והם אומני הזוכית ובראשם ר' מרדכי,
 ר' חיים ור' ישמעאל. ומשם שני ימים לליגה היא לודקייא⁹³)
 ובה כמו מאתים יהודים ובראשם ר' חייא ור' יוסף. ומשם שני
 10 ימים לגיויל⁹⁴) היא בעל⁹⁴) גר תחת הר הלבנון הסמוכה
 לאומה שקוראין לה אל חסיטן ואינם מאמינים בדת הישמעאלים
 אלא לאחד שחושבים איתו כמו נביא באננט⁹⁵) וכל מה
 שיאמר להם יעשו אם למות אם לחיים וקוראים לו (חיך)
 [שיך] אל חסיטן והוא הזקן שלהם ועל פיו יצאו ועל פיו יבואו
 15 כל אנשי ההרים ומקום ישיבתו בעיר קדמוס בארץ סיחון היא

1	ק נהר יבוק א (ו) מארץ ק צמית (ו) היא
2	בק הר גדול (מאד)
3	ק מוקפת בק [את] ההר ק מגדל ק (אדם)
4	ב בעשרים מקומות תחת אלק בגשרים תחת
5	אל האחר ק נהר [גדול]
6	בה [מאד] קב פרינצפו / ק פרינץ כו / אמונת (ק) — הפינבוין ס
/ הפיטטוס / האפיטור / ק הפפא / ל פרינצי באמונת הפוטיבין הכבא א פריצ ל
אמונת הפיטיבין הפפא
7	ב עשרה יהודים לא מנין / ק מ' / מישראל (ק ובראשם—ומשם)
8	בלא ור' — ור' ב שמואל ב (היא) לרקיא ק היא לודקיא
9	בק מאה ק (ובראשם—ומשם) לא (ובראשם) ב ובראשם ב חיים
10	ב לגבאל לאק / לגיבל [וכן לפנינו בסמוך] / לאב הסמוכה / ק וסמוכה /
11	בק / אותה / ק (אל) לאקב השישין
12	ק לאחר שאין חושבין אותו קב (כאננט) ל כרמט א כנכט
13	ק ונקרא ⁹⁶) אותם
14	לאקב שיך איל השישין [עי' שורה י"א]
15	ב ישיבתם קבא היא בעיר קדמוס ק / קדמוס / ק (בארץ)

- קדמות ⁹⁷) והם בעלי אמונה ביניהם על הסאמר הזקן שלהם ומפחדים בכל המקומות מהם מפני שהורגים את המלכים במסירה. ומהלך ארצם שמונה ימים; והם נלחמים עם בני אדום הנקראים פראנקים עם השולטן טריפולי היא טרנויובלוס של שאם. בימים ⁹⁸) ההם הרעיש[עה] הארץ של טריפולי 5 וכסה הרבה מן הגוים ומן היהודים כי נפלו הבתים והחומות עליהם והיתה מפולת [גדולה] באותו זמן ובכל ארץ ישראל [ו]מתו יותר מעשרים אלף בני אדם בימים ההם. ומשם מהלך יום לגיבל ⁹⁹) האחרת שהוא גבול בני עמון ושמה כמו חמש מאות ¹⁰⁰) יהודים והיא ממשלת שבעת הגינוסין והשלטון שלהם גליאנוס אמביאנוס 10 ושם מצאו מקום הבמה שהיא לבני עמון בימים ההם ושם שיקין בני עמון יושב על (קדרגא ¹⁰¹) [קטרא] הנקרא כסא והוא עשוי מאבן מצופה זהב ושתי נשים יושבות מימינו ומשמאלו מזה אחת ומזה אחת ומזבח לפניו שהיו מזבחים ומקשרים לפניו בזמן בני עמון. ובה כמו מאתים ¹⁰²) יהודים ובראשם 15

- 1 ק אמנה ב (ביניהם)
 2 ב ופחדים ק ומפחדין לא ומפחדים
 3 ב במסירות לא במסירה ק שני ימים ב על בני אדום
 4 לא פראנקוש ק פראנקוס ב [ו]עם ב טרובלוס ק טרבלוס לא טראבלוס
 5 בק אל שאם בק [ו]בימים הראשונים רעשה בק טריפול
 6 קב ומתו רבים / ק מן הגוים הרבה / ב ומישראל אל וכסה הרבה מן הגוים ומן היהודים
 7 ק מפלה בק [גדולה] בק [ה]זמן [ב] בהם בק [ו]מתו
 8 לא אלפ[ים] ב (בימים ההם)
 9 ב שהיא בק ושם(ה) אלב מאה וחמשים ק קכ"ו
 10 קב היינוכין / ק הייגובני / לא הגינוסין / א הגינוסין / בק שלהם [קורין אותן] / ק אותם / ב גלאם אנבריו ק גילילמו (אנבריו) לא גליאנוס אינבריו
 11 ב (מקום) ב שהיתה ק שהיה לא שהיא
 12 בקלא שקין ב קתריגא ק קתריגה לא קטריגה / ק קטריגה /
 13 אל [ו]מצופה
 15 ק (ובראשם — והיא)

ר' מאיר, ר' יעקב ור' שמחה. והיא על שפת הים של ארץ ישראל.
 ומשם שני ימים לברומי היא בארות ⁽¹⁰³⁾ ושם כמו חמשים
 יהודים ובראשם ר' שלמה ור' עובדיה ור' יוסף.
 ומשם מהלך יום אחד לצידה היא צדון ⁽¹⁰⁴⁾ והיא
 עיר ⁽¹⁰⁵⁾ גדולה ובה כמו עשרים יהודים. וקרוב מהם כמו
 עשרה מילין אומה אחת נלחמים עם אנשי צידון והאומה
 נקראת דוגיאין ⁽¹⁰⁶⁾ והם ⁽¹⁰⁷⁾ הנקראים פאנאני כופרים ואין
 להם דת ויושבים בהרים גדולים ובנקיקי הסלעים ואין מלך ושר
 שולט עליהם כי מעצמם הם יושבים בין ההרים והסלעים ועד
 הר חרמון גבולם מהלך ג' ימים. והם שומפי ⁽¹⁰⁸⁾ זמה והוא
 לוקח את בתו ויש להם חג ⁽¹⁰⁹⁾ אחת בשנה וכאים כלם
 אנשים ונשים לאכול ולשתות ביחד וחולפים נשתיהם כל אחד
 ואחד עם חברו ואומרים שהנפש בעת יציאתה מגוף אדם
 טוב נכנס בגוף ילד קטן הנולד באותה השעה שתצא הנפש מגופו

- 1 באל ר' — ור' ק (של) / כמו/
- 2 בק לבירות לא לבירוש
- 3 ב ור' עובדיה) ק (ובראשם — ומשם)
- 4 בק (מהלך) לא לציידא ק לסידה בק [ו] היא בק צ[ו]דון
- 5 ק מהם (כמו)
- 6 בק (אהת) ק בני צידון ב [היא] האומה לאק והאומה
- 7 ב (הנק)ראת ק נקראים ב כרויאן ק דרוינין א דוגיאין ל דרויאין
- 8 בק (הנקראים) קב פגנוש / ק פגשגום / לא פגאנוש ב (כופרים)
- 9 בק [שום] דת ב (הסלעים) ק ואין שר שופט
ב (ואין—עליהם)
- 10 ב וע(ר הר חר)מון ב גבול(ם) ב (מהלך ג' ימים) בקאר שטופי / קב זימה /
- 11 בק [ולוקחים אחיותיהם ואב / לק והאב / לוקח א והוא בק (את) ב (ויש
להם) בקלא אחד ב (כשנה — כולם)
- 12 ב ומתחלפים ק והולכים בק נשיהם
- 13 ב (ואחד) ק (עם חברו) ב עם חברו) ב (ואומרים שהנפש) בק יציאותה
מן [ה]גוף ב [של] אדם
- 14 ב תיכנס בגוף הכלב והחמור יל(—) שתצא הנפש מגופו קלא תכנס בגוף
ילד ק (קטן) הנולד באותהשעה שתצא הנפש מגופו

ואם אדם רע הוא תכנס בגוף הכלב או בגוף הבהמה
 זה דרכם כסל למו. ואין ביניהם יהודים כי אם באים
 ביניהם¹¹⁰) בעלי אומנות ובסחורה וחוזרים לבתיהם. והם
 אוהבים היהודים. והם קלים לעלות על ההרים ועל הגבעות ואין
 אדם יכול להלחם עמם. [ומשם¹¹¹) חצי יום צרפתה אשר לצידון].
 5 ומשם מהלך¹¹²) יום לצור החדשה והיא עיר טובה
 מאד ונמל הפורטו¹¹³) שלה בתוך העיר ונכנסות הספינות
 בתוך שני מגדלים ובלילה ישליכו בעלי המכס שלשלת של
 ברזל בין מגדל ומגדל ולא יכול אדם לצאת לא באניה ולא
 בשום¹¹⁴) דרך לגנוב דבר מן הספינות; ואין גרב או פורטו
 10 כנמל ההוא בכל הארץ כמוהו. והיא עיר יפה ובה¹¹⁵) כמו
 ארבע מאות יהודים וביניהם חכמי תלמוד ובראשם ר' אפרים
 מצרי דיין ור' מאיר מקארקשונה ור' אברהם ראש הקהל. ויש
 ליהודים שם ספינות בים ושם אומני הזכוכית הטוב הידוע

- 1 ב ואם הוא אדם רע תיכנס בגוף הכלב והחמור
- 2 ק [וזה ב (וזה — למו)]
- 3 בקאר [וצבעים] ויושבים ביניהם באומנות ובסחורה / ב ויוש בים—ובסחורה)
- 4 בא ליהודים ק (יהודים) ק [כצכאים] ברא (לעלות) ב (ועל—ואין)
- 5 בק עט[ה]ם בק [ומשם—לצידון] / ק ומשם לצרפתה—חצי יום /
- 6 ק ומשם (מהלך) חצי יום לצור ב (ומשם—לצור)
- 7 א הפורט בק (הפורטו ל (בתוך העיר) ב (ונכנסות—ובלילה)
- 8 ק בין שני מגדלים בתוך העיר ב (בעלי—שלשלת) ק המס
- 9 בק יוכל
- 10 בק (דרך) / דבר / ב (לגנוב—הספינות) בק [בלילה] ב ולא נמצא כנמל
 ק ואין כנמל א ואין גרב או פורט כנמל
- 11 בק (כמוהו) ק ובתוכה כמו
- 12 בק ת"ק ב (וביניהם) א ובניהם ק תלמידו ב (תלמידו) חכמים
 בתלמוד ק (ובראשם—הקהל)
- 13 ב מצר ב (מקארקש) ונה
- 14 בק ויש להם שם ספינות ליהודים בק ושם [יהודים] ב (הזכוכית
 ה זכוכית בק (הידוע)

[הנקרא זכוכית] ⁽¹¹⁶⁾ צורי החשוב בכל הארצות. ושם ימצא הצוקרו הטוב. ועולה אדם בחימות צור החדשה ורואה צור המעטירה אשר כסא אותה הים. והיא רחוקה מן החדשה כזריקת אבן. ואם ירצה אדם לבוא באני בים רואה המגדלים והשווקים וחחוצות והארמונים בקרקע הים. והיא צור החדשה עיר סחורה באים אליה מכל מקום. ומשם יום אחד לאקדי ⁽¹¹⁷⁾ היא עכו ⁽¹¹⁸⁾ אשר היתה לנכול אשר ותיא^התחלת אוץ ישראל והיא יושבת על הים הגדול ושם נמל גדול שקוראים אותו פורטי לכל [התועים] ⁽¹¹⁹⁾ ההולכים לירושלם בספינות. ויורד לפניה נהר הנקרא נחל ⁽¹²⁰⁾ קדומים ושם כמו מאתים ⁽¹²¹⁾ יהודים ובראשם ר' יצחק ר' יפת ⁽¹²²⁾ ר' יונה ⁽¹²³⁾. ומשם שלשה פרסאות לניפים היא גר ⁽¹²⁴⁾ החפה אשר על שפת הים ומצד אחר הר הכרמל עליה; וכתחתית ההר קברי ישראל רבים. ושם בהר מערת אליהו. ועשו שם שני בני אדם במה וקראוה סאנמו אליאם. ובראש ההר נכר מקום מוזכר ההרום שרפא

יא

- 1 בק הנקרא זכוכית / ק צירי / ב ככל (?)
 2 ב האסוכר ל הסיקר א הצוקר בק הטוב [כי שם ציבעין / ק זורעין / אותו
 זכאין / ק ובאים / מכל הארצות לקנותו ק [כי הצקרו המוב] ב צור
 3 הקדומה בק (זוזיא)
 4 בק לבא ק הים
 5 ב [עיר] צור
 6 ק (אחד) בק לאקדי / ק לאקדי
 7 ק היה בק כגבול
 8 ק (הגדול) בק הנמל הגדול (שקוראים — לכל) לא שקורין (אותו)
 9 בקר התועים
 10 ק (נהר) ב [ה]נהר
 11 ק (ובראשם — יונה) בא ר' צרוק זר' זר' לא [ז"ל]
 12 בל לכיפש ק לקיפש א לניפש ב (גר) בק החפר ל גת החפר
 בק (אשר) על שפת הים
 13 ב [שם מ]קברי
 14 ב אליהו [צ"ה] / לאק ז"ל / ק (שם) בק (שני)
 15 בק שאן / ק שנת / אליאש לא שנט אליש / א א"יה / אבק ניכר בק שריפא

אליהו בימי אחאב והוא מקום המזבח עגול¹²⁵) כמו ארבע
 אמות ובתחתית ההר יורד נחל קישון בצדו. ומשם ארבע
 פרסאות לכפר נחום והוא כפר נחום והוא מעין¹²⁶) מקום על
 הכרמל.¹²⁷) ומשם ששה פרסאות לסצאריא היא גת אשר
 לפלשתים ושם כמו עשרה יהודים ומאתים כוחיים הם היהודים
 5 השמרונים הנקראים סמריטאנים והיא עיר יפה וטיבה מאד
 על הים מבנין קיסר אינפירדורו¹²⁸) המלך וקרא שמה קיסיריאה.
 ומשם חצי יום לקאקו היא קעילה¹²⁹) ואין בה יהודים. ומשם
 חצי יום לסרגיגר¹³⁰) היא לוו ושם יהודי אחד צבע.
 10 משם יום לשבשת³¹) היא שומרון ועדין נכר שם ארמון אחאב
 מלך ישראל והיא היתה עיר בצורה מאד כהר ובה מעינות
 וארץ נחלי מים גנוה ופרדסים וכרמים וזיתים ואין שם יהודים.
 ומשם שני פרסאות לנאפילום היא שכס כהר אפרים ואין שם
 יהודים. והיא יושבת בעמק בין הר גרזים והר עיבל ובה כמו
 15 מאה כותיים שומרים תורת משה לכדה וקוראים להם

- 1 א אליהו [ז"ל] אבק [ה]עגול
- 2 בק אמות [הנשא] ובתחתית
- 3 בק לכפר נאום והוא כפר
- 4 הנחום / ק נחום / והוא מעון מקום (על) [ב נכל] הכרמלי ל מקום[ו]
- 5 בק לשיזיריאה ק / לשיזיריאה / לא לשיזיריאה
- 6 ב מאתים יהודים ק י בק [ו]הם
- 7 ב שמרתנוש ק שמרטינט לא שמרטיניש בק (מאד)
- 8 ק [שפת] הים בק (אינפירדורו) א אינפירדור ל [מכנין הורדוס המלך וקרא שמה קיסריה על שם האינפירדור הקיסר] בק קיסיריאה
- 9 בק [היא]
- 10 בלשרגט קלשרגילאלשרגורג בקא[ו]היא בקקוד ק(ושם יהודי—לשבשת)
- 11 ב (ועדין) בק ושם ניכר ק / צדיין / בק [בן דמרי]
- 12 בק (מלך ישראל) [חרב] בקא כהר מאד בק [והיא] ארץ
- 13 ב [ו]גנות בקא וזתים
- 14 ב לנפלוש ק לנפליש לא לנכילש
- 15 ק (בעמק)
- 16 ב אלף כותים שומרים ק אלף יהודים הנקראים כותיים [והם] בק משה [ע"ה] וקוראין ב להן

סמאריטאנים ויש להם כהנים מזרע אהרן הכהן וקוראים להם אהרניים ואין מתחתנים עמם אלא כהנים עם כהנים שלא יתערבו עמם, אבל הם כהני תורתם ועושים זבח ומעלים עולה בכנסת שלהם בהר גרזים. והם אומרים כי הוא בית המקדש ומעלים עולה ביום פסח וכימים טובים על המזבח שבנו בהר גרזים מהאבנים שהקימו בני ישראל כשעברו את הירדן. והם אומרים כי הם משכנא אפרים. וביניהם קבר יוסף הצדיק בן יעקב אבינו שנ' ואת עצמות יוסף (וכו').¹³² ואין להם ג' אותיות אלו: ה'. ח'. ע'. ה' מן אברהם אבינו ואין להם הוד. ח' מן יצחק אבינו ואין להם חסד; ע' מן יעקב אבינו ואין להם ענוה.¹³³ ומקום אלו האותיות משימים א' ובוזה הדבר נכר שאינם מזרע ישראל. כי הם יודעים תורת משה חוץ מאלו השלש אותיות ושומרים עצמם מטימאות מת ועצם וחלל וקבר.

- 1 בק שמרתנוש / ק שמרתנוש / לא שמריתנוש ב (אהרן הכהן) לא הכהן [ע"ה]
- 2 ב אר נים ק אהרנים בק עמ(ם) (הכותיים) ק (עם)
- 3 בק עמ[ה]ם לא עמם
- 4 ק [ובהר עיבל] בקלא [כמו שכתו' בתורתם / לא בתורה] ונתת את הברכה על הר גרזים. [דברים י"א, כ"ט] ב בית המקום [כ"ה]
- 5 ב (כיום פ') ק המזבח (שבנו—גרזים) מן האבנים שהקים יהושע ובני ישראל בעברם בירדן ב [אשר] בנו —
- 6 בהר גרזים [כמו שכתו' בתורתם (חסד) על הר גרזים מן האבנים שהקים יהושע ובני בירדן]
- 7 ב (והם אומרים) בק (הצדיק)
- 8 לאבק אבינו [ע"ה] ב (שנ'—יוס)ף בק וגו' קברו כשכס. [יהושע כ"ד, ל"ב]
- 9 בק (אלו) קב ה"א וחי"ת ועי' / א' ה' וח' וע' / ב (ה'—ואי)ן ק (אבינו) ק שאין בק להן ק הוא ()
- 10 מ(ן) יצחק (אבינו) שאין בק מ(ן) יעקב (אבינו) שאין
- 11 ב (להם—ומקום) קלא ומקום / בק אילו / בק משימים א' אל"ף בקלא [נכר]ים
- 12 ב (ישראל—יוד)עים
- 13 ק (השלש) ב (מטומאת—ועצם) בק [אדם] וחלל

והבגדים שלובשים בכל יום מסירים מעליהם בשעת לכתם לבית
 הכנסת שלהם ורוחצים גופם במים ולובשים בגדים אחרים וכן
 מנהגם בכל יום. ובהר גריוז מעיינות ופרדסים והר עיבל יבש
 כאבנים וסלעים. וביניהם בעמק עיר שכם. ומשם ארבע פרסאות
 5 להר הגלבוע וקוראים להם אדום מונטו [גלבואי] ¹³⁴ והיא
 ארץ יבשה מאד. ומשם חמשה פרסאות לעמק ¹³⁴ אילון
 וקוראי' לו אדום וואלי דלינא. ומשם פרסה אחד להר המוריה
 לגארן דוד ¹³⁴ היא עיר גבעון הגדולה ואין שם יהודים. ומשם
 שלשה פרסאות לירושלים היא עיר קטנה ובצורה תחת שלש
 10 חומות ובה אנשים הרבה יעקובים וארמים יונים גורגרים פראנקים
 מכל לשונות הגוים; יש שם בית הצביעה שקונים אותו היהודים
 בכל שנה מהמלך שלא יעשה שום אדם צביעה בירושלם כי אם
 היהודים לבדם. והם ¹³⁵ מאתים יהודים דרים בפאת המדינה

- 1 ק (וה) בגדים ב בעוד יום ב (בשעת—כ) ניסתם ק בשעה שילכו בבית כניסתם
- 2 בק (שלהם) ב גופן ב וכך
- 3 ב (מנהגם—יום) ק (כ) כל הימים בק [יש בו] מעיינות [וגנות] ק ו[כ]הר
ב (יבש כאב) נים (וסלעים)
- 4 ק כאבנים ובסלעים. ב [ה] עיר
- 5 ב (הגלבוע וקוראי)ם בק לו ב סונת גלבואי ק מונטו לבוקי לא מונטו
גלבו
- 6 ב חמשה[חסר] בית והיא כפר ואין בה יהודים ומשם שתי פרסאות לעמק אילון
- 7 ב (לו) /לא אותו/ ב בר דלונאי ק באלב. ליבה בהלא אחת בק למהור
מריא לגרנר /ק לגרנד/ (דוד) ל (להר המוריה)
- 8 לא לגראן דוד ב (עיר) בק (שם) /בה/
- 9 בלא שלשה(ה) ק ב' ל [להר המוריה] לירושלם
- 10 בק ואנשים בה הרכה ב [וקוראים להם הישמעאלים] ב יעקיבין
ק יעקובינו לא יעקובין ק (וארמים) /וארומים/ בקלא [ו] יונים /ב ויוונים/
בקאר [ו] גורגרים /לא וגורגרין בק [ו] זרנקיש
- 11 ב [ו] מכל ק הלשונות בק הצביעות בלא שקינין
- 12 בק מ[ו] המלך ק (בירושלם) ק (כי אם) /אלא/
- 13 בק [כמו] ק /ר' ק (כפאת)

תחת מגדל דוד. ובחומות שבמגדל דוד הבנין הראשון של יסוד
 כמו עשר אמות מבנין הקדמונים שבנו אבותינו והשאר בנין
 ישמעאלים. ואין בכל העיר בנין חזק יותר ממגדל דוד. ושם
 שני בתים [אחד] ¹³⁶) איספיטאלי ויוצאים ¹³⁷) ממנה ארבע
 מאות פרשים ושם ינוחו כל החולים הבאים שם ונוהגים להם
 כל ספוקם בחייהם ובמותם. ובבית ¹³⁸) השני קוראים אותו
 ספיטאלי סאלמוני והוא ארמון שעשה שלמה המלך. ושם חונים
 בספיטאלי ויוצאים ממנה ארבע מאות פרשים בכל יום למלחמה
 חוץ מן הפרשים הבאים מארץ פראנקים ומארץ אדום ונידרים
 על עצמם ויעמדו ¹³⁹) ימים או שנים עד מלאת נדרם. ושם
 הבמה הגדולה שקוראים אותה [שפולקרי. ¹⁴⁰] קבר אותו האיש
 שהולכים כל התועים אליו. ויש בירושלם ארבעה ^{140*}) שערים
 שער הקורי' שער אברהם ושער דוד שער ציון ושער יהושפט
 לפני בית המקדש שהיה מימי קדם. ושם טימפלו רומאני ¹⁴¹)

1	בקלא דרים תחת מגדל דוד ב ובחומה א ובחומת ב הבניין
2	בק מבניין ק בניין ב [מ]בניין
3	בק [ה]ישמעאלים ב (בנין) /מקום/
4	לא שתי בק [אחד] לאשפיטאל /ק האספיטאלי/ לא (אחד) אשפיטליו בק
5	ממנו ב' וניתנין
6	ב בחייהם ב והבית ק ובית שני לא ובבית שני בא קוראין ק [ש]קוראין
ק (אותו)
7	בק טינפולי /ק טמפלו/ שלמון לא שפתלי שלמון בק (ו) הוא [ה]ארמון
8	בק (ה)מלך [ישראל] ב [ע"ה] ק (חונים)
9	ב (בספיטליו) /הפרשים/ ק הטמפלי לא בשפיתלי ק ומוצא" [צ"ל ויוצאים]
ב מהם ה משם לא ממנו בק שלש מאות
10	בקלא פרנקוש ב ונדרין על עצמן ק ויורדים ויעמדו
11	ב/שעיכוד/ בק [שם] ימים
12	בקלא שקורין ב שיפורקי לק שלפוקרי א שפולקרי ב [ושם] [ג]קבר
13	א שהולכין בק התועים א הנודרים אליו /ק שם/
14	בק שער (הקורי') בקא אברהם בקאל [ו]שער ציון ב גושפט בק [הוא]
ב [שער יהושפט]
15	בקא כימי קבלא טמפלי /בטינפולי לאטמפלו/ דומינוק דומני ב דומיני

והוא היה מקום המקדש ובנה עליו ¹⁴²) עמיר בן אלחטב במה גדולה ויפה עד מאד, ואין מכניסים שם גוים ¹⁴³) שום צלם ולא שום תמונה אלא שבאים להתפלל תפלתם. ולפני אותו מקום כותל מערבי אחד מהכותלים שהיו במקדש, בקדש הקדשים וקוראים אותו שער רחמים ולשם באים כל היהודים להתפלל לפני הכותל בעזרה, ושם בירושלם בבית שהיה לשלמה ארוות סוסים אשר בנה שלמה בנין חזק מאד מאננים גדולים ולא נראה כבנין ההוא בכל הארץ. ושם נראה עד היום הזה הכריכה שהיו שוחטים בה זבחיםם. ¹⁴⁴) [ב(ו)] כל היהודים שם כותבי' שמם כל אחד ואחד על הכותל. ויצא אדם משער יהושפט ¹⁴⁵) [אל ¹⁴⁴] עמק יהושפט] ושם מדבר ¹⁴⁵) העמים, ושם מצבת יר אנשלום וקבר עזיהו המלך ושם מעין גדול מי השילוח ¹⁴⁶) מנחל קדרון ועל המעין בנין ¹⁴⁷) גדול מימי אבותינו ולא ימצא שם אלא מים מעטים; ואנשי ירושלם רובם שותים ממימי המטר שיש להם גנים בבתיהם. ועולים אל ¹⁴⁸) עמק יהושפט אל הר ¹⁵

- 1 בקלא עמר בן אלחטב / ק בקלכטאב / כפה א / כיפה /
- 2 בקלא מכניסין בק [ה] גוים
- 3 בק [שם] ב (תפלתם)
- 4 בק [יהוא] בק [ו] הכתלים ק (שהיו במקדש) ב (במקדש)
- 5 בקלא [ה] רחמים
- 6 ב [אשר] היה לשלמה אורות ק בית שלמה ארוות
- 7 לא [ה] סוסים בק (שלמה) בק בניין בקלא גדולות בק (ו) לא
- 8 בק כבנין ק (ער) בק (הזה) בק הברכה
- 9 ב [הכהנים] שוחטין ק שחוטין [הכהנים] בק (בה) הבלא [את] זבחיםם קלא וכל ב (ו) כל) הבאים שם מיהודה כותבין ק כתבי' שמותם
- 10 בקלא (כל אחד ואחד) בק ויוצא ב [אל עמק יהושפט]
- 11 בק (ושם) / והוא /
- 12 בקא עזיהו בק מעיין בקאר בנחל
- 13 בק המעיין ב בניין ק בנינים] גדול[ים] ק מימי אבות א אבתנו
- 14 בקלא ממי המטר
- 15 בקלא (אל) [מ] עמק

הזיתים כי אין בין ירושלם והר הזיתים אלא העמק בלבד. ומהר הזיתים רואים ים סדום; ומים סדום לנציב [מלח] ¹⁴⁹ שהיא היתה אשתו של לומ, שני ¹⁵⁰ פרסאות והצאן לוחכות ממנה ואח"כ חזרת וצמחת ככראשונה; וכל ארץ הככר ונחל השיטים על ¹⁵¹ הר נבו. ולפני ירושלם הר ציון ¹⁵² ואין בנין בהר ציון כי אם כמה אחת [לערלים] ¹⁵³ ולפני ירושלם כמו שלשה [מילין] ¹⁵⁴ בית(ם של) קברי ישראל שהיו קוברין מיתיהם [במערות] ¹⁵⁵ כימים ההם; [ועל ¹⁵⁵*] כל קבר [וקבר יש בו תאריך אבל בני אדם הורסים מן הקברים ובונים מהם בתיהם מן האבנים [והם מגיעות לגבול בנימין בצלצח] ¹⁵⁶). וסביב ירושלם הרים גדולים ובהר ציון קברי בית דוד וקברי המלכים אשר קמו אחריו ואין נכר המקום. כי היום מ"ו ¹⁵⁷ שנים נפל כותל אחד מהבמה אשר בהר ציון וצוה הפטריארקה [את ¹⁵⁸] הכומר [לבנות הבמה ההיא ואמר לו קח את האבנים מחומות ציון הקדמוני ובנה בהם הבמה. והוא עשה כן שכר פועלים

1	בקלא הזתים ק (כי—בלבד)
2	בקלא הזתים לאקב ומים (ב סדום) לנציב ק /נציב/ מלח
3	בק ש(היא) היתה בק אשת(ו של) בק שתי ק (והצאן)
4	ב (ואח"כ חזרות) ק חזירות וצומחות ק (הככר)
5	בקלא השטים ב עד ב ולפני(ני—ציון) ב(ה בנין)
6	ב לערלים לא לנוצרים ב(כמ'ו—קברי)
7	ק [מילין] ק בית(ם של) אל בתיב' של קוברין ק (מיתיהם)
8	בק [במערות] קב [ועל כל ב קב—(ר) קב (וקבר)
9	ב אדם
10	/ק הקברים/ קב [והם מגיעות לגבול בנימין בצלצחו] /ק בצלצח/
11	ק [ל]ירושלם ב ק(ברי—וקברי)
12	בה ואין המקום ידוע ק (כי) /אלא/ בק [מ]היום קלא שנה ב ש(נה—מן)
13	ק מ[ן] בבמה ב ואמר בק הפטריארקא אל אל הכהן ב לממונה שלו /ק את הכומר/
14	ב (לבנות—ההיא) ק [את] הבמה (ההיא) ב (ואמר לו) ב (האבנים—
15	הקדמוני) קלא מחומות /א מחומת/
	הקדמוני /ה הקדמוני/ ב ממנה ק מהם

- בשכר ידוע כמו עשרים אנשים והיו מוציאים את האבנים
מיסוד חומות ציון. ובין האנשים ההם היו שני אנשים אוהבים
בעלי ברית ויום אחד עשה [האחד] ¹⁵⁹ לחברו משה, ואחר
אבילתם באו אל המלאכה אמ' להם הממונה מדוע אחרתם
5 [בא ¹⁶⁰ היום?] ענו [ואמרו] ¹⁶¹ מה יש לו? ¹⁶² בשעה
שילכו חברינו לסעוד נעשה אנחנו מלאכתנו. [הגיע זמן ¹⁶³
הסעודה והלכו חבריהם לסעוד] והם היו מוציאים את האבנים
והקימו אבן ומצאו פי המערה ¹⁶⁴ ואמ' אחד לחברו נכנס
ונראה אם יש [שם] ⁶⁵ מטין. הלכו במבוא המערה עד שהגיעו
10 אצל ארמון אחד גדול בנוי על עמודי שיש מצופה בכסף וזהב
ולפניו שלחן ושרביט הזהב ועטרת זהב והוא קבר דוד מלך
ישראל ולשמאלו שלמה בנו כמו כן וכן קברי כל המלכים
הקבורים שם ממלכי יהודה. ושם ארגוות ¹⁶⁶ סגורות שאין אדם
יודע מה בתוכם. ורצו שני אלו האנשים להכנס בארמון והנה
רוח סערה [יוצא] מפי המערה והכה אותם ונפלו לארץ כמתים
15

- 1 בק [ו]שכר ב [ו]בשכר ק (כמו) / וכן / [היו] עשרים ב ידוע וה [ו]—אנשי'
בק. מוציאים
2 בק חומת ב היו—היו שני קב אהובים
3 ל (ו)יום אחד קב [האחד] ב משה לחבי(רו—ואחר)
4 בק [ו]אמר בק הממונה [עליהם] מדוע
5 ק בא היום ב היום לבאלא לכא (היום) ק [ואמרו] ב. ענו ואמרו) בכה יש לך
6 בק חברינו א חברנו בק אנחנו נעשה מלאכתנו קב [הגיע—והם]
7 בקא מוציאים
8 ק (ומצאו) ופתחו בכה [שם] ב (ה)מערה ב (ו)אמר
9 קב יש [שם] קב [ו]הלכו
10 קב עמודי שש
11 קב שלחן [והב] בק (הזהב) בק(וזהב) ב [ה]מלך
12 ב (ישראל) בק[קבר] שלמה ב [המלך] בק (בנו) ב (כמו) ק (וכן קבר) [ו]כל
14 בק מה / שבהם / ב אלו שני ה שני אלה בקלא ליכנס
15 לא, יוצא)

ושכבו שם לארץ עד הערב והנה רוח אחר בא וצועק כקול
 אדם קומו צאו מן המקום הזה. ויצאו רחופים ¹⁶⁷) משם האנשים
 ומבוהלים והלכו אל הפטריארקה ¹⁶⁸) והגידו לו את כל הדברים.
 ושלח הפטריארקה ¹⁶⁸) להביא לפניו ר' אברהם החסיד הפרוש
 אל ¹⁶⁹) קושטאנסינא שהיה מאבלי ירושלים וספר לו אלו
 5 הדברים על פי שני האנשים האלה שכאו משם. ואמ' לו ר'
 אברהם, כי קברי בית דוד למלכי יהודה הם [ולמחרת ¹⁷⁰) נכנס
 אני ואתה ואלו האנשים ונראה מה שיש שם]. ולמחר שלחו בעד
 שני האנשים ומצאו אותם כל אחד ואחד מושכב על ממתו
 10 ופחדו ואמרו לא נכנס שם כי אין חפץ ה' להראות אותו
 לשום אדם. וצוה הפטריארקה ¹⁶⁸) לסתום אותו המקום
 ולהעלימו מכני אדם עד היום הזה. ור' אברהם החסיד הזה סיפר
 לי כל אלה הדברים.
 ומשם שני ¹⁷¹) פרסאות לבית לחם יהודה הנקראת ¹⁷¹)

1	בק (שם) א שמ[ה] בק (לארץ) ק (עד) / לעת ערב / בק אחר קב (ו) צועק
ק [בקול רם והוא] בקול אדם [ואומר] קומו
2	בק ויצאו [משם] / קל האנשים / בק מבוהלים ורחופים
3	לא (ו) מבוהלים בהלא (את) בק (כל) בק הדברים [האלה]
4	לא (ה) חסיד
5	בק קושטנטינו ל קושטניטיני א קושטניטיני קלא (לו) / אליו / ב אלה
ק (אלה) / את [כל] הדברים / ב [כולם]
6	ק (האנשים) / עדים / בקלא וענה לו ר"א ואמר לו
7	קב (כי) / זה / לא [בית] יהודה בק [ולמחרת] ק [ולמחר] נכנס (ק נכנס)
[שם—
8	בקלא (כער) / כשביל /
9	ק אותם [מתים]
10	בק [אנחנו] שם בק (ה) / ב האל /
11	בקל ל(שום) אדם בק (ה) [מקום]
12	ב (החסיד ה—) זה ק (הזה)
13	ק [א] לי בק (כל) ק (אלה) ב הדברים האלו
14	בק שתי ב (יהודה) בק הנקרא

- יד [לאדום בְּשָׁלִיאִים]. ובקרוב לבית לחם¹⁷³) חצי מיל מצבה קבורת רחל על אם הדרך והמצבה עשויה מאחד¹⁷⁴) עשרה אבנים למנין בני יעקב¹⁷⁵) ועליה כיפה בנויה על¹⁷⁶) ארבעה עמודים וכל היהודים העוברים חותמים שמם על אבני המצבה. ובניה לחם שנים עשר יהודים צבעים; והיא ארץ נחלי מים ומעינות ובורות. ומשם שש פרסאות¹⁷⁷) ל[ש' אכרם דכרון היא] חברון אבל מדינת חברון היתה כהר והיא חרבה היום ובעמק השרה בישרה המכפלה שם העיר ושם הכמה הגדולה שקוראים אותה סאנט אברהם והיא היתה כנסת¹⁷⁸) [ה]יהודים בימי הישמעאלים. ועשו שם הגוים¹⁷⁹) ששה קברים על [שם]¹⁸⁰) אברהם ושרה, יצחק ורבקה ויעקב ולאה ואומרים [לתועים]¹⁸¹) שהם קברי האבות ונותנים שם ממון. אבל אם יבא יהודי שיהן שכר לשוער של מערה יפתחו לו פתח ברזל שהיה מימי אבותינו וירד אדם¹⁸²) למטה ונר דלוק בידו במערה אחת

- 1 ק לאדום בְּשָׁלִיאִים ב בית ליאון לבית אדום לא הנקראת בית לחם בא וקרוב קל קרוב בקלא [כ]חצי
- 2 ק (עשויה) / נעשית / לאקב מאחת
- 3 בק רמניין
- 4 ק (ובכית לחם) / ושם /
- 5 ב (עשר) לא צבעים יהודים לא בורות ומעינות
- 6 קב [וכה] בארות ומעינות ק שלשה / ימים / בק [לש' / ק לע' / אכרם דכרון ה דכרין] [חזיא] היא חברון
- 7 ק חירבן בק (הזה)
- 8 בק (השרה) בק העיר [היום] לאקב שקורין (אותה)
- 9 בק ש' אכרם לא שנא אברהם קב [ה]יהודים
- 10 ב (ה)ישמעאלים קבלא ק (שם) ב הגוים - [שם] בקלא על [שם]
- 11 בקל (ו)יעקב קבל לתועים / א להולכים /
- 12 קבלא ונותנין ב יהודי [שם]
- 13 ב [ו]יפתח ק שיפתח אל יפתח ק פתח [ש'] קב (שהיה) / שהוא / לאקב [עשוין] קב (מיצי) / רמניין /
- 14 ב [כמדרגות] ונר ה כנר ק (ונר—בידו) ב בידו [וירד למטה]

ולא ימצא שם כלום וגם בשנית עד שיבא אל השלישית והנה
 שם ¹⁸³) ששה קברים קבר אברהם יצחק ויעקב; שרה רבקה
 ולא; זה כנגד זה; וכלם חתומים אותיות חקוקות על קבריהם
 על קבר אברהם חקוק זה קבר אברהם אבינו ע"ה וכמו כן על
 כלם. ובמערה מדליקין שם עששית אחת דולקת ביום ובלילה
 על הקברים ושם חביות מלאות עצמות מישראל שהי' מביאים
 שם מתיהם בית ישראל כל אחד ואחד עצמות אבותיו והניחם
 שם עד היום הזה. ובקצה שדה המכפלה ביתו של אברהם
 אבינו ומעין לפני הבית ואין מניחין לעשות שם בית מפני
 כבוד אברהם. 10

ומשם חמשה ¹⁸⁴) פרסאות לבית גברין היא מרשה ואין
 שם אלא שלשה יהודים. ומשם חמש(ה) פרסאות לטורון
 דלוס ¹⁸⁵) גברא לריש היא שינם ¹⁸⁶) ויש בה כמו שלש מאות
 יהודים. ומשם שלש(ה) פרסאות לסאנט שמואל דשילה היא

1	בק (ולא ימצא) / ואין / בק (וגם בשנית) / וכן השניה /
2	ק [קבר] יצחק ק [וקבר] שרה לאב [וי] שרה בקא [וי] רבקה
3	בק (וכלם) / ועל / קב [קבריהם] חתומים ק חקוקות על הקברים ב (על) / באבנים /
4	ב (אבינו) בק (ע"ה) ב [ישל יצחק זה קבר יצחק בן אברהם אבינו ושל
יעקב זה קבר יעקב בן יצחק בן אברהם אבינו ועל האחרים זה קבר שרה
וזה קבר רבקה וזה קבר לאה לא ועל קבר יצחק כמו כן ועל כל הקברים
ג"כ וכן לכלם
5	בק (דולקת) [בכל יום ויום ובכל לילה ולילה]
6	קב [הרכה] מלאות קב מביאין
7	ב (בית) / בימיו / לא ומניחם קב ומניחין [אותן]
8	ב [וחוצה / ק וחוק] / בקצה
9	קב (אבינו) אל [ע"ה] קב ומעין קבלא [שם] לעשות בית
10	ק כבוד [וי של] בק [אביא]
11	בק חמש ב לבין ק לבית יברין לא [וי] היא מרשה
12	ב (ומשם—יהודים) ק' ג'נדון דלישגנצליבש (היא שונם) ואין שם יהודים
א לטורון
13	דלוש גברא לריש ל ה לוש גבל ריש
14	קב שלש(ה) קב לש' א לשנט

- שילה הקרובה לירושלם שני 87) פרסאות. וכשלקחו בני אדום את רמלה היא רמה מיד בני ישמעאל מצאו קברו של שמואל הרמתי אצל כנסת היהודים והוציאוהו בני אדום מקברו והוליכוהו לשילה ובנו עליו במה גדולה וקראו אותו 188) סאנט שמואל דשילה עד היום הזה. ומשם ג' פרסאות להר מוריה; לפיסיפיה 189) היא גבעת שאול ואין בה יהודים והיא גבע בנימין. ומשם שלש(ה) פרסאות לנובי היא ניב עיר הכהנים ובאמצע הדרך שני הסלעים של יהונתן שם האחד 190) בוצץ ושם השני סנה. ושם שני יהודים צבעים. ומשם שלש(ה) פרסאות לרמה היא הרמה ושם מבנין החומות מימי אבותינו כי כן מצאו כתוב על האבנים, ושם 191) כמו שלשה יהודים והיא היתה עיר גדולה מאד. ושם בתי קברות גדולים לישראל מהלך שני מילין. ומשם חמשה 192) פרסאות לגאפא היא יפו אשר על שפת הים ושם יהודי אחד צבע. ומשם שלש(ה) פרסאות לאבלין 193) היא יכנה ועדיין נראה מקום המדרש ואין בה יהודים. עד 15

מד

- 1 קב שתי ק האדם
- 2 ק (רמלה) / הרמה / ק (היא רמה) ב [ה]רמה בק [ה]ישמעאלים [ב] [את] קברו
- 3 ק מקברו בני אדום ב (מקברו)
- 4 בק ש' אל שנט
- 5 ק למהמריאה ב למרומריה קב לפטיטה אל לפשיפיה
- 6 ה גבעת [בנימין וגבעת] בק (כה) / שם / ב גבעת
- 7 בק שלש(ה) אלקב [לכית] ב נאובי / ק נודובי /
- 8 ק (ה)סלעים קב (השני) / האחד /
- 9 ק (צבעים) ב לרמש בק שלש(ה) לאק לרמש קב [ו]היא
- 10 ב מבניין ק (מ)בניין ק (אבותינו) / קדם / בק כד
- 11 ק (כמו) קב שלש(ה) [מאות] לא כמו שלשה יהודים
- 12 אלקב בית [ה]קברות גדולים
- 13 קב חמש א לגאפא ב לגפו ק יפו ב (שפת)
- 14 ב חמש בקאל לאיבלין
- 15 בק (ועדין נראה) ק (כה) / שם /

כאן גבול אפרים.

ומשם (194) שני פרסאית לפילמה היא אשרות (195) אשר
לפלשתים החרבה ואין בה יהודים. ומשם שני פרסאית לאשקלון
היא אשקלון החדשה שבנה (196) עורא הכתן על שפת הים והיו
קוראים אותה מתחלה בני בר[ק] (197) והיא רחוקה מאשקלון 5
הקדומה החרבה ארבע פרסאות והיא עיר גדולה מאד
ויפה ובאים אליה מכל מקום לסחורה כי היא יושבת בקצה
גבול מצרים ובה כמו מאתים יהודים רבנים ובראשם ר' צמח,
ר' אהרן, ר' שלמה. ושם כמו ארבעים קראים ושם ג"כ שלש
מאות כותים. ושם כתוך העיר בור שקוראים לו (198) בור
אברהם אל-כליל אשר חפר כימי פלשתים. ומשם [מהלך 199]
יום] לסאגורים (200) היא לוד. ומשם יום וחצי לזרזין היא יזרעאל
ושם מעין אחד גדול ובה יהודי אחד צבע. ומשם שלש(ה)
פרסאות לסיפוריא (201) היא ציפורי ושם קברו של רבינו (202)
הקדוש ור' חייא שכא מכבל ויונה בן אמיתי הנביא והם 15

1	אקב (כאן) / חנה / ק (אפרים) / מצרים /
2	ב חמש ק שתי ב לפלמיד ק לפילמד לא לפלמים ל שדוד אקב אשדוד
3	ק (בה) / שם / ב שתי ק (שני פרסאות) לאקב לאשקלו[נה]
4	ק (החדשה—החרבה) (שיטה ו') לא הכתן [ז'ל]
5	בא קורין בא בתחלה לא בני ברה ב בני ברק
6	ק (—החרבה) ב (עיר) בק (מאד)
7	ק (ו) באים קב אליה בסחורה מכל המקומות
9	לאקב [ו]ר' ... [ו]ר' ק (ארבעים) / כ"ד / לאקב קראין לאקב ושם
ג"כ כותים [כמו] ג' מאות
10	ק (כתוך ה) / בעיר / בק שקורין ב לוביר [צ"ל לו ביר] ק באר
11	קב יאל כליל) ק [אבינו] ב [מהלך יום]
12	ק (ומשם—לוד) לא לסגורש ב לשרגורש ב [מהלך] [ק כמו] ל לזרזין
בק לזרזין
13	בק מעיין ק (אחד) א (ו) משם קב שלש(ה)
14	ק לשיפוריאה אבל לשיפוריה [ו] היא ק (ו) שם
15	בק [ורכן ב גמליאל] ור' לאקב (שכא) / שעלה / ק (הנביא)

- קבורים בהר ויש שם קברים הרבה. ומשם חמש(ה) פרסאות
 לטיביריא היושבת על הירדן הנקרא(ת) ים כנרת ושם נופל(ת)
 הירדן [בעמק ²⁰³ גדול] בין שני הרים וממלא אותו וקוראין
 אותו ים כנרת שהוא נהר גדול ורחב ידים רוחב כים. [ויוצא] ²⁰⁴
 5 הירדן בין שני ההרים ושופך (ים המלח) אל ארץ הככר הוא
 המקום הנקרא אשדות הפסגה ויוצא ונופל בים סדום הוא ים
 המלח. ובטבריה כמו חמשים יהודים ובראשם ר' אברהם החווה
 ור' מוכתר ור' יצחק. ושם מים חמים נובעים מתחת לארץ
 וקוראים להם חמי טבריה. ושם כנסת כלב בן יפונה [בקרוב ²⁰⁵
 10 ושם מקום] קברי ישראל ושם קברו של רבי יוחנן בן זכאי ור'
 יהונתן בן לוי הכל בגליל התחתון.
 ומשם שני ימים ²⁰⁶ לתימן היא תמנתה ושם קבר
 שמואל ²⁰⁷ הצדיק ורבים מישראל. ומשם יום [לגושה] ²⁰⁸ היא
 גוש חלב ושם כמו עשרים יהודים. ומשם ²⁰⁹ שש(ה) פרסאות
 15 [למרון] היא מירון ושם מערה אחת קרוב משם, ושם קברי ²¹⁰

- 1 קב ושם יש (ק יש) קברי ישראל
- 2 ב לטביריה ק לטביריא לא לטיביריה ק [היא טבריא] ב הנקרא
 ק (הנקרא) ים בקאל נופל הירדן
- 3 לא (בעמק—ההרים) בק [בעמק ק גדול]
- 4 ק כנרת שהוא רחב כים (נהר—ימים) ב בים כב [ויוצא] /ב ויושב/
- 5 בק (ים המלח) ק (הוא) לא [ו]הוא
- 6 ק והמקום ההוא נקרא
- 7 ב [ש]הוא ים המלך (!)
- 8 ק (ור' יצחק) א חמין ק [ה]נובעי' בק (לארץ) /הקרקע/
- 9 קב וקוראין לא וקורין בלא יפונה [בקרוב. ושם מקום] ק ובקרוב משם
 קברי
- 10 ק קבר(ו של) קב (ור' יהונתן בן לוי) /ור' יהודה הלוי/
- 12 ק יום ב לתימן ק לטימן אל לטימן ב וקבור שם
- 13 כב שמעון הצדיק ב (ומשם—יהודים) ק לגושה לא לעשת
- 14 ב שלש ק ב'
- 15 קב למרון היא מרון לא למרן היא מרון ב [כ]קרוב ב (משם)

הלל ושמאי [ושם] עשרים קברים מתלמידיהם ושם קבר ר' בנימין⁽²¹¹⁾ ב"ר יפת ור' יהודה בן בתירה. ומשם שש(ה) פרסאות לעלם⁽²¹²⁾ ושם חמשים יהודים ובית קברות גדול לישראל [ושם⁽²¹³⁾] קבר ר' אלעזר בן ערך ור' אלעזר בן עזריה וחוני המעגל ורשב"ג ור' יוסי הגלילי]. ומשם חצי יום לקדם מקדש⁽²¹⁴⁾ נפתלי אשר על שפת הירדן ושם קבר ברק בן אבינועם ואין בה יהודים.

ומשם יום [לפמיים]⁽²¹⁵⁾ היא דן⁽²¹⁶⁾ ושם מערה אחת ומשם יוצא הירדן עד דרך ג' מילין [ו]מתחבר אליו נחל ארנון הירדן מגבול מואב ולפני המערה נכר מקום המזבח של פסל מיכה שהיו עובדי' בני דן כימים ההם. ושם מקום המזבח של ירובעם בן נבט שהיה שם עגל הזהב. ועד הנה גבול ישראל מצד הים האחרון.

ומשם שני ימים לדמשק⁽²¹⁷⁾ העיר הגדולה היא תחלה ממשלת נוראל דין מלך תוגרמים הנקראים טורקים והיא עיר גדולה ויפה עד מאד ומוקפת חומה והיא ארץ גנים ופרדסים מהלך מ"ו מילין מכל צד לא נראה מדינת פירות בכל הארץ כמוה. ויורדים אליה מהר חרמון אמנה⁽²¹⁸⁾ ופרפר כי היא

טז

- 1 ב מתלמידים ב (ושם) ב [ו]קבר
- 2 ב בר ב שני ל שש(ה)
- 3 לאב לעלמ[ה] ב ושם [כמו] בלא [ה]קברות
- 4 ב [ושם—הגלילי]
- 5 א לקאדים ב לקדם
- 6 לאב [היא (מ)]קדש בלא (אשר)
- 8 ב יום [אחד] ב לבניאם לא לבלינוס
- 9 ב [ו]מתחבר ב (חל)
- 10 ב ניכר
- 12 ב ירבעם (בן נבט) ב (ו)ער ב [ארץ] ישראל
- 14 אבב [ער] [ל]דמשק
- 15 אלב נור אל דין ב תורכוש אל טורקוש ב והיא עיר יפה גדולה (ער מאד)
- 16 ב גנות
- 17 ב [ו]לא נראה ב כמוה בכל הארץ

- יושפת תחת חרמון אמנה יורד בתוך העיר והולכים המים
 על יד (219) גשרים לכל בתי הגדולים ובחוצות (220) ובשווקים.
 והיא ארץ סחורה לכל הארצות. ופרפר הולך בין הגנות (221) ובין
 הפרדסים חוץ לעיר ומשקים ממנה כל הגנות והפרדסים שלהם.
 5 ושם כנסיה אחת לישמעאלים הנקרא גומעא (222) דומסקי אין
 כבנין ההוא בכל הארץ, ואומרים כי היא היתה ארמון בן הדד.
 ושם עשוי במלאכת החרטומים כותל של זכוכית ועשו בו חורין
 כמנין ימות החמה ויכנס בו השמש לכל אחד ואחד מהם
 ויורד בו על מדרגות י"ב כנגד שעות היום ובני אדם מכירים (223)
 10 בו שעות היום. ובין הארמון בתים בנויים בזהב (224) [ובזכוכית
 וכשבני ארם הולכים סביב הכותל רואין כל אחד ואחד
 לחבירו בין מכפנים בין מבחוץ והכותל ביניהם. ושם עמודים
 מצופים בזהב ובכסף ועמודי שיש מכל מיני צבעים ובתוך
 החצר ראש אחד של ענק מצופה זהב וכסף ועשו אותו כמו
 15 מזרק ושפתות מזהב ומכסף והוא גדול כמו גיגית אחת ויכולים
 ליכנס בו לרחוץ כמו שלשה אנשים. ושם תלוי בתוך הארמון
 צלע מענק אחד ארכו תשעה זרתות ורחבו שתי זרתות והוא

- 1 ב תחת [הר]
 2 לאב יד[ו] ב אל כל לא על כל בתי ב (ובחוצות) / ובחלנו' /
 3 ב והיא—הארצות) ב (ובין) והפרדסים
 4 ב (חוץ—והפרדסים)
 5 ב [והיא ארץ סחורה לכל הארצות] [ושם] לא כניסה ב כנסת (אחת ל) ישמעאלים
 לא הנקרא [ת] גומעא דמשק ב גאמע דמשק ב [ו] אין
 6 ב כבנין בלא ארמונ[ת] / ב ארמנות /
 7 ב ועשוי ב חורים חורים
 8 ב כמנין (החמה) / השמש / לאב (בו) / לא שמה / ככל ב מהם [יזמן]
 9 ב על י"ב מדרגות ב (ובני—היום)
 10 ב בנויים ב [ובזכוכית—ומ] כסף
 15 ב ויכולין
 16 בל (בו) בתוכה / ל כתובם /
 17 לבא [אחד] / אל אחת / ב [מאתו] [מ] ענק (אחד) לב תשע ב שני
 זרתות [ואומרים] שהוא

היה מלך ענק מן [הענקים] ⁽²²⁵⁾ הקדמונים ושמו היה המלך
 אבכמו. שכך חקוק על אבן אחד על קברו ובה כתוב שמלך
 בכל העולם. ויש בה כמו שלשת אלפים ⁽²²⁶⁾ יהודים וביניהם
 תלמידי חכמים ועשירים. ושם ראש ישיבה של ארץ ישראל ושמו
 ר' עזרא ואחיו שר שלום אב בית דין. ר' יוסף החמשי בישיבה 5
 ור' מצליח ראש הסדר ^(226*) הדרשן ר' מאיר פאר החכמים
 ר' יוסף ⁽²²⁷⁾ אבן פלת [י] סוד הישיבה ור' הימן הפרנס ור' צדוק
 הרופא. ושם מן הקראים כמו מאתים ומן הכותים כמו ארבע
 מאות וביניהם שלום ואין מתחתנים אלו עם אלו.
 ומשם מהלך יום לגלעד ⁽²²⁸⁾ היא גלעד ושם מישראל 10
 כמו ששים ובראשם ר' צדוק [ור' יצחק ור' שלמה]. והיא
 רחבת ידים ונחלי מים ונגות ופרדסים. ומשם חצי יום לסלכהר
⁽²²⁹⁾ היא עיר סלכה. ומשם לבעל ביק ⁽²³⁰⁾ חצי יום והיא
 בעלת בנקעת הלבנון אשר כנה שלמה לבת פרעה; ובנין
 הארמון מאכנים גדולים ⁽²³¹⁾ אורך האבן עשרים זרתות ורחבה
 שנים עשר זרתות ואין בין אבן לאבן כלום. ואומרים בני אדם

1	ב [הענקים] ב והיה שמו אבכמו המלך אל (היה)
2	ב [מצאו] חקוק (על) ב[אבן] אחת
3	לא (יהודים) / מישראל /
4	לא ראש[ו] ישיבה ב [ה]ישיבה
5	ב עזריה לאב [ו]ר' יוסף
6	לאב [ו]ר' מאיר ב (החכמים) / החכמים /
7	ברא [ו]ר' ב בן אל לאב פלאת ב [י]סוד הישיבה ב צדוק א צדוק
8	ב כמו מאה ומן הכותיים
10	ב יום [אחד] ב לגלעד
11	ב [ור' יצחק ור' שלמה] ב והיא [ארץ]
12	ב לסלכת לא לסלכאת
13	ב (עיר) א סלכה ב חצי יום לבעל בך
14	ב בעלות ב ובנין
15	אל גדולות ב ארך ב ורחבו
16	לא שתים עשרה לאב אבן ואבן ב (כני אדם)

- שלא נעשה בנין זה אלא ע"י אשמד[א].י. ובראש המדינה מעין גדול יוצא והולך באמצע המדינה כמו נחל גדול ועליו רחים וגנות ופרדסים בתוך המדינה. וגם ²³²) תרמוד במדבר אשר בנה שלמה כמו זה בנין אבנים [גדולות]. ²³³) והעיר תודמור ²³⁴) מוקפת חומה והיא במדבר רחוקה מן הישוב ומבעל[ת] הנוכר[ת] ארבעה ימים. ואלפים יהודים בתרמוד גבורי מלחמה ונלחמים עם בני אדום ועם בני ערב שהם תחת ממשלת נוראלדין ועוזרים לשכניהם הישמעאלים. ובראשם ר' יצחק יוני ור' נתן ור' עזריאל.
- 10 ומשם לקרידין מהלך חצי יום היא קריתים ואין בה אלא יהודי אחד צבע. [ומשם ²³⁵) מהלך יום לחמצן היא עיר הצמרי ובה כמו עשרים יהודים]. ומשם דרך י[ו]ם לחמה והיא חמת היושבת על נהר ²³⁶) יבוק תחת הר הלכנון. ובימים ²³⁷) ההם בא רעש גדול בעיר ומתו כיום אחד חמשה עשר אלף אנשים [וגם ²³⁸) מן היהודים כמו מאתים] ולא ²³⁹) נשארו כי אם

- 1 ב (נעשה) /היה/ ב בנין לאב אשמדאי ב מעיין
- 2 לאב (נחל) /נהר/
- 3 ב תרמוד
- 4 ב (זה) ב בנין זה ב [מ]אבנים ב גדולות ב תרמוד
- 5 באר היישוב ב ומבעלות לא ומבעל[ת]
- 6 לאב הנוכר[ת] ב ובתרמוד כמו אלפים לא וכאלפים יהודים וכו'
- 7 א נור אלדין ב נור אל דין [המלך]
- 8 אב לשכניהם לאב [ה]יוני
- 9 בלא עזריאל לא [זיל]
- 10 ב (ומשם) /ב ומבעל כך/ לאב לקריתין ב היא קריתים מהלך חצי יום לא [ו]היא לאב יהודים] אלא
- 11 ב [ומשם—יהודים]
- 12 לאב יום ב (ו)היא
- 13 ב (ה)יושבת ב יבק
- 14 ב כ"ה אלף (אנשים) /כני אדם/ לא אנשים [כיום אחר]
- 15 ב [וגם—מאתים] ק נשארו (ו) ב [כה] כ /כהם/

שבעים איש ובראשם ר' עולה הפהן [ואל] ⁽²⁴⁰⁾ שיד אבו אלגלב ומוכתר. ומשם חצי יום לשיהא ⁽²⁴¹⁾ היא חצור. ⁽²⁴²⁾ ומשם שלש(ה) פרסאות ללמדין. ומשם מהלך שני ימים לחלב היא ארם צובה ⁽²⁴³⁾ והיא עיר מלוכה למלך נוראלדין. ובתוך העיר ארמון מוקף חומה גדולה [והיא ⁽²⁴⁴⁾ גדולה]: מאד. ואין בה מעין ולא נהר אלא מימי המטר הם שותים וכל אדם יש לו בור בביתו שקוראים אל גוב. ובה כמו אלף וחמש מאות מישראל ובראשם ר' משה אל קושטנטיני ור' ⁽²⁴⁵⁾ שמואל ור' שת. ומשם שני ימים לכליץ. היא פתורה על נהר פרת עד ⁽²⁴⁶⁾ היום הזה. ושם מגדל בלעם בן בעור (שם רשעים ⁽²⁴⁶⁾*) ירקב) שבנה על ענין שעות היום. ושם כמו מנין יהודים. ומשם חצי יום לקלע ⁽²⁴⁷⁾ גבר היא סלע ⁽²⁴⁷⁾*) מדבר. והיא נשארה לבני ערב בשעה שלקחו התי[ג]רמים ⁽²⁴⁸⁾ ארצם] והכריחום אל המדברות. ושם כמו אלפים יהודים ובראשם ר' צרקהו ר' חייא

- 1 ק (ובראשם) / ובהם / ב עלי ק עולא ב [ואל] שיד קב אבו (אל) גאלב
- 2 ב ומכתאר ב לשווא
- 3 ב (מ)שם קב שלש(ה) לא ללמדין ק ללדמון ב לדימין קב (מהלך)
- 4 ב המלכות ק (ה)מלכות ב (למלך) ב [של] גור אל דין ק נובלדיק ק (ובתוך העיר).
- 5 ק ואימונו ב [והיא גדולה מאד] ב בו
- 6 קב מעיין ב וכל אחד מהם יש לו גוב
- 7 ק (וכל—אל גוב) בביתו קב (אלף וחמש מאות) / חמשת אלפים / קב (מישראל) / יהודים)
- 8 ב קוסטנטיני לא קושטנטיני ב (ור' שמואל) לא / ור' ישראל /
- 9 לא לכאליץ ב לכליץ ק (היא פתורה) ב [ו]היא ב [ו]ער ק (ער היום הזה)
- 10 ב (ו)שם ב מגדול ב בן בעור) קב (שם - ירקב)
- 11 קב עניין קב מניין
- 12 ק לקלעה גבאר ב לקלעת גברו לאקב מרכו[ה]
- 13 בק (אל)
- 14 קב ידקיה (ו) לאקב [ו]ר' חייא

ור' שלמה. ומשם יום ⁽²⁴⁹⁾ לרקיא והיא כלנה בתחלת ארץ שנער החולקת בין מלכות ההוגרמים וארץ שנער ובה כמו שבע מאות יהודים ובראשם ר' זכאי ור' נדיב והוא סגיא נהור ור' יוסף, ושם כנסת מננין עזרא ⁽²⁵⁰⁾ הסופר בעלותו מבבל לירושלם. ומשם שני ימים לחרן הקדמונה ובה כמו עשרים יהודים, ושם כמו כן כנסת עזרא ובאותו ⁽²⁵¹⁾ מקום שהיה שם ביתו של אברהם אבינו אין עליו בנין, וישמעאלים מכבדים אותו מקום וכאים שם להתפלל. ומשם שני ימים מהלך [לראם] ⁽²⁵²⁾ אל עין, אל מקום שיוצא נהר אלכביר והוא ⁽²⁵³⁾ חבור, והוא הולך אל ארץ מדי ונופל בהר ⁽²⁵⁴⁾ גוון. ושם כמו מאתים יהודים. ומשם שני ימים לאנצינין ⁽²⁵⁵⁾ והיא עיר גדולה ונחלי מים ובה כמו אלף יהודים. ומשם שני ימים לגזיר ⁽²⁵⁶⁾ בן עמר והוא בתוך נהר חדקל לרגלי הרי אררט מהלך ארבעה מילין למקום שנחה שם תיבה נח, אבל עמר ⁽²⁵⁷⁾ בן אל קטב לקח את התיבה מעל ראש שני ההרים ועשה אותה כנסת

- 1 ב יום [אחר] ב לראקיה ק לודקה קב (ו) היא ב (כלנה) /סלכה/
- 2 ק (החולקת—שנער) ב (מלכות) /ארץ/ ב (וארץ) /ומלכות/
- 3 ק (ור' יוסף)
- 4 ב מכניין ק (מננין) ב (הסופר)
- 5 לאקב הקדומה
- 6 בק, ושם כנסת עזרא כמו בן ק; (כמו בן)
- 7 בק של [תרח; ואברם בנו ואין צ"ל: אין] א מכבדי ב מכבדין
- 8 ב ובאין לאב ומשם [מהלך ב לראם אל עין אר (לראם אל עין) ק לראם אל עין]
- 9 לאקב (אל מקום) ומשם יוצא ק הנהר בנהר גוון ושם כר' יהודים א אל כבור ב (ו) הוא ב (והוא)
- 10 ב [ו] הולך ארב (אל) [ל] ארץ ב; (כמו)
- 11 ב (ומשם שני ימים—יהודים) ק [לעיר] לאק. נציבין ק (עיר) ק בנחלי
- 12 ב; לגזיר [ה] אבן ק לגזיריאה אבאן עזיר
- 13 ק לרזאלי קב ארבע
- 14 ק שנחתה ב שנחתה ק (שם) ב תיבה [של] ק עזיר ארבק כמאב
- 15 ק (מעל ההרים) ב (ראש)

לישמעאלים. ובקרוב התיבה כנסת עזרא²⁵⁸) הסופר עד היום
 הזה. וביום ט' [באב]²⁵⁹) באים היהודים מן המדינה להתפלל
 שם. ובאותה מדינה של גזירה עמר בן אלקטב²⁶⁰) כמו
 ארבעת אלפים יהודים ובראשם ר' מובחר ור' יוסף ור' חייא.
 ומשם שני ימים לאל²⁶¹) מוצל הוא אשור²⁶²) הגדולה ושם כמו
 5 שבעת אלפים מיהודים ובראשם ר' זכאי הנשיא מורע דוד המלך
 יח ור' יוסף המכונה ברהן²⁶³) אלפלך והוא²⁶⁴) חוזה למלך
 זין אלדין אחיו של נור אלדין מלך דמשק. והיא החלת ארץ
 פרס היא היא עיר גדולה מאד מימי קדם והיא יושבת על
 10 נהר חרקל. ובינה ובין נינוה הנשר לבד²⁶⁵) והיא חרבה אבל
 יש שם כפרים וכרכים רבים. ומנינוה מהלך פרסה עד עיר²⁶⁶)
 אדבל. והעיר²⁶⁷) נינוה על נהר חרקל. ובמדינת אשור כנסת
 עובדיה²⁶⁸) וכנסת יונה בן אמתי וכנסת נחום האלקושי.
 ומשם מהלך שלשה ימים לרחבה היא רחובות אשר על
 15 שפת פרת ובה כמו אלפים יהודים ובראשם ר' חוקיהו ר' אהוד

1	קב (הסופר)
2	בק [באב] קבאים [שם] א(ה) יהודים ב [שם] להתפלל ק (להתפלל—ור' חייא)
3	ב גזירת ב (בן אלקטב) ב (כמו)
5	קב ללמוצל
6	קלאב (מ) יהודים קב (המלך)
7	ב ברהאן לא ברהן קב חוזה המלך
8	ק חין אל דין
9	בק [ו] היא בקאל (היא) ב (עיר)
10	קב [ב] לבד
11	קב יש [בתוך החרבות] (שם) ב שלה / ק שלש / כפרים ב (רבים) קב ומהלך
(ומ) נינוה / ק (נינוה) / בק (פרסה) / ניכר בחומות / ק בהומותיה / כמו ארבעים
פרסאות
12	ב אל כאל ק אד כאל לא איכאל ק (נינוה) לאקב (נהר) / שפת /
קב חידקל
13	קב [עובדי] [היא (ו) הכנסת אשר בנה] יונה בק (בן אמתי)
14	ק (מהלך) ק (לרחבה) / לרחובות עיר / קב (רחובות)
15	לאקב שפת [נהר] פרת אלקב חוקיהו (ו) [ו] ר' י' ב (אהוד) / טהור /

- ור' יצחק והיא עיר מוקפת חומה ויפה עד מאד וגדולה
 ובצורה וסכינותיה גנות ופרדסים. ומשם מהלך יום לקרקסיא⁽²⁶⁹⁾
 היא כרכמיש⁽²⁷⁰⁾ על שפת נהר פרת ובה כמו חמש מאות
 יהודים ובראשם ר' יצחק ור' אלחנן. ומשם שני ימים לאל⁽²⁷¹⁾
 יובר היא פים⁽²⁷²⁾ בריתא אשר בנהרדיעיה. ושם כמו אלפים
 5 יהודים וביניהם הלמידי חכמים ובראשם [ר'] חן הרב ורבי משה
 ורבי אליקים. ושם קבר [ר'] יהורה ור' שמואל ולפני כל אחד
 ואחד בית כנסתו אשר בנו הם לפני מותם. ושם קברו של ר'
 בסטינאי הנשיא ראש הגולה ור' נתן ור' נחמן⁽²⁷³⁾ בר פפא.
 10 ומשם חמשה ימים לחרדה ושם כמו חמש עשרה אלף יהודים
 ובראשם ר' זקן ור' יוסף ור' נתנאל. ומשם שני ימים לעוקברה
 היא המדינה אשר בנה⁽²⁷⁴⁾ יכניה מלך יהודה ובה כמו⁽²⁷⁵⁾
 עשרת אלפים מיהודים ובראשם ר' נתן ור' יהושע [ור'⁽²⁷⁶⁾
 חנניה]. ומשם שני ימים לכנדר⁽²⁷⁷⁾ היא העיר הגדולה ראש

- 1 ק (ור' יצחק) קב (עיר) / מדינה / קב (מוקפת חומה) קב (ויפה)
 2 ק (ובצורה) קב (מהלך) ק (יום) / כ' ימים / ק לקרקסיה ב לקרקסיה
 3 ק (נהר) ק (כמו)
 4 ק (ובראשם—אלחנן) קב לאלינבר
 5 לאב כנהרדעא ק (אשר בנהרדיעיה) קב [שלשת / ק י'] אלפים
 ק אלפ(ים)
 6 קב [ר'] חן ק [נהר] ק (וי) ר' משה
 7 קב יהויקים לאקב קבר [רנ] ב (ור) [ו] שמואל
 8 ק ואחד [מהם] קב כניסתו ה (הם) בק של (ר')
 9 לאב בסתנאי ק בוסתנאי
 10 ק (ומשם—נתנאל) ב לחרדה בלא חמש(ה) עשר
 11 ב ור' יהוסף ק לעוקברה
 12 ק (המדינה) קב [ה] מלך קב (יהודה) ק (כמו)
 13 אלקב (מ) יהודים ובראשם ר' חנן ב ור' יבין ור' ישמעאל' ק ר' יהושע ור'
 נתן ור' חנניה
 14 ק לכנדר ב לכנדר לא לכנדר

ממשלת קליפת אמיר אל מומנין אל עבסאי ממשפחת (278) הנביא
 שלהם והוא הממונה על רת הישמעאלים וכל מלכי ישמעאל מידים
 לו והוא עליהם כמו האפיפיוור על [הנוצרים] (280). ויש לו ארמון
 בתוך בגדר (281) מהלך שלשה מילין ובתוך הארמון יער גדול
 5 מכל מיני [אילנות שבעולם] בין עושה פרי ובין שאינם עושים
 פרי. ושם כל מיני (283) חיות. ובתוך היער מקוה מים באים
 מנהר חרקל ובשעה שירצה לטייל עצמו בו ולשמוח ולשתות
 צדין לו עופות וחיות ודגים ובא לארמון עם יועציו ושריו. ושם
 המלך הגדול אל עבסאי (284) חאמצי (285). והוא אוהב ישראל
 10 מאד ולפניו משרתים רבים מישראל והוא יודע בכל הלשונות
 ובקי בתורת משה וקורא וכותב בלשון הקדש; ואין רוצה ליהנות
 אלא מיגיעה כפו ועושה מחצלאות וחותרם חותרם בהם ומוכרים
 איתם שריו בשוק וקונין אותן גדולי הארץ ומדמיהם הוא אוכל
 ושותה. והוא איש טוב ובעל אמונה ודובר שלום לכל הבריות
 15 ואינן יכולים בני ישמעאל לראותו [אלא (286) פעם אחת בשנה].

1	ב (ממשלת) / ממלכת / לאכליפת בכליזה ק (קליפת) ק עכוסי לאב עכאם
2	הב ממשפחת [ה] [ה] [ה] [ה] (הנביא) ק [הנקרא] (279) [-]
3	קב (שלהם)
4	ב (עליהם) קאל השפא לאקב הנוצרים
5	קב שלשה (ה)
6	לאקב [אילני העולם / ק אילנות שבעולם] ק (בין פרי) ב שאינו עושה
7	קב חיות [והכל מוקף חומה] קב [מקום] מקוה [ה] מים
8	קב [המלך] לטייל בק (בו)
9	בקרא צדים ק (לו) ק (ובא לארמון) / וישמח בארמונו / לאב לארמונו
10	קב עם [כל]
11	לאקב (חאמצי) / חאפט / אל / אחמר / לב אוהב [ל] ישראל
12	ק בכל לשון
13	ב (משה) / ישראל / קב (ו) קורא לאקב ואינו
14	לאקב מיגיעה (ה) כפוי א בהן
15	א וקונים אותם ק (הארץ) / הוור / אקב ומדמיהן
16	בק [כ] איש קב (טוב) / אמת / הב (ו) כעל
17	ב [אלא פעם אחת בשנה]

והתיעים הבאים מארץ מרחק ללכת לטיקא בארץ אלימן
מבקשים ללכת לפניו [וכשזעקו ²⁸⁸] לפני הארמון] ואומרים לו
(מהארמון) ²⁸⁹ אדוננו אור הישמעאלים וזוהר תורתנו (א[ה]) יאנו
זו פניך ואינו חישש לדבריהם, ובאים שריו ועבדיו ומשרתים
5 אותו ואומרים אדונינו ²⁹⁰ פרוש שלומך על האנשים הבאים
מארץ מרחק המתאיים לחסית בצל נעומותיך; ובאותה שעה
[יקים ²⁹¹] וישלשל] כנף בגדו מן החלון ובאים התיעים ונושקים
אותו ואמר להם שר אחר לכו לשלום כי כבר רצה ונתן לכם
שלום אדונינו אור הישמעאלים. והוא בעיניהם כמו הנביא שלהם
10 והולכים לבתיהם שמחים על פי הדבור שדבר להם השר שנתן
להם שלום ונושקים ²⁹² בכגדו. [ו] כל אחיו וכל משפחתו וכל
אחד ואחד יש לו ארמון כתיך ארמונו אבל כלם אסורים בשלשלאית
של ברזל ועל כל בית ובית שומרים שלא יקומו על המלך
הגדול; כי פעם אחת קמו עליו אחיו והמליכו אחר מהם

- 1 ב למכה(287) ק לטיקה קב [ש]כארץ ק יאמין
- 2 קב מבקשין קב (ללכת) / לראות / (ל)פניו קב [וכשזעקו לפני הארמו] /
 ק וכשזעקו לפניו אדוננו / ב (ו)אומרים ב (לו)
- 3 קב (מהארמון) ק (וזהר תורתנו) ק הראינו
- 4 קב (ועבדיו) לאקב (ו)[ה]משרתים
- 5 קב ואומרים [לו]
- 6 בקאל נעימותך / א—תיך /
- 7 קב יקים וישלשל / ק ויניח / לא ירים ומניח ק [תלוי] מן . . קב
 ונושקין
- 8 ב בשלום בק (רצה ו)נתן
- 9 ב (אור) / אדון / קב (הנביא) / . . / קב (שלהם)
- 10 קב שמחים [וטובי לב] בק להן
- 11 בק ונשקו בכגדו קב [ו]כל ק (אחיו) / אחר / ק (וכל) ק [מ]משפחתו
 ה [ל]כל ב (ו)כל אחר
- 12 ק (כתיך) קב אסורות
- 13 קב ובית [שלהם]
- 14 ק (אחיו) קב [והרגו אותו] והמליכו

ונגזרה גזרה על כל בני משפחתו ש[י] היו אסורים בשלשלאות של ברזל שלא יקימו על המלך הגדול. וכל אחד ואחד יושב בארמונו בכבוד גדול ולהם כפרים ומדינות ומכאיים להם המס פקידיהם והם אוכלים ושותים ושמחים כל ימי חייהם. ובארמון המלך הגדול בנינים גדולים [של ²⁹³ שיש] ועמודי כסף וזהב [ומשכיות] ²⁹⁴ וכל אבן יקרה. [ובארמונו ²⁹⁵] עושר גדול ומגדלים מלאים זהב ובגדי משי וכל אבן יקרה]. ואינו יוצא מארמונו אלא פעם אחת בשנה בחג שקורין ²⁹⁶ אותו רמתן באים מארץ רחוקה באותי היום לראות פניו והוא רוכב על הפרדה ולובש בגדי מלכות עשויים מזהב וכסף ועל ראשו מצנפת ועליה אבנים יקרות שאין להן שיעור לשווים. ועל המצנפת סידר שחור בשביל צניעות העולם כלומר תראו כל הכבוד הזה חשך יגשש אותו ביום המיתה. ובאים עמו כל קציני הישמעאלים מלובשים בגדים נאים ורוכבים על סוסים כל שרי ערב [ושרי ²⁹⁷ תוגרמה] ושרי מרי ופרס ושרי ארץ טובות

- 1 קב [באותו שעה] על קב (כל) לאקב! שיהיו ב (בשלשלאות) ק בשלשלות
- 2 קב (של ברזל)
- 4 קב (ימי)
- 5 קב בנינים גדולים [של שיש]
- 6 לא ומחבואות הב ומשכיות ב (וכל) על/ בק יקרה [תזועה בכתלים בק ובארמונו עושר גדול ומגדלים מלאים זהב ובגדי משי וכל /ב ובכל/ אבן יקרה]
- 8 קב (אותי) /הישמעאלים/ ב [אלעיר [צ"ל עיר] בער] ק באמצאן ברמצאן
ר רמאדאן א רמארן
- 9 קב [וי]באים קב מרחק
- 10 קב (ה)פרדה קב עשויין וכסף [ולבנים]
- 11 ק אבן ב אבני בק יקרה ק לה אב להם קב (לשוים) /ממון/
- 12 קב [אחד] שחור
- 13 קבאר חשך קב (יגשש) /יכסה/ ק ליום
- 14 קב (ה)ישמעאלים (ים) לא (ה)ישמעאלים לאקב (כל)
- 15 ב [ושרי תוגרמה ורילס] ²⁹⁸ ק [ושרי] ומדי ופרס ב פרס ומדי בק [וגיו] ²⁹⁹ /ק גויז/ ק [ושרי] ק (טובות)

- מערב [ארץ³⁰⁰] שמרכנת] מהלך³⁰¹ שלשה חדשים. והולך מארמונו עד בית התפלה שהיא בשער³⁰² בוצרה והיא בית התפלה הגדולה [של³⁰³] ישמעאלים ובדרך שהוא הולך עד בית התפלה [ההולכים [הכתלים]]³⁰⁴ כלם מלובשים כגדי משי וארגמן האנשים ונשים (ותמצא)³⁰⁵ בכל החוצות ובשווקים כל מיני זמר³⁰⁶ (ו)מרננים ומרקדים לפני המלך הגדול הנקרא קאליפ³⁰⁷ ונותנים לו שלום בקול גדול ואומרים לו שלום עליך אדונינו המלך³⁰⁹ והוא מנשק בכגרו ורומז להם שלום בכגרו בתפיסת יד. והולך עד חצר התפלה ועולה במגדל עץ ודורש להם תורהם ויקומו חכמי³¹⁰ ישמעאלים ומתפללים עליו ומשלחים³¹¹ אותו על רוב גדולתו וחסדותו ועינים הכל אמן. ואחר כך היא מברך אותם ומביאין לפניו גמל ושוחט אותו וזה הוא פסחם ונותן לשרים והם משגרים ממנו³¹² למעום משחיטת יד המלך הקדוש שלהם. והם שמחים בדבר. ואחר כך יוצא מבית התפלה והולך על שפת נהר חרקל 15 ב

- 1 ב [ארץ שמרכנת] קב [מ]מהלך ק ששה חדשים
- 2 א [ו]עד [בתפילה הגדולה] בכצרה ק [כשער] [ב]כצרה ק [והיא—ההולכים]
- 3 ב [של ישמעאלים—התפילה]
- 4 לא ההולכים (?) ב הנתלים ק והכומרים כולם
- 5 בק ואנשים לא והנשים לא ותמצא / ב יושבים / ק () בק (בכל) בק בחוצות
- 6 בק (ובשווקים) קב [ב]כל מיני קלא זמרה / ב זמרה / לאקב (ו)מרננים
- 7 ב הנקרא [שמו אל] לאקב כלופה ק בקול רם
- 8 ב [לו] קב אדוננו ק [המלך] [ואור הישמעאלים] ב³⁰⁸ מושק (?) בקעליהם
- 9 קבאל בתשישת ב [והילך] וחזוי בק [בית] התפילה
- 10 קב ישמעאל (ם) ב ומתללין
- 11 קב ומשכחים ק (רוב) אקב וחסידתו לאקב ועינין ק כולם
- 12 ק (יאח"כ / והוא)
- 13 לאקב וזהו ק פסח'ים שלהם] ק ונותנ'ין] קב ממנו לכל הארץ [ו—]
- 14 ק [והם— בדבר] / ק ביום שמחתם /
- 15 ה הטפלה ב התפילה

לברו עד ארמונו וגדולי ישמעאלים הולכים באניותיה' ב[נ]הר
 כנגדו עד שיכנס בארמונו ולא ישוב בדרך אשר בא בו. ובאותו
 הדרך אשר על שפת הנהר שומרים אותו כל השנה שלא
 יעבור משם שום אדם [באותו] ³¹³ (ב) מקום מדרך כף רגליו.
 ואינו יוצא מהארמון יותר בכל השנה. והוא איש מהור וחסיד 5
 ועשה ארמון מעבר הנהר על שפת זרוע נהר פרת שהוא
 מצד האחד של העיר וכנה בו בתים גדולים ושוקים ופונדקאות
 לעניים החולים הבאים להתרפאות שם. ושם כמו שישים חניות
 מרופאים וכלם יש להם בשמים וכל צרכם מבית המלך. וכל 10
 חולה שיבוא שם יתפרנס מממון המלך עד שיתרפא, ושם ארמון
 גדול שקוראין אותו דר אלמדיפסאן והוא ארמון שאוסרין בו כל
 המשוגעים הנמצאים בקיץ [מרוכב] ³¹⁴ החמימות בכל העיר.
 ואוסרין כל אחד ואחד מהם בחבלי ברזל עד שחזורין לדעתם
 [בימי החורף] ³¹⁵ וכל ימי היותם שם מתפרנסים מבית המלך
 ובששבים לדעתם] (ו) מניחים אותם וכל אחד ואחד הולך 15

- 1 קב ישמעאלים) ק הולכים [כנגדו] לאקב באניותיה' ק (כנהר כנגדו).
 3 ב אשר [הוא] קא (אשר) [שהוא בא] א/שעל/ א שומרין ק (שלא—
 השנה) ב שלא יבא
 4 ב (משם) ב [באותו] מקום לא במקום
 5 קב (מהור ו—) ק חסד
 6 ק (מעבר הנהר) לאב מעבר לנהר לאבק (נהר)
 7 בק האחר ב (ה) עיר קב ושוקים
 8 ק (הבאים) קב (שם) אקב ששים
 9 קב וכולם ק (יכל חולה—המלך)
 10 ב מתפרנס בק והם מרפאים אותם/ ק איזו/
 11 קב (גדול) אקב שקורין לא דאר אל מרפתאן ק אל מסתו ב דאר
 אל מרסתאן לאקב שאוסרים
 12 ק (בקיץ) קב [מרוכב החמה/ ק החמימות/ בכל העיר]
 13 בקלא/ בכבלי/ קב שחזורים קב [בימי— לדעתם]
 14 ק (בימי החורף)
 15 בקא (ו) מניחים א/ מניחין/

לבתו. ובכל חדש וחדש בודקים אותם פקידו המלך אם חוזרים
 לדעתם מתירים אותם והולכים לדרכם. וכל זה עושה המלך
 לצדקה לכל הבאים לעיר בגדר כן חולים כן משוגעים. והמלך
 איש חסיד וכונתו לטובה כזה הענין ויש שם כנגד [ד] ³¹⁶*) כמו
 5 אלף ³¹⁷) יהודים והם יושבים בשלוח ובהשקט ובכבוד גדול
 תחת יד המלך הגדול וכניהם חכמים גדולים וראשי ישיבות
 מתעסקים בתורה משה. ושם בעיר עשר ישיבות וראש הישיבה
 הגדולה הרב ר' שמואל בן עלי ראש ישיבת ³¹⁸) ניאין ³¹⁹)
 [יעקב ³²⁰) הלוי והוא מיוחס עד משה רבינו ע"ה ; ור' חנניה
 10 אחיו] סיגן ³²¹) הלוי. ראש השנית ; ור' דניאל [י] סוד הישיבה
 השלישית ; ור' אלעזר החבר ראש הישיבה הרביעית ; ור'
 אלעזר בן צמח ראש הסדר והוא מיוחס עד שמואל הנביא
 והוא ואחיו יודעין לנגן הזמירות כמו שהיו המשוררים נוגני
 בזמן שבית המקדש קיים והוא ראש הישיבה החמישית ; ור'

- 1 בק לביתו [ולכבודו] בק [ונתנין להם ממונם לגרים כתי ³¹⁶) הפונקאות
 ואנשי העיר וחוזר / ק חוזרין לביתם / ב כל או"א לביתו ולכבודו ב [כי]
- 2 (ו)בבל ק (וחדש) קב (בודקי) / שואליו / קב [יבודקין אותם] אם א חוזרי
 אקב מתירין בק [לבתייהם ו] לדרכם
- 3 קב בעיר לא כנגד ק כנגד ב כנגד א לאקב / כין / חולים / כין /
 משוגעים
- 4 ק איש חסד ק (כזה הענין) ב העניין ק (שם) ק (כמו)
- 5 קב [ארבעים] אלף ב יהודים [מישראל] קב כהשקט ובשלוח בק (גדול)
- 6 בק (יד)
- 7 קב מתעסקין קב בתורה (משה) ק (ישם—ישיבות) ב [ו] (שם) בעיר
 ב עשר[ה] ב (ו)ראש
 לאבק ישיבת גאון
- 9 בק [יעקב הלוי] / ב לו / והוא מיוחס עד משה רבי' ע"ה ק [ור' חנניה אחיו]
 ב / ראש הישיבה השנייה ור' חנניה אחיו וכו' /
- 10 לאקב סגן קב ראש [הישיבה] קב השניה לא דניאל ראש קב /יסוד /
- 12 קב הנביא [הרמתי] / ב הקרחי /
- 13 לאקב יודעים
- 14 ק השביעית

חסדיה פאר החברים ראש הששית; ור' חגי הנשיא ראש
 הישיבה [השביעית] ³²²; ר' עזריה ראש הישיבה [השמינית] ³²³
 ור' אברהם הנקרא אבו מהאר ראש הישיבה התשיעית; ר' זכאי
 בן בסמינאי בעל הסיום ראש הישיבה העשירית; והם ³²⁴
 הנקראים בטלנים (ראשי הישיבה) שאין מתעסקים בדברי אחר
 אלא בצרכי צבור. ובכל ימי השבוע הם דנים לכל אנשי הארץ
 היהודים חוץ מיום כ' שבאים כלם לפני הרב ³²⁵ שמואל
 ראש ישיבת גאון יעקב ועומד עם העשרה בטלנים ראש [י]
 הישיבות לדון לכל הבאים אליהם. וכראש של כלם רבי דניאל
 בן חסדאי הנקרא ראש גלות ³²⁶ וגם ארונינו ויש לו ספר היחס
 עד דוד המלך וקוראים אותו היהודים ארונונו ראש הגולה;
 והישמעאלים קוראים אותו סידנא בן דוד; ויש לו שררה גדולה
 על כל קהלות ישראל תחת יד אמיר אל מומנין ארון הישמעאלים
 כי כן צוה [מחמד] ³²⁷ לורעו ועשה לו חותם שררה על כל

כא

- 1 ק (ור' חסדיה—ר' זכאי) ב חסדאי ראש [הישיבה]
 2 לאב השביעית [ו]ר' עזרא [ראש הנקרא סוד הישיבה] ב [והוא] ואש
 לאב השמינית
 3 ראב טאהר לאבק [ו]ר'
 4 לא כסתנאי קב כסתנאי ב [הנשיא] בק (ראש הישיבה העשירית)
 אל (ו)הם
 5 בק [עשרת] בטלנים לאקב* (ראשי הישיבות) קב מתעסקין
 6 ק לצרכי ק וכל
 7 ק (היהודים) קב כולם ק [ר'] שמואל
 8 ב [הוא] ראש ב (יעקב) א בטלנין ב ראש הישיבה
 9 ק ובראש[ם] ב כולם ב (רבי)
 10 ב הנקרא [ארונינו] ב גלות [של כל ישראל] א גלות /ושם/ ב (וגם
 ארונינו)
 11 ק (המלך) ב (ה)מלך [ישראל] קב וקוראין ק (ארונינו) /סידנא בית דוד/
 12 ק (הישמעאלים—דוד) לאב ו(ה)ישמעאלים ב קוראין ב סיד נאבן
 [צ"ל סידנא בן דאוד]
 13 ק (כל) ק [ה]קהלות קב (תחת) קב [מ]יד ק ממנין
 14 ב /שכך/ ה [מחמד] ב / /

- קהלות ישראל הדרים תחת יד תורתו וכך ציה לכל בר אינש
 ישמעאלי(ם) [או] ³²⁸ יהודי(ם) או מכל אומה שבכל מלכותו
 שיקום לפניו ויתן לו שלום וכל מי שא יקום מפניו מלקין
 אותו מאה מכות. והולכים עמו פרשים מן היהודים ומן הגוים
 5 בכל יום [חמישי] ³²⁹ שהוא הולך לראות פני המלך הגדול
 ומכריזין לפניו עשו דרך לאדוננו בן דוד כראוי לו; ³³⁰ אומרים
 בלשונם ³³¹ אעמלוא מריק לסיידנא בן דאוד. והוא רוכב על
 סוס ומלוכש בגדי משי ורקמה ומצנפת גדול ³³² על ראשו
 ועל המצנפת סודר לבן גדול ועל הסודר רביד [יחותם] ³³³
 10 מחמד כתוב עליו ובא לפני המלך ומנשק ידו והמלך יקום לפניו
 ויושיבהו על הכסא שצוה מחמד ³³⁴ לעשות לו ולכבודו וכל
 מלכי הישמעאלים הבאים לראות פני המלך כולם עומדים לפניו
 וראש הגולה יושב בכסאו כנגדו כי כן צוה מחמד לקיים הכתוב
 לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה
 ולו יקחת עמים]. וכל קהלות ארץ שנער ופרס וקרסאן ושבא
 15 היא ³³⁵ אלימאן ³³⁶ ודי ארכיך וכל ארץ ארם נהרים וארץ

- 1 בק (ישראל) / הקדש / בק שכל ק (בר אינש) ב אנש
 2 לא ישמעאלים ויהודים ב ישמעאלי או יהודי ק יהודים או ישמעאלים
 ק (מ) כל בק [שב] (כל) מלכותו
 3 בק לפניו מלקין
 4 בק והולכין ק (מן) ק גוים ויהודים לב מן הגוים ומן היהודים
 5 קב [חמישי]
 6 בק [ו] אומרים
 7 ק נאעמלוא ל לסאיידנא א לסאיידנא ק לסייידנא ק דוד
 8 ב ולוכש קב גדול[ה]
 9 קב רדוד קב [וחותם - עמים]
 10 ק (כתוב עליו) ק [ב] ירו
 11 ק [אשר] (ש) צוה
 15 קב (ארץ) ק ופרס[אין] קב וכראסאן לא וכראסאן
 16 ב הי(א) ב אלימן ק אלמאן לא אלימן לא ודיארכיך ק (ו) ידיר ביד
 ב ודיאר כלך ק (ארם) ב (וארץ קיט)

מסעות ר' בנימין

קוט היושבים בהרי אררט וארץ אלינייא ⁽³³⁷⁾ היא הארץ
 המוקפת הרים ואין לה (ס) יציאה אלא שערי ברזל שעשה
 אלכסנדרוס מוקדוס ושם האומה הנקראת אלאן וארץ סיכריא ⁽³³⁸⁾
 וכל התוגרמים ועד הרי אסנה וארץ גרגנין עד נהר גיחון והם
 5 הגרגשים והם בדת [הנוצרים] ⁽³³⁹⁾ ועד שערי ⁽³⁴⁰⁾ המדינות
 וארצות טובות ועד ארץ הודו: ראש הגולה נותן להם רשות
 בכל הקהלות האלה לשום על כל קהל וקהל רב וחון. כי הם
 באים אליו לקחת הסמיכה ורשות. ומביאים לפניו דורונות
 ומתנות מאפסי ארץ. ויש לו פונדקאות וגנות ופרדסים בכבל.
 10 נחלות רבות מנחלת אבותיו ואין אדם רשאי לגזול ממנו
 כלום. ויש לו [ב] פונדקאות של יהודים ובשווקים ⁽³⁴¹⁾ ובסחור
 הארץ ⁽³⁴²⁾ מס ידוע בכל שנה ושנה חוץ ממה שמביאים מארץ
 מרחק. [ועולה ⁽³⁴³⁾ המס בכל] שבוע ושבוע ר' אלף זהובים].
 והאיש עשיר גדול וחכם בפסוק ובתלמוד. ואוכלים על שולחנו

ק	/קרייצי/ ק בערי לאקב אל ניה קב (ה) ארץ	1
קב	(ה) מוקפת קב לה (ס) בק [על] שערי	2
בק	אלכסנדרוס (וס) א אלכסנדרוס לאקב (מוקדוס) ובק [ושברו אותם]	3
ק	והם האומות בק אלן ב סיכריה ל סיכריא א סיכריא ק שכריה	4
לאקב	וכל [ארץ] בקא (ו) ערב אסוה ק אשור ק גוד גדין ל גרגנין	5
ב	גורנין ב [הנקראים גורגנין בק היושבים] קב על אק (והם)	6
קב	הגרגשים (ס) ק (והם) בק: [מתעסקים יקו] /המתעסקי/ קב שערי	7
	[סמרכנת] /ק שנירנית/ קב (המדינות)	8
קב	וארץ (ות) קב ז (ער) א י	9
ק	וכל אקב האלו	10
קב	ומביאין קב (לפניו) /לו/	11
קב	[ה] ארץ	12
לאקב	[ו] נחלות קב (רשאי) /יכול/	13
קב	[ב] פונדקאות לאקב ובסחורי	14
ב	(שנה ושנה) /שבוע ושבוע/ ק שנה ושנה [וככל שבוע ושבוע]	
קב	שמביאין ק מ (ארץ) מרחק	
ק	[ועולה—זהובים]	
ה	והאיש [תהוא] חכם ועשיר בק שלחנו	

רבים מישראל בכל יום. אבל בזמן שמקיימים ראש הגולה הוא מוציא ממון גדול על המלך ועל השרים ועל הסגנים. ביום שעושה לו המלך הסמיכה על השררה מרכיבים אותו במרכבת המשנה אשר למלך ומביאים אותו מבית המלך הגדול לביתו בתופים ובמחולות והוא עושה הסמיכה לאנשי הישיבה. והיהודים שבמדינה בה הלמדוי חכמים ועשירים גדולים. ובעיר בגדד ³⁴⁴ שמונה ועשרים בתי כנסיות ליהודים בין בגדד ובין אל ³⁴⁵ פרך אשר מעבר ³⁴⁶ חרקל, כי הנהר חולק את המדינה. וכנסה גדולה של ראש הגולה מבנין עמודי שיש מכל מיני צבעים מצופים כסף וזהב וכעמודים אותיות של זהב בפסוקי הילים. ושם לפני הארון מדרגות מאבני שיש כמו עשרה ובמדרגה העליונה [יושב] ³⁴⁷ ראש הגולה עם נשיאי בית דוד. ומדינת בגדד עיר [גדולה] ³⁴⁸ שלשה ³⁴⁹ מילין בהקפת העיר. והיא ארץ תמרים וגנות ופרדסים שאין כמותם בכל ארץ שנער. ובאים אליה בסחורה מכל הארצות ובה אנשים חכמים

כב 15

- 1 בלא אבל העת ק בעת קב שמקיישין
- 2 קב ו(על) הסגנים
- 3 ק [ו]רוכבין א [ו]מרכיבים לב [ו]מרכיבין
- 4 בק (אשר למלך) קב ומביאין ק (הגדול)
- 5 קב (לאנשי) / לראש[ו]
- 6 ב (בה) ק בה[ם]
- 7 ק (ליהודים) ב ו(בין) אל
- 8 קב כרך בה מעבר [לנהר] א הולך
- 9 בא וכניסה ק וכנסת ב מבניין
- 10 קב [ו]מצופים [ב]כסף לא וככסף בזהב קב (של) ק (זהב) בק [של] (ב)פסוקי
- 11 לאקב תלים ה [של] (מ)אבני
- 12 קב [יושב] ב (ה)גולה
- 13 לאק [ו]ב[מדינה] בגדד ק (עיר) ב [גדולה] ב (שלשה) / עשרים / לא מילין [גדולה]
- 14 ה (ו)היא קב כמותה

פילוסופים³⁵⁰) בכל חכמה יודעים מכל מיני כשוף.
 ומשם³⁵¹) לגאייגאן שני ימים והוא רסן³⁵²) העיר
 הגדולה ובה כמו חמשת אלפים מישראל ובתוכה כנסת גדולה
 [של³⁵³) רבה] ושם [הוא]³⁵⁴) קבור בכיה סמוך לכנסת ותחת
 5 קברו מערה קבורים בה שנים עשר מתלמידיו. ומשם³⁵⁵) יום לככל
 היא בכל³⁵⁶) הקדומה החרבה והיא מהלך כשלושים מילין
 ברחובותיה ועדיין ארמון נכוכרנצר³⁵⁷) שם חרב ויראים בני אדם
 ליכנס בו מפני הנחשים והעקרבים שיש בתוכו. וקרוב משם
 עשרים³⁵⁸) מילין יושבים עשרים אלפים מישראל ומתפללים
 10 בכנסיות ועליית דניאל³⁵⁹) היא [העלייה]³⁶⁰) הקדומה שבנה
 דניאל והיא בנויה אבני גזיה ולבנים. [ובין]³⁶¹) הכנסת וארמון
 נכוכרנצר^{361*}) ארון³⁶²) נורא יקיצתא אשר הושלכו שם חנניה
 מישראל ועזריה והוא³⁶³) עמק ידוע לכל.
 ומשם לחילה חמשה מילין ושם כמו עשר אלפים מישראל
 15 ובה ארבעה בתי כנסיות אחר³⁶⁴) של רבי מאיר³⁶⁵) והוא

- 1 א פילוסופין בק [יודעים] / ק יודעי / ק (כ) כל קב חכמה [וחרטומים]
- ק (מ) כל לאב נכל ק (מיני)
- 2 ב לגויגן ק ב"י לְגַזְעִיאוּ לֵא לַגְּהִיאַנְן ב הנקראת רסן שני ימים קב והיא
(ה) עיר (ה) גדולה
- 3 ק (המשח) לֵא חמשה ק יהודים (מישראל) בק (גדולה)
- 4 ב [של רבה והיא גדולה] קב ו(שם) הוא קב (כניה)
- 5 ב לככל ק לְבַאֲיֵבֵל
- 6 ב ככל בק ו(היא) [מהלך] לאקב (כ) שלשים קב מילין
- 7 קב בחרבותיה קב [מצוין] שם
- 8 ב (שיש) [ש] כתוכו
- 9 קב (עשרים) / מהלך / בקמילין) קב(עשרים) / שלשה / ק(מישראל) / יהודים /
- 10 קב בכנסת קב (ו) עליית בק דניאל [ע"ה] קב [העלייה]
- 11 קב ובין לא ובית קב ו[ה] ארמון
- 12 קב [של] נכוכר קב נצר [מקום] לאקב ארון נורא [יקיצתא] / לא יקרתא /
- 13 ב והיא
- 14 לאקב חמשה / ב פרסאות / קב לחילה לא עשר[ה] / ב עשרה / ק / יהודים /
- 15 ק (ארבעה) לאב איבע(ה) בקלא אחת

- קבור לפניה; [וכנסת מר קשישא והוא קבור לפניה] ו[כנסת] ר' זעירי בר חמאורב מרי. ומתפללים שם בכל יום. ומשם ⁽³⁶⁷⁾ ארבעה מילין למגדל שבנו דור הפלגה והוא בנוי מלבנים הנקראים לאגור אורך יסודו שנים ⁽³⁶⁸⁾ מילין וברחבו ⁽³⁶⁹⁾ מאתים וארבעים אמה וארכו כמו מאה קנים. ובין עשר ועשר אמות דרכים שם ובהם עולים בעגול [מסביב] ⁽³⁷⁰⁾ עד למעלה ורואים ממנה מהלך עשרים מיל כי הארץ רחבת ידים ומישור. ובתוכו נפלה אש מן השמים ובקעה אוהו עד היסוד בה. ומשם חצי יום לנפח [א] ושם כמו מאתים יהודים. ושם כנסת ר' יצחק ⁽³⁷³⁾ נפחא והוא קבור לפניה. ומשם שלש ⁽³⁷⁴⁾ פסאות לכנסת יחזקאל הנביא אשר על נהר פרת ובמקום ⁽³⁷⁵⁾ הכנסת כנגדו ⁽³⁷⁶⁾ ששים מגדלים ובין כל מגדל ומגדל כנסת ובחצר הכנסת התיבה ואחרי הכנסת קברו של יחזקאל בן בוזי הכהן. [ועל קברו ⁽³⁷⁷⁾ צב] ועליו כפה גדולה ובנין יפה עד מאד מכנין יכניה מלך יהודה וחמשה ⁽³⁷⁸⁾ ושלשים אלף יהודים שבאו עמו. [והכל ⁽³⁷⁹⁾ יחד] 15 נקרא כנסת יחזקאל. ⁽³⁸⁰⁾ ויהויכין נדר לכנסת יחזקאל נחלות

- 1 קב [וכנסת ⁽³⁶⁶⁾ מר קשישא והוא קבור לפניה] קב ו[כנסת] רב
 2 ק חמה בק ו[כנסת רב] בלק מארי קב שם [יהודים] ל ארבע(ה)
 4 לא לאגור קב אגור קב [ו]אורך לאקב [כ]שנים [ב] וברחבו [מאתים] [כ]ארבעים
 5 קב מאתים קב (קנים) /אמה/ לקב [עשרה] [ו]עשר[ה] קב (שם)
 6 ק שנהם ב ובהם [שם] בק בעיגול לאקב מסבכנין /לא ומסבכנין/
 קב ורואין קב מכנו
 7 ק עשרה קב מילין קב (רחבת ידים ו) ק ובתוכה
 8 ק אותה לא אותם לאקב עד ⁽³⁷¹⁾ /התהום/ (כה)
 9 ל לנפח א לנפח[א] ב לכפרי ⁽³⁷²⁾ ק לכפר נהום.
 11 לאקב הנביא [ע"ה] לאקב (אשר) [ש]על קב (כנגדו) /כמו/
 12 קב (כל) קב ואחורי
 13 קב קברו [ו] קב (בן בוזי הכהן) ס [ועל קברו צב]
 14 קב כיפה קב ובניין קב מכנין בק [הקדמונים המלך] יכניה
 15 ס [והכל—מהם]

מסעות ר' בנימין

וכרמים שנתן לו אויל מרודך להתפרנס מהם] ³⁸¹ כשהוציא
 אותו אויל מרודך מבית הכלא. וזה המקום הוא על נהר כבר
 מצד [אחר] ³⁸² ומצד אחר נהר [פרת] ³⁸³. ויכניה וכל הבאים
 עמו חקיקים בכותל, יכניה בראש ויחוקאל הנביא בסוף. ואותו
 מקום עד היום הזה מקדש מעט [לישראל] ³⁸⁴ ו[באים מארץ] 5
 מרחק שם להתפלל מראש השנה עד יום הכפורים ועושים שם
 שמחה גדולה וגם ראש הגולה וראשי ישיבות באים שם
 מבגדר ³⁸⁵ וחינים על פני השרה כב' ³⁸⁶ מילין ובאים שם
 סוחרים בני ערב ושם ירד ³⁸⁷ גדול(ה) הנקרא פיירא ³⁸⁸
 ומוציאין ספר גדול ³⁸⁹ מכתב [יד] ³⁹⁰ של יחוקאל הנביא 10
 וקורין בו ביום הכפורים. ועל קברו של יחוקאל הנביא עשיתה
 דולקה תמיד כל היום וכל הלילה מיום שהאיר אותה הוא
 בעצמו וחולפים הפתילות ומסיפין שמן עד היום הזה. ושם
 בית גדול של הקדש והוא מלא ספרים; מבית ראשון ומבית
 שני יש שם ספרים. וכל מי שאין לו בן יקדש ספריו לשם. 15

בג

- 1 קב כשהוציא[ו] (אותו)
- 2 לאקב (הוא)
- 3 קב [אחר] לא ומצד /אחר/ בק [פרת]
- 4 בקרא (ו) יחוקאל לאקב (הנביא)
- 5 סק (עד היום) סקב (היה) ס מקודש על שם ישראל קב [מקודש
לישראל [ק] ושמו] מקדש מעט סקב [ו]באים ק [שם] מארץ
- 6 ב (שם) קב [ו]עד קב ועושים[קב [ישראל] שמחה
- 7 ב [ש]באים
- 8 בק כשני לא שנים ועשרים
- 9 קב סוחרים[ס] בני) לא גדול(ה) ב הנקרא[ת] סאריה ק פיירא א פירא
- 10 סקב (גדול) /מגווייל/ ס[ו] [יד של] לאקב מכתבת יחוקאל
- 11 לאב (הנביא)
- 12 ב [ב]כל (ה)יום קב, הלילה [שלא תכנה]
- 13 קב וחולפין
- 14 ק הקודש ס ספרים [רבים] בק [ו]מבית ס [סחורבן] ב"ר ושני
- 15 קב (יש) קב יקדישם לא ספרו סב (לשם)

- ומביאים היהודים הבאים להתפלל שם מארץ פרס ומדי [ממון] (391) [ש]נ[ר]ר[ין] על עצמם אנשי הארץ לכנסת יחוקאל הנביא. [ויש לכנסת (391*) נחלות וקרקעות וכפרים שהיו ליכניה המלך ובשכא מחמד קיים הכל לכנסת יחוקאל]. וגם (392) גדולי בני ישמעאל באים להתפלל שם מרב חבתם (393) מיחוקאל הנביא וקוראים שמו בר (394) מליחא וכל בני ערב באים שם להתפלל. ושם סמוך לכנסת כחצי מיל (395) קברי חנניה מישאל ועזריה. ועל כל קבר וקבר (396) כפה גדולה ושעת החירום אין אדם כעולם נוגע בעבורו של יחוקאל לרעה לא ביהודים ולא בישמעאלים
- 5 ומשם שלשה מילין (397) אלקיצונמיני העיר ובה כמו שלש מאות יהודים ושם קבר (398) רב פפא ורב הונא ורב יוסף סיני ורב יוסף בר חמא ולפני כל אחד ואחד כנסת ומתפללים שם ישראל בכל יום. ומשם לעין שפתה שלשה (399) פרסאות ושם קבר נחום האלקושי (400) ומשם לכפר (401) פראס יום ושם קבר (402) ר' חסדאי ור' עקיבה ור' דוסא. ומשם חצי יום לכפר
- 10
- 15

- 1 לאקב ומביאין קב שם להתפלל בק [ממון ש]גודר[ין]
- 2 ב עצמן ק (על עצמן)
- 3 קב [ויש—יחוקאל]
- 4 סיכשבא נשיא הישמעאלי ב. ק בקמד-ק/וכל/ (כני) גדולי ישמעאל
- 5 באר וגם בני קב באים שם קב מרוב חיבתם בק ביחוקאל
- 6 א הנביא [ע"ה] ק וקורין ב בר מלחא ק בר מלרוה לא דר מליחא ק (שם)
- 8 ב ועל (כל קבר) קבריה' ק כיפה ב כיפות גדולות קב ו[ב]שעת
- 9 ק (כעולם) בק נוגע בעבדיו ל בקברו
- 10 קב לא כישמעאלים ולא ביהודים
- 11 קב שלשה (ה) לא אלקיצונאח אל קיצונאח ב (אל) קיצונאח לאקב(העיר)
- 12 ב ו(רב) יוסף סיני ק (ו' יוסף סיני)
- 13 אקב ומתפללין
- 14 קב ומשם [שלש פרסאות] לעין שפתה
- 15 ב קבור קב האלקושי [הנביא] קב ומשם יום קב [אל] כרם /ק כרם/ בק (יום)
- 16 בק קבור קב חסדא בק [ור' עזריה /ק עזרא/] ק [ור' עקיבה] ב עקיבא

- מהמדבר ושם [קבר] ⁽⁴⁰³⁾ ר' דוד [ור' אבא ⁽⁴⁰⁴⁾ ב"ר] יהודה
 ור' סחורה ור' אבא ור' קובריה. ⁽⁴⁰⁵⁾ ומשם מהלך יום לנהר
 ליגא ושם קברו של צדקיהו ⁽⁴⁰⁶⁾ המלך ועליו במה גדולה.
 ומשם לעיר קופא מהלך יום ושם קברו של יכניה ^(406*) המלך
 5 [ועליו] בנין גדול וכנסת לפניו. ושם כמו שכעת אלפים יהודים
 [ושם ⁽⁴⁰⁷⁾] הכמה הגדולה לישמעאלים ששם קבור עלי בן אבו
 מאלב ⁽⁴⁰⁸⁾ חתנו של מחמד ובאים שם הישמעאלים לקדשות].
 ומשם יום וחצי לסוריא ⁽⁴⁰⁹⁾ היא מתא מחסיא שהיו בה ראשי
 גליות וראשי ישיבות בתחילה ושם [קבר] ⁽⁴¹⁰⁾ רב שרירא ורבינו
 10 האי בנו ורבינו סעדיה אלפיומי ורב שמואל בר חפני הכהן
 וצפניהו ⁽⁴¹¹⁾ בן כושי בן גדליה הנביא ורבים מראשי הגדולה
⁽⁴¹²⁾ נשיאי בית דוד וראשי ישיבות שהיו שם בתחילה קודם
 חרבנה. ומשם שני ימים לספיתייב ⁽⁴¹³⁾ ושם כנסת שבנו ישראל
 מעפר ירושלם ומאבניה וקורין אותה שפיתייב אשר בנהרדעא.
 15 ומשם יום וחצי לאיל נובר ⁽⁴¹⁴⁾ היא פום בדיתא אשר
 [בנהרדעא] ⁽⁴¹⁵⁾ על שפת פרת. ושם כמו שלשת אלפים

- 1 ק מה(מ)דבר ק [קבר] ב [קבורים] בקאל ור' (אבא ב"ר) בק יהודה [ואבוי
 2 /ק קובריה/ ב ור' קורדיה] א סחורא ק [ורב הונא] ק [ור' /ומר/ קב אדא
 קב (מהלך) ק [חצי] יום
 3 ק דגה ב רגא ק קבר(ו) לא המלך [ע"ה] קב כפה גדולה
 4 קב ומשם יום בקא קופה קב (מהלך יום) ק (ה)מלך
 5 קב [ועליו] קב בניין
 6 בק [ושם—לקדשות]
 7 ק מחמד [- / : / ב : / :]
 8 קב לסורא לא לסוריא קב מחסיה ב (כה) /שמ/
 9 בקלא בתחלה בק [קבר] /ק קברו של/ קב רבי' שרירא בק ורבי
 10 קב בנו [ז"ל] א סעדיא ב בן חפני
 11 קב וצפניה ב (ורבים—הגדולה) לאק הגולה
 12 בק [ו]נשיאי בית דוד ק וראשי [בית דוד] קבא בתחלה
 13 קב חורבנה לאקב לשפיתייב /לשפיתייב/ ב [ה]כנסת
 14 קב ומאבניה [ובנו אותה וקראו אותה] ק (בנהרדעא—בנהר, עא)
 15 ב לאילנבר א לאילנבר ל לאילנבר
 16 ב [בנהרדעא] ב (על—פרת) ב יהודים [וחיא על שפת פרת] ק (כמו) אלפי' ג'

- מישראל ושם כנסת רב ושמואל ובית מדרשם ולפניהם קבויהם.
 [ומשם ⁴¹⁶) המשה ימים לחילה]. ומשם דרך מדבר ארץ שבא ⁴¹⁷)
 הנקרא אלימן לצד שנער כנגד הצפון מהלך אחד ועשרים יום
 במדברות ושם חונים היהודים בני רכב ⁴¹⁸) אנשי ⁴¹⁹) תימא ⁴²⁰).
 5 ובתימא ראש ממשלה שלהם ושם ר' חנן הנשיא מושל עליהם
 והוא עיר גדולה ומהלך ארצם ששה עשר יום בין ההרים הרי
 צפון. ויש להם ערים גדולות ובצורות ואין עול גוים עליהם
 והולכים ⁴²¹) לשלול שלל ולבזו כו לארץ מרחק ⁴²²) על בני
 ערב שכניהם בעלי בריחם. והם בני ערב ⁴²³) החונים באוהלים
 10 דרך מדבר ארצם ואין להם בתים והולכים לשלול שלל ולבזו
 בז בארץ אלימן. וכל שכני היהודים מפחדים מהם. ובהם עובדי
 אדמה ובעלי סקנה וארצם רחבת ידים ונותנים עשור מכל אשר
 להם לתלמידי חכמים היושבים המיד [כ] בית המדרש ולעניי
 ישראל ולפרושיהם [הם] ⁴²⁴) אבלי ציון ואבלי ירושלם אין אוכלים
 15 בשר ⁴²⁵) ואין שותים יין והם לובשים כנדים שחורים והם יושבים

כד

- 1 ב (מישראל) / יהודים / ב ולעניה(ם)
- 2 ב [ומשם חמשה ימים לחילה]
- 3 לאקב הנקרא[ת] לאב [ארין] אלימן ב לצד [ארין]
- 4 ק (במדברות) בק (ו) שם באר [הנקראים] ב (כני) ב כיבר לא ריכב
 ק (כני—תימא) לא אנוש
- 5 לאקב [ה]ממשלה
- 6 ב (ה)הרים
- 7 ק (גדולות) א ואין [להם] ק (גוים)
- 8 ק מרחק[ים] ק [גם] קלב עם א ער
- 9 אקב שכיניהם קב (ה)חונים לקב באהלים
- 11 קב בארץ [שנער] [ו]אלימן קב שכיני[הם של] יהודים ב פוחדים
- 12 בק ידים [וב]י[ניהם תלמידי חכמים] קב ונותנין אקב עישור
- 13 קב (תמיד) אקב [כ]בית
- 14 קב ולפרושי [הדור] קב [הם] אקב אבילי אקב ואבילי קב [ו]אין אוכלין
- 15 קב שותין

במערות ובבתים גרועים ומתענים כל ימי חייהם חוץ משבתות
 וימים טובים ומבקשים תמיד רחמים מלפני ה' על גלות ישראל
 שירחם עליהם בעבור שמו הגדול ⁽⁴²⁶⁾ [ועל] כל היהודים אנשי
 ארץ ⁽⁴²⁷⁾ תימא ותילימאם שיש בה כמו מאה אלף יהודים. ושם
 שלמון הנשיא ואחיו חנן הנשיא [ובין ⁽⁴²⁸⁾ ב' האחים הארץ]. 5
 והם מורע דוד המלך כי כתב היחס יש להם. ומשגרים שאלות
 לראש הגולה [קרובם שב] [ב] גראד ⁽⁴²⁹⁾ קרועים ⁽⁴³⁰⁾ כגדים
 ומתענים ארבעים יום ⁽⁴³¹⁾ לשנה על כל היהודים היושבים בגלות.
 ויש שם כמו ארבעים מדינות ומאתים כפרים ומאה כרכים.
 וראש המדינה [ה] [ות] ⁽⁴³²⁾ תנאי ⁽⁴³³⁾ ושם בכל המדינות האלו 10
 כמו שלש מאות אלף יהודים ⁽⁴³⁴⁾ והיא עיר בצורה מאד כי
 בתוכה זורעים וקוצרים והיא מהלך חמש עשרה מילין באורך
 וחמש עשרה מילין ברוחב. ושם ארמון הנשיא שלמון ⁽⁴³⁵⁾
 [ובתימא ⁽⁴³⁶⁾] יושב חנן הנשיא אחיו והיא עיר יפה ובה גנות

- 1 לאקב [א] ו בבתים ב (גרועים) / גנוזי / קב כל ימיהם לאק [מן]
 לאקב [ה] שבתות
- 2 קב ו [ה] ימים קב (תמיד) קב (ט) לפני קב ה [קב"ה]
- 3 ב ועל ק / ועם / לא וגם כל
- 4 ב (ארץ) א וטילימאם ל וטילמאם ק וקולמס ב וטילמס ב [העיר
 הגדולה] שיש
- 5 ק שלמון קב (ו) אחיו (ו) ק הנשיא [ים] ב [ובין שני האחים הארץ]
- 6 ב (מורע) / מגזע / ב (המלך) לא [עליו השלום] ב ושגרים א ומשגרות
 ה ב שאלות [הרבה]
- 7 בק [קרובים שבגראד] / ק קרובם לכאגוד / בק (קרועים כגדים)
 לא [הולכים] קרועי
- 8 לאקב בשנה ב (כל) ק בגולה
- 9 ק (ארבעים מדינות) / מחנות / [אח] בק ומאתים [בין] כפרים [ו] כרכים
- 10 ב המדינות ל תנאים אקב תנאי ק (בכל—האלו) ב (האלו)
- 11 בק (ו) היא עיר תנאי / ותנאי עיר
- 12 ב והוא (?) מהלך קב (באורך—ברוחב)
- 13 לא שלמון בק הנשיא [האחד הנקרא] שלמון
- 14 קב [ובתימא] / ק והעיר תימא /—אחיו] לאקב [והיא—] לא יפה עד מאד
 [ופרדסים]

- ופרדסים]. ותילימאם ⁽⁴³⁷⁾ כמו כן היא עיר גדולה ובה כמו מאה אלף יהודים והיא בצורה מאד יושבת בין שני הרים גבוהים ושם אנשים חכמים ונבונים וביניהם עשירים. ומטילמאם ⁽⁴³⁷⁾ לחובר שלשה ימים. ואומרים בני אדם שהם ⁽⁴³⁸⁾ [משכמט] ראובן וגד וחצי שבט מנשה ששכם שלמנאצר מלך אשור [והוליכם] ⁽⁴³⁹⁾ שם ובנו הערים האלה גדולות וביצורות ונלחמים בכל הממלכות. ואין אדם יכול ליכנס אליהם כי שמונה עשר יום הולכים במדברות בלא ישוב ואין ליכנס אליהם. וחובר ⁽⁴⁴⁰⁾ עיר גדולה מאד ושם כמו חמשים אלף מישראל ובה תלמודי חכמים ואנשים גבורים עירכי מלחמה עם בני שנער וארץ צפון וארץ אלימן הקרובים אליהם שהיא תחלת ארץ ⁽⁴⁴¹⁾ הודו ⁽⁴⁴²⁾. ומארצם דרך חמשה ועשרים יום ⁽⁴⁴³⁾ לנהר ווירא אשר בארץ אלימן ושם ⁽⁴⁴⁴⁾ כמו שלשת אלפים מישראל. ומשם שבעה ימים ⁽⁴⁴⁵⁾ לנאסמא ושם כמו עשרת אלפים מישראל וביניהם רב נדיין. ⁽⁴⁴⁶⁾ ומשם מהלך חמשה ימים לבוצרה היושבת על נהר חרקל ובה כמו אלפים מישראל וביניהם תלמודי חכמים ועשירים

- 1 ב [היא] כמו כן עיר
 2 א [ה] הרים
 3 קב ו[שם] אנשים חכמים ונבונים ועשירים ביניהם ק [ומטילמאם] / ומשם /
 4 לאקב לכיבורקלביגר ק ואומרים ב משכמט לא שבט
 5 קב [בני] ראובן ק [ובני] י' גד ק [ששכם] / שהגלם / באל שלמנאסר
 6 לא והלכו ב והוליכם קב [ה] ערים קב [האלה גדולות] (ו) בצורות
 7 קב בכל המלכות לא [כי] קב [מהלך]
 8 קב ימים קב במדבר(ות) קב [ואין / ולא / וכלו] ק עליה' לאקב וכיבור
 9 במאד [מאד] קב [יהודים] / ק מישראל / כמו חמשים אלף
 10 ק [וארץ אלימן]
 12 בק [וחזרת] (ו) מארצם / ק ארצם / ב [מהלך] ק כ"ח בק ויראי לא ויראה
 13 קב [מישראל] / יהודים / קב [ומשם—וביניהם]
 14 לא לנאסט
 15 בק ודיין בק [מהלך] ק שבעה קב לבצרה
 16 קב כמו [עשרת] אלפי' יהודים ה [ועשירי' הרבה]

הרבה. ומשם שני ימים לנהר סמורא ⁽⁴⁴⁷⁾ היא תחלת ארץ
 פרס ובה כמו אלף וחמש מאות יהודים ושם קברו של עזרא
 הסופר ⁽⁴⁴⁸⁾ הכהן שהלך מירושלם אל ארתחששתא המלך ומת
 שם ועשו לפני קברו כנסת גדולה ומצד אחר הישמעאלים עשו
 5 בית התפלה שלהם מרוב חבתם בו ואוהבים את היהודים
 מפני זה [וי]כאים [שם] הישמעאלים להתפלל. ומשם ארבע מילין
 לחווסטאן והיא עילם ⁽⁴⁴⁹⁾ המדינה הגדולה אבל אינה מיושבת
 כולה כי היא חרבה מקצתה וכתוך חרבותיה שושן הכירה
 והיא ארמין המלך אחשורוש ויש בו בנין גדול ויפה מימי
 קדמונים. ובה כמו שבעה אלפים יהודים ובה ארבע ⁽⁴⁵⁰⁾ עשרה
 10 בהי כנסיות ולפני כנסת האחר קברו של דניאל ונהר חרקל
 חולק את המדינה והגשר ביניהם. וכצד האחר שררים שם
 היהודים ⁽⁴⁵²⁾ שם הם ⁽⁴⁵³⁾ שווקים ושם הסחורות כלם ושם
 יושבים כל העשירים ⁽⁴⁵⁴⁾. והצד האחר הם עניים מפני שאין

כה

- 1 ב סמורה לא סמורה ק סמורה (?)
- 3 קב (הסופר) קב ארתחששתא
- 4 קב עשו הישמעאלים
- 5 קב (ה)תפילה לאקב (שלהם) בק (בו)
- 6 בק (מפני) / על עניין / בק [וי]כאים קב [שם] ב (מילין) / ימים /
- 7 לא לכווסטאן ק לסרתאן ב לכווסטאן ⁽⁴⁵⁰⁾ קב (ו)היא בק (הגדולה)
 ב (אבל)
- 8 א כלה
- 9 לא והוא קב (ויש בו) / והיה שם / קב כניין בק (ויפה) [והיה]
- 10 לא מימים / ק מימי / קדמונים / ק קרם / קב (ובה) / יבתוכה / לא עשר(ה)
- 11 לאקב [ה]כנסת לא האחת לאקב דניאל [עליו השלום]
- 13 ק היהודין ב [קברו של דניאל שם] קב (הם) / היו / לאקב [ה]שווקים ק
 (ושם) / ובה / קב הסחורה הגדולה ב (ושם יושבים כל) / ינתעשו /
- 14 ב ולצד ק וכצד קב האחר [של הגשר] קב (הם) / היו / [ה]עניים קב (שאין)
 / שלא היו /

- ביניהם שווקים ולא סחורה ולא גנות ופרדסים. עד שלבשו קנאה⁴⁵⁵) ואמרו אין כל העושר והכבוד הזה אליהם אלא בשביל דניאל הנביא שהוא קבור אצלם. ושאלו להם לקבור דניאל בתוכם ולא נתנוהו אליהם ולא רצו ועשו עמהם מלחמה ימים רבים [ואין⁴⁵⁶] יוצא ואין בא אליהם מפני המלחמה הגדולה שהיתה] 5 ביניהם עד אשר קצרה נפשם ועשו פשרה ביניהם שיהיה ארון דניאל שנה אחת בצד זה ושנה אחת מצד זה ועשו כן ונתפשרו כלם אלו ואלו משני הצדדין. עד שבא לשם יום אחד (סניגר⁴⁵⁸) שאה בן שאה המולך על כל מלכי פרס על מ"ה [מלכים]⁴⁶⁰) שהם תחת ידו והוא שולטאן אל פוראס אל כביר בלשון ערב והוא המולך משער נהר סומרא עד עיר סמרכנד^{460*}) ועד נהר גיון ועד⁴⁶¹) מדינת גיסבור בכל נהר גיון וערי מדי והרי חפרון ועל מדינות טובות שימצאו שם ביערים של[ה]⁴⁶²)

- 1 קב שווקים ב סחורים ולא /אלא/
- 2 קב ויאמרו ק (הזה אליהם קב (כשביל) /על מול/
- 3 א הנביא [ע"ה] קב (להם)
- 4 בק (ולא—אליהם) קב ועשו מלחמות ביניהם
- 5 קב [ואין—שהיתה]
- 6 בק נפשם [ינתחכמו /ק ונסכמו/ בק (שיחי') /ליקח/
- 7 קב מצד קב (זה) /אחד/ ק (אחת) בל אחרת קב (זה) /אחר/ ק (ועשו—⁴⁵⁷) מימים)
- 8 ב ונתעשרו (כלם) ב ואילו ב עד [יום אחד קב מימים] ק (ש) כא ב (יום אחד⁴⁵⁹)
- 9 קב סינגאר /ק סנגאר/ לא סניגר ק שאה קב (כל) קב מלכות
- 10 קב [מלכים] ב סלטאן ק סולדאנו בק פרס
- 11 בק (המולך) /המולך/ ק [ה]נהר לא סומרה ק סמכר ב סמרה א סמרכנד ק סמרכלת לב סמרכנת
- 12 קב (גיון—גיון) ל גיסבור ק (וערי—חפרון)
- 13 ב חטון לא חפתון לאקב ועד ק (טובות) לב שימצא ה (שימצאו—
שיוצא) בלא של[ה]

החיות שיוצא מהם המור וממשלתו [מהלך] ארבעה חדשים
 וארבעה ימים ו[כ]בואו ⁽⁴⁶³⁾ שם האימפירדור הגדול הזה סניגאר
 מלך פרס וראה שמטלטלין ארונו של דניאל מצד אל צד
 ועוברים הנשר יהודים וישמעאלים עם רב עמו ושאל מה זה?
 והגידו לו כל אלו הדברי' אמ' אין נכון לעשות זה- הבזיון 5
 לדניאל אלא תמדרו [את ⁽⁴⁶⁴⁾ הנשר] מזה ⁽⁴⁶⁵⁾ [ומזה] בשוה
 ותשימו ארונו של דניאל בתוך ארון של זכוכית ותתלוהו מן
 הנשר בשלשלאות של ברזל בתוך ובאותו המקום תבנו בית
 הכנסת לכל באי העולם ומי שירצה יבוא בה ⁽⁴⁶⁶⁾ ויתפלל בין
 יהודי בין ארמי. ועד היום הזה ארונו של דניאל תלוי מן הנשר. 10
 וצוה ⁽⁴⁶⁷⁾ המלך שלא יצור דייג בכל הנהר שיעור מיל למעלה
 ושיעור מיל למטה בשביל כבודו של דניאל. ומשם שלשה ימים
 לרוביד ⁽⁴⁶⁸⁾ בר ושם כמו עשרים אלף מישראל וכיניהם תלמידיו

- 1 **לאב** (ה) חטת ק שיוצא (מהם) [שם ביערים] המור **לאב** שיוצא א מהן
לאב [מהלך]
- 2 **בק** (וארבעה ימים) ב וכבא ק וכסאו ל וכבואו א וכבואו לא האימפירדור
קב האימפירדור ב [המלך] הגדול בק (הזה) בק סינגאר
- 3 **בק** (ו) ראה **קב** (שמטלטלין) / שמכיאין / **קב** ארון
- 4 **לאקב** בגשר **קב** וישמעאלים [יערלים] **קב** [ועם] **קב** (עמו) [מן המדינה
 / **ק** העיר / **קב** (ו) שאל
- 5 **ק** ויגידו **קב** (כל אלו) **ק** (הדברים) / הענין כמות שהיא / **ק** [ו] אמר
קב (זה) **קב** (ה) בזיון
- 6 **קב** לדניאל [הנביא] **בק** [אני מצוה אליכם] למוד **קב** [את הנשר]
לאקב [ומזה] **קב** בשוה [ותקחו] **ק** את] ארונו של דניאל
- 7 **ק** ותשימיהו **קב** (ארונו של דניאל) ב / אותו / ב [אחר] של ב [יהוי'
 ארונו של עץ בתוך ארון אחר של זכוכית] ותתלוהו
- 8 **קב** בשלשלת **קב** (בתוך) א תבנו כירח (?)
- 9 **לאבק** (ה) עולם **לאבק** (ו) מי
- 10 **ב** ארמאי **קב** (ארונו של דניאל) **קב** תלוי [אותו ארון]
- 11 **קב** (בכל הנהר)
- 12 **קב** (ו) שיעור מיל ב (של דניאל)
- 13 **לא** לרוביד **ק** לכיכר ב למדבר ה (כמו)

- חכמים ועשירים אכל בגלות הם יושבים שם. ומשם שני ימים
לנהר וואנמו ושם כמו ארבעת אלפים יהודי'. ומשם ארבעה ימים
לארץ מולחאת⁽⁴⁶⁹⁾ המה אומות אשר אינם מאמינים בדה הישמעאלים
ויושבים בהרים גדולים והם עונים לזקן שבארץ אלפיישיין⁽⁴⁷⁰⁾
וכיניהם ארבעה קהלות מישראל ויושבים ויוצאים עמהם למלחמה
5 ואין עליהם עול מלך פרס כי בהרים הגבוהים הם דרים ויורדים
מן ההרים לשלול שלל ולכוזו כז ועולים להרים ואין אדם יכול
להלחם עמם. והיהודים שבארץ ביניהם תלמידי חכמים והם תחת
רשות ראש הגולה שבב[ב]ל. ומשם חמשה ימים לעריא⁽⁴⁷¹⁾
10 ושם כמו חמשה ועשרים אלף מישראל. והיא תחלת הקהלות⁽⁴⁷²⁾
הדרים בהרי חפרון כי שם יותר ממ[א]ה קהלות מישראל והיא
תחלת ארץ⁽⁴⁷³⁾ פרס והם מן הגלות הראשון אשר הגלה שלמנאסר
⁽⁴⁷⁴⁾ המלך והם מדברים בלשון הרגום וכיניהם תלמידי חכמים
והם שכנים למדינת⁽⁴⁷⁵⁾ עמריה⁽⁴⁷⁶⁾ [ועד מדינת⁽⁴⁷⁷⁾ גילן
15 מהלך כ"ה] יום עד מלכות פרס. ורשות מלך פרס עליהם ולוקח

- 1 בק בגלות [גרול] ב (הם) ק (שני) / חמשה/
- 2 ק רואות לאב ואנת ק ה' א ארבעה
- 3 קב הוא האומה א הם אומות א אינן בק (אשר אינם) / שאין/
ק מאמינין אל(ה)ישמעאל
- 4 ב [ה]גדולים קב עונין קב חשישין לא כשישין
- 5 ק (ארבעה) א ויושבין קב (ויושבים) אקב ויוצאין
- 6 ב(הגבוהי') / הגדולי'/
- 7 ב (שלל) ב (כז)
- 8 קב עמ[ה]ז קב שבארצ[ם] ק (כיניהם) / הם/
- 9 לקאב שבכבל ק (חמשה) / שני/ ב לעמאריה ק לעמיראה ק לעמריה
א לעאריה
- 10 ק (כ"ה אלף) / אלפים/
- 11 לא חפתון קב חפטון ק מאלף אלב ממאה
- 12 בקלא ארץ / מדי' אקב (אשר) / שהגלה/ קשלמנאצר
- 13 ק (ה)מלך [פרס] (?)
- 14 קב והם חונים ממדינת ק עמיראה לאב עמאריה קב [ועד—כ"ה]
- 15 ק(עליהם)

מהם מס' על יד פקידו. והמס אשר הם פורעים ⁽⁴⁷⁸⁾ בכל מלכות
ישמאל על כל אחד ואחד מן הזכרים מכן חמש עשרה שנה
ומעלה, פורעים בכל שנה ושנה זהב ⁽⁴⁷⁹⁾ אמירי שהוא זהב
ושליש מוראבטי.

5 והיום עשר שנים קם שם איש אחד ושמו דוד אל רואי
מעיר עמריה ולמד לפני ראש הגולה חסדאי ולפני ראש ⁽⁴⁸⁰⁾
ישיבה עלי גאון יעקב במדינת בגדד ⁽⁴⁸¹⁾ והיה גדול בתורת משה
ובהלכה ובתלמוד ובכל חכמה חיצונית ובלשון ישמאל וב[כ]תיבתם
ובספרי החרטומים והמכשפי' ועלה בדעתו להרים יד במלך פרס
10 ולקבץ היהודים היושבים בהרי חפרון ולצאת ולהלחם בכל הגוים
וללכת ולתפוס את ירושלם. והיה נותן ליהודים סימנים באותות
שקר ואומ' להם, כי ה' שלחו לכבוש ירושלם ולהוציא אותם
מתחת עול הגוים והאמינו בו מקצת יהודי' וקראו אותו משיחנו.
שמע מלך פרס הרבר הזה שלח לכא לדבר עמו והוא הלך אליו
15 בלי פחד ובהתחברו עמו א"ל האתה הוא מלך היהודי' ? ענה

- 1 ב (ככל—ומעלה)
2 קא פורעין לא זהוב לאקב שהוא זהוב
3 ל מורבאטי א מוראבטי ק מדאבטי ב מראבטי
4 קב [ושם קם] בק (ו)היום עשר שנים איש ב (אחר) ק אל רואי
5 בלא עמאריה ק עמיראה
6 אלב [ה]ישיבה ק ראש [הישיש] [ישיבה עליו] ב (עלי) /של/ בק והיה
7 [מהיר וק בקי] בתורת ישראל [משה]
8 ב (ו)בהלכה ק (בהלכה—ישמעאל) ב חכמת [חיצונית ובלשון] [כני]
9 ישמעאל לא ובכתיבת' בק (ובכתיבתם)
10 בק [ובספרים /ב בספרי/ החיצונים] [ו]בספרי' /ב בספרי/ החרטומים
11 לא חפתון קב חפטון קב (ו)לצאת
12 לאב ולחזוש לאקב (את)
13 קב (להם) קב ה[קב"ה] לאקב שלחני בק אתכם
14 קב (מקצת יהודי')
15 קב [ו]שמע קב (הזה) קב [ו]שלה [אליו]
16 בקלא כלא פחד בק ובהתחברו (עמו) [אל המלך] (ה)אתה (הוא) [המלך
[של]

ואמ' אני. מיד נכנס המלך וצוה לתופסו ולהשימו בבית הסוהר
 מקום אשר אסירי המלך אסורים שם עד יום מותם בעיר
 דווסטאן אשר על נהר גוזן הוא⁽⁴⁸²⁾ הנהר הגדול. ולסוף⁽⁴⁸³⁾ שלשה
 ימים ישב המלך לרבר עם שריו ועבדיו על דבר היהודי אשר
 הרימו יד במלך והנה דוד בא שהתיר עצמו מכית הסוהר בלי
 רשות בני אדם. ובעת שראה אותו המלך אמ' לו מי הביאך פה?
 ומי התירך? אמ' לו חכמתו⁽⁴⁸³⁾ ותחבולותי ואני איני ירא ממך
 ולא מכל עבדיך. מיד צעק המלך⁽⁴⁸⁴⁾ לאמר הפשוהו ענו לו
 עבדיו ואמרו לו אין אני רואים אותו אלא בשמיעת קול כלבד.
 מיד תמה המלך על חכמתו. וענה ואמר למלך הנני הולך לדרכי.
 10 והוא הלך והמלך הלך אחריו וכל שרי המלך ועבדיו הולכים אחרי
 מלכם עד בואם אל שפת הנהר והוא לקח סודרו ופרש על פני
 המים ועבר עליו. באות[ה] שעה ראו אותו עבדי המלך שהיה
 עובר במים על סודרו ודלקו אחריו בדוגיות קטנות ולא השיגוהו

- 1 קב ואמ' [לו] קב (מיד נכנס) /כעס/ קב לחפוש [אותו] לא
 לחפשו ק ולהשים [אותו] ב ולשימו ק (כבית הסוהר)
- 2 ק [ב]מקום
- 3 ברברותאן ל דברסתאן א דנסתאן קב על [שפת] קב (הוא) קב (ולסוף)
 /ולקץ/
- 4 קב (ועבדיו)
- 5 קב יד [כו] (במלך) קב בא [לפניהם] בק סהר לאקב בלא
- 6 ק (בני) /שום/ ב [נו] ק ראותו ב שראתו (אותו) קב הביאך [עד]
 קב הנה (פה)
- 7 לאקב [או] (ו)מי קב ותחבולתי לא [כי] (ו)אני קב (ואני) /כי/
- 8 קב המלך [לעבדיו] קב [ו]ענו
- 9 קב (ואמרו לו) אין אני רואין [קאותו ולא שום אדם] קב(קול) /האין/בק(בלבד)
- 10 בק המלך [וכל שריו] בק (וענה)
- 11 ק והוא ה[ו]לך ק והמלך (הלך) א ה[ו]לך קב ו[כל] קב שר[ו]ן
 קב (המלך) ק (הולכים) /עמו/ אחרי
- 13 בק ועבר בו לאק אותו [כל] ב עבדי[ו]
- 14 קבעל [ה]סודרו (ו) בקלאירלגו בקקטנות [להשיבו] בק(השיגוהו) /יכולו/

ואמרו כי אין מכשף בעולם כמו זה. ובאותו היום הלך מהלך
 עשרים יום עד אל עמריה בשם המפורש והגיד ליהודים כל אשר
 קרוהו ותמהו כלם על חכמתו. ואחר כך שלח מלך פרס אל
 עמיר ⁽⁴⁸⁵⁾ אל מומנין קליפה אשר בכגדר אדון הישמעאלים
 לדבר עם ראש הגולה ועם ראשי הישיבות למנוע את דוד אל
 רואי טלעשות כדברי' האלה ואם לאו אהרוג את כל היהודים
 הנמצאים בכל מלכותי. ובעת ההיא היתה צרה לכל הקהלות
 שבארץ פרס. ושלחו ⁽⁴⁸⁶⁾ כתבים אל ראש הגולה ואל ראשי
 הקהלות ⁽⁴⁸⁷⁾ אשר בכגדר למה נמות לעיניכם גם אנחנו גם כל
 הקהלות אשר במלכות; מנעו את האיש הזה ולא ישפוך דם נקי.
 אז כתבו אליו ⁽⁴⁸⁸⁾ ראש הגולה וראשי הישיבות דע לך כי לא
 הגיע זמן הגאולה עדין ואותותינו לא ראינו, כי לא ברוח ⁽⁴⁸⁹⁾ יגבר
 איש ואנו אומרים לך שתמנע עצמך מעשות עוד כדברים [האלו] ⁽⁴⁹⁰⁾
 ואם לא תהיה מנודה מכל ישראל. מיד שלחו לו ⁽⁴⁹¹⁾ כמו כן אל
 זכאי הנשיא אשר בארץ אשור ור' יוסף החוזה המכונה בורהאן

כו

5

10

15

- 1 ב (כי) ק כמוהו ב (כמו) זה
- 2 קב עשרה ימים ב (עד) ק אל ספיראה ב [עיר] עמאריה
- 3 קב קרוהו קב כולם ק פרס [מיד / ל זה]
- 4 ב (א) לאמיר לאק אל אמיר ק מומטן לא קליפה קב (קליפה) ק (אשר
 בכגדר) ק אדונו
- 5 קב (עם) / על / ב [ישיבת] (ה) גולה קב ועל ראש ישיבת [גאון יעקב]
 א [ו] למנוע קב (את) [ל] דוד
- 6 קב מ(ל) עשות קב הדבר הזה קב (כל)
- 7 קב מלכותי [וישבו] (בעת—צרה) (ל) כל (ה) קהלות
- 8 אב (שב) ארץ ל (ש) בארץ קב פרס [כצער גדול] ב (כתבים—כתבו)
- 9 לא (הקהלות) / הישיבות / לא (אשר) [ש] בכגדר
- 11 בק וראש(י) קב (ה) ישיבת [גאון יעקב לאמר] קב (לד)
- 12 בק (עדין) / כי / (ו) אותותינו קב (ברוח) / בכח /
- 13 קב ואנחנו גוזרים [ע] ליד קב (עוד) קב כדברי(ים) [הזה] לא [האלו]
- 14 לאקב ואם לא [ו] בק (מיד) בק [ו] שלחו ק [עוד] בק (לו—כ)
- 15 קב ולר' קב (החוזה המכונה) ק גְּבִיָּהוּ ב כרהאן

- אל פלך אשר שם לשגר כתבים אל דוד אל רואי ועוד כתבו
הנשיא והחווה הנ"ל כתבים אליו לזרוו ולהחזירו, ולא קבל ולא שב
מדרכו הרעה עד שקם מלך אחד ושמו זין אלדין מלך⁽⁴⁹²⁾ תוגרמים
עבד מלך פרס ושלח בעד חמיו של דוד אל רואי ונתן לו
5 שוחד עשרת אלפים זהובים להרוג את דוד אל רואי בסתר וכן
עשה בא אל ביתו והיא ישן והרגו על מטתו ונתבטלה עצתו
ותחבולותיו. ולא שב חמת מלך פרס מעל היהודים אשר בהר
(כ) אשר⁽⁴⁹³⁾ בארצו וכשראו כן שלחו אל ראש הגולה לבוא
בעזרתם אצל מלך פרס⁽⁴⁹⁴⁾ ויבוא בדברים טובים ודברי פיוס
ופייסו ונתפוס ונתן לו כמאה ככרים זהב ותשקוט הארץ אחרי
10 כן וחמתו⁽⁴⁹⁵⁾ שככה.
ומאותו ההר עד חמרן⁽⁴⁹⁶⁾ מהלך עשרה ימים היא מדי
העיר הגדולה ושם כמו חמישים אלף יהודים ושם לפני כנסת אחת
קבורים מרדכי⁽⁴⁹⁷⁾ ואסתר. ומשם⁽⁴⁹⁸⁾ ארבעה ימים עד דברודיאן
ויש בה כמו ארבעת אלפים יהודים [ויושבת]⁽⁴⁹⁹⁾ על נהר גזון. 15

- 1 קב אל פלך / ק אל פלך / [החווה] בק לשגר הכתב אליו קב (אל—רואי)
2 קב (הנשיא והחווה הנ"ל) / הם / לא הזכירים בק כתבים) בק (לזרוו ו—)
קב (ולא שב—הרעה)
4 ק (פרס) לאקב (בעד) / בשביל/
5 קב להרוג אותו קב (את—רואי) קב (וכן עשה)
6 קב [ויבא לא והרגו קב והוא ישן על מטתו והרגו
7 קב (ותחבולותיו—חמת) בק [ויבא] מלך בק (מ) על בק (אשר) / היושבים/
8 קב (ואשר—וכשראו כן) [והם] לאקב לבא
9 / קב לעזרם / קב [ה] מלך פרס [ולפייסו] / ב ולפייסם / קב (ויבא—ופייסו)
10 קב ונתפייס כמאה ככר זהב שנתנו לו
11 קב (וחמתו שככה)
12 בעד חמרן לאק חמרן ב עשרים יום ק (היא) / עד/
13 קב כמו שלשים לאקב (יהודים) / מישראל / ק לפני [העיר של מרדכי
ואסתר] כנסת
14 ב. (ומשם—נהר גזון) א (ארבעת) / ר' / לא דברותאן ק דברותאן
15 לא ארבעה ק (ארבעת) ק [ויושבת] ק (ג) / הר

ומשם שבעה ימים למדינת אצבתן⁵⁰⁰ היא העיר הגדולה והיא
 עיר המלוכה והיא מהלך שנים עשר מיל. ובה כמו חמש עשרה
 אלף מישראל ושם שר שלום הרב שהיה⁵⁰¹ ממונה ע"י ראש
 הגולה⁵⁰² ועל כל הכרכים אשר בכל מלכות פרס. ומשם
 ארבעה ימים לספיץ⁵⁰³ היא פרס המדינה ובה כמו עשרת
 אלפים מיהודים. ומשם שבעה ימים לגינה⁵⁰⁴ היא העיר הגדולה
 שעל שפת נהר גוזן ובה כמי שמינת אלפים מישראל. ובאותה⁵⁰⁵
 העיר ארץ סחורה ובאים אליה בסחורה מכל לשונות הגוים והיא
 ארץ רחבת ידים. ומשם חמשה ימים לסמורקאנטו העיר הגדולה
 אשר בקצה המלכות⁵⁰⁶ ושם כמי חמשים אלף מישראל ור'
 עובדיה הנשיא ממונה עליהם וביניהם חכמים ועשירים גדולים.
 ומשם ארבעה ימים לטובות היא המדינה שנמצא המור ביערים
 שלהם. ומשם שמונה ועשרים יום להרי גיסכון⁵⁰⁷ אשר על נהר
 גוזן. ויש שם אנשים מישראל בארץ פרס שהם משם ואומרים⁵⁰⁸
 15 כי בערי נסבור⁵⁰⁹ ארבעה שבטים מישראל והם שבת הן

כח

- 1 קאספריבו ב אספקאן לא אסכהאן קב ו(היא) /עיר/
 2 ל שתים עשר ק מילין
 3 ק (ושם שר - פרס) ב (שהי') /שהוא/ ב (ע"ו) /מיר/
 4 ב (ו)צל כל הרבנים ב (כל) מלכות
 5 בר לשיראז א לשיפאז ק לשיריאן ק כמו י' אלף מישראל
 6 לאב (מ) יהודים ק י' ימים לנובה ב לגונה קב (היא)
 7 ק (יש) על ב (שפת) קב שמונים אלפים) ק יהודים לאקב ו(כ) אותה
 8 ק (ה) עיר ק (ארץ) א (ו) באים ב ככל
 9 לא לסמורקנת /ק לסמורקנת/ לסמורכות קב [היא] העיר
 10 קב (אשר) ק בקצה [קב גכול] ארץ פרס] קב (ישם) ובה/
 11 ק (הנשיא)
 12 ק (לטובות) /לתעבת/ קב שימצא [שם] המור
 13 לאקב שלה(ם) א [סהלך] כ"ח ב ניסבור ק ניסניר ל כסכין א ניסכין
 14 קב (שם) /כהם/ ב (מישראל) קב פרס [מישראל] קב (שהם משם)
 15 קב כי [יש] בהרי לאקב (והם)

וזבלון ואשר ונפתלי הגולה הראשונה שהגלה שלמנאצר מלך
 אשור כמו שכתוב⁽⁵¹⁰⁾ ויגלם בחלח וחכור והרי גוון (וכו')⁽⁵¹¹⁾
 ומהלך ארצם עשרים יום ויש להם מדינות וכרכים בהרים מצד
 אחד מקיף [איתם]⁽⁵¹²⁾ נהר גוון ואין עליהם עול גוים כי אם
 נשיא אחד עליהם ושמו ר' יוסף המרקלי⁽⁵¹³⁾ הלוי וביניהם
 תלמידי חכמים וזורעים וקוצרים והולכים למלחמה לארץ כוש
 דרך המדברות ויש להם⁽⁵¹⁴⁾ ברית עם כופר אל הדרך⁽⁵¹⁶⁾
 שהם עובדי הרוח וחונים במדברות והיא אומה שאינה אוכלת
 לחם ואינה שותה יין כי אם בשר חי כמות שהיא בלתי מבושלת
 והם בעלי⁽⁵¹⁷⁾ אפים ובמקום האף יש להם שני חורים קטנים
 שיוצא מהם הרוח. ואוכלים כל בהמות טהורות וממאות והם
 אוהבי ישראל. והיום⁽⁵¹⁸⁾ חמש עשרי שנה שבאו לארץ פרס
 בחיל גדול ולקחו את מדינת ריי⁽⁵¹⁹⁾ והכו אותה לפי חרב
 ולקחו את כל שללה והלכו להם דרך המדבר. ומהיום לכמה ימים

- 1 לאקב ו[שנט] זבלון אקב [ישנט] אשר ל [ואשר] לאקב [ישנט] נפתלי
 קב הגלות הראשון לאב שלמנאצר
- 2 ק כמו שנאמר ב וינחם א בלחלח א (ו)הרי ק נה(ר)י]
- 3 ק להם [שם] קב וכרכים [גדולים]
- 4 לאקב [אותם]
- 5 קב נשיא אחד [ב יש] להם לאב אמרכלא ק אַמְרַכְלָה
- 6 בק [עד] ארץ ל כות⁽⁵¹⁵⁾
- 7 ב כפר
- 8 קב והם עובדי קב (והיא אומה) א שאינם בק ואינם בקאל אוכלים
- 9 בק ולא שותין יין כי אם בשר כמו שהוא חי בלא בשול
- 10 קב בלא אפים ק נחורים ב נקבים לא חורין
- 11 קב מהן א ואוכלין בק [ה]בהמות טהורות וטהורות ב והם אוהבים לישראל
 [עד כאן]
- 12 לא [כ]שכאו בק באו אל מדינת / ק ארץ/
- 13 בקלא ראי
- 14 קב ומהיום כמה שנים

לא נראה כדבר הזה בכל מלכות פ"ס. וכששמע המלך פרס חרה
 אפו עליהם ואמר ⁵²⁰) לא בימי [ולא בימי] ⁵²¹) אבותי יצא עלי
 חיל מהמדבר הזה. ועתה אלך ואכרות את שמם מן הארץ.
 והעביר קיל בכל מלכותו וקבץ כל חילותיו ובקש תייר אחר
 5 להו אותו מקום חנותם ונמצא לשם איש אחד ואמ' למלך אני
 אראה לך מקומם כי אני מהם ונדר לו המלך להעשירו אם
 יראה לו ואם יעשה הדבר הזה. אמ' לו המלך כמה אנו צריכים
 הוצאה לדרך זה אל המדבר הגדול הזה? אמ' להם קחו לחם
 ומים לחמשה עשר יום כי לא תמצאו שום מחיה עד ארצם. וכן
 10 עשו והלכו במדבר דרך חמשה עשר יום ולא מצאו כלום ולא
 נשאר בידם מהיה אלא דבר מועט עד שהתחילו למות [למות] האדם
 והבהמה אשר עמם [ברעב ⁵²²) ובצמא]. ויקרא המלך לתייר
 ויאמר לו איה דבריך שהבטחתנו למצוא את אויבינו? ויען
 ויאמר לו תעיתי בדרך. ויחר אפו ויצו להתיז את ראשו. וצוה

- 1 ק (וכששמע) [ו]המלך פרס חרה ב ושמע מלך פרס וחרה
 2 בק [ולא בימי] בק [לא] יצא /ק נמצא?/
 3 ק חיל [גדול] בק [ו] המדבר קב ואכרית
 4 ב [והעביר] קב חייליו
 5 ב להראותו [הדרך דרך] חנותם בק (ונמצא לשם איש אחד) קב ואמר לו
 (למלך) אותו האיש אני
 6 קב אראם לך (מקומם) בק? (אם יראה לו)
 7 בק (ו)אם יעשה זה הדבר /ק את הדבר הזה/ קב [ו]אמר קב (הטיד)
 8 לא לדרך זה ולמדבר הגדול קב (ל)דרך (זה אל) קב (הגדול ה:ה)
 בק! אמ' לו קב לחם /ב ויין/ [עד] ט"ז ימים
 9 קב [שם] שום מחיה [כדרך] בק [אשר תגיעו אל] ארצם
 10 בק (דרך) לאקב ימים ולא קב ולא נשאר [להם מן ה] מחיה
 11 קב עד [אשר] התחילו קב למות [מי]
 12 בק (אשר עמם) [ברעב ובצמא] וקרא /ק ושאל/ המלך לתייר ואמר לו
 13 קב למצא
 14 קב ויאמר (לו) בק אפו [עליו]

- המלך בכל מחנהו כל אדם שיש לו שום מחיה לחלוק יחלוק עם חברו ואכלו מה שכידם וגם הכהמות והלכו במדבר עדיין שלשה עשר יום עד שבאו אל הרי נסבור והיהודים יושבים שם והם באו שם ביום [שבת] ⁵²³) וחנו בגנות ופרדסים ועל מעינות המים אשר מצד לנהר גזון. והימים ימי פירות ואכלו והשחיתו ואין אדם יוצא אליהם אבל היו רואים על ההרים מדינות ומגדלים הרבה וצוה המלך לשני אנשים מעבדיו ללכת לשאול להם מה היא האומה היושבת בהרים ולעבור אליהם על כל פנים בספינות או לשיט על פני המים. ושם ⁵²⁴) [פשפשו ⁵²⁵] ו[מצאו גשר גדול ועליו מגדלים ⁵²⁶] ופתח [הגשר] ⁵²⁷) סגור ולפני הגשר מאותו הצד עיר גדולה וצעקו לפני הגשר עד שבא להם אדם אחד ושאל להם מה תרצו או למי אתם? ולא הבינו עד שבא תורגמן שהיה יודע לשונם ושאל אותם ואמרו עברי מלך פרס אנחנו ובאנו לשאול מי אתם ולמי אתם עובדים, אמרו להם יהודים אנחנו אין עלינו לא מלך ולא שר מן הגוים אלא שר אחד יהודי. ושאלו אותם ⁵²⁸)

- 1 ק מחנהו [לאמר] קב (לחלוק) /ב ממנה/ יחלוק עם חברו
2 ואכלו כל מה שהי' להם עד חכהמות והלכו (במדבר)
3 לאקב ימים [קב אחרים] קב (שבאו) /שהגיעו/ לאב ניסבור ק כסבור
קב שיהודים]ב והם באים
4 בק [שבת] בק ובפרדסים לאקב מעיינות
5 ב [והיו] (ו)הימים ימי [ה]פירות ק ויאכלו וישחיתו
6 ב ומג(ד)לים
7 ק ויצו המלך בק /מן/ (להם מה היא) לא (היא) לא (ה)אומה (ה)יושבת
8 קב (אליהם) /שם/
9 בק (ושם) /והם/ [פשפשו] ו[מצאו בק ועליו [שלשה]
10 בק [הגשר]
12 קב (ל)מי קב הבינו [אותי] לאקב [ה]תורגמן
13 קב (אותם) /להם/ ל לשאול [ל]מי
14 ק אמר(ו) קב אנחנו יהודים
15 קב (לא) מלך ב אל(א) קב יהודי אחד בק אותו

על דבר הכומרים⁵²⁹) בני גוי' מן כופר אל תורך⁵³⁰) והם אמרו להם כי הם בעלי בריתם וכל המבקש רעתם מבקש רעתנו. וישבו שני האנשים האלה ויגידו למלך פרס ויפחד מלך פרס פחד גדול. ויום שני שלחו אל המלך לערוך אליו מלחמה והוא השיב לא באתי להלחם עמכם כי אם כופר⁵³⁰) אל תורך 5
 אויבי באתי להלחם ואם אתם נלחמים בי אני אקח נקמתי ואהרוג את כל היהודים אשר בכל מלכותי כי אני יודע כי אתם חזקים ממני בזה המקום [וכל⁵³¹) חילי רעבים וצמאים יצאו מן המדבר הגדול הזה]. אבל עשו אתם עמדי חסד שלא להלחם 10
 בי והניחו אותי [להלחם]⁵³²) עם כופר⁵³⁰) אל תורך אויבי ותמכרו לי מזון מה שאני צריך, לי ולחילותי. והיהודים לקחו עצה ביניהם להתרצות למלך פרס בשביל היהודים אשר במלכותו ונכנס בארצם הוא וכל חילותיו וישב שם חמשה עשר ימים וכבר איתו כבוד גדול ושלחו כתב אל כופר⁵³⁰) אל תורך בעלי בריתם להודיעם הדבר הזה. והם עמרו כלם על מעברות ההרים 15

- 1 בהכופרים קהרומנים בק[שהם] קבוהוא אמ' להם כי בני בריתנו הם וכל
 3 בקלא רעתינו בק[וישבו—האלה]/הלכו לדרכס/ והגידו בקפחד (מלך) פרס
 4 קב גדול [מהם] ויום אחר שלחו אל[יו] (המלך) לערוך (אליו) מלחמה [עמו]
 5 קב השיב [להם אני] לאקב (עמכם) /כנס/ אל כי (אם)
 6 קב (באתי להלחם) לא נלחמים אתם קב (כי) /עמי/ קב נקמתי [מכם] ק שאהרוג ב להרוג
 7 (כי) [ש]אתם
 8 לאקב ממני במקום הזה בק [וכל—הזה]
 9 לא (אבל) אתם בק (אתם) לאקב עשו עט[ר]י
 10 ק[ו] (והניחו—אויבי)
 11 קב[ו] (מזון) /הוצאה/ ב צרך ב ולחילי
 12 בק[ו] [לפני] המלך (פרס) ק היהודים שבארצו [בק בגלות]
 13 קב וכל חילו קב ט"ו יום
 14 קבא כתב (א) לכופר
 15 קב והודיעו [להם] א והודיעום בק (הזה) (הם) עמרו

- בחיל כבוד כל החונים במרבר ההוא וכשיצא מלך פרס להלחם עמם
 ערכו אתם ⁵³³) מלחמה בדרך ונסעו ⁵³⁴) אנשי כופר ⁵³⁰) אל
 הורך והרגו בחיל פרס חללים רבים וינס מלך פרס במתי מעט
 אל ארצו. ופרש אחד מעבדיו רמה יהודי אחד מהארץ ההיא
 ושמו ר' משה והוציאו מאותה הארץ. וכשהיה בארץ פרס כבש
 5 אותו לעבד לו. וכיום אחד מימים באו דורכי קשת לשחוק לפני
 המלך ולא נמצא בכלם רובה קשת כר' משה. שאל [אותו] ⁵³⁵)
 המלך על יד תורגמן והניד לו את אשר קרהו ואיך רמהו הפרש
 ההוא. מיד עשה אותו המלך בן חורין והלכישו בגדי שש ומשי ונתן
 10 לו מתנות ואמר לו אם תרצה לשוב ⁵³⁶) לדתינו אעשה עמך חסד
 ותהיה עשיר גדול וממונה על כל ביתי. [והוא] ⁵³⁷) ענה ואמר
 לו אדוני המלך לא אוכל לעשות הדבר הזה אז לקחו המלך
 וישימהו בכית (ו) הרב שר שלום מן קהל אספיהאן ונתן לו
 הרב בתו לאשה. והוא ר משה זה שספר לי את הדברים
 האלה.
 15 ומשם חזרתי לארץ כוזסטאן אשר על שפת חרקל.

- 1 לאקב עמ[ה]ם
 2 קב [אתם] / עמו / קב [ונסעו] / ונצחי /
 4 בק מעבדיו (ו) [מלך פרס] קב [את] יהודי קב [מהארץ ההיא] / משם /
 5 קב [מאותה הארץ] ק [משם]
 6 קב אותו [הפרש] קבא (לו) זבקה ויום קב [ה]קשת / ב רשת / הב לשחק
 7 בקכולם בק כ[מו] ר' משה [זה ו]שאל [אותו]
 8 לא יד[ני] קב תורגמן [יודע לשוננו] קב את / כל / קב [קרהו—ההוא] / עשה
 לו [ק עבדו] הפרש
 9 לאקב והלכיש / ק וילכש / [אותו] בק (שש ז—)
 10 בתרצה לחזור אללדתנו ואני אעשה קב(עמד) / אותך / קב(חסד ותהיה)
 11 קב (גדול) קב (כל) בק[ו] [והוא] קב (ואמר)
 12 בק אדוני (המלך)
 13 בקאלכבית(ו) ק(שר) קב (מן) / של / קפספאין לאב אספיהאן ק (ונתן
 —שפת חרקל)
 14 ב (זה ש)ספר לי כל אלן הדברים
 16 ב חזור [ארם] לא כוזסטאן ב כוזוטאן

ומשם יורד [אדם] (538) (ה[כ]) נהר (539) ויורד כים הורו אל
 איי (542) אחד נקרוקיש (543) מהלך האי ו' ימים ואין זורעים שם
 ואין להם אלא מעין אחד ואין שם בכל האי נהר כי מימי הגשמים
 הם שותים. ותגרים באים מארץ הודו ומן האיים וחונים שם
 בסחורה ואנשי ארץ שנער ואלימן וארץ פרס מביאים שם כל
 5 בגדי פשי וארגמן ופשתן פרוקאמין (544) קנוואס מוך חטים
 ושעורים ודוחן ושיפון וכל מיני מאכל וכל מיני קמניות ועושים
 סחורה אלו עם אלו כי אנשי הודו מביאים שם בשמים לרב
 מאד ואנשי האי סרסורים כיניהם ומוזה הדבר הוא חייהם. ויש שם
 10 כמו חמש טאות יהודי'. ומשם מהלך עשרה ימים כים עד
 קטיפה ושם חמשת אלפים מישראל. ושם ימצא הכדולח. (545)
 ובארבעה ועשרים בניסן ירד שם מטר על פני המים [ושם] (546)
 שמיין על פני המים מיני שרצים ומקבלים המטר ההוא ונסגרים
 ונופלים לתוך קרקע הים. ובחצי תשרי באים שם שני (547)

- 1 קב (ו) משם קב [אדם] בק כנהר (540) ונופל; ק כים [אל אי] (541)
 אלב אל אי (י)
 2 ק (אל איי אחר) לקב הנקרא ל(ה) נקרא קיש קב [ו] מהלך קי / ימים
 קב ואין זורעין [בק ואין קוצרין] קב (שם)
 3 קב ולא יש / ק ואין / שם נהר בכל האי קב (כי) / אבל / לא ממי
 בק המטר
 4 בק והתגרים חבאים קב (ו) מן קב (ו) חונים
 5 ק (שנער) קב מביאין
 6 בק ופשתים [ב והכלך] וקנבוס מוך וחטים לא ופשתן פרוקאמין
 קנבוס בק [ו] חישים
 7 א ושפון קב (מיני) מאכל לאקב ועושין
 8 בק לרוב
 9 ק (האי) העיר / בק סרסורין אלה דבר [כלב ד] קבהם חיים קבו (יש) שם
 10 לא (מהלך) ק י'
 11 ק קטיפה בלקטיפה בקושם [כמו] א חמשת (ת) קב (מישראל) / יהודים /
 12 ק וכ"ה בניסן קב [ושם—שרצים] [ב שרין הים]
 13 קב ומקבלין בק (ההוא)
 14 בק [ה] קרקע קב (הים) קב (שני)

- בני אדם לקרקע הים ומלקטים את השרצים ההם (548) ומוציאים אותם [מקרקע הים] ומבקעים אותם ומוציאים מתוכם האבנים הללו. (550) [והוא למלך (552) הארץ ע"י פקיד יהודי]. ומשם מהלך שבעה ימים להכלאם (553) [הוא] (554) תחלת מלכות עובדי השמש והמה בני כוש (555) והם חוזים בכוכבים וכלם שחורים, ובעלי אמונה במשא ומתן. וכשיבאו אליהם התגרים מארץ מרחק [ו] נכנסים אליהם בנמל, נכנסים אליהם שלשה סופרי המלך וכותבים שמש ומביאים אותם בפניו והמלך מקבל על עצמו ממונם שהניחו אותו על פני השרה בלא שומר. ושם פקיד אחד יושב בחנותו וכל (556) אברה שימצא אדם בכל מקום יביא אותה אליו ובעל האברה יאמר סימניה ויתננה לו וכן מנהגו בכל מלכותו מהמלך ההוא. ומפסח עד ראש השנה כל ימי הקיץ חום גדול ומשלשה (557) שעות מן היום מתחבאים בני אדם כלם בבתיהם עד הערב ואח"כ יוצאים ומדליקים נרות בכל

- 1 לאקב [בחבלים] ומלקטי' נקב (ההם — אותם) אל ומוציאין
- 2 בק [מקרקע הים] ומבקעין קב ומוציאין (551) לקב אבני הלולו
ל הלולו / א אבנים הללו
- 3 קב [והוא — יהודי]
- 4 ב לקאולם ה לקלאם ל להאולם א להאולם
- 5 לאקב והמ(ה) אקב וכולם
- 6 קב ומתן [שלחם]
- 7 ק (ונכנסים — בנמל) אב [ו] נכנסים. א ונכנסין / ב (אליהם) א נכנסין
- 8 קב [מ] סופרי ק (המלך) א ומביאין קב לפניו
- 9 קב (על עצמו) / עליו / קשיניחו
- 10 בק בחנות(ו) ב (וכל אברה — ובעל האברה)
- 11 ק (בכל מקום) / בדרכים / קב יאמר [לו]
- 12 קב [ה] מנהג [הוה] קב (מהמלך ההוא) [ו] עד
- 13 בק [אין] אדם יוצא מביתו מפני החמה לפי שיש בארץ החיא חום
לאקב ומשלש(ה) קב מ(ו) היום אקב והלאה לא ומעלה קב (בני
אדם) כולם
- 14 ב ויוציאין / ק ויוציאים / אחר כן איוציאין אקב ומדליקין

השווקים והחוצות ועושים מלאכה בנרות כל הלילה. כי ביום לא יוכלו מרוב החום הגדול. ובארץ היא הפלפל. שהם נוטעים האילנות שלהם על פני (ה) שדה כל העיר וכל אחר ואחד מהם יודע פרדסו. ואילנות קטנות הם והפלפל לכן הוא [כשלג] ⁵⁵⁸) אבל כשלוקמים אותי משימין אותו באננות ונוחנים עליו מים חמים ומיבשים אותו לשמש כדי שיתחזק ויתקיים והוא חוזר שחור. ושם ימצא ג"כ הקנה וזנגביל ומיני בשמים הרבה. ואנשי הארץ היא אינם קוברים את מתייהם אלא חונטים אותם במיני בשמים ומשימים אותם בספסלים ומכסין אותם בסריגים ⁵⁵⁹) כל משפחה ומשפחה לבר ומ[ת] יבש הבשר עם העצמות והם דומים ככני אדם חיים ומכירים כל אחד ואחד מהם אבותיו וכל משפחתו מהיום לכמה ⁵⁶⁰) שנים. והם עובדים לשמש ויש להם במות גדולות בכל מקום חוץ לעיר כמהלך חצי מיל. ובבקר הם רצים

- 1 בק [ובכל] החוצות אקב ועושין [בק מלאכתן וסחורתן] /ק מלכתם וסחורתם/ קבי בלילה לא בלילות קב /כי לילה ליום וישמו/
- 2 קב מ[פני] רוב חטימות החמה (הגדול) קב (ובארץ היא) ושם נמצא בק [כי] (ש)הם
- 3 קב האילנית שלוק סני /העירה/ קב [ו]כל [כני] העיר יודע /ק יש לו קב (ו)כל בק (מהם)
- 4 (ק יודע) בק ו[ה]אילנות קב הם קטנים קב הוא לבן [כשלג]
- 5 בק כש[הם] לוקטין קב כגיגיות קב ונותנין קב מים (חמים) /רותחין ק-ים/
- 6 קב /כשכיל/ שיחחזק ואחר כך מוצאין אותו מן המים [וכיבשים אותו לשמש (ויתקיים)]
- 7 לאקב (ג"כ) ב (ה)קנה קלא ו[ה]זנגביל
- 8 קב (את) קב חונטין ק (במיני בשמים) /כשמנייהם/
- 9 ב ושמין קא ומשימין בקלא אותן בסריגין בק [ו]כל
- 10 בק ומשפחה [כהן יש /ק בונים/ להן בתים /ק טקומות/ שמשמין בה אבותם ומשפחותם] (לבר) וייבש /ק כשרם/ על /ק נצמותם/ והן דימין
- 11 בק חיון לאבק ומכירין בק מהן בק (וכל) [ומשפחתו
- 12 קב (ל) כמה שנים בק להן

לא

לקראת החמה [כי יש בכל במה גלגל חמה עשוי במיני כשוף
 ובצאת ⁵⁶¹) השמש חוזרת הנגלל בקולות גדולות וכל אחד ואחד
 מחתתו בירו ומקטרים לשמש אנשים ונשים. זה ⁵⁶²) דרכם כסל
 למו. וביניהם בכל אלו מקומות כמו מאה ⁵⁶³) יהודים בכל
 המדינות. וכל אנשי הארץ שחורים וכמו כן היהודים והמה
 5 יהודים מוכים בעלי מצוות וביניהם תורת משה ונביאים ודבר
 מועט מהתלמוד והלכה.

ומשם שנים ועשרים יום [דרך ⁵⁶⁴) ים] לאיי ⁵⁶⁵) קנארקו
 והם שוכניה עובדי האש הנקראים דוגנבאין ⁵⁶⁶) וביניהם כ"ג אלפים
 10 מישראל. ויש להם לדוגנבאין ⁵⁶⁷) כומרים בכל מקום בבית ע"ז
 שלהם ואותם הכומרים כשפנים גדולים [ככל ⁵⁶⁸) מיני כשוף]
 אין כמותם בכל הארץ. ולפני הבמה של בית תפלתם עמק גדול
 מדליקים כל ימי עולם שם אש גדולה וקוראים אותה אלוהתא ⁵⁶⁹)
 ומעבירים בה בניהם וגם מתיהם משליכים בתוך האש. ויש שם

- 1 ב לכל בק במה [ובמה] [לא כמו] קב גלגל [ה] חמה
- 2 ק ואחר [מהם]
- 3 בק [ו] מקטרים ל מקטרים
- 4 א [ו] ביניהם קב [אלו מקומות] / האי / קב [כמו מאה] כמה / ק ר' /
אלף קב מישראל בלא בכלל המדינו'
- 5 קב [אנשי] / בעלי / הארץ [ההיא] לאקב והיהודי כמו כן [קב
שחורים] לא והן קב. והם [ה]
- 6 בק מצות
- 7 לאקב מתלמוד
- 8 ב שלשה ועשרי קב [דרך ים] ל' כנרג א כנרג ב לאיכריג ק לאי קריאג
- 9 בק [ה] אש אקב הנקראין ל דורוין א דוגנבאין ק דוגנבאין ב דוכבין
ב [כ"ג] / כשלשת / ק אלף
- 10 בק יהודים
- 11 בק ואותן [ה] כומרים קב [ככל מיני כשוף]
- 12 בק תפלתם
- 13 לאקב [ו] מדליקין קב [ימי עולם] / ימות השנה / גדולה [ה] אקב וקוראין
ב לה /
- 24 לאקב ומעבירין קב [ובנותיהם] אקב מתיהם קב משליכין קב [שם]

מהם גדולי הארץ שנודרים עצמם] כחיהם לישרף באש וכשהנודר
 אומר לבני ביתו ולקרוביו הנה נדרתי על עצמי להשליך עצמי
 באש בחיי עונים לו כולם ואימרים לו אשריך וטוב לך. וכשיגיע
 יום הנדר ⁽⁵⁷⁰⁾ עושים לו משתה גדול ורוכב על סוסו אם
 5 הוא עשיר ואם הוא עני הולך ברגליו עד שפת העמק ומשליך
 עצמו בתוך האש וכל משפחתו מרננים בתופים ובמחולות עד
 שישרף כלו. ולסוף שלשה ימים יבואו שנים [מ] הכומרים ⁽⁵⁷¹⁾
 ההם מהגדולים שבהם אל ביתו ואל בניו ואומרים להם תתקנו
 הבית כי היום יבוא אליכם אביכם לצוות לכם מה תעשו. והם
 10 לוקחים עדים מן העיר והנה השטן בא בדמותו ובאים אשתו
 ובניו ושואלים היאך [הוא] ⁽⁵⁷²⁾ באותו העולם והוא אומ' באתי
 עם חברי ולא קבלוני עד שאשלם חובותי לבני ביתי ולשכני
 ועושה צוואה ומחלק נכסיו לבניו ומצוה לפרוע כל מה שהוא
 חייב לכל אדם ולקבל מבני אדם מה שהם חייבים [לו] ⁽⁵⁷³⁾
 15 ויכתבו העדים צוואתו וילך ⁽⁵⁷⁴⁾ לדרכו ואינם רואים אותו כלום.

- 1 קב מהן [מ] גדולי הארץ קב שנודרין] אקב עצמן בחייהן קב וכש[אומר]
 הנודר
 2 קב (על עצמי) להשליך עצמי / ק להשליכני / (עצמי)
 3 אקב עוגין בק (לו) בק (וטוב לך) ב וכשהגיע
 4 יום [כהלתו] שנדר ק ויום בהלתו (שנדר) ב עושין ב משתה גדול ואם
 הוא עשיר רוכב (על) סוסו
 5 קב ברגלו קב (ער) / על /
 6 קב [בני] משפחתו א מ־ננין
 7 קב כולו לאקב (ולסוף) / ולקין /
 8 קב (ההם) (מ) הגדולים (שבהם) קב להן ק תכינו ב תקנו
 9 ק (היום) / מחר / קב לצוות (לכם) / אתכם /
 10 בק ובאין
 11 בקא ושואלין [אותי] / א / לו / לאקב [הוא] קב (ה) עולם
 12 ק / ער / חברי א שאשלים קב ולשכני
 13 לאקב ו[הוא] עושה צוואה ב לפרוע בכל
 14 קב חייב [לבני] אדם לא כ[אן] בני קב חייבי' [לו]
 15 קב [ה] צוואה לא לילך בק יאינו רואין / עוד / כלום

ועל פי השקר והמרמה הזאת והכשוף הזה שעושים להם
הכומרים האלו הם מתחזקים [במעוטים] ⁵⁷⁵ ואומרים כי אין
כמותם בכל הארץ.

- ומשם לעבור אל ארץ אלצין מהלך ארבעים יום והוא
5 קצה המזרח. ויש אומרים כי שם דרך ים הוא ים הנקפה ⁵⁷⁶
ובאותו ים שולט כוכב כסיל ⁵⁷⁷ שיוצא שם רוח סערה לפעמים
ואין אדם ⁵⁷⁸ ספן יכול לילך על הספינה ⁵⁷⁹ מכובד הרוח
עד שהרוח משליך את הספינה באותו ים הנקפה ⁵⁸⁰ ואינה
יכולה לזוז ממקומה ואנשיה יושבים שם עד כלות (חייהם
10 [מחייתם]) ⁵⁸¹ ואח"כ ימותו. וכמה ספינות נאבדות בזה הענין.
אבל בני אדם למדו החכמה להמלט מן המקום הרע הזה.
לוקחים עורות בני בקר עמהם ואם יבוא איתו הרוח ומשליכם
בים הנקפה ^{581*} יקח העור ויכנס ⁵⁸² בתוכו וסכין אחד בידו
ותופר את העור מבפנים כדי שלא יכנס בתוכו המים ומפיל
עצמו בתוך המים ורואה אותו הנשר הגדול הנקרא אנריפס ⁵⁸³

לב

- 1 בק (השקר) / ק המראה / המרמה והמדה לאקב שעושין קב להן
2 קב (האלו) בכשופין / ק בכשפותם / (הם) בק [במעוטים] בק ואומרי'
4 ב לעבר ארב (אל) / לא לארץ / (אל) ק ומשם מ' יום לעבר צין ב ציון(?)
קב והיא
5 ב (דרך—הוא) כי ק / יש / דרך [אותו] ים (הוא ים) ב [ה]ים קאלב
(ב ה)נקפא
6 קב ויוצא שט
7 בק (אדם) [ה]ספן בק יכול לשלוט קב (מכובד—הספינה)
8 לא עד שמשליך הרוח קב [ה]ים ק (הנקפא)
9 אל ואנשים בק (שם)
10 לאבק מחייתם א (ז) אח"כ לאקב (ג) אוכדות / בק על זה /
11 לאקב (ה) חכמה
12 קב [ו]לוקחים קב (כני) בקאל יבא קב ומשליך(ם) [אותו]
13 ב (אחד)
14 ק (ויכנס—המים) ב (מכפנים) ב יכנסו לאב /כו/
15 קב ה(ם)ים [ב הנקפא] ק ג'יריפון לא גריפו ב גריפו

והוא סבור שהיא־בהמה יורד ולוקח אותו ומציאו ליבשה וחונה
 עליו (584) בהר או בעמק לאכול אותו וממהר האדם ומכה
 אותו בסכין והורגו, ויוצא מן העור והולך עד שמגיע ליישוב
 והרבה בני אדם נצולים כזה הענין. -- ומשם (שלשה ימים) (585)
 5 לאלגינגילה מהלך חמשה עשר יום דרך ים ושם כמו אלף מישראל,
 ומשם לקולת (586) שבעה ימים דרך ים ואין שם מישראל. ומשם
 שנים עשר יום לזוית (587) ושם יהודים מעטים. ומשם שמנה
 ימים להידו אשר ביבשה הנקרא בערן והיא ערן אשר בטלאסר (588)
 ובה הרים גדולים ושם מישראל הרבה ואין עליהם] עול גוים
 10 ולהם ערים ומגדלים בראשי ההרים ויורדים לארץ המועטום
 הנקראת לוביא היא ממשלת ארום (589) והם [הלובים (590)
 (הולכים)] אשר בארץ לוביאה ונלחמים עמהם היהודים ולוקחים
 שלל וכזה ועולים אל ההרים ואין אדם יכול להלחם עמהם. וכאין
 שם מאותם היהודים אשר בארץ עראן (592) רבים לארץ פרס

- 1 ב שהוא ק [ו] יורד ב (יורד—אוחו) בק וחונה עמו
 2 א (או ב) עמק
 3 קב ליישוב
 4 בקאל נצולין/ב ניצולין/ בעניין זה קב (שלשה ימים) [ער]
 5 ב אל גנגלה ק לגינגלה לא אל גינגלה א ט"ו ימים ב כ(מו) אלף
 ק ב' אלף
 6 לא לכולן קב לבילו בק שם יהודים לא (מ) ישראל
 7 א ימים לאקב לזייד קב מועטים קב ומשם [יורד/ק מהלך ב']
 8 בק [ארץ] ב אעראן ק מערן פ בערן א בעראן בקלא בתלסר
 9 ב (הרבה)
 10 ק וראשי ההרים יורדים ב' לארץ [האי בק המישור] לא המעטום
 (Maatum)
 11 בק [ו] היא ק (והם הלובים) ב האלובים א הלובים ל הנובים אשר
 בארץ נוביא
 12 ב (אשר) [ש] בארץ בא לוביא ק טוביה (591) א ולוקחין
 13 א ועולין ק עמהם [ולוקחין שלל וכיזה] קב וכאין (שם)
 14 ב ערן

- וארץ מצרים. — ומשם לארץ אוסואן ⁵⁹⁸) מהלך עשרים יום
 [(מ)ב] מדבר שבא ⁵⁹⁴) על נהר פישון ⁵⁹⁵) היורד מארץ ⁵⁹⁶)
 כוש שיש להם מלך וקוראים אותו סולאמן אל (כ) חבש. ויש
 מהם קצת שהם ככהמות לכל עניניהם אוכלים העשבים על שפת
 פישון [ובשדות] ⁵⁹⁷) והולכים (כשדות) ⁵⁹⁸) ערומים ואין להם
 5 דעת כשאר בני אדם שוככים עם אחיותיהם ועם מי שימצאו.
 והיא ארץ חמה מאד. וכשהולכים אנשי אסובאן ⁵⁹⁹) לשלול שלל
 בארצם מוליכים עמהם לחם וחטים וצמקים והאנים ומשליכים
 אליהם והם ⁶⁰⁰) באים אחרי המאכל ומביאים אותם שבויים
 10 ומוכרים אותם בארץ מצרים ובכל הממלכות אשר סביבותיה.
 והם העבדים השחורים בני חם. — ומאסואן [מהלך] ⁶⁰¹) עד
 חלאון שנים עשר יום ובה כמו שלש מאות יהודים. ומשם
 הולכים כשיירות מהלך חמשים יום דרך מדבר אל צחרה למדינת
 זויללה היא חוילה ⁶⁰²) בארץ ננא. ובאותו המדבר יש הרי חול
 ובעת שיקום הרוח (מחסה [מכסה]) השיירות כחול ומתים כולם
 15

- 1 ב ו[ל] ארץ מצרים ק לארץ אליהם לאב אסואן
- 2 בלא במדבר ב [היא] סבא [אשר] ב [הוא] היורד
- 3 ב כוש [ושם מכני כוש] אב וקוראין ב סלמאן לא סולמאן ב אל חבשה
 ויש [אומה] מהן [קצת] שהן
- 4 ב [לכל עניניהם] ב איכלין
- 5 ב [ובשדות] א והולכין ב [והם] הולכים ב ואין להן
- 6 ב [ו] שוככים א שוככין א אחיותיהן
- 7 ב [ארץ] אלב וכשהולכין
- 8 א מוליכין ב עמ[ה]
- 9 קב ו[הם] באים א ומביאין קב [אוחם] / מהם / אקב שבויים [בק הרכה]
- 10 א ומוכרין קב [המ] ממלכות קלאב סביבותיהם
- 11 קב [מהלך] שנים עשר יום
- 12 לקב חלואן
- 13 א הולכין בק [ה] מדבר [הגדול] קבלא [הנקרא] לאב אל צחרא
 וק אל צחרא /
- 14 ק חוילה [היא] — בארץ ב זוילה חבילה לאקב נאנה קב [ה] מדבר קב[ה] חול
- 15 ב והעת ב [שיקום] / שיעלה / לאב מכסה [ק את] ב [ה] שיירות

בתוך החול. והנצלים מהם מוליכים עמהם ברזל ונחושת
 [וחטים] ⁶⁰³ ומיני פרות ומיני קמניות ומלח. ומביאים משם הזהב
 ומרגליות היקרות. והוא בארץ כוש הנקרא ⁶⁰⁴ אל חבש מירכתי
 מערב. ומחלואן דרך שלשה עשר יום לסוף ⁶⁰⁵ המדינה והיא
 ראש תחלת מצרים ובה כמו שלושים אלף ⁶⁰⁶ יהודים. ומשם
 5 עד פיוס חמשה ימים והיא פיתום ⁶⁰⁷ ובה כמו עשרים יהודים.
 ועד היום הזה נראה שם מן הכנין שכנו אבותינו. ומשם למצרים
 ארבעה ימים היא עיר גדולה היושבת על [שפת] ⁶⁰⁸ נהר
 נילוס [הוא] ⁶⁰⁹ פישון] והוא אל ניל ⁶¹⁰ ובה כמו [שבעת]
 10 אלפים יהודים ושם שתי בתי כנסיות אחד לאנשי ארץ ישראל
 כנסיה אל שמים ⁶¹¹ ואחר כנסת אנשי ככל כנסיה (עיר חכאין
 [עירקין]). ואינם נוהגים מנהג אחד בפרשיות [ובסדרים] ⁶¹² של
 תורה, כי אנשי ככל נוהגים לקרוא ככל שבוע פרשה כמו שעושים
 ככל ספרד וככל שנה מסיימים את התורה. ו(ב)אנשי ארץ

לג

- 1 בק (תוך) [חול תחת] החול קב וחנצלין מהן אקב מוליכין קב (עמהם
 ברזל) בק (ו)נחשת
 2 בק [וחטים] ו(מיני) פירות בק (ה)זהב
 3 קבו[כל ה]מרגליות ל מארץ לאקב הנקרא [ת] קב בירכתי
 4 ק דרך[ים(?)]] [י"ג יום] א י"ג ימים אל לב לקיץ קלקרו אבק (ו)היא
 5 ב (ראש) / כוש / קב [והיא] תחלת א שלשים קב ש' אלף ב (ומשם) / ומהם /
 6 קב (עד) בק שלש מילין עד פיוס היא בק סאתים
 7 קב (הזה) קב רואין שם קב הכניין
 8 לא [ו]היא קב [מצרים] [ה]עיר [ה]גדולה לאק על שפת נילוס
 9 קב [הוא פישון] ק אל ניל קב שבעת
 10 לקב שני לאב אחת
 11 בק (כנסיה אל שמים) לא כניסיה אל שאמיין אב ואחת קב (כנסת)
 [ל]אנשי [ארץ] ככל בק [וקוראין לכנסת אנשי ארץ ישראל כנסי] ק כנסיה
 אל שאמיין / ק אל שאמיין / ולכנסת אנשי ככל בק כנסי א כניסיה
 12 לא [אל] עירחקין בק אל עראקין קב נוהגין [כולם] לאקב [ובסדרים]
 13 קב נוהגין אלקב לקרות
 14 ב (כל) ספרד בק [וכמנהגו שאנו נוהגין
 /ק עושין/ ובכל /ק בכל/ שנה [ושנה] מסיימין אלקב ואנשי

- ישראל אינם נוהגין כך אבל עושים מכל פרשה ג' סדרים ⁶¹³)
 ומסויימים את התורה לסוף ג' שנים. ויש ביניהם מנהג ותקנה
 להתחבר כולם ולהתפלל ביחד ביום שמחת תורה וכן ביום מתן
 תורה. וביניהם ר' חננאל ⁶¹⁴) שר השרים ראש הישיבה והוא
 ראש לכל קהלות מצרים להקים רבנים וחוננים, והוא משרת
 5 פני המלך הגדול היושב בארמון צוען מצרים המדינה והיא עיר
 גדולה ומלוכה לכל בני ערב. ושם אמר [אל מומנין] ⁶¹⁵)
 עלי בן אבי (מלאו [מאלכ]), ⁶¹⁶) וכל בני ארצו נקראים
 מורדים אשר מרדו באמר אל (מומטין [מומנין]) ⁶¹⁸) אל
 10 עבסאי (ו) היושב בכגדר. ⁶¹⁹) וביניהם קנאה עד לעולם. והוא
 השיב כסאו בצוען מצרים כי ⁶²⁰) הוא הדומה לו; והוא יוצא שתי
 פעמים בשנה אחת בעת חגם והשנית כשיוצא נילוס הנהר. וצוען
 מוקפת חומה ומצרים אין [לה] חומה כי היאור מסבב אותה
 מצד אחר. והיא עיר גדולה ובה שווקים ופונדקאות ויהודים
 15 עשירים הרבה בה. ולא ירד שם מטר, ולא ⁶²¹) קרח ולא שלג
 לא ראו [בה] לעולם; והארץ חמה ביותר. והיאור יוצא פעם

- 1 א נוהגים ק (אבל) /אלא/ בק עושין
 2 אלקב ומסויימין
 3 קב כולן קב (וכן) ביום
 4 קב (ר') לאקב נתנאל
 5 בק [ה]קהלות [ב של] א וחוננין
 6 קב (מצרים)
 7 אלקב (גדולה) לא (ו)מלוכה קב המלוכה קב (כל) בני ערב
 8 ק אמיר ק אל מומטין
 9 בק (עלי) [א]בן אבי קב נקראין עלויין ⁶¹⁷)
 10 קב עכאסי אל עבאסי אלקב היושב קב (והוא) /כי זה/
 11 לא הושיב קב (השיב) /עשה/ כסא (ו) אלב (מצרים) קב (כי הוא)
 כמדומה אלב יוצא שני ק והוא /ושב שם/
 12 קב ב[ש]עת
 13 לאקב [לה]קב היאור סובב
 14 קב שווקים בק ופונדקאות [הרבה]
 15 בק [יש] בה, בק[שם] (ולא) קרח (לא) שלג
 16 קב [בה] אלקב מעולם קב והיאור

אחת בשנה כחדש אלול ומכסה כל הארץ ומשקה אותה מהלך
 חמשה עשר יום והמים נשארים אלול ותשרי על פני הארץ
 להשקותה ול(ה)רוותה. ⁽⁶²²⁾ ויש להם עמוד של שש שבנו
 אותה ⁽⁶²³⁾ שם בחכמה [לדעת ⁽⁶²⁴⁾ שיעור עליית היאיר] והוא
 על פני ⁽⁶²⁵⁾ אי אחד בתוך המים והוא שנים עשר אמות ארכו
 על פני המים ובשעה שעולה היאור ומכסה אותו יודעים כי
 כבר עלה וכסה ארץ מצרים מהלך חמשה עשר יום. ואם כסה
 חצי העמוד לא יכסה כי אם חצי הארץ. ובכל יום יום מודד
 אותם ⁽⁶²⁶⁾ אדם אחד ומכריז בצוען ובמצרים ואמר הני שבח
 לאל כי עלה היאור כך וכך. ובכל יום הוא מודד ומכריז. אם יכסה
 היאור העמוד כולו יש שובע גדול ככל ארץ מצרים. והיאור
 עולה מעט מעט עד שמכסה הארץ לקצה חמשה עשר יום. ומי
 שיש לו שדה שוכר פועלים וחופרים לו חפירה גדולה בשדהו
 ובאים הרגים בעלות המים ונכנסים בחפירות ⁽⁶²⁷⁾ ובשעה שיחסרו
 המים נשארים הרגים בחפירות ולוקחים אותם בעלי השדות
 ואוכלים ומוכרים לשיכרים ⁽⁶²⁸⁾ שמיליכים אותם ממולחים בכל

2	לא ט"ו ימים
3	בק ולרוותה קב (של) ב דבנו
4	ארקב (איתה) קב (שם) בק [לדעת—היאור]
5	לא (ע)ל פני בה ב ה(ם)ים ב (והוא—המים) ק והוא [העמוד] ק אמה
ה (ארכו)
7	קב עלה [היאור] ואם [נת]כסה
8	קב כי אם /אלא/
9	קב (אותם) ק אהר [את היאור] ב /העמוד/
10	בק (לאל) /לבורא ק [ית] ב על(ה) קב היאור [היום] קב [ו]אם
בלא מכסה ק כסה
11	קב המים לעמוד ב (גדול) ב (ארץ)
12	ארקב שמכסה הארץ לקצה
13	קא וחופרין קב (לו)
14	א (ו)נכנסים ב (ובשעה) [וכ] שיחסרו ק (ובשעה—בחפירות)
15	לאבק ולוקחין קב [אותן]
16	אלקב לסוחרים אלהב שאוליכין בק אותן ק לכל

מקום. והד[ג]ים⁶²⁹ שמנים מאד ביותר, וגדולי הארץ לוקחים
 מן השומן של הדגים ומדליקין נרותיהם בארץ [ההיא].⁶³⁰ ואם
 יאכל אדם מן אותם הדגים וישתה אחריהם מימי היאור לא יזיק
 לו כי אותם המים רפואה להם. ושואלים בני אדם ואומרים
 (להם)⁶³¹ מפני מה היא עלות היאור? ואומרים אנשי מצרים
 כי למעלה בארץ אל חבש והיא ארץ חוילה יורד בה מטר הרבה
 בזמן עלות היאור ומרובם הוא עלות היאור ומכסה פני הארץ.
 ובשעה שאין היאור עולה אינם זורעים והרעב כבד בארץ. והם
 זורעים במרחשון לאחר שוב היאור למקומו ובאדר קוצרים
 השעירים ובניסן החטים. ובניסן יש להם גדרגניות¹⁰
 ואגוזים וקשואים ודלועים וחרובים ופילים וגלבונים ואפונים
 ומוני ירקות כגון פרפחנים⁶³² (ומרכונסים⁶³³) [וירכוזים]
 וקיופים⁶³⁴ וחזרת [וכוסברת⁶³⁵] (וקספרת) ועולשים וחרובים
 וענבים. והארץ מלאה כל טוב. והגנות והפרדסים משקים אותם

- 1 בק והדגים [ההם] בק (מאד) בק וגדולים [ם] קב (הארץ לוקחים)
- 2 בק [ו]אמן בק של [הם] (הדגים—ו) קב [ההיא] קב [ו]אפי' אם
- 3 לא (י)אכל בק [הרבה] לא מ(ו) אותם קב (אותם) קב ושותה קב: (אחריהם
 אל ממי
- 4 קב (לו) /אותו/ [לעולם] קב (אותם) קב [מי] רפואות ק /רפואה/
 אלקב ושואליון קב (ואומרים להם)
- 5 קב (היא) ק [המים /עולים/ מן] ב עולה היאור ל (עלות היאור—עלות
 היאור)
- 6 קב (בה)
- 7 ק (הוא) בק עולה
- 8 בק אינן זורעין קב (בארץ) /כמצרים/
 אקב זורעין
- 9 קב ויש להן בניסן אק גדרגניות ב /דברבניות ואגסים/
 קב /הרבה/ א וחרובין
- 10 אלקב (ומרכונסים (?)) ב וירכוזים [וקטני'] ק ויכוזים וקטני'
 לא וירכוזים וקטנים
- 11 קב וכוסברת אקב ועולשין ק וכוסברתא ב וכוראתי ל ופרוהים
- 12 קב (וענבים) [ועכביות ק וכרתים] ק [כל] טוב אקב משקין

ממקוה המים וממי היאור כי היאור כשיבא למצרים משם
 יפרד לארבעה ראשים. שביל אחד הולך לרמיאט היא כפתור ⁶³⁶
 ונופל שם בים. ושביל אחד לעיר (אסית [רשיד]) הקרובה
 לאלכסנדריה ונופל שם בים. ושביל הג' הולך דרך אשמון
 העיר הגדולה [ונופל ⁶³⁷] שם בים; ושביל הולך [בגבול
 מצרים. ועל ארבעה הראשים האלו מדינות וכרכים וכפרים מזה
 ומוזה וכל בני אדם הולכים בספינה וכיבשה [אליהם]. ואין כארץ
 ההיא ארץ נושבת והיא ארץ רחבת ידים מלאה כל טוב.
 וממצרים החדשה ⁶³⁸) למצרים הקדומה שתי פרסאות והיא
 חרבה ומקום בנין החומות והבתים נראים עד היום הזה. וגם
 איצרות יוסף שם הרבה מאד. ⁶³⁹) ויש שם עמוד אחד עשוי
 בכשוף ולא נראה כמוהו בכל הארץ ובכל המקומות ⁶⁴⁰
 והוא בנוי מסיד ואבנים בנין חזק עד מאד. ושם חוץ לעיר
 כנסת משה רבינו ע"ה מימי קדם ושם זקן אחד פרנס שמש

1	ב ומימי קב (כי היאור) קב [ו]משם
2	קב שלולית אחת הולכת [דרך] רמיאט היא כפתור א (ל)רמיט
3	קב [ונופל]ת] ק (ושביל—בים) אל אחר ב ושלולית אחת [חולכת] לעיר
קבלא רשיד
4	בק לאסכנדריאה ב [ונופל]ת] ב לים קב הולכת]ת]
5	קב (העיר הגדולה) בק [ונופל]ת] שם בים ב [ושלולית הולכת] בגבול
מצרים
6	ב ארבע(ה) אלקב (ה)ראשים ק (האלו) /הללו/
7	קב בספינות קב [אליהם] בק (ואין) /ולא/ יש לא כארץ
קב (כ)ארץ
8	לאקב (ההיא) קב מיישבת אלקב [כמוה] אלקב והיא (ארץ)
9	אל הקדמונה שני
10	בה בניין קב (הזה)
12	בק יוסף [ע"ה] בק מאד [בכל המקומות והם בנויים כסיד וכאבנים בניין
חזק מאד] ויש שם
12	קב (ו)לא קב (ובכל המקומות—עד מאד)

- על הכנסת והוא תלמיד חכם וקוראים אותו אלשיך אבונצר.
 ומצרים החרבה מהלך כמו שלשה מילין. ומשם לארץ גושן
 שמונה פרסאות היא בולסיר⁶⁴¹) סלכיס ושם כמו שלשה
 אלפים יהודים והיא עיר גדולה. ומשם חצי יום לעוקאל לעין
 5 אלשמס היא רעמסס⁶⁴²) והיא חרבה. ושם מכנין שבנו אבותינו
 ושם כמו מגדלים בנויים מלכנים. ומשם יום לאבוויגו⁶⁴³) ושם
 כמו מאתים יהודים. ומשם [חצי יום^{643*}] לבנהא ושם כמו
 ששים יהודים. ומשם] למנויפמא חצי יום [ושם ת"ק⁶⁴⁴)
 יהודים. ומשם חצי יום [לסמטי] ושם כמו מאתים יהודים.
 10 ומשם [לדמירה]⁶¹⁶) ארבע(ה) פרסאות ושם כשבע מאות
 יהודים. ומשם המשה ימים ללמכלא⁶⁴⁷) ושם כמו חמש מאות
 יהודים. ומשם שני ימים לאלכ[ס] אנדריא⁶⁴⁸) ואלכסאנדרוס
 מוקדון קראה על שמו ובנה איתה בנין חזק ויפה עד מאד.
 הבתים והארמונים והחומות מכנין יפה עד מאד וחויץ למדינה
 מדרש אריסטולוס רבו של אלכסאנדרוס ושם בנין יפה וגדול
 15

- 1 אלקב (על) / של / קב (ה)כנסת קב וקיראין אל וקירין ק שמו
 קב אבו אלנצר אל אבונאצר
 2 אלב ו[ב]מצרים אלקב [כ]מהלך שלשה
 3 ב [ו]היא בולביס ה [היא בולסיר] לקב (סלכיס) / ל בלביש / קב שלש(ת)
 / ק ה' / מאות
 4 קב (לעוקאל) אל לעוקאל ק לארץ עין אלשפין
 5 אר' שמס [צ"ל שמס] בק [ו]היא חרבה בק מהכנין לא אבותינו [ע"ה]
 6 קב (ושם כמו) א לאל בוכיאויג ל בודיאויג ב לאלכוויויג / ק לאל בוכי זויג /
 7 קב [חצי יום—ומשם] / ק לבנהא /
 8 ב למנויו פתה ק למנויפמא ל לויפתא א למנויפמא⁶⁴⁵)
 9 אל (ושם—לסמטי) ב לסמנו ק לסמטי
 10 ב ומשם ד' פרסאות לב לדמירה ק לדמירה א לדמירה
 11 ל למחלה קא ללמחלה / ק ללמחלה ב ללמרונה
 12 ב ו(מ)שם בק ללאסכנדרוא' [של מצרים והיא אמון⁶⁴⁹) מנוא אכל כשכנה
 אותה] קב (ו)אלכסנדרוס [ק מלך] מקדון קראה קב בניין
 15 לא אריסטולוס (לוס) לא אלכסנדרוס קב אלכסנדר ה ושם [כמו] קב בניין
 בק (יפה ו—ק גדול)

לה

ועמודי שיש בין מדרש למדרש ושם כמו עשרים בתי מדרשה
 שהיו באים שם מכל העולם ללמוד שם חכמת אריסטו הפילוסוף
 והעיר בנויה למעלה וחלולה למטה ע"י גשרים. [ובנה ⁶⁵⁰]
 אותה בחכמה גדולה]. וחוצותיה [ישרות ⁶⁵¹] (ישרתו). ובתוכה
 5 (ב) שווקים ⁶⁵² (שאינן) רואים אדם מהם מהלך מיל [משער
 לשער] ⁶⁵³ משער רשיר ועד שער הים. ושם בנה מסילה על
 הנמל של אלכסאנדריא דרך מיל בתוך הים ושם עשה מגדל
 גדול למאגרא ובלשון ערב ⁶⁵⁴ מ[ג]נ[נ]אר אלכסאנדריא ⁶⁵⁵
 ועשה על ראש המגדל מראה של זכוכית וכל הספינות שהולכות
 10 להלחם בה להזיק לה מארץ יון ומארץ המערב ממהלך נ' יום
 היו רואים אותם בן המראה של זכוכית והיו שומרים עצמם
 מהם. עד שיום מימים בא[ה] ספינה מארץ יון לימים רבים
 אחרי מות אלכסאנדרוס ושם הספן סודרוס איש יוני חכם בכל
 חכמה והיו היונים משועבדים תחת עול מצרים כימים ההם
 15 והביא-האיש ההוא הספן דורון גדול למלך מצרים כסף וזהב

- 1 קב ועמודי) קב מדרש ומדרש ב (עשרים) / מאתים / לאקב (כתי)
 2 ב אריסטוטל' א אריסטו ב אל פילוסוף
 3 בק בנוייה ב (למעלה ו) חלולה קב [ובנה אותה—גדולה]
 4 לקב ישרות לאקב (ו) בתוכה
 5 ב בשוקות [בק שאדם רואה] מהם קב [משער לשער]
 6 ק רשיר קב (ו) עד
 7 קב אסכנדריא ב דרך מלך לב (ה) ים
 8 אלקב [הוא הנקרא המנורה ⁶⁵⁵] / לא המנראה / אלקב [ו] בלשון ערב
 מנאר ⁶⁵⁶
 9 ק ועשה (על) [ב] ראש המגדל גדל של זכוכית וכלי של ב (ועשה) / ושם /
 ב (המגדל) / הנמל / ב (מראה) / כראי / ק (וכל הספינות שהולכות)
 10 ב בה בק [או] קב [א] מארץ קב עשרים
 11 אקב רואין אל אותן קב אותו סב כ(ו) המראה א שומרין קב עצמן
 12 קב עד ש[היה] יום קב [ו] באה קב [אחת] מארץ קב יון
 13 בק מות[ו] של [אסכנדר] ק טורורוס ב טורורוס א טורורוס ל טורורוס
 ק נובי (?) ב יוני
 14 ב היוונים

ובגדי משי [וארגמן] ⁶⁵⁷) וחנה לפני המנורה כי כך היה מנהג
 כל סוחר שיבוא לחנות שם. ובכל יום ויום היה אוכל עמו שומר
 מגדל המנורה הוא ועבדיו עד שמצא חן בעיניו והיה יוצא ובא
 כל הימים שם. ויום אחד עשה לו משחה והשקהו יין הרבה
 לו ולכל עבדיו עד שהיו ישנים כלם. וקם הספן ועבדיו ושכרו
 המראה והלכו לדרכם בלילה ההוא ומאותו היום והלאה התחילו
 בני אדום לבוא שם בדוגיות ובספינות גדולות ולקחו מידם את
 האי הגדולה קריטאם וגם קפרום שהם תחת עול יונים [עד
 היום הזה] ⁶⁵⁸) ולא יכלו אנשי ארץ מצרים עוד לעצור חיל
 לפני היונים. ועד היום הזה מגדל המנורה סימן להולכי הים כי
 כל הבאים לאליכסאנדריא מכל המקומות רואים אותה מרחוק
 מהלך מאה מילין ביום ובלילה מאירה מא[ו]ר אבוקה ורואים
 בעלי ספינות האש מרחוק והולכים כנגדה. והיא ארץ סחורה
 רובלת לכל העמים ומכל מלכות אדום באים שם אל אלכסאנדריא

- 1 ק [וארגמן] לא המראה קב כי כן
- 2 קב [ה]סוחרים] קב (שיבא)
- 4 ק הרבה /הוא יבול/
- 5 /אקב כולם/
- 6 ק (בלילה) /כיום/ ק ו[א]תו) היום [ההוא]
- 7 לאקב לבא קב בספינות ובדוגיות גדולות בק (מידם)
- 8 בק הגדולה [הנקרא] ב קרטאם ק קריטאם א קריטאם ק קפפום
- אל כיפרום קב והם קב יונים אלב [עד היום הזה]
- 9 ב (ולא—מגדל המנורה) קיכלו [עוד] ק(ארץ) /מלך/ ק (עוד) לאק (חיל)
/כח/
- 10 ק היוונים ק [עד היום הזה] ועד
- 11 בקרא [אל] בק אסכנדריא אר אלכסנדריא ק המקומות [הגוים]
בק רואין אותו (מ)רחוק
- 12 ב מאיר(ה) [השומר] ק (מאירה) ק אבוקה [השומר] קב רואין
- 13 ארקב (בעלי) הספנים ארקב והולכין כנגדו
- 14 ק (רובלת) קב (אל אלכסאנדריא)

[מצד אחר] מארץ [בניסיה] ⁶⁵⁹ וולינצ'יא וטוסקאנה ולומברדיאה
 ופוליא ומלכי וסקילי [וקלבריה] ⁶⁶⁰ ורומניה וכוריה וביצינין ⁶⁶¹
 ואיגוריה ⁶⁶² וכולוריה] ⁶⁶³ ארקופיה ⁶⁶⁴ קרטויה ואספאמייא
 [וריקוסיא] ⁶⁶⁵ ואשקליניאה] רושיא ואלמאני סוסאנה [וראנה]
 5 [וראנה] ⁶⁶⁶ מרקה וגאליצ'יא ⁶⁶⁷ והולאנרום [וארלנדרה] ⁶⁶⁸
 [וטראנה] ⁶⁶⁹ ופרישה ואשכוצ'יא ⁶⁷⁰ ואינגלטירה [ופלנדריש] ⁶⁷¹
 וחיסר [ו] לראמאנדיא [וארמניאה] ⁶⁷² ופראנצה [ופיטו ואנגו
 וברגונה ומוריאנה] ⁶⁷³ ופרובינצה] וגינובה ופיסה וגווסקוניא
 וארגון ונבארה. ומצד המערב לישמ'אלים אל אנדול(פ)יס]

- 1 קב [מצד אחר] קב בניסיה / ק בניסיה / אל בלינס'יא בק (וולינצ'יא)
 ב וטושכאנה ק וטוסקנה לא וטוסכנה לב ולומברדיא [ב וטושכאנה]
 ק לומברדיאה א ולומברדיאה
- 2 לבקא ופוליה אקב ואלכי ל ומלפי ק וציליאה ב צקיליה לא וסקיליה
 קב [וקלבריה—כולוריה] ק (וביצינין)
- 3 ק ואונגריאה ק וכולגריאה אל ורקופיה ק רקופיה ב ורקוניה
 ק (קרטויה) ב וקרטיה א וקרטויה לא ואספנייא ק ואספאמייא
 ב (ואספאמייא) ק [גליצ'יאה] ⁶⁷⁴ וחיסר]
- 4 אלב (וריקוסיא) אל (ואשקליניאה) ב ואספלדורה ב ורוסיה ק ורוסיה
 אל ורוס'יא אל ואלמאניה ק ואלמנריאה ב ואלמאנרה ב ושישוניאה
 ק ושישוניאה אל ושושנאה
- 5 ק (וראנה מרקה) אלב ורנא מרקה לא וגלאן ⁶⁷⁵ לא (והולאנרום)
 ק וגולנדרה ב וגורלכ'יאה (?) אל (וארלנדרה—ופלנדריש) ק וארלנדרה
 ב וארנדי'
- 6 ב [וטראנה—ואינגלטירה] ב [וגלש] אל ופלנדריש ק ופלנדר'יאה
 ב ופלנדריש
- 7 אל וחיסר ק תיטר ⁶⁷⁶ ב רוטר לא ולרמנדיה ק (ולראמאנדיא)
 ב ונורמנדיה ק [וארמניאה] לק ופרנצ'יאה א ופראנ'ייה לא ופיישו
- 8 ק ובורגונייא אל וברגונייא ומויאנה ופרובינצ'א ק (ומוריאנה—ויינובה)
 לא וגינ'ואה ב ויינ'ובי לא ופישא ב וגשקונייה ק וגביקיניא לא וגשקונט
- 9 ב וארגון לא וארגון ק (וארגון ונבארה) וס(צד) שם [לארץ] (ה)מערב
 בק אנדלס לא אנדלוס

- ואלערכה ואפריקה וארץ אל ערב. ומצד ⁽⁶⁷⁷⁾ הודו וחווילה ⁽⁶⁷⁸⁾
 ואל חבש ולוביא ואל ירמאן ⁽⁶⁷⁹⁾ ושנער ואלשאם, ויון הנקרא גריגי
 ואל תורך. ושם מביאים סחורה מהודו כל מיני בשמים, סוחרי ⁽⁶⁸⁰⁾
 אדום קונים מהם. והעיר הומיה לסחורה. ולכל אומה ואומה
 פונדק בפני עצמה. ויש שם על שפת הים קבר אחד של שיש ⁵
 ובו מצויר ⁽⁶⁸¹⁾ כל מיני עופות וחיות והכל מכתובת הקדמונים ⁽⁶⁸²⁾
 ואין אדם מכיר הכתיבה. ואומרים מסכרא שהיה מלך מימי קדם
 קידם המבול. ובאורך ⁽⁶⁸³⁾ הקבר חמש עשרה זרתות וששה
 רחבו. ושם באלכסנדרה כמו שלשת אלפים מישראל. ומשם
 שני ימים לדמיאט היא כפתור ושם כמו מאתים מישראל ¹⁰
 [והיא ⁽⁶⁸⁴⁾ על שפת הים]. [ומשם ⁽⁶⁸⁵⁾ יום אחד לסימסום ובה
 כמו מאה יהודים]. ומשם לסונכאט חצי יום והם זורעים פשתן
 ואורנים חור ומוליכים לכל העולם. ומשם ארבעה ימים לאילאס ⁽⁶⁸⁶⁾
 היא אלים והיא לבני ערב אשר במדבר. ומשם שני ימים

לך

- 1 קב ערוה לא ערוה אלקב ואפריקה קב (אל) קב ומצד [אחר
 ק הודו [וכוש] ב וזווילה ק וחווילה אל ו[מ]חווילה
- 2 בק ולוביאה לא ולוביה בק ימן לא ירמן קב ויוון אלקב הנקרא [ים]
 קב גריגוש אל גריגוש
- 3 קב מביאין בק סוחרי (מ) הודו / ק כוש / לקב [מ] כל בק [ו]סוחרי אדום
- 4 ק הומיה בסחורה
- 5 קב פונדוק
- 6 בק מצויר [ים] בק חיות ועופות בק [ודיוקנו בתוכו] בק והכל בכתיבת
 ק [ואין—קדם] ב בימי הקדמונים
- 7 ק למבול ק [ב] אורך ק ורחבו ששה
- 8 ב [ב] רחבו קב כאל אסכנדריא א באלכסנדריא קב (מישראל) / יהודים /
 ק [ומשם שני—מאה יהודים]
- 10 ב לדמיאט ב מאתים יהודים
- 11 ב [והיא על שפת הים] ב [ומשם—יהודים]
- 12 ב ומשם חצי יום לסונכט / ק לזינכט / א זורעין
- 13 קב חורי אקב ומליכין קב [אותו] קב [ל] כל ק [ימים—במדבר]
 ל לאילאה ב לאילאס א לאילאס
- 14 אל אילים ארב [אשר] [ת חונים] במדבר

לרפידים ויושבים שם בני ערב ואין בה מישראל. ומשם שני ימים
 להר סיני וכראש ההר [במה⁶⁸⁷] [גדולה] לכומרים [הגדולים]
 הנקראים סוריאנים]. ובתחתית ההר כרך גדול וקוראים אותו
 טור סיני ויושביו מדברים בלשון תרגום והוא הר קטן רחוק ממצרים
 חמשה ימים והם תחת עול מצרים. ויום סוף רחוק מהר סיני 5
 דרך⁶⁸⁸) יום והוא זרוע מים הורו. ויחזור לכפתור. ומשם דרך
 יום בים למונים היא חנם⁶⁸⁹) ושם כמו ארבעים מישראל והוא
 אי בתוך הים ועד הנה מלכות מצרים. ומשם דרך⁶⁹⁰) ים
 עשרים יום למיסאני היא [החלת] האי אסקיליא⁶⁹¹) היושבת על
 הזרוע הנקרא לוניץ⁶⁹²) הוא החולק בין קלוורליה ובין אסקיליא⁶⁹¹) 10
 ושם כמו מאתים יהודים והיא ארץ מלאה כל טוב וגנות ופרדסים
 ושם מתקבצים רוב [הטועים]⁶⁹³) לעבור לירושלם כי שם
 המעבר הטוב. ומשם מהלך שני ימים למדינת פלירמו היא
 עיר גדולה כמהלך שני מילין באורך ושנים ברוחב ושם ארמון
 גדול ממלך גוליילמו⁶⁹⁴) ובה כמו אלף וחמש מאות יהודים 15

- 1 קב (ו) יושבים בק (כה מישראל) / שם יהודים / ק (ומשם שני - ומשם דרך)
 אלב ומשם יום להר
 2 אלב כמה [ב גדולה] לכומרים [ב הגדולים]
 3 אל סוריאנים ב שוריאנים ב וקורין
 4 ב [כי] (ו) יושביו
 5 ב (יום סוף) רחוק
 6 ב (דרך יום - דרך יום אל ויחזור לדמיאט אל דרך ים יום
 7 ב (בים) ללטנים ב לטאנס ב (מישראל) / יהודים / ב והיא
 9 בק למסינא לא למסיני א־האי אלקב תחלת (אלה) אי קב (האי)
 קב ה[יא] יושבת
 10 אל לוניד ק לוכר ב לופאר אלב (ה) חולק ב בינ[ה] [ובין] ק (הוא -
 ובין) בלקב קלבריאה ל קלברייא א קלברילה קב (ובין אסקיליא)
 11 קב [מ] כל
 12 קב הטועים ל התועים דפ העוכרים א הנוצרים
 13 ק (ומשם אל מרגאן) ב (מהלך שני ימים) למדינת
 14 ב [ה] עיר [ה] גדולה ב שני [ימים] ב (מילין באורך ושנים ברוחב)
 15 ב (גדול) ב (מ) מלך ב גליאלמו אל גולימו

- ואדום וישמעאלים הרבה וארץ מעינות ונחלי מים וחמה ושעורה
 וגנות ופרדסים ואין כמוה בכל ארץ סקיליא ^{694*} כי היא
 מדינת (ס)גן ⁶⁹⁵ המלך הנקרא אל ⁶⁹⁶ חציצה. ושם כל מיני
 אילני פירות ובתוכו ⁶⁹⁷ מעין גדול וסובב אותה החומה ועשו
 לשם כיב הנקרא אל בכירה ושם מיני דגים הרבה. ושם ספינות
 5 למלך מצופים זהב וכסף ויבא בהם המלך לטייל נפשו ⁶⁹⁸ וגשיו
 וגם שם בנן ⁶⁹⁹ ארמון גדול ובנין הכותלים מצוירים ומצופים
 בזהב ובכסף [ורצפת ⁷⁰⁰] הקרקעות אבני שיש מרוצפות בזהב
 ובכסף [מכל מיני ציורים שבעולם. [ו]כנין ⁷⁰¹] הארץ היא
 10 לא נראה כבנין ההוא. — והאי תחילתו ממסינה ובה כל מעברי ⁷⁰²
 העולם. והולכות עד סרקושה וקפאניא ומאזירה ופטלריא
 וטרפאנה טהלך ששה ימים באי. ושם בטרפאנה ימצא אבן
 הקוראל הנקרא אל מורגאן. ⁷⁰³ ומשם עוברים בארץ ⁷⁰⁴ רומי
 שלשה ימים, מן רומי דרך יבשה ללוקה חמשה ימים. ועוברים
 משם הר מוראי[נ]ה ומעברות איטליא ⁷⁰⁵ שנים עשר יום
 15

- 1 באל וישמעאל(ים) אב מעינות
 2 אל כמו[ת]ה ב ככל /אי/
 3 ב (ס)גן המלך לא אל חציצה /ל חציצה/ ב חרבינה ב [מ]כל
 4 ב אילנות [של] פירות אב מעיין אלב וסבבו ב אותו (ה)חומה
 5 ב (ל)שם ב (כיב) /בית/ אלב אל בחירה
 6 אלב מצופות אב ויבא אלב [הוא] וגשיו
 7 ב ובניין ב מצוירים) ומצופה
 8 ב [ורצפת—ובכסף] אל הקרקעות) אל מ[צויר] (בוהב ובכסף)
 9 מכל ב ציור(ים) א ציורין א [ו]כנין ב [וכ]כניין
 10 ב ככניין לא מססיני ב (מ)מסינא ב מעדני (ה)עולפ
 11 ב סרקוסה לא קטנייה [ו]סרקוסה ב וקפאניה ב ומזרה אל ומזרה
 ל ופנטליאנה א ופטלריאה ב ופטלרלייה
 12 אלב וטרפאנה ב ו(שם) בטרפאנה
 13 ב (ה)קוראל [והוא] (ה)נקרא אלב לארץ ב רושה (שלשה) /עשרה/
 14 ב [ו]מן רומה ב ה' ימים ללובה
 15 קב [ומשם] עוברים קב הר [יוני] אלבק [ו]מזריאנה /אל ומזריאנה/
 אל איטליא ב (שנים עשר /וכ' ק ימים

לעיר בארדין היא תחלת אלימאניה ⁽⁷⁰⁶⁾ היא ארץ הרים וגבעות
 וכל קהלות אלימאניה ⁽⁷⁰⁷⁾ יושבים על נהר רינוס הגדול מעיר
 קולוניא שהיא ראש המלכות ועד עיר קשנבורק קצה ^(707*)
 אלימאניה ⁽⁷⁰⁸⁾ [הנקראת ⁽⁷⁰⁹⁾ אשכנז] מהלך חמשה עשר יום
 5 (הנקראת אשכנז). ואלו הן מדינות בארץ אלימאניה ⁽⁷¹⁰⁾ שיש בה
 קהלות מישראל וכלם נדיבים [מס תיורכש] ⁽⁷¹¹⁾ על נהר
 משיליא, וקפלינס ואנרודנארט ⁽⁷¹²⁾ [ובונה ⁽⁷¹³⁾ וקולונייה] ובינגה
 [מינסר] ⁽⁷¹⁴⁾ וגרמיזא. וכל ⁽⁷¹⁵⁾ ישראל מפורדים כלם בכל ארץ
 וארץ וכל מי שיבטל שלא יתקבץ ישראל איני [רואה] סימן
 10 טוב ולא יחיה עם ישראל. ובעת שהשם יפקוד על גלותינו וירם
 קרן משיחו או כל אחר ואחד יאמר אני אוליך את היהודים
 ואני אקבצם, והמדינות האלו יש בהם תלמידי חכמים וקהלות
 אוהבים את אחיהם ודוברים שלום לכל הקרובים והרחוקים,
 ואם יבא אליהם [אחסנאי] ⁽⁷¹⁶⁾ [אכסנאי] שמחים בו ועושים

ז

- 1 ב ל(עיר) אל ברוין קב ברוין קב [ארץ] ב אלמאניה אל אלמנייא
 ק (אל מאנייה—אלמאנייה) ב (היא)
- 2 ב אלמאנייה אל אלמנייא בק [הם] יושבים ק נהר [משויבש]
- 3 קב קולונייה אל קולונייא קב עיר רנשבורק
- 4 אלקב מהלך ט"ו יום הנקראת
- 5 לא [ארץ] אשכנז קב ואילו הם [ה]מדינות ק (שיש בה—משיליא) ב להם
 אל בה[ם]
- 6 ב (וכלם נדיבים) ב [מס תיורכש] לא ומשתראן
- 7 לא משלה ב משולה לא וקובפילינש ל ואנדרנכה א ואנדרנכה
 ק ואנדרס קא ואידכנה ב ואנדר ובה [ע"ל ואנדרנכה] לא יקובה וקרמניא
 קב ובונה וקולונייה ב וביעא
- 8 בק [מינסר] ק(וגרמיזא) לוגרמיסא א וגרמיסא ב וגרמישא לא ומשתראן
 קב (וכל ישראל—ועוד יש)
- 9 אל [רואה]
- 10 אל ויר[ים]
- 11 אל (י)אוסר
- 14 אל אכסנאי

- לו משתה ואומרים שמחו אחינו כי ישועות ה' בהרף עין ולולי
שאנחנו מפחידים שלא [בא] הקץ ולא הגיע אנחנו היינו מתקבצים
אבל לא נוכל עד שיגיע עת הזמיר וקול התור ישמע בארצנו
ויבואו המבשרים ויאמרו תמיד יגדל ה' לעד א[מן] (717).
- 5 [והם (718) שולחים כתבים אחד לאחד ואומרי' להם התחוקו
בדת משה ; ואבלי ציון] ואבלי ירושלים יבקשו רחמים מלפני ה'
ויתחננו, לובשי בגדים שחורים בזכותם. וכל אלו המדינות בארץ
אלימאנייה שזכרנו ועוד יש (719) אשתארן בורק ובוירסבורק
ואמנרטך ופסינגם ובנבורק וצר [ונוריובריק (720) ודינירשברוק] (721)
10 ורנשבורק קצה המלכות. ובאלו המדינות גם כן הרבה חכמים
ועשירים. ומשם יהלאה ארץ בהם (722) והיא הנקרא פראנה היא
תחלת ארץ אשקלבונייה (723) [ובה (724) כמו ק"ו יהודים]. וקוראים
איתה היהודים הדרים שם ארץ כנען (725) בשכיל [ש] אנשי (7
הארץ החיא מוכרים בניהם ובנותיהם לכל אומות, הם [ו] אנשי
15 רוסיא. והיא מלכות גדולה משער פראנה ועד שער [פין] כיון))
היא העיר הגדולה היא בסוף המלכות והיא ארץ הרים ויערים

- 1 ל משתה ויאמרו אל ישועת השם כהרף אל ולולא
2 לא [בא]
3 אל (ישמע בארצנו)
4 א ויבאו אל (לעד א[מן])
5 אל [והם שולחים—ציון]
6 א ואבילי א ואבילי
8 ק (אשתארן בורק - וצר ורנש בורק) ב [ו] אשתארן בורק אל אשתארן בורק
אל ורוו דסבורך
9 ב ומרנטרק (?) אל ומנדטרך / ל ומנדטרן / ב ובנבורק ובסינגש אל ופסינגש
ב (וצה) ק [ונוריובריק ודינירשברוק]
10 ב ובאילו ב (גם כן) אלב הרבה [מישראל] אל [תלמיד] חכמי'
11 אל הנקרא [ת] קב פרגא (ה)
12 ק אשקלניא ב אשכלבונייה ק [ובה—יהודים]
13 ב [ש] אנשי ק (שאנשי הארץ—ויערים)
14 ב [ה] אומות אל [ו] אנשי
15 ב רוסיה ב פרגה א פראג ל כיו ב פיו אקא פין
16 אלב (היא) העיר

ושם (727) ימצאו החיות שקוראים ואירגריש (728) נבלינוץ. ואין
 אדם יוצא מפתח ביתו [בימי (729) החורף מפני] הקור. [ויש (730)
 שם בני אדם שנופלים להם ראש האף טרוב הקור]. ועד הגה
 מלכות רוסיא. ומלכות פראנצויא שהיא ארץ צרפת מעיר אלסוד
 5 [וער] ועד] פאריש המדינה הגדולה מהלך ששה ימים והיא
 למלך [לואיש] והיא יושבת על נהר סינא. ושם תלמידי [חכמים]
 אין כמותם בכל הארץ עוסקים בתורה יומם ולילה והם בעלי
 אכסניא לכל עובר ושב אחים ורעים עם כל אחיהם היהודים.
 השם כרחמיו ירחם עלינו ועליהם ויקיים (731) בנו ובהם מקרא
 10 שכתוב (732) ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה
 אמן ואמן סלה.

הם ונשלם תהלה לאל עולם

בנל"ך (733) יא"ע

- 1 ב ש[ל] (קוראים) ל ואי ורגיש ק והגדואיני ב הויר והגרים ל זבלינאץ
 ק והסנבליש ב והסנבלינש א [והם] נבלינאץ
- 2 קב (מפתח) / מדלתי / ב [בימי—מפני] / לא מרוב / ב [ויש—הקור]
- 4 קב רוסיה אל פראנצוייה ב פרנסניה ב (ארץ) קב אלסוד / ק [צור] ועד
 א אלסודו ער
- 5 ק פרושה ב פרוש ב (מהלך)
- 6 אלקב [לואיש] ק שינה ב שנה קב (ושם) / והם / אלקב [חכמים]
- 7 א [היום] בכל קב [בעלי מצות ו] בעלי
- 8 ק [כלם] אחים קב ורעים
- 9 קב (השם כרחמיו) / האל ית' / קב (ויקיים—סלה)
- 12 אקב (תהלה—עולם)
- 13 אלקב (בנל"ך יא"ע)

(¹) כת' בעל שפתי ישינים [ר"אמ דף מ"ה] מסעות רבי בנימין בר יונה מטודילה היה נוסע כל ג' חלקי העולם עאירופא אסיא אפריקא וכו' כל מה ששמע וראה ; ובעל סדהר"ר ערך ד"א התקל"ג הביא : ר' בנימין בר יונה מטודילה יצא ממדינת נביארה ונסע ג' חלקי העולם איברופי אפריקא ואסיא וכל מקום שראה ושמע וכו' כת' בספר הנקרא מסעות בנימין והיה וכו' מת התקל"ג ע"כ. זה כדברי בעל ש"י. למדנו מפה ששם הספר היה מקודם מסעות ר' בנימין או מסעות בנימין ולא כמו שכתבו המדפיסים והמו"ל האחרונים מסעות של ר' ומה שהוסיף בעל סדהר"ר : מת התקל"ג זה לקח מספר היוחסין דפוס ווארשא צד 148. (²) בדפוסים האחרונים הוסיפו קודם לזה מלת „הקדמה“ (³) לפ"ד מלת „שחבר“ היא לאו דוקא עיין בפנים הספר. (⁴) משמע מזה שהכ"י הראשון אשר נכתב עוד בחיי ר' בנימין ממנה נעשתה ההעתקה הזאת שכבר יטיש מוועום. עיין בהקדמה וכמבואי האשכנזי. (⁵) מה שהסנתתי הוספתי ע"פ גי' כ"י בריטיש מוועום וכצ"ל. (⁶) גרמץ בספרו דה"י. ח"ו צד 230 הגיה ר' שמואל וכן נכון. (⁷) כיכ"מ : אסכנדריא וכו' שם העיר בערבית והסופרים המאוחרים השחיתו את דרכם וכתבו בטעות אלכסנדריא. (⁸) עיי' גרמץ שם צד 235. (⁹) גרמץ שם שם. (¹⁰) מלה ז"ל או ע"ה כני' כי"ק נתוספה בזמן מאוחר ולא יצאה מתחת יד ר' בנימין וכן ליתא בכיכ"מ גם מזה נראה קצת שהכ"י ההוא קדום בזמן להאחרים. (¹¹) עיין גרמץ שם צד 240 ועוד צינץ בהערותיו לתוצאת אשר צד י"א. (¹²) דפא"מ גרם כאשר הודיענו החכם באבער נז' ; ושם „היה“ אולם בכ"י שתחת ידי הגי' ושם רבינו וכו' (¹³) היא הוספה מאוחרת כי הרב ז"ל נפטר בשנת 1170 למספרם ור' בנימין היה שם הרבה זמן קודם לזה. עיין לעיל אות 10 ועיין עוד מבוא להחכם בראדי לספר ההשלמה על מסכת ברכות צד 7 והלאה ובחלק האשכנזי צד 3. (¹³*) ר"ל גיסו של ר' משולם עיין גרמץ שם שם שם זגי' כיכמו"ק משובשה. (¹⁴) עיין גרמץ שם שם. (¹⁵) עיין רייפמאן תולדות ר' זרחיה הלוי הערה 17 ועוד שם 47. (¹⁶) מלשון הכתוב ש"ב כ"ג, כ'. (¹⁷) הגי' הנכונה היא בנכונות וכבר נמצא השם הזה במחזו זה עוד קודם לזמנו של ר' בנימין עיין רייפמאן שם שם צד 6 ובהערותיו אות 50. (¹⁸) לפנינו נמחק ממעם הצענוור וכדפוס כהבו קבוץ גוים והגי' האמיתית היא טעות וכו'. (¹⁹) עיין גרמץ שם שם. (²⁰) עיין גרמץ שם צד 245.

ואין
(130)
הגה
לסוד
והיא
[מים]
בעלי
ודום.
נקרא
שמה

לינאין
/ ועד

ולפי מה שעוררני ההכנס באכער נ"י גר' בדפוא"מ אנטוליו. (21) עיין גרמץ שם שם. (*21) דפוא"מ גר' ור' יצחק ב"ר פנחס [החכם הנ"ל] (22) גם בדפוא"מ גר' כלאם [מהנ"ל]. (23) עיין גרמץ שם צד 284 (24) עיין לעיל אית ח"י. (25) גם בדפוא"מ גר' צכעים [החכם הנ"ל] (*25) עיין גרמץ שם צד 284. (26) דפוא"מ ותו"א גורסים ז"ל ובאמת ר' בנימין לא מן המתים כי אם מן החיים אשר עודנה כחיים בימיו ידבר. (27) תקנתי עפ"י כיב"מ. (28) מלת ארבעה ט"ס וצ"ל ארבע וכן גי' כיב"מ. (29) הכתיבה הזאת היא יותר קדומה ולפ"ד החכם ד"ר בערלינער נ"י הוא קצור השם מן פיטרוס. ועיין גרץ שם שם ובערלינער נ"י קורות היהודים ברומי ח"ב צד 30 והלאה. (30) הכ"י נמחק ממעם הצענזור ועיין במקומו גי' שאר הספרים. (31) לפנינו נמחק ממעם הצענזור והוספתי ע"פ גי' הספרים. ויש ספרים גורסים „של ביש רא" הנה במקום הל' צ"ל קו על השי"ן לסי' ר"ת ובמקום הב' צ"ל פ"א. (32) הסדר הרורות בערך ר' יוסי בן קיסמא הביא זו"ל וראיתי בספר מסעות בנימין בסיפור עיר רומי הגדולה שיש שם פ' בתים גדולים שבנו ד' קסרים ומערה ששם נתן טיטוס כלי בה"מ והר סמוך לנהר טייבר והוא חלול שם מונחים עשרה הרוני מלכות ע"כ גי' זו לא מצאתי בספרים שלפני. (33) עיין ספר הלקוטים ח"ג צד י"ז ובהערה שם. (34) נראה שצ"ל ושם היכל כמו ארמון. (35) עיי' אית 31. (36) כי"ק משובש. (37) הגי' שלפנינו יותר נכונה מגי' שאר הספרים ועיין בערלינער שם שם. (38) כן תרגמתי וכן נכון כי לתלות עצמות המתים לא שמענו. אין זאת כי אם ט"ס נפל בספרים וצ"ל תלי תלים ולא תלויים. (39) הגי' „חקיקים" אין לה שחר. ועיין מ"ש החכם בערלינער נ"י שם לקיים את הגי' שלפנינו אולם לפי גי' שאר כ"י יותר נכון להגיה חנוטים וכן תרגמתי. (40) על השניים במקום הוה כבר העירותי במקומו ע"ש ובסדר הדורות ערך ג"א התכ"ח מצאתי זו"ל: כ' מסעות בנימין ברומי בכית הפלה של „סנט שטעפין" עומדים עמודים [השם המספר ליתא גם שם] נחישת שעשה שלמה המלך וחקיק על כל אחד [ואחד] שלמה בן דוד ובכל שנה [ושנה] ט' באב מויעין העמודים כאלו שפכו מים עליהן ושם מערה וכו' ע"כ. ונראה שזו היחה ג"כ גי' הספר שלפנינו אפס שבמקום בסאלטיאנו צ"ל בסאלטיאנו [עיין לעיל אות 31] ותחת אלטיסאנו יש להגיה אל שטיפאני וכן תרגמתי כי על כל הנוסחאות יש פירכא עיין שם היטב

היטב. ⁽⁴¹⁾ עיין בתרגומי האשכנזי וכמה שהעירותי שם. ⁽⁴²⁾ לפנינו מחוק מטעם הצענוור והוספתי ע"פ כ"ק ותוצאת אשער ודפו"א. ⁽⁴³⁾ עיין גרמץ שם שם צד 284. ⁽⁴⁴⁾ מלת לזה מ"ס כי „המלכות” הוא מין נקבה. וגם צ"ל פרינציפאטו כי כן שם המלכות וגרמץ [שם צד 284] נמשך אחד גי' תו"א ועשה את ר' דוד לנגיד על ישראל ובאמת הוא היה רב ולא נגיד. וע"פ גי' הכ"י, הרגמתי Principato ⁽⁴⁵⁾ צ"ל: צור בן הדרעור [ש"ב ח']; וז"ל יוספן העברי [רפוס ווארשא תרל"ד צד 11]: בימיו הכה דוד את ארם. . . ויברח הדרעור בן רחוב מלפני דוד ויבאו הדרעור וצור בנו בארץ כתיים ויתן להם רומלוס המלך מקום כחוף הים ויקראו שמה — צורנתו ע"ש. ⁽⁴⁶⁾ עיין בהערותי במקומו. ולפי הנראה היה כתוב כ' ואח"כ נעשה ממנה ב'. אך יותר קרוב שלא היו באמת כי אם ב' מרחצאות. ⁽⁴⁷⁾ צ"ל על שפת נהר ⁽⁴⁸⁾ ישעי' ס"ג, י"ט. ⁽⁴⁹⁾ עיין גרמץ שם שם. את העיר מלפה או מלפי השמיט אף שהיתה עיר של מאתים יהודים. ⁽⁵⁰⁾ לפנינו נמחק מטעם הצענוור ובא על נכון כב' כ"י. ⁽⁵¹⁾ שפת יתר יש כאן ועיין גי' כיב"מ. ולפ"ד שאחד הסופרים בא לפרש מלת נמל מהו ע"כ יש למחוק מלת פורשו מן הכתב. ⁽⁵²⁾ עיין בהערותי לתרגומי האשכנזי צד י"א. ⁽⁵³⁾ עיין גרמץ שם שם. ⁽⁵⁴⁾ גרמץ שם שם. ⁽⁵⁵⁾ נראה שצ"ל אסכנדרוס וכן מכבאים הערביים את השם הזה. ⁽⁵⁶⁾ בכיב"מ יש פה בלכול גדול כי עד כאן נמצא כדף ז' וההמשך ימצא כדף ל"א בתוך שמה ג' מלמעלה. ע"כ עלינו לומר שנחלפו להמעתיק הגליונות זה בזה; חלוק כזה אירע גם להמעתיק את פי' רס"ג לדניאל עיין במאמרי „רס"ג ופירושו לדניאל” „בהשקפה” לשנת תר"ס. ⁽⁵⁷⁾ צ"ל עד יבוש וכו' והן שתי מלות אפס שנתחלף האות ד' בל'. ⁽⁵⁸⁾ אחר גי' הכ"י נמשכתי בתרגומי ואפשר שצ"ל כהרים ההם והיא האומה וכו' ואודתה עיין אשער ח"ב צד 38 והלאה. ⁽⁵⁹⁾ יותר נכון לגרוס ואינם מחזיקים או ואין חזוקים עיין בסמ"ך. ⁽⁶⁰⁾ לפנינו נמחק מטעם הצענוור. ⁽⁶¹⁾ עיין באות שלפני זה ועיין גם בהרגומי. ⁽⁶²⁾ כבר העירותי במקומו שצ"ל לבישינה ⁽⁶³⁾ השמות ר' אלעזר ור' יצחק בכיב"מ נשתרבו משמה שלמטה גם לשמה זו. ⁽⁶⁴⁾ כגי' דפו"א גר' גם רפוס אמסטערדאם [כן העיר החכם באבער נ"י]. ⁽⁶⁵⁾ לא ירעתי לאיזה מקום כיון, גם גרמץ השמיטו. ⁽⁶⁶⁾ נראה שצ"ל באים. ⁽⁶⁷⁾ כ"ק מחוק ונראה מרשומי כאלו נכתב בכל-ושטים. ⁽⁶⁸⁾ הוא עדיין לא היה בבגדר ואיו איפוא ידע ממנה במרם

בטרם ראה אותה בעיניו? מכאן ראה ברורה שבנסיעתו לא עשה לעצמו כי אם רשימות רשימות ובשובו נתחברו — אם ע"י או ע"י אחרים — אלה הרשימות לספר שלם וכמו שנמצא מפורש בהקדמת הספר הזה ע"פ כ"י שלפנינו. ⁽⁶⁹⁾ כל במה ובמות נמחקו בכ"י שלפנינו ע"פ הצענוזר והח' באכער נ"י עוררני על גי' אחת אשר ז"ל: ויש שקירין אותה וכו' ואני את הגי' הזאת לא מצאתי. ⁽⁷⁰⁾ צ"ל „ושנה מס" וכן תרגמתי ובא על נכון בכ"י. ⁽⁷¹⁾ מכאן ואילך נמצא בכיב"מ על הסדר מדף ז' ואילך [עיין לעיל: אות 56]. ⁽⁷²⁾ לפנינו נמחק מטעם הצענוזר. ⁽⁷³⁾ עיין אשער ח"ב צד 48 הערה קי"א ⁽⁷⁴⁾ הסופר טעה להתחיל לכתוב עור פ"א המלים מצו[ויר] במ כל ובאמת צ"ל וצייר וכו' ⁽⁷⁵⁾ תקנתי ע"פ גי' שאר כה"י ובאשר העיר החכ' באכער נ"י גי' גם דפוא"מ „ענינים" ואין נכון לגרוס כן. ⁽⁷⁶⁾ ר"ל קונים ויותר נכון „ושוכרים". ולפי גי' כי"ק נראה שצ"ל: ומדבריו בכל הלשוניות ושוכרים מכל הגוים וכו'. ⁽⁷⁷⁾ שם המלך נשאר קיים בכי"ק ואין לתלות שבזמן מאוחר נתוסף. ובאמת בימי ר"ב כנרְמְקֶה מלך אחר ונראה כי ר"ב רק ממנהגם הוא מדבר ועין בתרגומי ובהערותי שם. ⁽⁷⁸⁾ צ"ל היהודים כגי' שאר הספרים. ⁽⁷⁹⁾ גי' זו קשה להבין כי אם ונוציא מהם המאות קראים לא ישארו אלפים רבנים. ועיין גרמץ שם צד 285. ולפ"ד באמת יש למחוק את מלת „רבנים". ⁽⁸¹⁾ הוא טעות דמוכח ובא על נכון בשאר כ"י ודפוסים קדמונים. ⁽⁸²⁾ הוספתי ע"פ שאר כ"י והוא חסרון הנראה לעינים. ⁽⁸³⁾ עיין בתרגומי ובמה שהעירותי שם. ⁽⁸⁴⁾ צ"ל באי. ⁽⁸⁵⁾ צ"ל בעשרה כגי' כי"ק. ⁽⁸⁶⁾ מלת ים הוספתי ע"פ גי' שאר כ"י ובמקום חיקה צ"ל חיה או כיא כגי' אשער. ⁽⁸⁷⁾ עיין גרמץ שם צד 284. ⁽⁸⁸⁾ היא האי הירועה בשמה וכן שמה בערבית ועיין כפתור ופרח הוצאת עדלמאן דף כ"ד ע"ב ובהערות החכם שווארץ ז"ל שם צד ס"ב [ההוצאה הזאת שהיא „כפתור ופרח" באה עתה לידי כמעט אחר גמר ספרין. ⁽⁸⁹⁾ נזכרת אצל עדריו עיין אשער ח"ב במקומו. ⁽⁹⁰⁾ עיין אשער שם שם צד 59. ⁽⁹¹⁾ עיין גרמץ שם צד 286. ⁽⁹²⁾ עיין שווארץ דאם הל' לאנר צד 34 ואשער שם צד 60. ⁽⁹³⁾ הספרים והכ"י נשתכשו עיין גרמץ שם נאטע X צד 457. ועיין בהערותי במקומו והמצא שמכל הגי' יותר נכונה גי' כי"ק וכ"י ב"מ אפס שכך צריך לחלק את השם שם: פרינצ—פואמונת או „בואמונת" וברור אצלי כי כמו כן היה גרום הכיב"מ

הכ"יב"מ הפאפא אך הסופר או המעתיק חשב שר"ב כיון לאב הכניסיה
 שלהם ע"כ השמיט את המלה זו והציג במקומה „אפיפיור.”⁽⁹³⁾ עיין
 כפתור ופרח שם דף מ"ב ע"א פסקא לדעתי שורה ז': ושמה לורקיא
 [כגי' כ"יב"מ] וקורין לה לאדקיא והלועזים אל לגא, ועוד שם בסוף
 העמוד. ועיין עוד ספר הלכות ח"ו צד כ' הערה 1 [השנה ZfHB.
 לשנת 1903 צד 44 אשר בא כעת לירי]. ואין ספק שר"ע היה שם
 בעת שנסע להלהיב את לב בני ישראל למלחמה נגד שונאיהם
 הרומיים בימי בר כוכבא וכוזה יוכן מה שיסופר ממנו הרבה שהיה פה
 ופה במקומות היותר רחוקים מארצו ארץ אבותינו הקדושה והבן.
 כפי הנראה לא היו שם יהודים בימי בעל כו"פ ע"ש צד מ"ו.⁽⁹⁴⁾
 צ"ל לנבאל כגי' כיב"מ או ניבל כגי' שאר הספרים ועיין גרמץ שם
 צד 286 ואשער ח"ב צד 62 ושווארץ צד 135. ובירושלמי במקומות
 שונים שם העיר גוולנא. *⁽⁹⁴⁾ יהושע י"א, י"ב.⁽⁹⁵⁾ בתוצאת אשער
 שהיא גם נוסחת רפו"א נמצא נו"א כנבת [או כנבת] ⁽⁹⁶⁾ צ"ל ונקרא
 אצלם.⁽⁹⁷⁾ יהושע שם שם ועיין שווארץ שם צד 180 ועוד בתרגומי
 האשכנזי.⁽⁹⁸⁾ המלים „בימים ההם” אין פירושן בימי ר' בנימין כי
 הנה בסמוך כת': ושם מצאו מקום הבמה [צ"ל שהיתה] לבני עמון
 „בימים ההם”, שם ע"כ כונתו על הימים שעברו ע"כ גם כאן כיון על
 הזמן העבר. עיין בתרגומי צד 22 ובמבואי שם.⁽⁹⁹⁾ על השינויים
 שבנוסחת הספרים כבר העירותי לעיל אות צ"ד. ועיין גרמץ צד 186
 ושווארץ צד 135.⁽¹⁰⁰⁾ לפנינו הגי' חמש מאות ומאה? ועיין לקמן אית
 ק"ב.⁽¹⁰¹⁾ כצ"ל וכן מונה בצד רפו"א מידי סופר לא נודע שמי.⁽¹⁰²⁾
 ולעיל אמ' חמש מאות ומאה, ושאר הספרים גו' לעיל ק"ן [או קב"ן]
 וכאן גור' מאתים? ונראה ששם צ"ל חמשים ומאתים. וגרמץ שם שם
 מפס לשון ראשון מאה וחמשים.⁽¹⁰³⁾ עיין כפתור ופרח [הוצאת ערלמאן
 דף מ"ב ע"א בפסקא ודע וכפי' הרי]. והח' אשער ציין על יהושע
 י"ח, כ"ו. ועיין קרויס בספר ירושלים כרך ו' חוברת א'.⁽¹⁰⁴⁾ יהושע
 י"מ, כ"ה.⁽¹⁰⁵⁾ עיין שווארץ שם צד 153.⁽¹⁰⁶⁾ כזה נכונה גי' כי"ק
⁽¹⁰⁷⁾ שם שם נכתב כמעיה „ואם” במקום והם.⁽¹⁰⁸⁾ צ"ל שמיפי כגי'
 שאר הספרים.⁽¹⁰⁹⁾ צ"ל אחד.⁽¹¹⁰⁾ צ"ל: בעלי אומנות וצבעים
 יושבים ביניהם באומנות וכו'.⁽¹¹¹⁾ הוספתו עפ"י כיב"מ וכי"ק
⁽¹¹²⁾ שם שם הגי' חצי יום אך בספרים שנשמט בהם לעיל: ומשם
 חצי יום לצרפתה וכו' הציגו כאן מהלך „יום”. ועיין גרמץ שם שם
 ושווארץ

ושווארץ שם צר 156 ועוד 154. ⁽¹¹³⁾ המלה הזאת מיותרת וליתא
 בשאר כ"י. ⁽¹¹⁴⁾ כ"ק משובש כאן. ⁽¹¹⁵⁾ עיין גרמץ שם שם. ובימינו
 אלה אין שם יהודים. ⁽¹¹⁶⁾ הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל. ⁽¹¹⁷⁾ צ"ל לאקרי
 עיין שווארץ שם צר 155 וגרמץ צר 288 ועיין עוד בתרגומי ובהערותי
 שם. ועיין גם כפתור ופרח פ' י"א. ⁽¹¹⁸⁾ עיין יוחסין ערך ר' אבא
 דמן עכו. ⁽¹¹⁹⁾ לפנינו נמחק מטעם הצענוור וברפ"א נכתב במקומו
 „הנודרים”. ⁽¹²⁰⁾ עיין אשר ח"ב צר 77. ⁽¹²¹⁾ בימי שווארץ לא היו
 שם כי אם ארבעים יהודים וכן בחיפה לא היו בימיו יותר מארבעים
 משפחות ועיין בתרגומי וכמבואי האשכנזי מ"ש באריכות. ⁽¹²²⁾ עיין
 אשר שם שם נוממץ 152 מ"ש החכם צונץ ז"ל וכן הביא גרמץ שם
 צר 188. נמצא איפוא שהשם הזה נהוג גם בין הרבנים שבימי הבינים
⁽¹²³⁾ תו"א ורפ"א מוסיפים: ז"ל. ⁽¹²⁴⁾ צ"ל גר החפר היא העיר
 הנזכרת ביהושע י"ט, י"ג. ועיין שווארץ שם 62 ועוד 140. ⁽¹²⁵⁾
 בעל סדר הדורות ערך ג"א ל"ד הביא בשם מסעות ר' בנימין: רחב
 ד' אמות. ⁽¹²⁶⁾ הגי' הנכונה נשארה קיימת בכי"מ וכצ"ל: לכפר
 נאים והוא כפר (ר) נחום והוא מעון מקים נבל הכרמלי ועיין כפ"פ
 פרק י"א, יחום הצדיקים ערך הנחום ושווארץ שם שם ועוד צר 149
 ובתרגומי במקומו. ⁽¹²⁷⁾ ש"א כ"ה, ב'. ⁽¹²⁸⁾ צ"ל מבנין הורדוס המלך
 וקרא שמה קיסריה על שם האינפרדור הקיסר כגי' תו"א. וכגי'
 שלפנינו גר' גם דפ"ק. ⁽¹²⁹⁾ יהושע מ"ג, מ"ד. ⁽¹³⁰⁾ צ"ל לשנת גורג
 [המלה האחרונה נמצאת בתו"א ורפ"א] עיין שווארץ שם צר 140
 ובמקום לוז צ"ל לוד כגי' כיב"מ וכי"ק. ⁽¹³¹⁾ עיין שווארץ צר 117
 וגרמץ צר 187. ⁽¹³²⁾ צ"ל וגו' ובא על נכון בכיב"מ וכי"ק. ⁽¹³³⁾ עיין
 אשר ח"ב צר 84 והלאה. ⁽¹³⁴⁾ לפנינו חסר והוספתי עפ"י כיב"מ
 ועיין אשר ח"ב צר 88. ^(134*) עפ"י כיב"מ נדע כי הסופרים השמימו
 כאן שם מקום אחד אולם גם בכי"ז הוא מחוק וחבל על דאברין ^(134**)
 תו"א גר' למלים: „להר המוריה” כשיטה שאחר זאת לפני המלה
 לירושלם וגו' שאר הספרים שוה לגי' שלפנינו עיין בתרגומי שם ועיין
 עוד אשר הערה 169 ושווארץ שם צר 97. ⁽¹³⁵⁾ ר' פתחיה בספר
 סבוב שלו כ' שלא מצא רק יהודי אחד בירושלים, עיין אשר הערה
 קע"א וגרמץ שם צר 287 אולם לפי גי' כ"ק אין שום סתירה אך
 צריך למחוק שם למלת כמו ועיין לקמן אות 191. ונראה שנתחלף
 להם להסופרים אות ר' במלת ד'. ועיין אבן ספיר ח"א י"ז ע"ב ולא
 צדקו

צדקו דבריו בזה. ⁽¹³⁶⁾ הוספתי למלת אחר עפ"י שאר כ"י. ⁽¹³⁷⁾
הפלים ויוצאים — פרשים מקומם למטה אחר, ושם חונים" וכו' כי
מה ענין פרשים לבית החולים; וכן תרגמתי ע"ש ⁽¹³⁸⁾ צ"ל והבית
השני כני' כיב"מ. ⁽¹³⁹⁾ יותר נכונה גי' כיב"מ אשם שיש להגיה שיעמדו
במקום שיעבדו. ⁽¹⁴⁰⁾ לפנינו נמחק מטעם הצענוור והוספתי עפ"י
הכ"י ותו"א ^(140*) עיין שווארץ צד 169. ⁽¹⁴¹⁾ צ"ל דומינו כני' שאר
הספרים ⁽¹⁴²⁾ עיין מיללער בספרו דער איסלאם אים מארגען — אונד
אבענדלאנדע ח"א צד 398. וכן העיר החכם באכער גי' בגליון
הרגומי שהיה מונח לפניו שעמיר לא בנה אח הכמה [יותר נכון
גי' שאר הספרים: הכפה]. ⁽¹⁴³⁾ כן נקראים המאמינים בדת הקדרי
בפי אחינו הספרדים ולכונה זו תרגמתי „דען גלייביגען" והח' באכער
גי' כתב בגליון ספרי „ניכטיודען", אולם המלה זו כוללת גם את
הנוצרים. ⁽¹⁴⁴⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ וכן נכון. ולמעלה ממנו הוא הנחל
קדרון ולא כיון יפה בזה שווארץ שם שם צד 196. ⁽¹⁴⁵⁾ יחוקאל כ',
ל"ה. הטעם לקריאת שם זה יובן ע"פ המדרש מובא בילקוט ישעיה
רמו ש"ס אשר ז"ל: באיתה שעה סביא הקב"ה אליהו ומשיח וצלוחית
של שמן בידיהן ומקליהן בידיהם ונקבצים כל ישראל לפניהם ושכינה
לפניהם ונביאים מאחריהם וכו' ומליכ' אותם אל עמק „יהושפט"
ונקבצין כל הגוים שם שנ' וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק
יהושפט וגו' [יואל ג', ז'] וכו' והבן. ⁽¹⁴⁶⁾ נמצא לפ"ז כי מי השילוח
הם בין עמק יהושפט ובין נחל קדרון. ובשאר ספרים הגי' „בנחל
קדרון. ⁽¹⁴⁷⁾ הבנין עומד עד היום הזה. ⁽¹⁴⁸⁾ צ"ל מעמק כני' שאר
הספרים. ⁽¹⁴⁹⁾ מלת מלח הוספתי עפ"י גי' שאר הספרים. ⁽¹⁵⁰⁾ צ"ל
שתי ובא על נכון בכיב"מ. ⁽¹⁵¹⁾ צ"ל עד וכן גי' כיב"מ. ⁽¹⁵²⁾ ההר
אשר במערבית דרומית לירושלם נקרא הר ציון ועיין בתרגומי צד 98
מה שיש להעיר על זה. ⁽¹⁵³⁾ הוספתי עפ"י כ"יב"מ. ⁽¹⁵⁴⁾ כן הוא
בכ"ק וכן נכון. ⁽¹⁵⁵⁾ גי' הספרים וכן גי' הכ"י שלפנינו משוכשת כי
גי': כמו שלשה בתים של קברי ישראל שהיו קוברים מיתיהם בימים
וכו' ובאמת בבתים לא קברו את מתייהם. אבל נכונה גי' כיבמו"ק
וע"פ הוספתי את מלת במערות וכן תרגמתי. ^(155*) הוספתי ע"פ גי'
שאר הספרים. ⁽¹⁵⁶⁾ בכ"י הנ"ל יש כאן הוספה: והם מניעות לגבול
בנימין בצלצח ע"כ והנה צלצח [ש"א י', ב'] באמת הוא בגבול בנימין
ולדעת קצת הוא עוד מירושלם עיין שווארץ שם שם צד 125
ובמכתבו

ובמכתבו לקירכהיים שם. ועוד העיר שם שווארץ שעדיין נמצאים שם עד היום אבנים רבות עד אין מספר וקרוב שהם מקברי ישראל של אותן הימים שהזכיר ר' בנימין. ואפשר שממעם זה קראו את שם המקום צלצה לאמר צל צח בנגוד „לצלמות". אך עכ"פ גי' הכ"י במו"ק נכונה ע"פ הוספהיה בפנים וצר לי כי כשגגת המסדרים נפלה שמה אחת מתרגומי האשכנזי. ⁽¹⁵⁷⁾ הסדר הדורות ערך כ"א תתקכ"ד הביא את דברי ר"ב שבכאן בזה"ל: זה ט"ו שנה נפלה חומת בית הפלה שלהם שעמרה על הר ציון וצוה הכומר פאטריארך ליקח האבנים מהבנינים שעמדו מקודם שם לתקן בית התפלה וחפרו ומצאו אבן גדולה והגביהו אותה וראו דלת במערה ופתחו וראו בנין על עמודי שיש מצופים זהב וכסף ושלחן ועליו כתר זהב וב' היכות סגורים וכ"צו לכנס יצא מן המערה רוח סערה עליהם ונפלו לארץ ולא עמדו עד עת ערב ואח"כ יצא רוח כאלו מדבר בקול אדם: עמדו והלכו מכאן ונראה להם כאלו דחפו אותם משם ונפלו כמה ימים למשכב מגודל הפחד וספרו להכומר וצוה מיד לתקן כאשר היה ושם היה קבור דוד ובשמאל קבר שלמה ושאר מלכי יהודה ע"כ. ⁽¹⁵⁸⁾ לפנינו נמחק טעם הצענוור. ועיין גי' שאר הספרים ולי אין ספק שבעצם ובראשונה היה כתוב את הכומר הממונה ורק הסופרים השמימו מלה אחת מהם או „הכומר" או „הממונה". וכסדר הדורות הנ"ל גי' „הכומר פאטריארך". אך ממנו אין להביא ראיה כי הוא ז"ל לא הביא את לשון ר"ב כצורתו וכהוייתו. ⁽¹⁵⁹⁾ הוספתי עפ"י כיבמו"ק ⁽¹⁶⁰⁾ תקנתו עפ"י כ"ק. ⁽¹⁶¹⁾ הוספתי עפ"י כ"ק ⁽¹⁶²⁾ לפ"ד חסר מלת „עלינו". ⁽¹⁶³⁾ הוספתי עפ"י, כיבמו"ק ובשאר הספרים נשמט. ⁽¹⁶⁴⁾ צ"ל מערה וכן הוא בכיב"מ. ⁽¹⁶⁵⁾ הוספתי מלת שם עפ"י כ"י הנ"ל ⁽¹⁶⁶⁾ בסדר הדורות [לעיל אות 157] ג' וב' היכות. וצדקו דברי החכם באכער נ"י שיש לתרגם Kisten ולא Sarkophage כמו שתרגמתי אני. ⁽¹⁶⁷⁾ בסדר הדורות [שם שם] ליתא לשון זה. ⁽¹⁶⁸⁾ על השינויים בכתיבת השם הזה העירותי לעיל צד 17 שמה 13 ⁽¹⁶⁹⁾ החכם באכער נ"י אמר לתרגם, ששלח אחריו לעיר קוסטנטינו להביאו לפניו אמנם הלשון לא משמע כן. לפ"ד היא המכינה מן ר' אברהם. זה והנה ר' אברהם נזכר גם בספר הסביב של ר' פתחיה אך אם אחד היה אברהם זה עם ר' אברהם שבימי ר"ב. אין לדע. ⁽¹⁷⁰⁾ הוספתי עפ"י שאר כתבי היד ⁽¹⁷¹⁾ צ"ל שתי וכן בשאר כ"י. ⁽¹⁷²⁾ לפנינו בשעות הנקרא

„הנקרא בית לחם” ותקנתי עפ”י כ”ק וצ”ל הנקראת כני’ דפו”א ותו”א
 (173) צ”ל כחצי וכן הגי’ בכל הספרים. (174) צ”ל מאחת ובא על נכון
 בשאר הספרים. (175) ר’ פתחיה בספר הסכוב שלו כ’ וז”ל: ועל
 קברה י”א אבנים כמנין י”א שכמין לפי שעדיין לא נולד בנימין
 אלא בצאת נפשה [בראשית ל”ה, י”ח]. כעין זה נמצא בסדר המסעות
 למטה [הוספה א’] וז”ל: והמצבה עשתי עשרה אבנים וכו’ ואכן אחת
 למעלה מן העשרי... והקבלה כי עשרת השכמים נתנו עשרת האבנים
 ויעקב אביהם נתן את העליונה בנימין לא נתן כי קטן בן יומו היה
 יוסף לא נתן מפני שהיה קטן ככן ח’ שנה או מפני ענמת נפש
 שהיתה אמו ע”כ. אבל לפ”ז לא היו רק י’ אבנים ובפתח דבריו אמר
 י”א אבנים. ובעל סדר הרורות הביא בערך ב”א ר”ח: על פרשת
 דרכים, ובנין יפה קברה מן י”א אבנים ואכן רחב עליהם שהיו י”ב
 אבנים ונעשו אבן אחת ואכן זה הניח יעקב אבינו בעצמו ע”כ וציין
 גא”י וצ”ל שבעל סדר המסעות מונה י”א אבנים עם האבן העליונה
 שנתן יעקב ועיין עוד בסמוך. (176) הסדרה”ר הביא [שם שם] בשם
 מסעות בנימין וז”ל ור’ עמודים סביב הקבר ועל העמודים מונח צב
 שקורין שילדקרעט מכסה כל הקבר ועוברי דרכים כותבי’ שמותם על
 האבנים. ברור שהמלים: ועל העמודים מונח צב נשמטו בהספרים
 שלפנינו בשגנת הסופרים. (177) לפנינו [כמו בהו”א ודפו”א] הגי’
 לחברון וכו’ ובכ”ק: לע’ [צ”ל לש’ כני’ כיב”מ] אברם דכירין [צ”ל
 דכרון] חווא [צ”ל חברא] [היא] חברון ע”כ וז”ל הכפו”פ [הוצאת
 עדלמאן] דף מ”ח ע”א פסקא נשוב: ועתה העתיקו העיר מן ההר
 ובנאוה סביב המערה [מתאים עם עדות ר’ בנימין], לאותו ההר
 קורים לו חברא ואל העיר אל כליל וכו’ מעתה אין ספק שבמקום
 חווא צ”ל חברא וגי’ נכונה היא אבל פי’ המלה דיברין נעלם ממני
 ואפשר שצ”ל אל כליל או „דכרין” כי מעבר לרף הביא הכפו”פ כפר
 דכרין א”כ אפשר ששם העיר החדשה היה דכרין ועיין שווארץ צב 128
 ואין ספק שבימי ר”ב קראי את שם העיר ש’ אברם ע”ש הכנסת של
 היהודים כמו שהביא בסמוך, כי גם „באל כליל” שפירושו אהוב
 הכונה על אברהם אבינו ויהיה טמנו התרגום בלשון בני אדם שנמ
 אברהם (178) תקנתי עפ”י גי’ הכ”י. (179) כבר העירותי לעיל שבמלה
 זו כיון להארוקים בדת הקדרי. (180) הוספתי עפ”י גי’ שאר הספרים
 (181) נמחק טמעס הצענוור (182) עיין בספר הסכוב ובהערותי לתרגומי. (188)

עיין יחוס הצדיקים ערך חברון. ⁽¹⁸⁴⁾ צ"ל חמש וכן הוא בכ"י האחרים.
 וכן תקנתי בסמוך ועי' שווארץ צד ע"ה ועוד קל"א. ⁽¹⁸⁵⁾ נכון כגי' הו"א
 דו לוש גבלריש עיין בתרגומי ובכ"י ב"מ נשמט זה בשגגת הסופרים.
⁽¹⁸⁶⁾ יהושע י"מ, י"ח ⁽¹⁸⁷⁾ צ"ל שתי. ⁽¹⁸⁸⁾ בסדה"ר ערך ב"א תתפ"ד
 הביא וו"ל ובס' מסעות בנימין כשלקחו הנוצרים רמה מיד הישמעאלים
 ומצאו שם קבר שמואל אצל בה"כ אזי לקחו את שמואל משם והביאו
 אותו לשילה וקברו אותו שם ובנו עליו בית הפלה וקראו בית התפלה
 על שמו. ושילה ב' פרסאות מירושלם. ומסיים [כמתמיה] ובמ"א
 כת' בתמנת קבור שמואל הצדיק עכ"ל גי' זו נכונה ועיין שווארץ
 צד 122. ובמה שתמה על ר' בנימין יש לומר שש"ס נפל בדבריו
 כי לא מצינו בשום מקום היחוס „צדיק" לשמואל הנביא ונראה שצ"ל
 או ר' שמעון כגי' שאר הספרים; או בנימין כגי' יחוס הצדיקים
 ועיין לקמן ובהערותי לתרגומי צד 39 ⁽¹⁸⁹⁾ יותר נכון לפשיטה כגי'
 כיבטו"ק ועיין בתרגומי ובהערותי שם. ⁽¹⁹⁰⁾ ש"א י"ד, ר' הציון הוה
 אשר עליי עוררני החכם באבער נ"י נשמט מתרגומי. ובסדה"ר
 ערך ב"א תתפ"ב הביא וו"ל: קודם לכיאת נוב עומדים ב' עמידים
 של יונתן אחד נקרא סלע בוצץ ואחד סנה ומסיים: מ"ב. ⁽¹⁹¹⁾ מלת
 „כמו" ט"ם וליתא בכי"ק ועיין לעיל הערה ⁽¹⁹²⁾. ⁽¹⁹³⁾ צ"ל חמש פרסאות
 כגי' כיב"מ וכן בסמוך ועוד לקמן כי כשנא שם המספר קודם למלת
 פרסאות צ"ל השם המספר בלשון נקבה וכא על נכון בכיב"מ. ⁽¹⁹³⁾
 עיין שווארץ צד 69. ⁽¹⁹⁴⁾ צ"ל שתי וכא על נכון בכיב"מ. ⁽¹⁹⁵⁾ עי'
 שווארץ צד 91. ⁽¹⁹⁶⁾ עיין סדה"ר ערך ג"א ש"ע. ⁽¹⁹⁷⁾ עי'
 שווארץ שם צד 110 ולא צדקו דבריו בזה ⁽¹⁹⁸⁾ במקום לוביר במלה
 אחת בכיב"מ צ"ל לו ביר בשתי מלות. ⁽¹⁹⁹⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ.
⁽²⁰⁰⁾ עי' שווארץ שם צד 104 ויפה הגיה. ⁽²⁰¹⁾ בימי מהריט"ץ ו"ל
 כנראה מתשובותיו היתה שם עוד בימיו קהלה מישראל וכהיום אין
 שם אף יהודי אחד. עיין במכואי האשכנזי מ"ש מוה. ⁽²⁰³⁾ הסדה"ר
 ערך ר' חייא הביא בשם מסעות בנימין וו"ל בציפורי קבורת רבינו
 הקדוש ור' חייא מבבל ויונה בן אמיתי בראש ההר אלו הקברים ע"כ
 ועיין גם יחוס הצדיקים ערך צפורי. ⁽²⁰³⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ וכי"ק
⁽²⁰⁴⁾ הוספתי עפ"י כי"ק. ⁽²⁰⁵⁾ כן גר' בכיב"מ ותו"א. ובסדה"ר ערך
 ב"א תקט"ז: כת' מסעות בנימין מטכריה רואין בה"כ של כלב בן
 יפונה ע"כ. ובערך רבן יוחנן בן זכאי הביא וו"ל: ובמסעות בנימין
 ריב"ז

ריב"ז ור' יונתן בן לוי. ⁽²⁰⁶⁾ עיין אשער ח"ב צד 105 ובתרגומי
 ובהערותי שם. ⁽²⁰⁷⁾ אם ננרום בנימין אולה לה המיהת הסדה"ר ערך
 ב"א תתפ"ד ועיין לעיל הערה 188 ובתרגומי ובמה שהעירותי שם. ⁽²⁰⁸⁾
 תקנתי עפ"י גי' כי"ק וכצ"ל ולא „עשת" כגי' שלפנינו ותו"א. ועיין
 גרמץ שם שם. ⁽²⁰⁹⁾ עיין שווארץ צד 63. ⁽²¹⁰⁾ כבי"ק חסר מכאן עד
 ולא נשארו בה [לקמן צד 45]. ⁽²¹¹⁾ עיין סדר הדורות ערך הלל וערך
 ר"י בן בתירה [אות ד'] ועוד ערך שמאי ור"ש בן יחאי. ⁽²¹²⁾ עיין
 גרמץ שם שם ושווארץ צד 15 וצד 351 ועוד הילדעסהיימער
 געאגראפיע וכו' צד 35. ⁽²¹³⁾ כבי"י שלפני גר' אחר מלת לישראל
 ומשם חצי יום לקדם מקדש נפתלי אשר על שפת הירדן ושם קבר ר'
 אלעזר בן ערך ור' אלעזר וכו' ושם קבר ברק בן אבינועם ואין בה
 יהודים ע"כ וכן הגי' בתו"א ודפו"א וכן הביא הסדה"ר ערך ר'
 אלעזר בן ערך בשם מסעות בנימין ע"ש אמנם בעל יחוס הצדיקים
 ערך עלמה מביא: שם קבורה... ור"א בן ערך וכו'. וכן גר' גם
 כוב"מ ע"כ נתתי לגי' זו משפח קדומה ועל פיה תקנתי הספר שלפנינו
⁽²¹⁴⁾ עיין שווארץ שם צד 146 ועיין גם יחוס הצדיקים ערך קדם
 ובסדה"ר ערך ב"א תרל"ו הביא בשם גא"י: סמוך לכפר קדש קבורים
 הבורה וברק בן אבינועם וכו' וכן הגי' בכיב"מ וכאשר תקנתי בפנים.
⁽²¹⁵⁾ לפנינו הגי' לבלינום וכן גר' דפו"א ואשער. אולם עיר בשם זה
 לא היתה ולא נבראת אבל בכל הספרים נפל ט"ם כי במסכת
 בכורות נ"ה ע"א ומגילה ו' ע"א גר': לשם זו פמ"ם; ובפר"א פ'
 כ"ז: דן זו פמ"ם; ובמכילתא מסכת דעמלק פ"ז קיסריון שהיא מתחת
 לפמ"ם. ובערוך ערך פמ"ם הביא בשם הילמרנו כי תשא פמ"ם היא
 לישא. ובכפו"פ פ"א: דן היא לשם... הוא ליש הוא פמ"ם ובערבי בניים
 ע"כ מעתה אין ספק שט"ם נפל כאלה הספרים וכן באמת הגי' בכיב"מ:
 „לבניאם" ועפ"י כל אלה המקורים תקנתי גי' הספר שלפנינו. ועיין
 באכער אנרות אמוראי א"י שנמשך אחר גי' תו"א ובאמת הביא הסדר
 הדורות ערך ר' יוסי בן קסמא: ובערוך ובס' „מסעות בנימין" פמ"ם
 הוא דן משם יוצא הירדן ממערה אחת והולך ג' שעות ונופל לנחל
 ארנון ע"כ ובסוף ערך ב"א תקט"ז כת': כ' מסעות בנימין לשם זה דן
 והירדן יוצא וכו' הרי שגם במסעות ר' בנימין היתה הגי' פמ"ם. ועיין
 שווארץ צד 36 וצד 161 ועוד הילדעסהיימער שם שם צד 42 ויפה הגיה
 [ס' של נייבויער וכרמולי אינם ת"י]. ⁽²¹⁶⁾ בסדה"ר ערך הנ"ל ומסיים

זו מוכח פסל מיכה שהחזיקו בני דן לע"ז גם נראה מוכח ירבעם בן
 נבט ועגלי זהב. ⁽²¹⁷⁾ עיין גרמץ שם צד 286. ⁽²¹⁸⁾ מ"ב ה', י"ב ועיין
 שווארץ צד 3 וצד 31. ⁽²¹⁹⁾ יותר נכון לגרום על ידי כגי' כיב"מ ⁽²²⁰⁾
 בכ"י שם נשתכשה המלה. ⁽²²¹⁾ בכ"י שם חסר מן הגנות שבשמה זו
 עד הגנות שבשורה שאחריה בשגנת הסופר שקפץ משמה לשמה
⁽²²²⁾ כך שם "הכנסת" בלשון ערבי. ⁽²²³⁾ גם כאן קפץ הסופר בכיב"מ
 מן שעות היום עד שעות היום בהרא. ⁽²²⁴⁾ כמו לפנינו כן חסר גם בתו"א
 וכן בדפו"א מן מלת "בוהב" עד "מוהב" שבשמה ט"ו ובמקום "ומכסף"
 גר' ובכסף; אבל מה פירושו של המלים: והוא גדול כמו גיגית אחת?
 האם הבתים גדול[ים] כמו גיגית? ועיין אשער שדחק מאד בפירושו.
 אמנם בספרים נשמט כאן מאמר שלם ובא על נכון בכיב"מ "מוע"פ אין
 צורך עוד לדחוקים וכן הקנתי הגי' שלפנינו ⁽²²⁵⁾. הוספתי עפ"י כיב"מ
⁽²²⁶⁾ ר' פתחי' בסבוב שלו אומ' "עשרת אלפים" עיין גרמץ שם צד
 286. ונראה שהוא חושב נפשות ור' בנימין משפחות עיין בתרגומי
^(226*) עיין אשער ח"ב צד 116 ובתרגומי. ⁽²²⁷⁾ עיין גרמץ שם צד
 287 ובהערה שם. ⁽²²⁸⁾ עיין שווארץ צד 130 ועוד 178 ועיין גם
 הילדעסהיימער שם צד 59 והערה תל"ח. ⁽²²⁹⁾ עיין שווארץ צד 176.
⁽²³⁰⁾ עיין סהר"ר סוף ערך ב"א התקכ"ד שכת' וו"ל: כ' מסעות
 בנימין שעלבין [לפנינו ליתא] היא בעלת [מ"א ט', י"ח] שבנה
 שלמה לבה פרעה והוא בנחל ארנון ולא נתחברו האבנים בסיד או בשום
 דבר. ואומרי' שבנאו אשמוראי ותדמור במדבר בנאו שלמה ע"כ. ועיין
 עיד בערלינער בייטרענע צור געאגראפיע צד 16 הערה א'. ועיין שווארץ
 צד ק"ט ⁽²³¹⁾ צ"ל גדולות. ⁽²³²⁾ מ"א ט', י"ח דברי הימים ב' ח', ד' ועיין
 גרמץ שם שם ושוארץ צד י"ב. ⁽²³³⁾ תקנתי עפ"י כיב"מ. ⁽²³⁴⁾ לא ידעתי
 מעם לשניו. כתיבת השם הזה כאן מנסמך לפניו ולאחריו. ⁽²³⁵⁾
 הוספתי עפ"י כיב"מ ובשאר ספרי' נשמט. ו"הצמרי" [בראשית י', י"ח]
 תרגם רס"ג: ואל חמציין. ⁽²³⁶⁾ עיין לעיל צד 25. ⁽²³⁷⁾ עיין לעיל
 צד 19 והערה 58 ועיין גרמץ שם צד 286 וכן כת' שווארץ שם
 שם שם ונסתייע מר' יוסף הכהן שהרעש הוזה היה בשנת ד"א
 תהק"ל [1170 למספרם] אך לפי דעתם לא הבנתי גי' כיבמו"ק
 לעיל שגרסו "בימים הראשוני" ובאמת כאן גר' גם כיב"מ "בימים
 ההם" ⁽²³⁸⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ. ⁽²³⁹⁾ ע"כ חסר בכי"ק עיין לעיל
 הערה 210. ⁽²⁴⁰⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ. ⁽²⁴¹⁾ עיין אשער בתרגומי
 ובהערותיו

ובהערותיו. לפ"ד היא העיר „ריכא“.⁽²⁴²⁾ עיין שווארץ צד 63⁽²⁴³⁾ עיין גרמץ שם שם ושווארץ שם צד 12 ועיין ש"ב י' ו'.⁽²⁴⁴⁾ המלים שהסגרת נמצאות בכיב"מ וגי' זו נכונה מאד ופי' הדברי' מבואר לאמר המלים האלה מוסכות על העיר שהיא גדולה מאד. ובשאר ספרים נשמט יען כי הסופרים קפצו ממלת גדולה קמאה עד לגדולה בתראה.⁽²⁴⁵⁾ בכיב"מ חסר שם זה ובתיא ודפו"א וכן דפוא"מ [כאשר העיר החכם באכער גי'] הגי' ישראל אולם כגי' הספר שלפנינו גרס גם כ"ק.⁽²⁴⁶⁾ גם כאן נכונה גי' כיב"מ וכצ"ל: ועד היום הזה שם מגדול בלעם שבנה על עניין וכו' ובעל סדהד"ר ערך כ"א תפ"ח הכיא בשם גא"י וו"ל: בעיר פתורה שעומדת על פרת שם מגדול בלעם ע"כ.⁽²⁴⁶⁾ משלי י' ו'.⁽²⁴⁷⁾ עיין אשער ח"ב צד 125⁽²⁴⁷⁾ ישעי' מ"ז, ל' [החכם באכער].⁽²⁴⁸⁾ המלה נשתבשה בכי"ק.⁽²⁴⁹⁾ בעל סדהד"ר ערך ג"א ש"ע הכיא בשם מסעות בנימין: . . . רקום הוא כלנה התחלת מדינת שנער שם בה"כ עזרא כשחזר מבבל לירושלם ע"כ. ועיין שווארץ צד 262 שכ' : ר' בנימין יכנה עיר אחת רחיא ואומר שהיא כלנה וקרוב שהיא Urichus הטובא בנמרא יומא וכו' ע"ש ועוד כת' שרבים"ג לא תרגם את המלה הזאת [בראשית י' י'] ובאמת בתוצאת התאג [ירושלם תרג"ד] כך לשון התרגום: וכאן אוול ממלכתה כאבל ואלכרם [לא אל בירם!] ואלכרך ואלכפה פי בלד אלשינור ע"כ. ועיין עוד שווארץ שם צד 270. ואשער בתרגומו ובח"ב צד 126 דעתו שהיא עיר Racea ואחריו נמשכתי גם אני בתרגומי האשכנזי.⁽²⁵⁰⁾ אודות הכינוי „סופר“ עיין ט"ש בספר הלקוטים ח"ה צד 111 הערה כ'. ועיין סדהד"ר שם שם.⁽²⁵¹⁾ עיין שווארץ שם צד 270.⁽²⁵²⁾ הגי' לפנינו משובשה ותקנתי עפ"י גי' כי"ק ועיין אשער בתרגומו ובח"ב צד 128.⁽²⁵³⁾ מ"ב י"ז, ו'.⁽²⁵⁴⁾ ט"ס נפל בספרים וצ"ל בנהר ובא על נכון בתו"א: ועיין בתרגומו ועיין עוד בערלינער שם צד 17.⁽²⁵⁵⁾ צ"ל לנציבין ועיי' שווארץ שם צד 12 ובערלינער צד 53 מה שהביא בשם יאקוט אודות כתיבת שם העיר הזאת. ובכיב"מ חסר שמה שלמה בשגגת הסופר שקפץ ממלה „ומשם“ עד „ומשם“ בשמה שלאחריה.⁽²⁵⁶⁾ עיין גרמץ 289.⁽²⁵⁷⁾ עיין תרגום אשער ובח"ב צד 129 והלאה.⁽²⁵⁸⁾ הסדהד"ר סוף ערך נ"א ש"ע כ' בשם גא"י: לא רחוק מהרי אררט עומד בית הכנסת של עזרא הסיפר וביו"כ ובמ"ב באין מרחק להתפלל שם ע"כ.⁽²⁵⁹⁾ הוספתי עפ"י כיבמו"ק ובשאר ספרים חסר ודפוא"מ גר' ובימים

טובים. [באבער] אולם לפי כל הנסחאות שהבאתי אין ספק שגם הגי' הזאת מומעת היא. ⁽²⁶⁰⁾ עיין לעיל שורה י"ד ושם העירותי על השינויים בענין כתיבת השם הזה. ⁽²⁶¹⁾ עיין גרמץ שם צד 288 והלאה ⁽²⁶²⁾ ואשור [בראשית י', כ"ב] מתרגם רס"ג: ואלמוצל. ⁽²⁶³⁾ בכיב"מ ברהאן וכצ"ל ועיין גרמץ שם צד 290 ועוד אשער בתרגומו. ⁽²⁶⁴⁾ מכאן נסתייע לעברעכט [אשער ח"ב] שנסיעתו של ר' בנימין ע"כ היתה בין שנת 1145 לשנת 1149 למספרם כי המלך זין אל רין [הראשון] מלך בשנים הללו. אמנם גרמץ שם [290]. שסתר את הרעה הזאת והוכיח בראיות שאין עליהן תשובה שנסיעתו לא קדמה לשנת 1170 למספרם, הגיה והוא חווה וכו' [בן] אחיו של וכו', ויהיה איפוא המלך הזה זין אלדין השני. אמנם אף שבעיקר הדבר עלינו להורות לדעת גרמץ אבל הגהתו לע"ד אינה נכונה, לה מתנגדים כל הספרים שראיתי הן אותם שבדפוס והן אותם ישבכ". ויותר נכונה גי' כיבמו"ק „והוא חווה המלך", ויהי פירושו כמו והיא „שופטה את ישראל" שהוא לשון עבר וכלשון הזה נמצא עוד הרבה במקרא וכמעט כולם לשון עבר הם. ואפשר שכעצם ובראשונה היה כתוב: והיא [היה] חווה, אך הסופרים השמיטו את סלת היה כי היה נראה להם ליתור לשון. ⁽²⁶⁵⁾ עיין בערלינער שם צד 53 ⁽²⁶⁶⁾ צ"ל ארבל. ⁽²⁶⁷⁾ כבר אמר לעיל [שמה י'] והיא יושבת על נהר חדקל, וכאמת בכי"ק חסר השם „גיננה". אבל דרכו של ר"ב הוא להכפיל הרברים ללא צורך ⁽²⁶⁸⁾ כגי' הספר שלפנינו מביא גם הסרהד"ר בשם מסעות בנימין בערך ג"א כ"א וז"ל: באשור ג' בה"כ א' בנה עובדיה הנביא וא' יונה בן אמתי ואחר נחום הנביא ע"כ. ⁽²⁶⁹⁾ עיין שווארץ שם צד 272. ⁽²⁷⁰⁾ ישעיה' י', ט' וירמיה' ט"ו, ב' [כתרגומו נפל שם] [צד 47 אות 5] ט"ס. באבער. ⁽²⁷¹⁾ עיין בערלינער שם צד 57 שהביא בשם ר"ב ששם העיר ההיא הוא אלנובר. והר"ר יעקב אבערטייער כת' בהמניד לשנת הרל"ו צד 259 [והלאה] אשר חי רבות בשנים בעיר בגראד וסבב את כל הארץ ההיא וז"ל: ונקרא המקום טאת הערבים אלאנבר [כגי' כיב"מ] והוא אלנובר אשר הביא בעל מסעות בנימין כי הוא פומבדיתא". והוסיף ואיט': הרב ב"ג בהמניד שנת 1872 מביא בשם ספר הערבי „יאקוט" כי אלאנבר נקראת לפני פרוזשבור היא העיר אשר היבאת באגדת רב שירא גאון והיו בה צ' אלף מישראל וכו' ע"ש. הגה נאמנים לנו דברי הר"ר אבערטייער מאחר שהיא עד

ספרים חסר בהיות כי הסופר קפץ מאבן יקרה שבשיטה זו לשיטה שלאחריה. ⁽²⁹⁶⁾ נכונה גי' הכ"י ב"מ אל עיר [צ"ל עיר] בעד רמצאן היא החג הירועה שאחר רמראן. ⁽²⁹⁷⁾ הוספתי עפ"י כ"י ב"מ ⁽²⁹⁸⁾ נעלם ממני מה נקרא אצלו ודילם. לפי הנראה מ"ס נפל בדבריו. ⁽²⁹⁹⁾ גם כינת השם הזה נעלם ממני. ⁽³⁰⁰⁾ הוספתי עפ"י כ"י ב"מ. ⁽³⁰¹⁾ צ"ל ממהלך וכן היא בכ"י במו"ק ⁽³⁰²⁾ עיין לקמן צד 67 ושווארץ שם צד 177. ⁽³⁰³⁾ הוספתי עפ"י כ"י ב"מ ובכו"ק ליתא. ⁽³⁰⁴⁾ תקנתי עפ"י כ"י ב"מ וכי"ק גו' והכומרים ואפשר שכ"צ"ל. ⁽³⁰⁵⁾ בכ"י ב"מ גר' יושבים וכן נכון וכ"צ"ל. ⁽³⁰⁶⁾ צ"ל בכל מיני זמרה טרנגים כגי' כיב"מ. ⁽³⁰⁷⁾ צ"ל קאליפה [ויותר נכונה גי' כי"ק וב"מ כליפה]. ⁽³⁰⁸⁾ נראה שצ"ל כו"שך. ⁽³⁰⁹⁾ צ"ל המלך ואור הישמעאלים כגי' כ"י במו"ק ⁽³¹⁰⁾ דפוא"מ גר' חכמי ושרי [באכער] ואני לא מצאתי את הגי' הזאת ⁽³¹¹⁾ צ"ל ומשבחים כגי' כ"י במו"ק. ⁽³¹²⁾ צ"ל משגרים ממנו לכל הארץ ולטעום. ⁽³¹³⁾ תקנתי עפ"י כיב"מ. ⁽³¹⁴⁾ הוספתי עפ"י כ"י במו"ק ⁽³¹⁵⁾ הסופר קפץ ממלת לדעתם שבשמה זו למלת "לדתעם" שבשמה הבאה אחריה ע"כ נשמטה שורה שלמה בספרים ולא נשארה קיימת וילת בכ"י ב"מ. ⁽³¹⁶⁾ בכי"ק גר' . . . הולך לביתו ולכבודו [ונותנין להם ממונם לגרים בבתי הפונדקאות. ואנשי העיר חוזרין לביתם] ע"כ. כינתו כי החולי הרוח כאשר יתרפאו נותנין ממונם להחולים הגרים בבתי הפונדקאות כנ"ל. ואם הם מן העיר עצמה, היינו אנשי אותה העיר או חוזרים לביתם. אולם כיב"מ גו' אחר ואנשי העיר: וחוזר כל אחד ואחד לביתו ולכבודו, גי' זו לא הבנתי, כי מה אנשי העיר לכל אחד ואחד וכו' ? עכ"נ גי' כי"ק לעיקר. וכל זה נשמט בשאר הספרים ⁽³¹⁶⁾ על השינויים בכתיבת השם הזה כבר העירותי צד 49 ואין להכפיל הדברים ללא צורך. ⁽³¹⁷⁾ המנין הזה נמצא גם אצל ר' פתחיה בסבוב שלו אולם כ"י במו"ק גו' ארבעים אלף גי' זו אי אפשר להשוות עם קבלת ר' פתחיה בשום אופן ⁽³¹⁸⁾ צ"ל ישיבת כגי' שאר הספרים ⁽³¹⁹⁾ צ"ל גאון ⁽³²⁰⁾ הוספתי עפ"י כ"י במו"ק אפס שבכ"י ב"מ נשמטו ממקומם המלים: ור' חנניה אחיו סגן הלויים ונכתבו אחר ראש הישיבה השניה. וגי' אשער משוכשת כמו הגי' שלפנינו כי חסר שם ראש הישיבה השניה ועיין גרמץ נאטע 10 ⁽³²¹⁾ צ"ל סגן. ⁽³²²⁾ לפנינו כתיב כאן השמינית ובסמוך השביעית ותקנתי עפ"י כ"י ב"מ. ⁽³²³⁾ עיין באות שלפני זה. ⁽³²⁴⁾ המלים: ראשי הישיבות שהסנרת

שהסגרתו, אחר „והם” מקומן ובשאר ספרים ליתניהו ⁽³²⁵⁾ צ”ל הרב ר’ וכן הגי’ בכי”ק. ⁽³²⁶⁾ הגי’ משובשת קצת ועוד יותר גי’ דפו”א עיין תו”א, ואולם בא על נכון בכיב”מ. ⁽³²⁷⁾ לפנינו וכן בתו”א חסרה המלה שהסגרתו ונמצאת בכי”ק והכונה על מחמר אלמוקטפי [1136—1160] ועם זה מסכים גם עדות ר’ פתחיה עיין גרשץ שם צד 288 ונאמע X צד 459 והלאה אולם סופר הכ”י של ב”מ חשב שר”ב כיון על הנביא שלהם ע”כ כתב [—]: ⁽³²⁸⁾ ועיין בתרגומי צד 54 ובהערה שם. ⁽³²⁹⁾ תקנתי עפ”י כיב”מ. ⁽³³⁰⁾ הוספתי עפ”י כ”י במו”ק. ⁽³³¹⁾ צ”ל ואומרים. ⁽³³²⁾ היא לשון ערב: עשו [או יעשה לפי גי’ כי”ק] דרך לארוננו וכו’. ⁽³³³⁾ צ”ל גדולה. ⁽³³⁴⁾ בכ”י שלפנינו וכן בתו”א ודפו”א [וכמו כן גם בדפו”א. באכער] כתוב אחר „רביד” ובל קהלות ארץ וכו’ הנה יש כאן חסרון הנראה לעינים. אולם בכ”י במו”ק לא חסר מאומה רק איזה שינויים קטנים נמצאים בין גי’ כ”י אחד ובין גי’ הכ”י השני. את החסרון הזה הוספתי עפ”י כיב”מ כי לו משפט הבכורה. ⁽³³⁵⁾ עיין לעיל אות 327. אולם כאן וכן בסמוך גר’ גם כ”י ב”מ „מחמד”. ⁽³³⁶⁾ עיין מ”ש מזה במבואי האשכנזי ועוד לקמן. ⁽³³⁷⁾ בכי”ק גר’: „אלמאן ידיר ביד וכל ארץ נהרים וארץ קרייצי” הגי’ הזאת משובשת ועיין בתרגומי האשכנזי. ⁽³³⁸⁾ עיין באכער, איין העברעיש — פערזישעס ווערטערבוך צד 19 ועוד צד 20 למטה. ⁽³³⁹⁾ כי”ק גר’ שכריה ותו”א סיכביא ומביא למטה נו”א סיכריא והיא גם גי’ דפו”א ודפוא”מ גר’ סוכריה [באכער] אבל נכונה גי’ כיב”מ סיכיריה ועמה מסכים גם הכ”י שלפנינו וכן תרגמתי. ⁽³⁴⁰⁾ לפנינו נמחק מטעם הצענוזר ובא על נכון בשאר הספרים. ⁽³⁴¹⁾ צ”ל שערי סמרכנת כגי’ כיב”מ ובכי”ק נשזבשה המלה. ⁽³⁴²⁾ צ”ל ובסוחרי הארץ כגי’ כ”י במו”ק ודפו”א ותו”א. ⁽³⁴³⁾ עיין הסבוב לר’ פתחיה. ⁽³⁴⁴⁾ זה חסר בכיב”מ וכן בתו”א ודפו”א [וכאשר עוררני החכם באכער חסר ג”כ בדפוא”מ] ולא נמצא כי אם בכי”ק ומשם הוספתי. ⁽³⁴⁵⁾ כבר העירותי לעיל על השינויים בענין כתיבת השם הזה. ⁽³⁴⁶⁾ צ”ל כרך וכענרית שמה אכד כי כן תרגם רס”ג שם [בראשית י’, י’] „ואלכרך”. ⁽³⁴⁷⁾ חסר מלת לנהר. ⁽³⁴⁸⁾ הוספתי עפ”י כ”י במו”ק. ⁽³⁴⁹⁾ הוספתי עפ”י כיב”מ. ⁽³⁵⁰⁾ מ”ס יש כאן, כי גי’ מילין גדול ארמון המלך. ובתרגומי האשכנזי נמשכתי אחר ר’ פתחיה ועתה הדרנא בי כי נראה יותר נכון גי’ כיב”מ שכ’

„עשרים" מילין. ³⁵⁰) חסר מלה יודעים ואחר מלת חכמה צ"ל
 וחרטומים וכו'. ³⁵¹) עיין בתרגום אשער ז"ל והר' אבערטייער בהמגיד
 שם שם [לעיל צד 118] מכנה את שם העיר גאה יאנן וזה קרוב
 לגירסתינו. ³⁵²) בראשית י' י"ב. ³⁵³) הוספתי עפ"י כיב"ט יג' כי"ק
 משובשת ובשאר ספרים חסר. ³⁵⁴) בתו"א ושאר ספריו שלא גרסו
 „של רבה" אין שום הבנה להמלים „ושם קבור" שאחר כנסת גדולה
 כי נשאל מי קבור שם? והנה בכיב"ט ליתא למלת ושם וגר'
 במקומה „והוא" ע"כ הוספתי את המלה „הוא" בלא וי"ו העימוף יען
 לפנינו כתוב כבר „ושם". ³⁵⁵) אבערטייער בהמגיד שם צד 288
 וצד 332 מאשר ומקיים כאן ובסמוך את דברי ר' בנימין ע"ש. ³⁵⁶)
 בראשית י' י' ועיין בערלינער בייטרעגע צור געאגראפיע צד 8
 וצד 9. ³⁵⁷) עיין בהמגיד שם שם. ³⁵⁸) „עשרים" אינינו כ"כ קרוב. ע"כ
 יותר נכון גי' כ"י במו"ק שאינם גורסים „עשרים". ³⁵⁹) עיין בתרגומי
 במקומי. ודעת החכם כאכער שהמלה „ועליית" רניאל — מוסבה
 למטה ואינה מקושרת עם כנסיות שלפניה. אך עם תרגומי מסכים
 גי' כ"י במו"ק. ³⁶⁰) הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל. ³⁶¹) לפנינו וכן בשאר
 הספרים הגי' ובית וזה ט"ם וכא על נכון בכ"י הנ"ל *³⁶¹) בכי"ק
 הגי' משובשת כאן. ³⁶²) לפנינו נשתבשה הגי' וצא על נכון בתו"א:
 אתון נירא יקרתא [רניאל ר', כ'] ³⁶³) עיין סדר הדורת סוף ערך
 ג"א ש"צ. והחכם כאכער נ"י העיר אולי הוא] בקעת דורא [רניאל
 ג' א']. ³⁶⁴) צ"ל אחת. ³⁶⁵) ר' מאיר התנא קבור בטבריה ור"מ
 בעל הנם [לא ידוע מי ומנו הוא] בגוש חלב עיין יחוס הצדיקים ערך
 גוש חלב ובעל סדהד"ר ערך ועירא בר חמא הביא וז"ל: קבורתו ור'
 מאיר [שהיה שם ראש ישיבה. מסעות בנימין] בעיר חילה (גא"י)
 ור' מאירי [מסעות בנימין]. לפ"ז חסר לפנינו ובשאר כ"י מאמר
 שלם אחר ר"מ וכצ"ל שהיה שם ראש ישיבה ועיין צונץ בח"ב
 מתוצאת אשער צד 138. אך לא נודע איזה ר"מ היה שם ראש
 ישיבה ואפשר שכיון על ר"מ הנוכח בסדהד"ר ערך זה את ה.
 ואודות העיר חילה עיין המגיד שם צד 350 ³⁶⁶) עפ"י כ"י אלה
 הוספתי את החסרון [שלפנינו ובשאר הספרים] הנראה לעינים. ³⁶⁷)
 זה לשון הר"ר אבערטייער בהמגיד שם שם: ... זכרו בעל מסעות
 בנימין וז"ל משם [ר"ל מהוללא] ד' מילין למגדל שבנה דור ההפלגה
 והוא בנוי מלבנים הנקראים לאגור אורך יסודו כשני מילין וברחבו

ר"מ אמה וארכו כמו מאה קנין ובין כל עשר ועשר אמות דרכים
 ובהם עולים בעגול מסביב עד למעלה ורואין ממנה מהלך עשרים
 מיל כי הארץ רחבת ידים ומישור ובתוכו נפלה אש מן השמים ובקעה
 אותו עד התהום ע"כ. ובסמוך לזה משער שזה היה ע"י ברק. עכ"פ
 מאשר ומקיים גם הוא את דברי ר"ב גם במקום הזה. (368) צ"ל שני
 ובשאר הספרים כשני וכן הביא אבערטייער [אות שלפני זה] (369)
 עיין סדהד"ר ערך אלף התקע"ג מה שהביא בשם גא"י. (370) לפנינו
 הגי' מסבבין ויותר נכון כגי' כי"ק מסביב וכן הביא אבערטייער
 [לעיל אות 367]. (271) גי' זו היתה גם לפני אבערטייער. (372) זה
 מעות כי אעפ"י שיש עיר ששמה כפרי [עיין בערלינער שם צד 37
 וצד 67], עכ"ז א"א לקיים גירסתו מאחר שהיא לא היתה עירו של
 ר' יצחק נפחא. ועיין בסמוך. (373) בסדהד"ר ערך ר' יצחק נפחא
 הביא וז"ל: בספר מסעות בנימין דף קכ"א [הנה מסימן הדפים אשר
 נמצאים אצלו אפשר לידע באיזה הוצאה השתמש אך הוצאות
 הראשונות אינם ת"י] בעיר נפחא כמו ר' יהודים ושם כנסת ר"י
 נפחא והוא קבור לפניו. ע"כ. (374) לפנינו כתוב שלשה ותקנתי עפ"י
 שאר הספרים. ובסדר הדורות ערך ג"א שג"ב הביא את שה"ק
 שהביא בשם מ"ב וז"ל ובנו כיפה על קבר יחזקאל ועל קברו צב
 שקורין שילדקרעט מלאכה נפלאה וגם היום נראה שם חקוק יהויכין
 ויחזקאל וגדוד אנשים ויעשו כנסת גדולה סמוך לה ובמקום הכנסת
 יש כמו ס' מגדלים ובין מגדל למגדל כנסת ובחצר כנסת יחזקאל
 בנויה תיבה ואחרי הכנסת קברו של יחזקאל והכל יחד נקרא כנסת
 יחזקאל, ויהויכין נדר לכנסת יחזקאל נחלות וכרמים שנתן לו אויל מרודך
 להתפרנס מהם ואותו מקום מקודש על שם ישראל ובאים להתפלל
 ממרחקים ובי"כ מוציאין ס"ה מגויל מכתב יר של יחזקאל וקורים
 בו ועל קברו עששיות דולקות כל היום ושם בית הקדש גדול מלא
 ספרים רבים מחורבן ב"ר ושני ונשיא ישמעאלים כשמלך בטקומות
 ההם קיים לכנסת זה כל ההכנסות ההם עד היום ע"כ. (375) כי"ק
 משובש כאן. (376) כ"י ב"מ: כמו ששים וכן הביא הסדהד"ר. (377)
 הוספתי עפ"י גי' הסדהד"ר הג"ל. (378) בתרגומי נפל ט"ס וכבר עוררני
 עליו החכם באבער נ"י ועוד העיר על המקרה מ"ב כ"ד, י"ד וט"ז
 [בהערותי שם צ"ל ט"ז במקום 4 ע"ש] אך המספר ל"ה אלפים לא
 נמצא ולא ידעתי מקורו. (379) הוספתי עפ"י ג' הסדהד"ר ולפנינו וכן

בשאר

בשאר הספרים נשמט. אולם לפי הנראה לא ראה גם הסדהר"ר בעצמו זה בספר מ"ב כי הנה בסוף דבריו כת' שהשלשלת הקבלה הביא זה בשם המסעות בנימין [בשה"ק: בספר המסעות לר' בנימין] ובענין כנסת יחזקאל עיין המגיד שם צד 113. ⁽³⁸⁰⁾ כך הגי' בסדהר"ר ואולם בכ"י שלפנינו וכן בכ"י במו"ק קורא אותו בכל פעם שמוכרו בשם יכניה. ⁽³⁸¹⁾ לפי גי' הספרים צ"ל שהמלה „בשהוציאו" מוסבת על „מכנין" שכשמה י"ד ולא על המלים „שבאו עמו" וזה דוחק אבל לפי גי' הסדהר"ר ניחא. ⁽³⁸²⁾ הוספתי עפ"י כ"י במו"ק. ⁽³⁸³⁾ כן הוא בכ"י הנ"ל וכן בסדהר"ר שם. ⁽³⁸⁴⁾ כן הוא בכ"י הנ"ל ובסדהר"ר מקודש על שם ישראל. ⁽³⁸⁵⁾ על השינוים שבכאן העירותי לעיל ואין להכפיל הדברים. וכל הרברי' האלה מאשר ה' אנערמייער שם צד 113 ⁽³⁸⁶⁾ בכ"י במו"ק „כשני" וכן לפנינו ככ' וסופר מועה כת' כ"ב ומוה בתי"א שנים ועשרים (!). ⁽³⁸⁷⁾ תקנתי עפ"י תו"א ודפו"א. ⁽³⁸⁸⁾ עיין גרמץ שם צד 3—301. ⁽³⁸⁹⁾ צ"ל מגויל וכן גר' הסדהר"ר. ⁽³⁹⁰⁾ תקנתי ע"פ כיכ"מ והסדהר"ר. ⁽³⁹¹⁾ תקנתי עפ"י כ"י במו"ק כי נדר לבר א"א להביא ^(391*) הוספתי עפ"י כיכ"מ וכן הובא בסדהר"ר כנ"ל. ⁽³⁹²⁾ כבר העירותי לעיל [צד 107] שבלביל נפל כאן בכיב"ט והנה המלים: וגם בני גדולי ישמעאל נמצאות כריש צד 31 ואח"כ בא המאמר אשר חסר בצד ז' ובצד 33 באמצע העמוד מתחיל: (יכניה) שגדולי ישמעאל באים וכו' ⁽³⁹³⁾ צ"ל ביחזקאל. ⁽³⁹⁴⁾ צ"ל דר מליחא כגי' תו"א וע"ש בתרגומו. וחחכם באכער כת' אפשר שמוסב על מקום הביהכ"נ ובמקום (בר) או דר צ"ל „דאר" ע"כ. ועיין סדהר"ר סוף ערך ג"א ש"ן שהביא בשם גא"י וז"ל והקבר הוא אצל נהר כבר בעיר מלוח ע"כ. מזה קצת ראיה שהשם הזה מוסב על המקום אשר עליו הכיה"כ בנוי ולא על יחזקאל. ⁽³⁹⁵⁾ ר' פתחיה בספר הסבוכ שלו [פרק ט"ו] כת': ונהר פרת ונהר כבר גופלין זה בזה וניכרים ומעבר לנהר פרת „כמיל" נגד קבר יחזקאל קבר חנניה מישאל ועזריה ⁽³⁹⁶⁾ לפנינו כתיב במעות „קפה" ותקנתי ע"פ גי' שאר הספרים ⁽³⁹⁷⁾ צ"ל לאלקיצונטיני. ⁽³⁹⁸⁾ בסדהר"ר ערך ר' יוסף בר חמא הביא בשם גא"י וז"ל: חצי פרסה מעיר מלוח קבר חנניה מישאל ועזרי' ומשם עד עין צינה (—) נקבר רב פפא ור"ה ור' יוסף סיני ור' יוסף בר חמא ע"כ ועיין כסמוך ⁽³⁹⁹⁾ צ"ל שליש. ⁽⁴⁰⁰⁾ בסדהר"ר ערך ג"א כ"א הביא וז"ל וכת'

במסעות בנימין באשור ג' בה"כ א' בנה עובדי' הנביא וא' יונה בן
 אמתי וא' נחום הנביא ועיין עוד שם ערך ג"א ר"מ אך את מקום
 קבורתו לא הביא. ⁽⁴⁰¹⁾ צ"ל אל פראם. ⁽⁴⁰²⁾ עיין מ"ש צונץ בח"ב
 לתוצאת אשער צד 145 והלאה. ⁽⁴⁰³⁾ הוספתי עפ"י כי"ק. ⁽⁴⁰⁴⁾
 בסדהר"ר ערך ר' אבא בר יהודה הביא בשם גא"י : וז"ל חצי יום
 מעיר פרס נקבר ר' אבא בר יהודה ור' דוד ור' עובדיה ורב סחורה
 ור' אבא עפ"ז תקנתי הגי' שלפנינו. ועיין צונץ שם צד 146. ⁽⁴⁰⁵⁾
 כן גר' גם תו"א ויותר נכון כגי' סדהר"ר [אות שלפני זה] : ור'
 עובדיה ועיין צונץ שם שם. ⁽⁴⁰⁶⁾ עיין סדהר"ר ערך צדקיהו שהביא
 בשם גא"י קבורתו בעיר מידגא צ"ל ליגא ⁽⁴⁰⁶⁾ בסדהר"ר ערך
 יהויכין הביא בשם גא"י : קבורתו בעיר קופה ע"כ. ⁽⁴⁰⁷⁾ הוספתי
 עפ"י כ"י במו"ק. ⁽⁴⁰⁸⁾ באגרת ר' שרירא גאון צד 38 עלי בן אבוטאלב
⁽⁴⁰⁹⁾ צ"ל לסורא. ועיין בערלינער בייטרעגע שם צד 54 שהביא
 את כל זה. ⁽⁴¹⁰⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ. ⁽⁴¹¹⁾ עיין סדהר"ר ערך ג"א
 ר"פ שכ' בשם גא"י קברו בסוריא [צ"ל בסורא] היא מתא מחסיא.
⁽⁴¹²⁾ צ"ל הגולה. ⁽⁴¹³⁾ צ"ל לשפיתוב ועיין האפפמאן. מר שמואל צד
 9 ועוד בערלינער שם צד 48 והלאה ובסדהר"ר סוף ערך אבא בר
 אבא הכהן הביא : בס' מסעות בנימין בעיר שפיהא [נתחלף לו
 בשפיתוב] בה"כ שנבנה מאבנים ועפר ירושלם ע"כ ובאגרת רש"ג צד
 29 כת' : כי כנישתא שף יתיב בנהרדעא — וכנו התם יכניה מלך
 יהודה וכל סיעתה כנישתא ויסדוה באבנים ועפר דאיתיהו בהדיהו
 מן בית המקדש וכו'. ⁽⁴¹⁴⁾ למעלה כהב לאליובר [עיין לעיל צד 49]
 וכל הענין אינו מזכיר כאן רק דרך אגב. כיו"ב נמצא הרבה במסעות
 ר' בנימין. ⁽⁴¹⁵⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ ⁽⁴¹⁶⁾ בכ"י הנ"ל. ואינו מזכירו
 כאן אלא דרך אגב כי כבר הביא את העיר הזאת לעיל [צד 60].
⁽⁴¹⁷⁾ עיין לקמן מה שנקרא אצלו עוד שבא. ⁽⁴¹⁸⁾ ס"ב י' כ"ג
 [ירמי' ל"ה. באכער] וכיב"מ גר' כיבר. ⁽⁴¹⁹⁾ תו"א ודפו"א גורסים
 אנוש תימא. והרה"ג שי"ר כת' כככורי העתים לשנת תקפ"ד
 מאמר ארוך אודות היהודים החפשים בארץ ערב, ובצד 73 הביא
 את המאמר הזה של ר"ב והנה היתה גם לפניו הגי' אנוש תימא
 והציג בין מלת אנוש ובין תימא סימן השאלה וכהערה א' צד 74 כת'
 אולי על מלת אנוש יכוון הח' ניבוהר כאמרו ונמצא במסעות ר'
 בנימין שבט אנעסס ע"כ. והנה החכם אשער כת' בשלהי הוריעה

„אנשי” ואחריו סימן השאלה וכאשר שיער הח' כן היא באמת לא
 לכר בכ"י שלפנינו כ"א גם בכיכ"מ. ובסמוך [צד 66 שורה ג' וד']
 גורסים כל הספרים אנשי ארץ תימא חוץ מכיכ"מ שגור' גם שם
 „אנשי תימא”.⁽⁴²⁰⁾ אבן ספיר ח"א דף מ"ה ע"ב [עיין עוד שם דף
 ע"ב ועוד צד ע"ב] הניה תימא וכת' שהזכיר שם העיר הזאת שלא
 במקומה. ולא קלע אל השערה בזה עיין גרמץ שם צד 297 ועוד
 במבואי האשכנזי.⁽⁴²¹⁾ עיין ראפאפארט שם שם מה שהביא בשם
 ניבוהער ועוד בשם סופרים אחרים.⁽⁴²²⁾ צ"ל עם כגו' כיכ"מ וכן
 תרגמתי. [דפו"ז גר' ג"כ „ער” באכער]. והגאון שיר' ז"ל שם צד
 73 אחר שהביא את המאמר כת' אולי צ"ל „עם”, כיון איפוא
 בהגהתו להאמת.⁽⁴²³⁾ צ"ל חונים.⁽⁴²⁴⁾ הוספתי עפ"י כ"י כמ"ק
⁽⁴²⁵⁾ מנהג כזה לא יתהוו כפתע פתאום ומכלי כל יסוד. והנה
 רס"ג בפירושו לדניאל י' ג' כת' בתרגומו הערכי [שלא נדפס
 עדיין] שמותר לאכול בשר בזה"ז. אך בתרגומו העברי הנדפס
 מפריש בין בשר דגים חיות ועופות שאין ראויין לקרנן ובין בשר
 בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן אשה לה'. ונדאה כי זה כתב בכבל
 אחר שראה ששם המנהג שלא לאכול בשר א"כ היה נראה בעיניו
 כדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור ע"כ לא רצה להחיר
 לפניהם.⁽⁴²⁶⁾ לפנינו כתב „וגם” ותקנתי עפ"י כיכ"מ.⁽⁴²⁷⁾ ישעי' כ"א
 י"ד ועיין לעיל אות 419.⁽⁴²⁸⁾ הוספתי עפ"י כיכ"מ ק. ⁽⁴²⁹⁾ הוספתי
 עפ"י כ"י ב"מ ותקנתי עפ"י כ"ק ⁽⁴³⁰⁾ נראה שצ"ל הולכים קרועי
 בגדים.⁽⁴³¹⁾ צ"ל כשנה.⁽⁴³²⁾ צ"ל המדינות כגו' כיכ"מ ק. ⁽⁴³³⁾
 לפנינו נשתבשה המלה וכתוב טנאי וכא על נכון בכ"י כמ"ק והיא
 עיר סאנאא כאשר כבר שיער גם הח' גרמץ שם צד 297 אות ב'.
 ואחינו אנשי תימן כותבים צנעא. וכן בספרי תאג דרס"ג תוצאה
 ירושלם לבראשית י' כ"ז: ואת הדורם ואת אוול ואת דקלה נמצא
 הנוסח: ודמאר וצנעא זכו'. ואבן ספיר [ח"א דף ע"ב ע"א וצ"מ
 ע"ב] כ' שבזמן ר' בנימין שהיה בזמן הרמב"ם ז"ל כבר היו מעטים
 ובשפל המצב (?) וזה שקר מיחלט כי הנה ר' יחיא צאלח [ח'
 לפני ק"ל שנה] שהיה ראב"ד דק"ק צנעא כת' בפירוש סדור תימן
 [נדפס זה לא כביר בירושלם ת"ב] ח"א דף קי"ג ע"ב וז"ל: ראיתי
 תכאליל (?) בכ"י הקרוש מהר"ר שלמה אלמנולי נע"ג שהיה ר"מ
 דיין דק"ק צנעא בעיר שהיו „שלויים ושקטים” ממש הוכי עיר

צנעא גם אחרי גלותם ממנה וכו' והנה ר"ש זה חי לפי הנראה בזמן ר' יחיא צאלח ובימיו ממש, עיין במוכאי לספרי זה. הרי כי גם אחרי גלותם [והיינו ע"י הנביא שלהם] היו שם היהודים בהשקט ושלוה. ⁽⁴³⁴⁾ והיא עיר בצורה — היא מאמר סתום מאד, אבל יוכן עפ"י גי' כיב"מ וכי"ק שניהם גורסים „תנאי“. עיין לעיל אות 433. ⁽⁴³⁵⁾ לפנינו כת' סלמון ותקנתי עפ"י גי' הספרים האחרים. ⁽⁴³⁶⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ ומן והיא וכו' נמצא גם בשאר הספרים. ⁽⁴³⁷⁾ על השינויים בכתיבת השם הזה עיין לעיל [בפנים] שמה ד'. ⁽⁴³⁸⁾ הוספתי ע"פ כיב"מ ובכי"ק חסר מכל וכל. ⁽⁴³⁹⁾ לפנינו כתוב והלכו אולם יותר נכון והולכים כגי' כיבמו"ק. ⁽⁴⁴⁰⁾ צ"ל וכיבר [או וחיבר] ועיין א"ס שם שם דף מ"ג ע"ב אך הוא העיד על פי השמיעה ור"ב ע"פ ראייה על מי יש לסמוך יותר? ועיין לעיל אות 433 ובככורי העתים שם שם. ⁽⁴⁴¹⁾ ובני רעמה שבא [בראשית י', ז'] יתרגם רס"ג „ובני רעמה אלהנד“. ⁽⁴⁴²⁾ יותר נכון גי' כיבמו"ק: וחזרה מארצם. ⁽⁴⁴³⁾ לעיל [שורה ז'] יאמר כי „י"ח ימים הולכים" במדברות, לפ"ז נראה שצ"ל: דרך חמשה ועשרים יום, י"ח לנהר ווירא וכו' ומשם „שבעה" ימים — שהם כס"ה כ"ה יום זגי' כי"ק אינה נכונה. ⁽⁴⁴⁴⁾ לפי דעה גרמץ [שם שם צד 297] מוסבת המלה ושם על ימן ויותר נראה שר"ב כיון כזה על העיר נהר ווירא וכן תרגמתי ⁽⁴⁴⁵⁾ עיין גרמץ שם צד 298 ⁽⁴⁴⁶⁾ צ"ל ודיין כגי' כיבמו"ק. ⁽⁴⁴⁷⁾ עיין גרמץ שם צד 302 ולא כן דעת אשער בתרגומו. וז"ל סדהד"ר ערך ג"א ש"ע בשם מסעות בנימין: נהר סמורה שם התחלת מלכות פרס ודרים שם ט"ו מאות יהודים ועזרא הסופר כשיצא מירושלם אחר מלך ארתחשסתא ומת בדרך נקבר שם. לפני קברו כה"כ גדול וכצד השני של קברו העמידו ישמעאלים בית תפלה ע"כ. ואבערמייער בהמגיד שם צד 113: ר' בנימין... יזכיר אותם לראשונה ואמ' כי קבר עזרא הסופר הוא על נהר סמורה ע"כ הנה מאשר ומקיים החכם הזה גם כאן את דברי ר"ב רק ספיר מצא בהם דופי ועי' גרמץ שם צד 302. ⁽⁴⁴⁸⁾ בהבנת הכינוי „הסופר" כבר חויתי דעתי בהערותי למדרש ילמדנו ואתחנן סי' כ"ג אות 2 ועוד במקומות אחרים. בהבנת „מורה" נמצאהו

נמצאהו גם בתרגום ירושלמי חקה כ"ד, ו': «ספרין ומלפין אורייתא»
ועוד במקומות שונים. ⁽⁴⁴⁹⁾ עולם [כראשית י', כ"ב] תרגם רס"ג :
כוסתאן [כגי' תו"א]. ועיין אבערמיער שם שם צד 368 בהערה שכ'
כי העיר שושן היתה בעולם . . . אשר במחוז כוססתאן בפרם וכת'
בעל מסעות בנימין וז"ל כוזרנאן (?) היא עולם המדינה הגדולה וכו'
⁽⁴⁵⁰⁾ אין ספק שסופרים מועים כתבו ב' תחת כ'. ⁽⁴⁵¹⁾ עיין גרמץ
שם צד 295 [והשוה ספר הסכוב לר' פתחיה] וסדהר"ר ערך
דניאל ב'. ⁽⁴⁵²⁾ צ"ל קברו של דניאל שם היו וכו' כגי' כיב"מ.
⁽⁴⁵³⁾ צ"ל השווקים. ועיין סדהר"ר סוף ערך ג"א ש"צ ואשער
בתרגומו ועוד בח"ב שם. ⁽⁴⁵⁴⁾ צ"ל ובצד כגי' כי"ק. ⁽⁴⁵⁵⁾ יותר נכון
ויאמרו כגי' כיבמו"ק. ועיין בסדהר"ר שם שם. ⁽⁴⁵⁶⁾ הוספתי עפ"י
כ"י במו"ק כי חסר לפנינו בין מלת «רבים» ובין «כיניהם» מאמר
שלם. ⁽⁴⁵⁷⁾ קודם מלת «שבא» [צד 69 שמה ח'] גר' כי"ק [וכן כיב"מ]
«מימים» עיין בסמוך בהערותי שם. ⁽⁴⁵⁸⁾ כל הענין נמצא גם בהסכוב
של ר' פתחיה אפס שבמקום «מלך» שלפנינו, מיוחס אצלו הדבר
הבא בסמוך להוקנים. עיין בתרגומי צד 67 הערה 3. ⁽⁴⁵⁹⁾ ע"כ
חסר בכי"ק [עי' לעיל אות 457]. ⁽⁴⁶⁰⁾ הוספתי עפ"י כיב"מ ועיין
גרמץ שם צד 302. ⁽⁴⁶⁰⁾ לפנינו הגי' סמרכוד ותקנתי עפ"י כיב"מ.
⁽⁴⁶¹⁾ בכיב"מ חסר טן, ועד מדינות עד נהר גוון [שיטה י"ב], בהיות
כי הסופר קפץ מן נהר גוון עד נהר גוון שבשיטה ב'. ⁽⁴⁶²⁾ תקנתי
עפ"י גי' שאר הספרים ⁽⁴⁶³⁾ תקנתי עפ"י תוצאת אשער. ⁽⁴⁶⁴⁾ הוספתי
עפ"י גי' כי במו"ק. ⁽⁴⁶⁵⁾ כן הוא בכ"י הנ"ל ובשאר ספרים. ⁽⁴⁶⁶⁾
תרגום המלים: «ויתפלל בין יהודי בין ארמי» לא נדפס בשגנת
המסדרים. [עי' בתרגומי צד 67. ע"ז עוררני החכם באכער נ"י].
⁽⁴⁶⁷⁾ גם התרגום של המלים «וצוה» עד «של דניאל» נשמטו בדפוס
מן הכתב [באכער]. ⁽⁴⁶⁸⁾ הגי' הנכונה בזה נשארה קיימת בכיב"מ
אפס שמרי"ש וי"ו [רו] נעשה בשגנת הסופרים מי"ם ובמקום למדבר
צ"ל לרודבר. ⁽⁴⁶⁹⁾ עיין אשער ח"ב הערה 295 והלאה. ⁽⁴⁷⁰⁾ צ"ל
אל «אשישין» ועיין גרמץ שם צד 290. ⁽⁴⁷¹⁾ אשער מכנה את השם
העיר הזאה Amaria וגרמץ שם צד 291 וכן כנאמע 10 יכנה אותה
Amadia. ⁽⁴⁷²⁾ כי"ק משובש מאד במקום הזה. ⁽⁴⁷³⁾ בירת המלך
שמלך על המקומות ההם היתה בפרס אבל הם עצמם עומדים בארץ
מדי. ויותר נכון לגרום «מדי» כגי' שאר הספרים. ⁽⁴⁷⁴⁾ מ"ב י"ז, ג'
וי"ח

וי"ח ט' 475) הגי' משובשת לפנינו [וכן בתו"א] כי הנה בכל המאמר משטה ט' עד צד 74 שורה 2 ירבר אורות יהודי עמריא, א"כ איך סיים והם שכנים למדינת עמריא? הלא מחס דבר עד כה? ע"כ נראה ברור שצ"ל והם שוכנים [או כני' כ"י כמו"ק: חונים] ממדינת וכו' ומה שהסגרתו והיא ע"פ כיב"ט נפל מן הכתב בשגגת הסופרים. 476) הסופרים לא דקדקו שיעשו מטבע אחת לכתיבת השמות, לעיל כת' עריא [שטה ט'], בחסרון המ' ובאלף בסוף המלה וכאן כת' מלא ובה"א. כיו"ב נמצא גם במקומות אחרים בספר זה. 477) גילן היא בארץ פירס ומגיע עד סוף גבול דרומי של הארץ. 478) בכיב"ט חסר בהיות כי הסיפור קפץ „מפורעים" עד „פורעים" שבשטה שלאחריה. 479) עיין אשער מש"כ בזה. 480) לפי הגי' שלפנינו וגי' תו"א ודפו"א צ"ל ולפני עלי ראש ישיב[ת] גאון יעקב. בכ"י כמו"ק חסר השם „עלי" ונראה שהסופרים השמיטוהו. לפ"ך בעשר שנים לפני היות ר' בנימין בעטאריה כבר היה ר' חסדאי ראש הגולה ועלי ראש הישיבה. 481) כבר העירותי מה שיש מן השינויים בכתיבת שם זה ואין להכפיל הדברים. 482) עיין בערלינער שם צד 17 מה שהביא בשם הערוך ערך „ואני". 483) הדברים אשר ספר ר"ב אורות דוד אלרואי נתאמתו גם ממקומות אחרים אבל מכאן והלאה הוא ספור בעלמא בלי שום יסוד עיין גרמץ שם צד 290 והלאה ובנאטע 10 483*) החכ' אשער ציין על משלו א' ד'; י"ב, ה' וכו' אשר שם פירושו לשון עצה. 484) חסר „לעכדיו". 485) צ"ל אמור כני' שאר הספרים. 486) ממלת „כתבים" עד מלת „אליו" שבסוף שטה י"א חסר בכ"י כמו"ק 487) יותר נכון הישיבות כני' תו"א ודפו"א. 488) ע"כ חסר בכ"י כמו"ק. 489) צ"ל בכח כני' כיב"ט והוא מלשון הכתוב ש"א כ' ט'. 490) היספתי עפ"י גי' תו"א. 491) מלת לו יש למחוק מן הספר. 492) עיין גרמץ שם צד 291 והלאה. 493) תקנתי עפ"י גי' תו"א ודפו"א. 494) ויבא בדברים מינים ודברי פיוס ופייסו ליתא בכ"י כמו"ק. 495) בתרגומי נתחלף לי שכך בשכח. 496) עיין גרמץ שם צד 295. 497) בסדה"ר ערך ג"א ה"ד כת' ובס' מסעות בנימין מרדכי ואסתר נקברו בשומרון (?) ע"כ ט"ס נפל בדבריו וצ"ל בחמרן. ואפשר שבס' שלפניו היה כתב חמרן [כני' כיב"ט] וממנו נעשה אח"כ שומרון. 498) בכ"י כ"מ חסר מן ומשם עד נהר גוזן בהיות כי הסופר קפץ מן „ומשם" עד „ומשם". 499)

הוספתי עפ"י גי' כי"ק. ⁽⁵⁰⁰⁾ עיין גרמץ שם שם. ⁽⁵⁰¹⁾ צ"ל שהוא. ⁽⁵⁰²⁾ צ"ל על. ובכי"ק חסר מן ושם שר שלום עד מלכות פרס. ⁽⁵⁰³⁾ צ"ל לשיראז. ⁽⁵⁰⁴⁾ כל הנוסחאות שלפנינו מומעות עיין גרמץ צד 296 ואשער ח"ב צד 169 ועוד באכער אין העברעישי — פערזישעס ווערמערכוך צד 10 אות ב'. ⁽⁵⁰⁵⁾ עי' באכער שם שם מה שהביא בשם קרעמער. ⁽⁵⁰⁶⁾ עי' גרמץ שם שם. ⁽⁵⁰⁷⁾ בתו"א גר' כסבין ולמטה גו"א : ניסבון ועיין גרמץ שם צד 294. ⁽⁵⁰⁸⁾ משמע שהוא לא היה שם וכן עוד איוה פעמים אומ' שמספר רק מפי השמועה. נמצא לפ"ז כי במקום שחסר „ואומרים" וכיו"ב יספר לנו ר"ב מה שראה הוא בעצמו בעיניו. ⁽⁵⁰⁹⁾ עי' לעיל שיטה 13 ⁽⁵¹⁰⁾ הפסוק מובא בטעות וכך צ"ל ויגל את ישראל אשורה וישב אותם בחלח ובחבור נהר גזון וערי מדי [מ"ב י"ז, ו'] ועיין מדרש עשר גליות [ספר הלקוטים ח"ג]. ⁽⁵¹¹⁾ צ"ל וגו' אולם טעות כזה נמצא גם במקומות אחרים ⁽⁵¹²⁾ הוספתי עפ"י כ"י במו"ק ושאר הספרים. ⁽⁵¹³⁾ עיין גרמץ שם צד 294. ⁽⁵¹⁴⁾ כאן הכי"ק משובש. ⁽⁵¹⁵⁾ עיין מדרש עשר גליות שם צד ו' אות ז'. ⁽⁵¹⁶⁾ עיין אשער ח"ב צד 172 והלאה. ⁽⁵¹⁷⁾ צ"ל בלא. ⁽⁵¹⁸⁾ כן הגי' בכ"י הנ"ל וכן בדפו"א [וכן בדפוס זאלקווא. באכער] כמו לפנינו ט"ו שנה. אכל זה מ"ס כי המלחמה אשר יספר לנו ממנה ר' בנימין היתה בשנת 1153 למספרם [עיין אשער ח"ב צד 174 וגרמץ נאמע 10 צד 458] נמצא לפי גי' זו שר"ב היה בפרס בין שנת 69-1168 וזה אי אפשר כי לעיל [צד 25] יספר לנו הוא בעצמו מן הרעש במריפולי שהיה בשנת 1170 [עיין שווארץ שם צד 38 וגרמץ 286] א"כ איך היה בשנת 1169 בפרס? ע"כ נכונה גי' תו"א : והיום „י"ח" וכי' לפ"ז לא היה בפרס עד שנת 1171 וכן דעת גרמץ שם [ועיין במכואי האשכנזי]. ⁽⁵¹⁹⁾ נראה כי דוד [לעיל צד 72] אחר העיר הזאת נקרא אל ראי. ⁽⁵²⁰⁾ תרגום המלים „ואמר" עד „ועתה" יש להוסיף בתרגומי האשכנזי. ⁽⁵²¹⁾ הוספתי ע"פ כ"י במו"ק. ⁽⁵²²⁾ הוספתי עפ"י כ"י במו"ק. ⁽⁵²³⁾ הוספתי עפ"י כיבמו"ק ואין צורך מעתה לדחוקים עי' אשער ובתרגומי שם. ⁽⁵²⁴⁾ צ"ל והם. ⁽⁵²⁵⁾ הוספתי עפ"י כיבמו"ק. ⁽⁵²⁶⁾ צ"ל שלשה כני' כ"י הנ"ל. ⁽⁵²⁷⁾ הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל. ⁽⁵²⁸⁾ צ"ל אותו וכן נמצא על נכין בכ"י הנ"ל ⁽⁵²⁹⁾ נכונה גי' כיב"ט וכן תרגמתי ודעת החכ' באכער שיש לתרגם דיא אונגלייביגען

אונגלייביגען. ⁽⁵³⁰⁾ כבר העירותי לעיל על השינויים במלה זאת. ⁽⁵³¹⁾
הוספתי עפ"י כ"י כמו"ק. ⁽⁵³²⁾ הוספתי „להלחם" ע"פ הענין. ⁽⁵³³⁾
צ"ל אתו או עמו כגי' שאר כתבי היד. ⁽⁵³⁴⁾ צ"ל ונצחו. ⁽⁵³⁵⁾ הוספתי
עפ"י כ"י הנ"ל. ⁽⁵³⁶⁾ כי"ק משובש במקום הזה. ⁽⁵³⁷⁾ הוספתי עפ"י
כיבמו"ק. ⁽⁵³⁸⁾ הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל. ⁽⁵³⁹⁾ צ"ל בנהר או על הנהר.
⁽⁵⁴⁰⁾ מלת ונופל קשה להבין. ונראה שצ"ל הנופל. ⁽⁵⁴¹⁾ ננקד במעות.
⁽⁵⁴²⁾ צ"ל אי. ⁽⁵⁴³⁾ צ"ל נקרא קיש. ⁽⁵⁴⁴⁾ במקום פרוקאטון גר'
בכ"י כמו"ק: כלך ופריקטון הוא לפי תרגומו של אשער מה
שנקרא אצלנו Koton. ועיין ערוך ערך כלך ג' ולפי פירושו שם
כלך ופרוקאטון שני מינים הם. ⁽⁵⁴⁵⁾ עיין תרגום רס"ג לבראשית ב',
י"ב. ⁽⁵⁴⁶⁾ הוספתי ע"פ כ"י הנ"ל. ⁽⁵⁴⁷⁾ מלת שני יש למחוק מן
הספר. ⁽⁵⁴⁸⁾ הג' מלים: „ההם ומוציאים אותם" ליתניהו בכ"י הנ"ל
⁽⁵⁴⁹⁾ הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל. ⁽⁵⁵⁰⁾ הסופר מן כ"י שלפנינו [וכן
ברפו"א] הבין שמלת הללו היא מן הכינויים ע"כ כתב אננים בנפרד
ובאמת הוא שם האבן הזאת ע"כ צ"ל אבני [הלולו כגי' כיבמו"ק]
וכן תרגמתי. ⁽⁵⁵¹⁾ ומוציאין גר' דפו"א גם בשיטה שלפני זאת. ⁽⁵⁵²⁾
הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל. ⁽⁵⁵³⁾ צ"ל לקאולם כגי' כיב"מ וכי"ק בא בסמ"ך
בסוף ובאמת צ"ל במי"ם. ⁽⁵⁵⁴⁾ לפנינו כתוב הוא ותקנתי עפ"י כ"י
במו"ק. ⁽⁵⁵⁵⁾ עיין געזעניאויס אוצר המלים ערך כוש ושווארץ שם צד
256. ⁽⁵⁵⁶⁾ מן „וכל" עד ובעל האבדה חסר בכיב"מ ⁽⁵⁵⁷⁾ צ"ל
ומשלש. ⁽⁵⁵⁸⁾ הוספתי עפ"י כיבמו"ק. ⁽⁵⁵⁹⁾ צ"ל בסדינין וכן תרגמתי
⁽⁵⁶⁰⁾ כי"ק משובש במקום הזה ע"ש. ⁽⁵⁶¹⁾ מן וכצאת השמש עד
ואחד חסר בכי"ק. ⁽⁵⁶²⁾ תלים מ"מ, מ"ו. ⁽⁵⁶³⁾ לפ"ר נראה שצ"ל
מאה „אלף" ובכיב"מ במקום כמה יש לקרות כמ[א]ה אפס שבשגנת
הסופרים נשמטה המלה אלף מן הכתב. והוא החשבון הממוצע בין
גי' כי"ק וגי' שאר הספרים. ⁽⁵⁶⁴⁾ הוספתי עפ"י כיבמו"ק. ⁽⁵⁶⁵⁾ צ"ל
לאי כנרג ועיין אשער ח"ב צד 185 וגרמץ צד 296. ⁽⁵⁶⁶⁾ תו"א גר'
הורזין ועיין שם בח"ב צד 187 וכן תרגמתי ואפשר שהכונה על
החברים הנקראים גועכער [או געכער] שנתישבו בהודו אחר שנכבשה
ארצם ע"י הערביים והם עובדי האש כידוע. ⁽⁵⁶⁷⁾ על השינויים
העירותי בשטה שלפני זאת. ⁽⁵⁶⁸⁾ הוספתי עפ"י כ"י כמו"ק. ⁽⁵⁶⁹⁾
בתו"א ובכ"י כמו"ק גר' אלהותא. ⁽⁵⁷⁰⁾ מבאן עד מלת עני ליתא
בכי"ק. ⁽⁵⁷¹⁾ תקנתי עפ"י גי' שאר הספרים. ⁽⁵⁷²⁾ כצ"ל וכן הוא

בשאר

ראיה וידע ידיעה נאמנה והכיר את המדינות ההן על בורין. וכן העיד כפעם בפעם [עיין לקמן] על אמיתות דברי ר"ב, רק ספיר [עיין לקמן ובמבואי האשכנזי] תלה ביה בוקי סריקי. ומה שהביא מדברי [אגרת] רש"ג הוא בתוצאת ב"ג צד 38 וז"ל שם: והי' בפירושו שאבור באותה שעה תשעים אלף איש מישראל ע"כ. ועיין מ"ש מזה בהקדמת, העברית לספרי זה. (272) עיין האפֶּמָאנן, מר שמואל צד 9 הערה ד' ועוד שם צד 5 ובמגיד שם שם. (273) בסדהר"ר ערך ד' נחמן בר פפא הביא וז"ל: כמסעות בנימין בפומבדיתא שם נקבר רב נתן ורב נחמן בר פפא. וכערך ר' נתן כתב: במ"ב בפומבדיתא נקבר ר' נתן ור' נחמן בני רב פפא ע"כ. (274) וז"ל הסדהר"ר ערך ג"א שכ"ו: כנה עיר עוקברא ונ"ב מסעות בנימין, לאמר שמשם לקח דבריו. (275) עיין גרמץ צד 289 (276) הוספתי עפ"י גי' כ"ק ובכ"ב מ' הגי' משונה אבל גם שם נראה ברור ששם אחד נשמט בספרים ע"י הסופרים (277) עיין גרמץ שם צד 288. (278) אין ספק שגי' כיבמו"ק היא לכד הגי' הנכונה. עיין אגרת רש"ג צד 38 שכת' ובימיו יצא וכו' השוה שטיינשניידער אפאקאליפסען מיט פאליטישער טענרענץ הוצאה מיוחדת ממ"ע דער רייטש טארגענלאַנדישען געזעללשאפט צד 635. ורק ממעמים הידועים חדלו מלכתוב את הכינוי שלו ובחרו במקומו את מלה נביא. עיין מדרש ילמדנו ח"ד דף ס"ט ע"ב סוף אות ב'. (279) עיין באגרת רש"ג שם שם. (280) לפנינו נמחק מטעם הצענזור. (281) על השניים כבר העירותי לעיל שיטה י"ד. (282) הוספתי עפ"י כ"ק. (283) נכונה גי' כיבמו"ק שגרסו אח"כ: והכל מוקף חומה (284) עיין לעיל שורה א'. (285) לא הבנתי פו' המלה הזאת. ויותר נכונה גי' תו"א אף שהוא מחק את השם אחרד. והחכם באכער עוררני על גי' אחרת אך לא יכולתי להבינה. (286) הוספתי עפ"י כיב"מ ובשאר הספרים חסר. (287) כן נכון וכן תרגם רס"ג: מישא [בראשית י', ל'] מכה. (288) הוספתי עפ"י כיב"מ וכי"ק משונה קצת. (289) המלה מיותרת ואין לה שום הבנה כי לא מהארמון זועקים אלא לפני הארמון. וליתא למלה זאת בכ"ב מ' וכן נכון. (290) בכ"י כמו"ק מוסיפים "לו" וצ"ל אדננו. (291) הגי' לפנינו משובשת ותקנתי עפ"י כ"י ב"מ ועיין אבן ספיר ח"א דף מ"ז ע"ב למטה. (292) צ"ל ונשקו בכגרו כגי' כיב"מ (293) הוספתי על פי כ"י כמו"ק (294) תקנתי עפ"י כיב"מ. ותו"א ודפו"א וכן הכ"י שלפנינו גו' ומחבאות (295) הוספתי עפ"י כ"י כמו"ק ובשאר

בשאר ספרים. (573) הוספתי עפ"י כ"ק וב"מ. (574) גי' תו"א לילך
 הוא שבוש, והח' אשר נחתק בפירושו. (575) הוספתי עפ"י כ"י
 במו"ק (576) יותר נכון גי' שאר הספרים (הנקפא) באלף בסוף
 המלה והוא נפעל מן פעל קפא. עיין בתרגומי ואשער לא כן
 הבין. (577) עיין ססכת ברכות נ"ח ע"ב. (578) צ"ל הספן ומלת אדם
 יש למחוק מן הכתב. (579) מכאן עד מלת הספינה [שמה 8] חסר
 בכ"ק וב"מ (580) על השינויים העירותי לעיל. (581) הקנתי עפ"י
 גי' שאר הספרים (582) בכ"ק חסר עד המים שבשמה שלאחריה.
 (583) נכונה גי' כיב"מ וכן נקרא בלשונם גרף. (584) צ"ל עמו. (585) ט"ס
 נפל כאן כי דרך גי' ימים א"א שהיה החוק ט"ו יום. ובאמת בכ"י
 במו"ק ליהא. (586) צ"ל לקולן. (587) עיין אבן ספיר ח"א דף מ"ה
 ע"ב (588) צ"ל כתלסר וכן בתרגום למ"כ י"ט, י"ב. (589) מלת
 אהום מתרגם אשער: ממשלת הנוצרים ואחריו נמשכתי גם אני
 בתרגומי. אבן אפשר שייחסו אהום, "לבני אדום" כמש עיין האשכול
 היוצא לאור ע"י ה"ה גינציג ח"ד צד 194 והלאה ועיין גם אשער
 ח"ב צד 193. (590) תקנתי עפ"י גי' שאר ספרים. (591) צ"ל לזכיה.
 (592) הגי' בכ"ק משוכשת כאן. (593) מכאן עד ומשליכים אליהם
 [שמה ט'] חסר בכ"ק. (594) עיין אבן ספיר ח"ב שכת' כי ר"ב
 סותר בזה דברי עצמו כי לעיל כת' שארץ אלימאן היא מלכות
 שבא. אבל טעה בזה חדא כי המדבר הזה נקרא ג"כ מדבר שבא
 עיין באכער איין העברעיש — פערזישעס ווערטערבוך צד י"ט אות
 ב' וכן הביא גרמץ ח"ט נאמע 4 צד 550 בשם דוד ראובני שכת'
 "כוש מלכות שבא" [ועיין אות 596]. ועוד הלא אפשר שנתחלף
 להסופר שי"ן כפמ"ך וצ"ל סבא ואורות זה האחרון עיין געזעניאום
 באוצר המלך שלו ותמצא שלפי דבריו כיין ר"ב להאמת ועיין בתרגומי
 ובמבואי האשכנזי שם הארנתי בזה [אחר כתמי זאת ראיתי שכיב"מ
 גרם באמת כאן "הוא סבא". מעתה אין ממש בהשגותיו של ספיר
 (595) פושן [בראשית ב', י"א] תרגם רס"ג: "אל ניל". (596) כוש
 [שם י', ו'] מתרגם רס"ג: "אל חבש". וכל זה נעלם מעיני ספיר
 עיין במבואי שם. (597) הוספתי עפ"י כיב"מ. (598) המלה הזאת
 מקומה לעיל [עיין באות שלפני זה] (599) צ"ל אסואן ועל השינויים
 כבר העירותי לעיל. (600) ע"ב חסר בכ"ק. (601) הוספתי עפ"י
 כיבמו"ק (602) חיילה [בראשית ב', י"א] מתרגם רס"ג: בלד ויילה,
 וחבילה

וחבילה בכיב"מ היא מ"ס. (603) הוספתי עפ"י גי' כ"י כמו"ק
 (604) צ"ל הנקראה. (605) צ"ל לקוי עיין אשער בתרגומו ובח"ב צד
 196. (606) בכ"י כמו"ק חסר מלת אלף וכוה אולה לה המיהת ספיר
 [ח"א דף כ"ז ע"ב בהערה]. ועיין במבואי מ"ש מזה. ואפשר
 שהמספר ל' אלף מוסב על "מצרים" כלומר בכל ארץ מצרים יש ל'
 אלף יהודים. (607) ספיר שם [דף כ"ד ע"ב] קורא עליו הגר ואמר
 מי הגיר לו זה: ובאמת נעלם מעיני ספיר כי גם רס"ג מתרגם פיתים
 [שמות א', י"א]: אל פיום (608) יש ספרו' גור' על שפת ויש גור' על
 נהר ונראה שצ"ל על שפת נהר וכו'. (609) כבר העירותי "שפישון"
 מתורגם אצל רס"ג. באלניל. (610) הוא השם הנהוג בפי יושבי אנשי
 הארץ הערביים. (611) עיין באכער, אויס דעם ווערטערבוכע הנחום
 הירושלמי [יצא לאור זה חדש בחשבון השנתי לבית המדרש
 הרבנים בכוראפעסט] צד 7 ובהערה שם. ועיין אשער ח"ב צד 199
 (612) הוספתי עפ"י גי' הספרים. (613) הנה ענין הסדרים של א"י אחר
 שבא לידנו נאמר בה מלתא הנה ספר בראשית נתחלק למ"ה סדרים
 ספר שמות לל"ג וספר ויקרא לכ"ה, בס"ה ק"ג סדרים שעולי' לשבתות
 של ב' שנים. ומאחר שנמרו את התורה כלה במועד חג הסוכות ומיד
 התחילו בכראשית בשבת שאחר המועד נמצא שאחר ב' שנים
 להתחלת התורה היו קוראין אחר זמועד בפ' במדבר סיני. ויען כ'
 מריש במדבר עד פ' צו את קרבני יש כ"ה סדרים [עיין אכן ספיר
 ח"ב דף רכ"ט] נמצא שכשנת העיבור קראו את הפ' הזאת אחר אדר
 שני וכן מציינו בנמרא מסכת מגילה דף כ"ט ע"ב: לכני מערבא
 רמסקי לראורייתא בנ' שנין ומתרמי להו פ' צו את קרבני סמיכה לר"ח
 אדר מלפניו [כשהשנה הראשונה היתה שנת עיבור] או לאחריו
 ע"כ. והנה הפ"ר שנתחברה בא"י ויסודתה על הסדרים של א"י סדרו
 בכיין את הפיסקא "קרבני לחמי" אחר החודש, והמפורשים שהאריכו
 כתיב זה הסדר לא ירדו לעומק הדברים. ויען כי לפעמים איתרמי
 ר"ח חשוון בשבת ע"כ מתחלת הפסיקתא הזאת בפיסקא מעניני
 דיומא. מעתה צא וחשוב ותמצא שכל הפיסקות על הסדר הנכון
 הוה נשנו. (614) צ"ל נתנאל. ועיין אשער ח"ב צד 254 וגרמץ שם צד
 307 (615) לפנינו וכן בכי"ק נכתב במעות אל מומטין. (616) תקנתי
 עפ"י גי' שאר הספרים. (617) בהוראה זו שנתן לה הסיפר לא מצאתי
 מיבא מלה זו. (618) עיין באות 615. (619) על השינוים בכתיבת שם

זה העירותי כ"פ בזה הספר ⁶²⁰ המלים כי הוא יש למחוק מן הספר.
⁶²¹ צ"ל וקרח ושלג כגי' כ"י במו"ק. ⁶²² צ"ל לרוותה. ⁶²³ צ"ל
 אותו. ⁶²⁴ הוספתי עפ"י כ"י במו"ק. ⁶²⁵ יותר נכון גי' תו"א ודפו"א:
 לפני. ⁶²⁶ צ"ל אותו. ועיין אבן ספיר ח"א דף כ"ג ע"א. ⁶²⁷ בכי"ק
 חסר מן וכשעה — בחפירות בהיות כי הסופר קפץ ממלת חפירות
 עד לחפירות בתרא. ⁶²⁸ צ"ל לסיחורים. ⁶²⁹ לפנינו נכתב במעות
 והדקים. ⁶³⁰ הח' אשער הגיה בערב כי „בארץ" אין לו שום הבנה
 אמנם לפי גי' כ"י במו"ק אין צורך אפס שנשמטה המלה „הזיא" מן
 הכתב. ⁶³¹ נראה כי טלת להם יש למחוק מן הספר. ⁶³² עיין
 בערוך ערך זה וערך ירכוים ⁶³³ כמלה זאת נפל שבוש וצ"ל
 ירכוים. ⁶³⁴ נכונה גי' חו"א ודפו"א „וקטפים" ⁶³⁵ כן גר' אשער
 ודפו"א וקרוב להם כיב"מ. ⁶³⁶ עיין באכער איין העכרעיש פערזישעס
 ווערטער בוך צד י"ט הערה כ'. ובמ"ע Magyar—Zeido Szemle
 לשנת 1901 צד 67 העירותי כי כן תרגם בכר רס"ג: כפתור
 [בראשית י', י"ד] בדמיאטא. ואבן ספיר לא ראה זה. ⁶³⁷ לפנינו
 כן כמו בתו"א ודפו"א חסר השביל הר' כי אחר השביל הג' ההולך
 דרך אשמן העיר הגדולה גר' מיד: בנכול מצרים, ועל ארבעה
 וכו'. ומאת המעתיק נ"ב וו"ל: ואני המעתיק לא מצאתי בהעתקה
 ראש הר' ע"כ ובאמת הוא חסרון הנראה לעינים ובא על נכון
 בכ"י במו"ק ועל פיהם תקנתי הגי' שלפנינו. ⁶³⁸ עיין גרמץ שם
 צד 307 והלאה. ⁶³⁹ כ"י במו"ק מוסף „בכל המקומות והם בנויים
 בסיר ובאבנים בניין חזק מאד" ולפנינו [כ"כ בתו"א ודפו"א] חסר
 ונראה כי הסופר קפץ „ממאר" עד מאד. ⁶⁴⁰ בכ"י במו"ק חסר מן
 והוא עד עד מאד [שכשיטה שלאחריה]. ⁶⁴¹ כגי' שלפנינו גר' גם
 אשער ולמטה הגיה: סדיר והציג סמן השאלה בצדו. ובאמת כן
 תרגם גם רס"ג [בראשית מ"ה, י'] גישן: אלסדיר. ונראה כי שבוש
 נפל בספרים ע"י המעתיקים. עוד הביא שם נוסחת דפו"ק: סלכים
 ועיין אשער ח"כ צד 210 וגרמץ שם צד 308. ⁶⁴² כן תרגם גם
 רס"ג [בראשית מ"ו, י"א; שמות א', י"א] רעמסס עין שסס ⁶⁴³ כגי'
 דפו"א גר' גם דפו"ק וכן נכון עיין אשער במקומו וגרמץ שם שם
 ועיין עוד ספיר שם דף ה' ע"ב ולא צדק גם בזה. ⁶⁴³ *היספזי
 עפ"י כ"י במו"ק. והספזים שהשמיטו זה מינים יום שלם למנויפמא.
⁶⁴⁴ הוספתי עפ"י גי' שאר הספזי. ⁶⁴⁵ כן גם גי' דפו"ק. ⁶⁴⁶
 לפנינו

לפנינו היתה הגי' לרמירה וצ"ל לרמירה ועיין גרמץ שם שם ⁽⁶⁴⁷⁾
 לפ"ד הגי' שלפנינו היא גי' נכונה והכונה על מכללה הרחוקה כ"ה
 מילין מעיר טאנתה ועיין גרמץ שם ואכן ספיר שם דף כ"א ע"ב
⁽⁶⁴⁸⁾ תקנתי עפ"י גי' תו"א ויותר נכונה גי' כ"י כמו"ק וכן שמה
 בערבית ואח"ו גר' שם: של מצרים והיא אמון מנוא אבל כשבנה
 אותה ע"כ זה חסר לפנינו. ⁽⁶⁴⁹⁾ צ"ל (מ)נוא אמון כלשון הכתוב
 [נחום ג', ח'] ומהרגמין מאלכסנדריאה ומובא כב"ר פ' א' והחכם
 המנוח מוה"ר דוד קויפמאן ז"ל במאמרו „המורה גבוכים בספרות
 העולם” [תוצאה מיוחדת מתוך הארכיוו היו"ל ע"י החכם הפראפעסאר
 שמיין. כרך י"א חוברת ג'] צד 364 כת' כי אנשי „מצרים” קורין
 לאלכסנדריאה נא אמון ונעלם ממנו לפי שעה כי כן שמה אצל
 היהודים סימנים ימימה. ⁽⁶⁵⁰⁾ הוספתי עפ"י גי' כ"י כמו"ק. ⁽⁶⁵¹⁾
 תקנתי עפ"י גי' תו"א וכ"י כמו"ק. ⁽⁶⁵²⁾ לפי הגי' שלפנינו צ"ל
 „שווקים” והשאר תקנתי עפ"י גי' כ"י הנ"ל. ⁽⁶⁵³⁾ הוספתי עפ"י כ"י
 הנ"ל. ⁽⁶⁵⁴⁾ עיין מגלת בני חשמונאי תוצאת הח' גאסטער פסוק כ"ח.
⁽⁶⁵⁵⁾ עיין אכן ספיר שם ג' ע"ב. ^(655*) לקמן [שמה א'] הגי' גם
 לפנינו המנורה. ⁽⁶⁵⁶⁾ כן שמה כלשון זה „מנורה” ⁽⁶⁵⁷⁾ הוספתי עפ"י
 כ"י. ⁽⁶⁵⁸⁾ ככ"ב מ חסר מן ולא עד מגדל המנורה שבשמה יו"ד
 כהיות כי הסופר „קפץ מן היום הזה עד ועד היום הזה” ⁽⁶⁵⁹⁾ הוספתי
 עפ"י כ"ב מ ובכ"ק בטעות. ⁽⁶⁶⁰⁾ הוספתי עפ"י גי' כי כמו"ק. ⁽⁶⁶¹⁾
 אין ספק שצ"ל וביצאנץ ובכ"ק חסר ⁽⁶⁶²⁾ בכ"ק ואונגריאה וכצ"ל
⁽⁶⁶³⁾ בכ"קו בולגריאה וכן נכון. ⁽⁶⁶⁴⁾ זה נשמט בתרגומי ⁽⁶⁶⁵⁾
 הוספתי עפ"י כ"ק ואודות אשקליניאה עיין בסוף הספר. ⁽⁶⁶⁶⁾
 תקנתי עפ"י תו"א וכיב"מ. ⁽⁶⁶⁷⁾ בכיב"מ לקמן מקומו ועיין בהערותי.
 ובפרט יש להעיר כי המעתיקים ערבבו את השמות והשמיטו מהם
 הרבה ובתרגומי נמשכתי אחר הכ"י שלפנינו ואת תוספת השמות
 הבאתי בסוף. ⁽⁶⁶⁸⁾ כן גי' כ"ק. ⁽⁶⁶⁹⁾ גי' כיב"מ ובכ"ק גר' במקום זה
 וריאציה ופירציה אפיקיזה ופירוש הדברים נעלם ממני. ⁽⁶⁷⁰⁾ היא
 מדינת שוויץ ⁽⁶⁷¹⁾ בכיב"מ בטעות ופנלדרש ⁽⁶⁷²⁾ בכ"ק ⁽⁶⁷³⁾
 מדינה ידועה תחת השם מויריטאניען. זה ועוד איזה שמות נשמטו
 בתרגומי. ⁽⁶⁷⁴⁾ בסמוך מקומו ולא כאן. ⁽⁶⁷⁵⁾ עיין לעיל שמה 3 והיא
 גלש [שמה 6] ויען כי נכתב סמוך לאינגלשירא א"כ א"א לפרשו כמו
 שפי' אשער. לפ"ד היא גאליציא שלפנינו וכן תרגמתי. ⁽⁶⁷⁶⁾ כן גר' גם
 תוצאת

הוצאת פערארדא ועיין לעיל שמה ג' שבכ"י בא שלא במקומו. (677)
 יותר נכון כנ"י כ"י במו"ק ומצד אחר. (678) כיב"מ גר' וזוילה; ומר
 אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כי היא זוילה היא חוילה. (679)
 צ"ל ואלומן כנ"י כ"י הנ"ל. (680) צ"ל וסוחרי כנ"י כ"י הנ"ל. (681)
 צ"ל מצוירים. (682) הסופר של הכי"ק קפץ [מהקדמונים עד הקדמונים
 (683) יותר נכון ואורך כנ"י כ"י. (384) הוספתי עפ"י כיב"מ. (685)
 הוספתי עפ"י כ"י הנ"ל ועיין גרמץ שם שם. (686) נכונה גי' תו"א
 ע"ש ח"ב צד 222. (687) לפנינו נמחק מטעם הצענוור והוספתי עפ"י
 גי' תו"א וכיב"מ. ובכי"ק חסר ע"ש בהעיותי. (688) מכאן עד דרך
 יום [שמה ז'] חסר בכיב"מ בהיות כי המעתיק קפץ מהר [סיני]
 לשאנס ועיין אבן ספיר יש דף ל"ז ע"ב. (689) ישע"י ל' ד'
 "כי היו בצוען שריו ומלאכו חנם יגיעו" מתרגמין ארי הוו בטאנים
 וכו' משמע כי צוען היא טאנים וכן תרגם אונקלוס צוען [כמדבר
 י"ג, כ"ב]: טנס. אולם רס"ג יתרגם [שם שם] צאן. מנבר ואפשר
 שגם אצלו נקרא חנם: טאנים ותרגומו לישע"י לא נמצא ת"י. (690)
 ע"כ חסר בכי"ק. (691) על השינויים כבר העירותי כ"פ. (692) צ"ל
 לזינר. (693) לפנינו נמחק מטעם הצענוור והוספתי עפ"י גי' כיבמו"ק
 (694) ממשפחה הנארמאנען ועיין אשער ח"ב צד 224 ובתרגומי
 ובמבואי שם. (695) סגן מ"ם כי מן המלך הדבור ולא מן הסגן ובסמוך
 הגי' בכל הספרים: וגם שם "כנן" ארמון ע"כ נכונה גי' כיב"מ
 שגו' ג"כ מדינת גן המלך וכן צ"ל. (696) צ"ל אל חיצונה כנ"י תו"א
 עיין שם צד 160. (697) לפי גי' אשער (סגן) לא ידעתי על מה מוסב
 "ובתוכו" בתוך מי? ועיין עוד בסמוך (698) צ"ל "הוא" ונשיו כנ"י
 כיב"מ (699) עיין לעיל אות 695. (700) הוספתי עפ"י גי' כיב"מ.
 (701) הלשון טעם קשה. (702) יותר נכון מעדני כנ"י כיב"מ. (703) ע"כ
 חסר בכי"ק. (704) צ"ל לארץ. (705) יפה כיון החכם אשער ז"ל. (706)
 מכאן עד אלימאניה בתרא חסר בכי"ק. (707) צ"ל רנשבורק כנ"י
 כיבמו"ק. ועיין במאגאצין לשנת 1874 נומ' 9 מ"ש החכם ר"ר
 בערלינער נ"י [הח' נ"י בעצמו עוררני על זה] (708) על השינויים כבר
 העירותי לעיל. (709) כנ"ל להגיה. ואודות הכינוי אשכנזי לאלמניה
 הנני להאריך קצת ובמקום אחר יבואר אי"ה באורך. אשכנזי [כראשית
 י', ג'] יתרגם רס"ג: אל סקאלבה, היא אחת ממשפחות העמים הגדולים
 הידועה אצלנו בשם סלאפעז [עיין בסוף הספר]. לארצותם גתחלקה

המשפחה הזאת ברוב הימים: למזרחיים לדרומיים ולמערביים. הראשונים הם הרוססען; השניים נתחלקו לשמונה אומות ואחת מהן הם הבולגארען; בין השלישים נמנו הזארבענווענדען אשר מושבם היתה במזרחית — צפונית של גערמאניען. ועיין אור זרוע ח"ב סי' נ' שכת' וו"ל מנהגנו בארץ „כנען" ובני רינוס וכו' נראה מזה שארצות הריון נקראו ארץ כנען. והטיב בזה אשר דבר הגאון שי"ר ו"ל בתולדות ר"נ בעל הערוך [בכורי העתים תק"ץ הערה י"ח] וו"ל ויתכן שלחלק המערבי (זה לאו דוקא) מן דייטשלאנד קראו אשכנז ולחלק המזרחי ממנו קראו כנען ע"כ ואם כי בגוף הדבר הצדק עמו מ"מ נ"ל להיפך כי לחלק המזרחי קראו אשכנז ולמערבי כנען. כי גם אחר שנכבשו הזארבענווענדען ע"י הגערמאנען נשאר להם ולארצם השם אשכנז אשר מקדם קדמתא היה כולל רק האומות אשר מן הסלאַפֿען יצאו. ועפ"י זה יובן מ"ש הגאון ר"ס בפירושו לדניאל ז', ח' וו"ל: כי מדינות מלכות רומי הרבה והם מלך רומי שבקושטמניא ומלך ארמניא ומלך הונגאריא ומלך אשכנז ומלך בולגר ומלך כנען ומלך צרפת ומלך ספרד ומלך רוסיא וכו' הנה ג' אלה: אשכנז, בולגר ורוסיא, שלשתם למשפחת הסלאפֿען יחשבו וקראו את חלק הארץ מגערמאניא אשר ישבו בה הווענדען „אשכנז" כדלעיל. ואחר זה מביא מלך „כנען" היא הארץ שעל הרינוס. וראיתי כי החכם שי"ר ו"ל מביא שם את דברי הרד"ק סוף עובדיה אשר ו"ל: ואומרים בקבלה כי בני ארץ אלמניא היו כנענים בימי יהושע וכו' אבל מכאן ראיה לרברי ולא לדברי הגאון ז"ל. כי הנה ארץ אלעמאניען ידועה וכן כתב ר"ב [שמה 2] וכל קהלות אלימאניה יושבים על נהר רינוס. נמצא איפוא שהארץ סביב או סמוך לרהיון היא ארץ כנען. וזה מבואר. וכן מה שהביא מראב"ן ז"ל סי' ח' שכתב: בהיותי בארץ כנען וכו' כונתו ג"כ על ארץ אלעמאניא הסמוכה למנצא מקום דירתו של הראב"ן ז"ל. והם הם דברי האו"ו הנ"ל כמ"ש מנהגנו בארץ כנען וכן המנהג בבני רינוס ועיין עוד באו"ו שם סי' ש"כ ולפי דבריו שם משמע שגם ארץ ואכסען, אשר גבולותיה הגיענה עד הריון היתה נחשבת ג"כ לארץ כנען. אולם ארץ „אשכנז" היה שם, הכולל את החלק האחר מן הארץ ההיא; אך בזמן מאוחר הסיבו את השם הזה על כל ממלכת הגערמאניען. וזה מבואר ברד"ק עיין שם. ועיין עוד בלקומים לרש"י ז"ל

להחכם הגדול מו"ה אברהם ד"ר בערלינער נ"י דף קפ"ד והלאה. ועיין באות שאחר זה. ⁽⁷¹⁰⁾ הנה מכנה כאן גם ר' בנימין חלק אחד מן הארץ היא אלימאניה וחלק אחר „אשכנז" אפס שחשב כי אשכנז הוא רק חלק מן אלימאניאה א"ב אצלו השם הזה האחרון כולל יותר, כמו שאצלנו כהיום השם אשכנז. ועיין באות שלפני זה. ⁽⁷¹¹⁾ לפי הני' שלפנינו שהיא ג"כ גי' תו"א ודפו"א יש כאן חסרון הנכר לעינים כי מה פירושם של הדברים : נדיבים על נהר משיליא וקופלינס ? הוי"ו מן ו. שם הזה האחרון מורה באצבע שנשמט איזה שם מן הכתב. אכן בכ"ב כמו"ק בא על נכון ומשם הוספת את החסרון שלפנינו. ובאמת נמצא בתו"א ודפו"א אחר וגרמיה עוד : „ומשתראן". ונראה שהוא אחר עם גי' הכ"י הנ"ל אפס שנשתבש עוד יותר. כי לפ"ד הם שני שמות „מס", היא מעץ ו—תיורכש היא מהיאנוויללע והמעתיקים לא השגיחו על טיב כתיבת השם הזה ⁽⁷¹²⁾ צ"ל ואנדרנכה. ⁽⁷¹³⁾ עיין במאנאצין שם מ"ש החכם ד"ר בערלינער נ"י אורות זה. ולפנינו נכתב וקובה וקרמניא. ⁽⁷¹⁴⁾ הספתי עפ"י גי' כיב"מ. ובכי"ק חסר השם הזה והבא שם אחריו וגר' במקומם : ונוריובריק ודינירש ברוק ולפ"ד מקום השמות האלה הוא לקמן בשמה מ' ע"ש. ⁽⁷¹⁵⁾ מכאן עד אשתארנבורק [שמה ח'] חסר בשני כ"י הנ"ל. ⁽⁷¹⁶⁾ תקנתי עפ"י דפו"א ותו"א. ⁽⁷¹⁷⁾ השלמתי את החסרון הנראה ונכר. ⁽⁷¹⁸⁾ הוספתי עפ"י תו"א ודפו"א. ⁽⁷¹⁹⁾ בכי"ק חסר גם השם הזה והבאים אחריו עד וצר. ⁽⁷²⁰⁾ עיר בשם צר לא נודעה. ולפ"ד כי וצר עם ונוריובריק שהוסיף כי"ק הוא שם אחד היא העיר הידועה בשם צאר [או זאר] כריקען. ואלו הב' שמות האחרונות נמצאו בכי"ק אחר השם ביננה [לעיל שמה ז'] ונראה ששם מקומם וכן תרגמתי. [ואפשר כי נוריובריק היא העיר גירענבערק והסופר התחיל לכתוב את השם וטעה וכתב וצר במקום שהיה רוצה לכתוב וגר — ע"כ הניחו מלגמור אותו ונשאר כן חסר ומחדש שכח לכתבו. ובאמת בכיב"מ לא נמצא לא אותו ולא את חברו]. ⁽⁷²¹⁾ אפשר כי ודינישברוק נכתב בטעות במקום ורגשבורק החסר ג"כ בכי"ק ⁽⁷²²⁾ כך מנוקד בכ"י. ⁽⁷²³⁾ כגי' כי"ק לעיל [צד 98] כן גי' כאן אשקלניא ובאמת צ"ל אשקלבונייה והיא מלה ערבית ועיין שם שם בתרגומי ועוד לעיל אות ⁽⁶⁶⁵⁾ ואת 709 ושם הבאתי כי רס"ג ז"ל יתרגם כן השם אשכנז. ⁽⁷²⁴⁾ הוספתי עפ"י כי"ק. ⁽⁷²⁵⁾

נקראת

נקראת כן ע"ש הכתוב כנען כידו מאוני מרמה [הושע י"ב, ח']
 יען כי עשו מסחר עם בניהם ובנותיהם. ואין ענין זה לארץ כנען
 הנ"ל אות 709. ועיין צונץ בהערותיו לתו"א ח"ב צד 227. אולם
 ר"י בעל אור זרוע בשכתב „ומנהגנו בארץ כנען” [ח"ב סי' נ'] לא על
 ארץ ביהם כיון יען כי מקומו עפ"י ערות עצמו [שם סי' ש"כ] בארץ
 זאכסען היה. ⁽⁷²⁶⁾ בכי"ק חסר מכאן עד ושם ימצאו [שורה א'].
⁽⁷²⁷⁾ ע"כ חסר בכי"ק ⁽⁷²⁸⁾ עיין אשער ח"ב צד 229 שכ' שהיא
 מלה זרה מלשון סלאף. ⁽⁷²⁹⁾ הוספתי עפ"י גי' שאר הספרים. ⁽⁷²⁰⁾
 הוספתי עפ"י גי' כיב"ט ובשאר הספרים חסר בהיות כי הסופר קפץ
 מקור לקור. ⁽⁷³¹⁾ מכאן עד סוף הטאמר חסר בכ"י כמו"ק. ובסוף
 זה האחרון כתוב: ארך ה' בכל לבני אספיה נפלאותיך בעוד בי
 נשמתי אתן שבח והודיה לפניך.
 בנימין הסופר י"ח במרחשון [את הפרט לא הכנתי]. כפי הנראה זה
 ספר ר"ב אינו השלמתו הנה. ע"כ ועיין עוד בהקדמתי.
⁽⁷³²⁾ דברים ל', גי'. ⁽⁷³³⁾ „ברוך נותן ליעף כח” „י' אלהינו עלינו”.

אלה סימני

אלו (1) סימני כתבי הקברות אשר הביאום (2) ר' יעקב שליחנאמן מהרב רבינו יחיאל מפרישי (3) אשר יש לו בישיבתו שלש מאות הלמידים (4) והלך (5) בכל גלילי ארץ ישראל ובעכו ובכל שאר (6) גלילות להוליך נדבה גדולה למדרש הגדול דפרישי (7) מכתבו. 5

[בפמיים (8) היא דן קבור עדו הנביא ע"ה].

בתקוע (9) קבור ישעי' הנביא זצ"ל

ובהר הכרמל מזבח (10) אליהו זכור לטוב ובשפולי ההר בית הקברות של עכו סמוך לעכו ד' מילין.

[ב] כפר שזורי (11) (ור' אלעזר בנו) ר' שמעון שזורי 10
ור' אלעזר בנו ינחו בג"ע.

[ב] כפר עטן (12) במער [ה] ברוו ארבעה ועשרים תלמידים

(1) נו"כ אלה. (2) שם הביאום. (3) שם מפאריש. (4) שם מוסיף יצו. (5) שם מוסיף ובא ר' יעקב הנ"ל. (6) שם מקומות. (7) שם דפאריש ומוסיף: יע"א ומלת מכתבו ליתא. (8) לפנינו ליתא והוספתי עפ"י ג"כ. ועיין לעיל בספר מסעות ר"ב צד 42 וביחוס הצדיקים: כאניאם היא דן שם עדו הנביא וכו'. (9) בסדרה"ד ערך ג"א ק"ט הביא בשם גא"י: ישעי' קבור בכפר ברעם וכו' ובירושלים כ"א צד 94 ראיתי שחשב פרעם למקום אחר עם ברעם אולם בספר יחוס הצדיקים מונה אותם לב' מקומות. (10) עיין מסעות ר"ב צד 28 ובעל סדרה"ר ערך ג"א ל"ד הביא בשם ט"ב ע"ד המזבח וז"ל: רחבו ד' אמות ע"כ. (11) עיין שווארץ שם שם צד 148. ולפנינו וכן בנו"כ נפל ט"ס כי ז"ל הסדרה"ר סוף ערך ר' ישמעאל בן אלישע כ"ג: כ' גא"י שיוור שם קבור ר"ש שזורי וסמוך לו קבר ר' ישמעאל כ"א כ"ג מו' היוגי מלכות ואצלו קבר ר"ש בן אלעזר ע"כ וכן הביא בערך ר"ש שזורי ע"ש וכן גם שווארץ הביא כן. וזה ממש גי' בעל יחוס הצדיקים ערך שיוורי ולפנינו נשמט ר"י ב"א כ"ג מכל וכל ואת ר"ש ב"א החליף הסופר בר"א ב"ר שמעון אבל ר"ש זה אינו ר"ש שזורי. (12) טעות סופר נפל כאן בדברי ר' יעקב בנו"כ גו' בכפר "חנן" וכו' ור' חלפתא. ובירושלים שם סי' 108 אות קי"ט הביא בשם רשה"ק ז"ל קברו הוא סמוך לכפר "ענן" וכו' ומסיים אך שם כתוב בטעות ר' אבא חלפתא ע"כ הנה טעות אין כאן כי ר' חלפתא הוא אבא חלפתא עיין סדרה"ר ערך ר' חלפתא. ומה שנוגע לשם המקום כבר העיר שווארץ שם שם צד 148 כי חנן וענן הוא שם אהר. וביחוס הצדיקים ערך כפר ענן [צ"ל ענן] כ' ז"ל: ויש שם ג' מערות אחת מערת אלכיוזראן [לפנינו ב"ת' ברוו ובנו"כ חס"י] וחסיים ואחת וכו' לר' חלפתא. אמנם ר' חלפתא איש כפר חנניה הוא אחר כאשר הביא שם הסדרה"ר ואפשר שזה האחרון חיה נכדו של הראשון.

ואבא חלפתא ואשתו.

[ב(ל)] [פריריאי (13) נחום איש גם זו.

[ב] [מרום (14) [כ(ל)] בית הכנסת ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בנו ובמערה בית שמאי שמיא (15) ובית הלל ותלמידיו (16).

5 [ב] [כפר (17) בירעם עובדיה הנביא ור' פנחס בן יאיר ואסתר (18) המלכה.

בגוש 19 חלב קבור שמעיה ואבטליון גירי צדק ואדרמלך ושראתר (20) אביהם.

[ב] [עלמה (21) ר' יהודה בן תימא ור' עזריה ור' אלעזר

10 בנו ור' אלעזר בן ערך [ור' אלעזר בן הורקנוס ותלמידיהן].

[ב] [זתה (22) ר' שמעון הסנדלר ורב הונא ורב המנונא (ור' אלעזר בן הורקנוס ותלמידיהן).

[ב] [נברקטיין (23) רב נחמן [ובר (24) יעקב איש נבוריא].

(13) נו"כ : בכפר פריריאי ובסדה"ר, ערך נחום איש גם זו : רפאדיה קבור נ"א ג"ז ע"ש. ובס' יחוס [ג' פראה] ומוסיף שם קבורת ר' ישמעאל (14) נו"כ במרון ועיין מסעות ר"ב צד"כ 41 ועיין יחוס ערך מירון וסדה"ר ערך הלל, רשב"י וערך שמאי. (15) נר' שצ"ל שמאי [ובאמת בית שמאי, וב"ה מאן דכר שמיהו?] [וכנו"כ חסר. (16) צ"ל ותלמידיהם כנו"כ. (17) עיין בס' יחוס הצדיקים ערך כפר ברעם וסדה"ר ערך ר' פנחס בן יאיר ועוד שם ערך עובדיה הנביא. (18) זה ללא 'צדק' עיין לקמן. (19) עיין יחוס ערך גוש חלב ועוד באית שאחר זה וע"ש שווארץ צד 159 (20) כנו"כ ושראצר וכיחוס שם : ואדרמלך ושראצר בני סנחריב [לפנינו נפל מ"ס]. וכן בסדה"ר בשם גא"י בערך אבטלמס וז"ל : כגוש חלב קבורים אבטליון ושמעיה ור"י מוגוש חלב ור"מ בעל חנם [לא ידעתי אלו ב' מי הם] [ועיין לקמן] אדרמלך ושראצר בניו של סנחריב ע"כ. (21) עיין מסעות ר"ב צד 42 וסדה"ר ערך ר"א בן ערך ויחוס ערך עלמה. (22) הגי' שלפנינו משובשת כי ר"ש הסנדלר לא נודע בספרתנו ור"ה קבור באלקו צונטינו עיין מסעות ר"ב צד 63 עד 64 ובסדה"ר ערך ר' אלעזר בן ערך כת' אולי ב' ר"ה הי'. ור' המנונא נקבר נעלמה עיין סדה"ר ערך זה. ור"א בן הורקנוס נראה שנשמטה משורה דלעיל וכמו שתקנתי וכנו"כ : בדלתא ר' שמואל ור"ה ור' המנונא ור' אליעזר ותלמידיהם וכיחוס : דלאתא שם קבורת ר' יוסי הגלילי ור' ישמעאל בנו ור' הלל ור' יוסי בן קסמא ועיין סדה"ר ערך ר"י הגלילי וערך ר"י בן קסמא מה שהביא בשם גא"י. (23) ביחוס נברתיין ושם קבורת ר' יעקב איש נבוריא ור' אלעזר המודעי ועיין סדה"ר בירכים אלה. (24) הוספתי עפ"י נו"כ וצ"ל ורב ולא ובר.

[ב] עמוקה ⁽²⁵⁾ יונתן בן עוזיאל והוא תחת אילן יפה.
 [ב] עין זאימון ⁽²⁶⁾ ר' חנינה בן דוסה ור' יהודה בר' אלעאי
 ותלמידיהן.

[ב] עקברא ⁽²⁷⁾ ר' נוהראי ור' יינאי ור' דוסתאי.

[ב] יעקוק ⁽²⁸⁾ קבור חקוק הנביא. 5

[ב] כפר ⁽²⁹⁾ חיימים יתרו חותן משה רבינו וצפורה.

[ב] ארבע ⁽³⁰⁾ ניתאי הארביילי ויכבד קבורה על הדרך.

[ב] טיבריוא ⁽³¹⁾ קבור ר' עקיבה ותלמידיו ור' חייא ושני

בניו ור' יוחנן בן [זכאי] ⁽³²⁾ ותלמיד [י] ⁽³³⁾ ורב כהנא והרב

10 ר' טאיר קצין ⁽³⁴⁾ והרב ר' משה בן מיימון [זכרם לברכה]

שעיא ⁽³⁵⁾ ובמערה יונה בן אמתי ⁽³⁶⁾.

⁽²⁵⁾ עיין יחוס ערך זה וסדהר"ר ערך יונתן כ"ע. ⁽²⁶⁾ ביחוס הצדיקים: עין אל, זיתו ר' יהודה בר' אלעאי וכן הביא בסדהר"ר בשם גא"י ובערך ר"ח בן דוסא כ"ב בשם גא"י שמקום קבורתו הוא בערביי' וכן הוא לקמן באלה המסעות ע"ש ⁽²⁷⁾. בספר יחוס הצדיקים גר' "עכברא" וכן בכ"פ פרק י"א וכן בסדהר"ר בשם גא"י ע"ש ערך ר' ינאי. ⁽²⁸⁾ ביחוס ג' יאקוק ובסדהר"ר ערך ג"א רנ"ד בשם גא"י: בעיר יהקוק קבור חקוק הנביא וסמוך לקברו רבינו בחיי ותלמידיו ע"כ ועיין בכ"פ פי"א, [תוצאות עדלמאן צד 46]: וז"ל שם וקורין לו היום יקוק אומר' כי שם חקוק הנביא ע"ה וכו'. ⁽²⁹⁾ נו"כ בכפר חטים ועיין כו"פ שם שם. וכיחוס: כפר חטין שם קבורת יתרו ור"י בן פרחיה ובסדהר"ר ערך ב"א תמ"ח: בעיר חטין קבורת יתרו ועיין עוד שם ערך ר"י בן פרחיה. ובירושלם שם צד 91: בכפר חטין. ⁽³⁰⁾ עיין ביחוס ערך ארבל ובסדהר"ר ערך זה ועוד שם ערך ב"א ת"ז שזכיר בשם גא"י: עיר האמהות . . . הוא סמוך לטבריה . . . נקברו שם יוכבד אמו של משה רבינו וצפורה אשתו [ולפנינו נקברה בכפר חטין] ואלישבע בת עמינרב ומרים הנביאה ע"כ. ועיין יחוס ערך ראם בן עמים. ⁽³¹⁾ נו"כ: בטבריה וכו' וכיחוס: טבריא שם קבורת ר' יוחנן . . . וכו' אלף תלמידיו ר' יעקבא וכנגדו ר' כהנא ור"י בן זכאי ולמטה מהם הרמב"ם ז"ל ובהר הכרמים ר"ע ותלמידיו (?) ור' חייא ובניו . . . אצל חמי טבריא ר' טאיר ועל הדרך וכו' ע"ש ועיין סדהר"ר ערך ר' יוחנן מה שהביא בשם גלילות א"י ובשם מסעות ר' בנימין [הוא לפנינו לעיל צד 41] ועוד שם ערך ר' כהנא וערך ר' יעקבא ועוד ערך ר' חייא. ומסעות בנימין שהזכיר שם הוא לפנינו לעיל צד 40 ⁽³²⁾ לפנינו כתב בן זרח ואפשר שצ"ל נפחא וכו"כ הוא זכאי ⁽³³⁾ שם שם ותלמידיו. ⁽³⁴⁾ א"כ הוא אינו ר"מ התנא ועיין עוד לקמן. ⁽³⁵⁾ הוספתי עפ"י נו"כ. (פי' המלה "שעיא" נעלם מסני ואחר זה כתב כ"י שלפנינו: חסר גליון הרף ע"כ. ⁽³⁶⁾ עיין יחוס ערך כנה [צ"ל בנה] ועיין עיד סדהר"ר ערך ג"א ג"ה ומסעות ר' בנימין צד 40 וירושלם שם צד 87. אחר מלת אמתי גר' בנו"כ ע"ה.

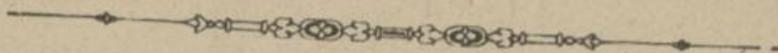
- [ב] ציפורי ⁽³⁷⁾ קבור רבינו הקדוש ⁽³⁸⁾.
 [ב] רומנו ⁽³⁹⁾ מערה יש שאומרים בנימין בן יעקב בתוכה.
 בשכם ⁽⁴⁰⁾ יש עצמות יוסף בן יעקב אשר העל [ו] ממצרים.
 בערתה ⁽⁴¹⁾ שבעים זקנים במערה אחת ובהוץ אלעזר
 5 הבהן ופנחס בנו.
 בכפר חרם ⁽⁴²⁾ יהושע בן נון ונון אביו וכלב בן יפונה
 ויש בית הקברות [יפה קרוב ⁽⁴³⁾ להם].
 בשוגה ⁽⁴⁴⁾ עלי כהן גדול ושני בניו ⁽⁴⁵⁾.
 בירושלים עיר הקודש שתיבנה ותכונן במהרה בימינו יש
 10 בציון קבו[רת] ⁽⁴⁶⁾ מלכי ישראל.
 ברמה ⁽⁴⁷⁾ שמואל הרמתי וחנה אמו (קרוב).
 בבית לחם ⁽⁴⁸⁾ קרוב לקבורת רחל אמנו [מערה ⁽⁴⁹⁾ לצדיקים
 וחסידים וצ"ל].
 [ב] חברון מערת המכפלה [שם] אדם וחיה אברהם ושרה
 15 יצחק ורבקה יעקב ולאה ⁽⁵⁰⁾ חוץ ממערת המכפלה אבנר בן

⁽³⁷⁾ עי' במסעות ר"ב שם שם ובסדרה"ר ערך זה וביחוס ערך צפורי ⁽³⁸⁾ נו"כ מוסיף : יגוה בגן עדן. ⁽³⁹⁾ נו"כ ברומי וכן נכון עיין לקמן וכן גר' ביחוס ערך אלראמה. ולפנינו נ"ב : (או רומיט). ועיין במבוא, האשכנזי לספר מסעות ר"ב. ⁽⁴⁰⁾ עיין מסעות ר"ב צד 30 ⁽⁴¹⁾ נו"כ בעברתא ובסדרה"ר ערך ב"א תתצ"ב קוורתא וכו' כל זה ט"ס וצ"ל עוורתא כגי' יחוס הצדיקים ועיין שווארץ שם צד 118. ⁽⁴²⁾ עיין ביחוס הצדיקים ערך כפר חרם וסדרה"ר ערך ב"א תקט"ו ושוארץ שם צד 119. ⁽⁴³⁾ לפנינו נ"ב : (חסר הגליון) והשלמתי עפ"י נו"כ. ⁽⁴⁴⁾ לא מצאתי לו חבר בענין זה. ⁽⁴⁵⁾ נו"כ מוסיף ע"ה. ⁽⁴⁶⁾ בכ"י שלפנינו כתוב בצדו (חסר הגליון) והשלמתי עפ"י נו"כ. ועיין מסעות ר"ב מצד 34 והלאה. ⁽⁴⁷⁾ בכ"י שלפנינו הגי' ... וחנה אמו קרוב בבית לחם קרוב לקבורת רחל אמנו מלת קרוב קמא אין לה מובן וצריך למחקה מן הספר וכן ליתא בנו"כ ובמקימה כתיב שם ע"ה והמאמר בבית לחם וכו' היא פיסקא חדשה עיין לקמן. ואודות רמה עיין במבואי לסגרי זה. ⁽⁴⁸⁾ הסדרה"ר ערך ב"א תתפ"ד הביא בשם גא"י וו"ל : שמואל ... נקבר בעיר רמה ... ואביו אלקנה ואמו חנה קבורים תחת מערה שלו וכו' וכן בספר יחוס הצדיקים ערך רמה : שם קבורת שמואל הנביא ואלקנה אביו וחנה אמו והם תחת המערה וכו' וכן הגי' בנו"כ ולפנינו הגי' : ברמה שמואל הרמתי וחנה אמו קרוב בבית [אולי צ"ל לבית] לחם קרוב לקבורת רחל אמנו. אולם הגי' הזאת אין לה שום סמך ע"כ תקנתי עפ"י נו"כ. ⁽⁵⁰⁾ עיין בספר יחוס הצדיקים ערך חברון [ובספ' מסעות בנימין ליתא זה ע"ש צד 36 - 35].

נר וישי אבי דוד.

[כ] צבת ⁵¹ ר' דוסא בן הורקנוס ותלמידיו.

⁵¹ נו"כ בצפת ר' דוסא בן הרכינס ותלמידיו ובסדרה"ר ערך ד' דוסא בן הורקנוס [ע"ש בהגהות מו"ה נפתלי בן הגאון בעל משכיל לאיתן] בשם גא"י קבורתו וקבורת אביו הורקנוס במערה בצפת ע"כ.

אלה המסעות

סדר המסעות לכל הרוצה ללכת לקברי האבות

ב"פ בוא ⁽¹⁾

- אלה מסעי בני ישראל הרוצים ללכת להשתטח על קברי האבות הצדיקים אשר בארץ ישראל ולהשתחות ולהתפלל לבית קודש הקדשים ותפארתנו מקום אשר הללו אבותינו בו תבנה במהרה בימינו.
- 5 סמוך לעכו תחום שבת יש שם הר ושם הקברות לישראל. י"א כי שם קבר דבורה הנביאה. ובעיר עכו יש שם שער אחד כגבול א"י קורין ⁽²⁾ אותו שער חשמוני.
- 10 מעכו לחיפה ד' פרסאות והדרך על שפת הים עד שמגיעים לחיפה ושם בית הקברות לתחתית הר הכרמל שם קבורת כמה גדולי חסידים שבאו מעבר לים ומחיפה הולכים [לאורך] ⁽³⁾ הר הכרמל כארבע פרסאות ומשם עולים בהר ⁽⁴⁾ ושם מזבח אליהו ז"ל בהר הכרמל. למטה מן ההר כנגד המזבח שם נחל קישין מקום אשר שחט שם אליהו נביאי ⁽⁵⁾ הבעל והנחל יורד אל הים הגדול סמוך לחיפה כחצי פרסה.
- 15 ממקום המזבח ועד יזרעאל כחצי פרסה מקום אשר ⁽⁶⁾ הלך שם אחאב מפני הגשם ובמקום המזבח יש בנין ושם מדליקין הישמעאלים נרות לכבוד קדושת המקום.

1 נו"כ (סדר—האבות).
 2 שם: המסעות אשר הם נוסעים כל הרוצה. שם ולהשתחות.
 4 שם לבית קדשינו. שם הללו בו. שם תבנה [ותכונן].
 6 שם לעכו [ב]תחום. שם [בית] הקברות [בארץ] ישראל.
 10 שם כתחתית.
 11 שם גדולי [ישראל ו] חסידים [עליונים כלם (ש)] כאו.
 12 שם [ו]מחיפה.
 17 שם [ו]ממקום.
 18 שם [יש] בנין.

מעכו לאושא ושפרעם ד' פרסאות. ומעכו לצפורי כשבע
 פרסאות ושם קברו של רבינו הקדוש ונפתח המערה שלו יש
 דלת של ⁷) שיש ורחוק משם כמו ארבעים אמה קבורת אשתו
 של רבינו הקדוש.

5 מעכו לכפר ⁸) חנניה מהלך יום אחד ושם קבר ר' אליעזר
⁹) בן יעקב קב ונקי ור' יעקב אביו ואבא חלפתא ואשתו ובניו.
 ומעכו עולים לירושלים עיר הקידש תבנה ב"ב דרך
 הכרמל לארכו, יורעאל לשמאל הדרך כחצי פרסה גם הר יעזר
 רואים אותו לשמאל הדרך רחוק הרבה הרבה.

10 ומשם הולכים דרך מגדו ושם תענך בקרוב ושם נחל
 קישון כמו שכתוב במלחמת ¹⁰) סיסרא.
 ומשם הולכים לשכם ויש דרך אחרת דרך שומרון והר
 שומרון מופלגים ביופי.

עוד יש דרך מעכו לירושלים מן יפו, ומניחין שכם מן הצד.
 15 ויש הולכים מעכו עד יפו דרך יבשה כשמונה פרסאות דרך
 הרמה. והנה בשכם קבורת יוסף הצדיק ועליו ב' עמודי שיש א'
 לראשו וא' לרגליו וחומת אבנים נמוכה סביב הקבר. שם הר
 גרזים והר עיבל זה כנגד זה והעיר בתוך מקום מישור.
 הר גרזים היא גנות ¹¹) ופרדסים וכרמים ומעינות

20 יוצאים ממנו כמו שבעים; קורין אותו הר טבורך.
 והר עיבל הנה הוא יבש מאד אין טיפת מים יוצאה

1 שם (ו)מעכו. שם כ"ו [צ"ל כו' או כז'] פרסאות
 3 שם [אבן] שיש
 7 שם (ו)מעכו עולין לירושלם. שם תוכב"א [תבנה ותכונן במהרה בימינו אמנ].
 9 שם רואין.
 10 שם (ו)משם הולכין. שם מגדו.
 11 שם שכתב.
 12 שם (ו)משם.
 14 שם לירושלם. שם (מן) /דרך/.
 15 שם כ"ח [צ"ל כח'].
 16 שם [שם] קבורת.
 18 שם בתוך (מקום).
 20 שם יוצאין. שם קוראין.
 21 שם יצאת ממנו וקוראין.

ממנו וקורין אותו הר מקולל אפשר כי על שם הברכות והקללות נקראין כן. ושם יש כותים שוחמין את הפסח בכל שנה על הר גרזים.

5 ומשכם עולים למקום שקורין עברתא ¹² ושם שני הרים זה כנגד זה והדרך באמצע מקום מישור.

וכפר עברתא לשמאל ¹³ העולה לירושלם. ושם קברו של איתמר הכהן ¹⁴ מקום נאה מאד. עוד יש קבר אחר שם

אומרין כי הוא קבר פנחס בן אלעזר הכהן. זיש שם לישמעאלים מקום להתפלל סמוך לקבר ועוד שם בכפר מערה יש

10 בה ע' וקנים קבורים ויש שם לישמעאלים מקום תפלה. ועל ההר השני אשר הוא לימין העולה לירושלם שם קברו של

אלעזר הכהן בנין מפואר מאד.

ימשם עולים לירושלם דרך גבעת בנימין וכיון שמגיעים

לציפים רואים משם ירושלם וקורעין עליה קריעה אחת. כיון שמגיעים לירושלם עולים לאחת מחרבותיה משם רואין הר

15 הבית וחומת העזרה עזרת הנשים ועזרת ישראל מקום המזבח ומקום בית המקדש, ההיכל והדביר וקורעין קריעה שנייה על ב"ה.

מירושלם יורדין לנהר שילוח ומימיו יוצאין מהר הבית

20 מתחת ההר עד שמגיעים שם. ומשם יורדין לגנות העיר להשקותם ושם טובלים. אומרין כי המים מרפאין את החולה

4	שם (ו) משכם עולין.
6	שם ו[ה] כפר. שם לירושלם.
7	שם עוד (יש) שם. שם אחד (שם).
8	שם אומרים. שם קבר [של]
10	שם (קבורים).
12	שם אלעזר [בן אהרן].
13	שם (ו) משם עולין לירושלם.
14	שם רואין.
15	שם לירושלם עולין.
16	שם (ה) נשים. שם ו[כל] עזרת.
17	שם שניה.
19	שם מירושלם.
21	שם טובלין.

על כן הישמעאלים רוחצים שם.
 ומשם עילים להר הזתים ויש הולכים דרך העמק הוא
 עמק יהושפט שם בית הקברות לישראל כתחתית ההר הבית
 והולכים בעמק עד שמגיעים נגד האצטבה אשר בהר הזתים
 5 מקום אשר היו שוחטים שם פרה אדומה. ועולים בהר עד
 האצטבא והיא מכוונת נכח פתח ההיכל. ומשם רואים הר הבית
 וכל הכנין אשר עליו. ועל כן מתפללים שם כנגד בית המקדש.
 ועמק יהושפט הוא הסיכב כל מזרחו של הר הבית
 וכל דרומו ובדרומו הוא בית הקברות אשר הזכרנו ויש בו
 10 צדיקים הרבה ומשם יורדים דרך העמק ונכנסים בין שני הרים
 מן הצד למקום שנקרא גיא כן הינום. ושם בעמק יהושפט יד
 אבשלום בית מרובע גבוה הרבה בעמודים סביב וכלו מאבן
 אחת בנין נאה מאד. ועוד שם בעמק יהושפט בשיפוע ההר
 קרוב למעין שילוח בית מרובע אימרין כי שם היתה ע"ז
 15 לבית אין.
 למעלה ממעין השילוח בהר שם מצידת ¹⁵ ציון ושם
 קברי מלכים ושם בנין ישן קורין אותו היכל דוד מכוון כנגד
 ב"ה ושם מדליקין נרות לקדושת המקום. אומרין שהוא בנין
 דוד הוא המקום אשר היה שם ארון האלהים משהביאו דוד עד
 20 שנבנה הבית. וקרוב משם הוא מגדל דוד והבנין אבנים גדולות

2	שם עולין. שם הולכין.
3	שם: (ה) הר.
4	שם האיצטבא.
5	שם שוחטין. שם [ה] פרה.
6	שם האיצטבא [הר גבוה מאד והאיצטבא ה] היא. שם רואין.
8	שם (ו) עמק
9	שם (ה) זכרנו.
10	שם יורדין. שם ונכנסין.
11	שם הנם. שם [מצבה] בעמק. שם (יד) [מ] אבשלום.
12	שם וכולו.
14	שם [ה] שילוח. שם אומרין (ין).
16	שם (מצידת ציון ושם).
17	שם [ו] קורין אותו.
18	שם מדליקין שם נרות. שם אומרין (ין).

- מאר נכר כי הוא בנין קדמון. ועכשיו הוא בירושלים. חומת העזרה מרובעת, אומרים שהוא ג' מאות וששים אמה¹⁶). אולי כי ששים אמה היו יתרים אל האמות של עכשיו שהם קטנות מן הראשונות. והבנין ההוא אבנים גדולות מאד ובנין הזווית גם הם אבנים גדולות ומהן כשלושים זרתות אורך האבן והרוחב כששה זרתות. י"א¹⁷) כי איתם האבנים מבנין עזרא ע"ה.
- 5 הנה עיר ירושלים היום במערבו ובצפונו של הר הבית לא כמו שהיה מקדם שהיתה בדרומו של הר הבית שנ' ועליו כמכנה עיר מננב [יחזקאל מ' ב']. ואומר הר ציון ירכתי צפון [תלים מ"ח, ג'] שההר מצפון¹⁸) לירושלים.
- 10 על אבן שתיה בנו מלכי ישמעאל בנין מפואר מאד ועשו איתו בית תפלה ובנו למעלה מן הבנין כפה נאה עד מאד. והבנין על בית קה"ק ועל ההיכל ולפני הבית לצד המזרח בנין העמודים וכפה על העמודים למעלה מהם נראה כי הוא
- 15 ¹⁹) מוכח החיצון אשר בעזרת ישראל והישמעאלים מתקבצים שם ביום איד שלהם עם רב הרבה מאד ומקיפים לאותו מקום כמו מחול להכדיל בין ל ל ל ל ל כמו שהיו עושים ישראל ליום השביעי בחג.
- ויש שם לפני הבית הגדול היקף חומה דקה ונמוכה
- 20 דוגמא לחומת עזרת ישראל ומן הדרום יש שיפוע שעולים דרך

- 1 שם ניכר.
- 2 שם אמה [על ששים אמה].
- 3 שם ששים אמות. שם[ה] יתרים [מזני].
- 5 שם (גם הם). שם (ז) מהן. שם הרחב
- 6 שם (ע"ה)
- 8 שם כמו שהיתה מקדם. שם בדרומה
- 10 שם לירושלם
- 12 שם (עד) מאד
- 13 שם (ז) לפני. שם (ה) מזרח
- 14 שם בנין [על]. (ה) עמודים וכפה למעלה מן העמודים (מהם)
- 16 שם עם (הרבה)
- 17 שם כמו מחל. שם כמו ש(היו) עשו ישראל בשביעי בחג
- 20 שם שגולין

שם כעין הכבש שהיה בדרום. והנה יש מערות פתוחות לחומת העזרה החצינה ונכנסיה החת הר הבית. אימרין שנכנסין בהן עד כנגד אבן שתיה.

5 וסמוך לירושלם מערה שמעון הצדיק ⁽²⁰⁾ ותלמידיו ושם מערה אחת לחגי הנביא.

ולצד אחר מירושלם מערת האריה יש שם עצמות צדיקים שנתרנו על יחיד השם ע"י מלך יון ויאמר לשרפס ליום המחרת, ויהי הלילה ויבא האריה ויביאם אחר אחר מן הברכה התחתונה אשר היתה מלאה מהם ויביאם בתוך המערה. ויהי כבוקר וימצא האריה על פתח המערה עם התרונגים או ידע המלך וכל עמו כי קרושים המה ונשארו שם עצמותיהם עד היום הזה.

15 יש שם בירושלים מערת ⁽²¹⁾ צדקיה. בתוך ירושלים בבית הכנסת לאליהו ז"ל יש בו חקוקה בקיר מקום לס"ת ⁽²²⁾ (ויש [ושם]) בן ד' אותיות חקוק שם על האבן. וכשתי פרסאות מירושלים דרך חברון מצבת קבורת ⁽²³⁾ רחל על הדרך משם לבית לחם. והמצבה ⁽²⁴⁾ עשתי עשרה אבנים; שתי אבנים זו אצל זו רחב האבן כרחב הקבר ואורך שתי האבנים ואבן אחת למעלה מן העשר ארכה לרחב הקבר ורחבה לאורך הקבר. והקבלה כי

1	שם שהיא בדרום
2	שם [ו]אומרים שנכנסים
4	שם (ו)סמוך לירושלים
6	שם (ו)לצד [ה]אחד. שם [ו]יש שם.
7	שם [של] צדיקים
9	שם באותו המערה
10	שם בבקר. שם על (פתח)
11	שם עצמותיהן
12	שם היום (הזה)
13	שם [ו]יש שם בירושלם. שם צדקיהו. שם ירושלם שם ככצ"ס
14	שם לאליהו [הנביא]. שם [ו]יש שם חקיקה.
15	שם חקוק (שם). שם (י)כשתי
17	שם עשר(ה)
18	שם רוחב. שם לרוחב הקבר ואורך
19	שם ארכה לאורך הקבר. שם לרוחב הקבר

- עשרת השבטים נתנו עשרת האבנים ויעקב אביהם נתן את העליונה, בנימין לא נתן כי קטן בן יומו היה, יוסף לא נתן מפני שהיה קטן כבן ח' שנה או מפני עגמת נפש שהיתה אמו. קרוב משם תקוע שם מערה לצדיקים.
- 5 ומשם הולכים לחברון ומצד הדרך חרחור ⁽²⁵⁾ יש שם מערה לצדיקים. ובחברון שם מערת המכפלה קברי האבות (ו ב) חברון החדשה ⁽²⁶⁾ סמוך למערה. וחברון הקדומה היתה למעלה בהר שם בית הקברות לישראל ושם מצד אחר יש מערה שם קבר ישי וי"א שהוא קברו של יואב. גם שם בחברון קברו של אבנר ⁽²⁷⁾.
- 10 כשלא פרסה מחברון דרך ירושלים לשמאל הדרך בהר אלוני ממרא שם האבן אשר ישב עליה אברהם בהמולו בשר ערלתו ובני אדם לוקחים מן האבן לתת ממנה על המילה לרפאותה. ולימין הדרך יש הר אחד שם ביתו של אברהם אבינו שהיה פתוח לד' רוחות ⁽²⁸⁾ [העולם]. ושם אילן אומרים כי הוא העץ אשר אכלו המלאכים תחתיו. — ולמטה משם בשיפוע ההר מעין אחד אימ' כי הוא מקוה של שרה אמנו. והנה הדרך בעמק בין שני ההרים שנ' עליו וישלחהו מעמק חברון [בראשית ל"ג, י"ד] לקיים מה שאמרו רבותינו ז"ל אין מקרא יוצא מידי פשוטו כי י"ל שליוהו ⁽²⁹⁾ יעקב ליוסף בנו עד אותו העמק ושאל אותו יוסף למה היה ממריח את עצמו לרדת כל אותו

- 1 שם את [אבן] העליונה
- 3 שם מפני שעגמה נפשו
- 5 שם (ומשם—ובחברון [שטה ו'])
- 6 שם (ו) :חברון
- 8 שם למעלה להר. שם מצד אחר (יש)
- 9 שם שהיא (קברו) של (יואב)
- 11 שם ירושלים
- 12 שם (ה) אבן
- 13 שם לוקחין. שם מן האבן) [מנה] שם לתת (ממנה)
- 15 שם אילון [ו] אומרים
- 17 שם הוא [היה] מקוה שרה
- 18 שם ההרים [הוא]

- 5 עגלה ונתקיים הפשט והמרדש תדרש.
 ומירושלים לרמה כשתי פרסאות והנה בדרך יש מערה אחת
 שהיא מערה בתוך מערה [ג' מערות מבני ³¹] הנביאים ומערה אחרת
 שהיא קבורת חכמי הרבה בנין נאה מאד מערה בתוך מערה [וכרמה
 שם קברו של שמואל הרמתי ושם קברה של חנה אמו, בבית
 אה[ר] ³²] נאה עד מאד. ולפני הבית בית הפלה לישמעאלים
 10 יקרוב משם יש מעין אומר' שהוא מקוה של חנה. וממצבת
 קבורת רחל רואין אה הרמה כשלש פרסאות.
 והחזור לעכו מירושלים דרך הרמה ילך מן הרמה
 למקום ששמו צרפית והוא בין ³³] הרים גדולים ושם נחל קטן
 15 אולי הוא צרפתא אשר הלך שם אליהו ז"ל אצל האשה
 האלמנה.
 ומשם עולים בהר לכפר חרם היא המנת חרם שם קברו
 של יהושע בן נון וקבר נון אביו וקבר כלב בן יפונה. -- ומשם
 לעברתא אשר שם אלעזר ואיתמר ופנחס וע' וקנים. ומשם לשכם
 20 ומשכם לעכו ומשם כשלש פרסאות לכפר ³⁴] חנן שם קברו
 של ר' יעקב דמן כפר חנן ור' אליעזר בני כששים אמה
-
- 1 שם ויצטרך לחזור ולעלות בו והוא זקן
 2 שם [ה] לויה. שם פרש. שם באותה שעה ב[ה]לכה
 5 שם והמרדש ידרש
 6 שם (ו) מירושלם. שם (מערה אחת שהיא מערה בתוך מערה)
 8 שם (ו) ברמה
 10 שם (עד)
 11 שם (ו) ממצבת
 12 שם רואים
 13 שם (ו) החזור. שם מירושלם
 15 שם צפרתא (?) אשר (הלך)
 17 שם עולין.
 18 שם וקברו [ו] של [נ]ון. שם אביו [של] יהושע. שם וקברו [ו] של
 20 שם (ו) משם כשלש. שם (קברו של)

- ביניהם הוא ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. ושם ר' חלפתא
 ובנו ר' יוסף ואשתו זה אצל זה ותלמידיו קרוב להם. ושם בהר
 בית הקברות ושם ר' זכריה³⁵) בן הקצב ושם למטה מערה
 ויש שם כ"ר תלמידים ושם ב' מערות סמוכות זו לזו האחת
 פתוחה והאחת סתומה ושם בית הכנסת לר' שמעון בן יוחי.
 5 ושם כשתי פרסאות למירון. ועל הדרך סמוך לכפר
 חנן כהצי פרס[ה]³⁶) נחום איש גם זו קבור ועליו ציון נאה
 ופתח המערה סתום ואמת המים עוברת לפניו. ושם כפר
 אפרזיאה³⁷) וי"א כי הוא נחום דמן פרוז³⁸). ובמירון שם
 10 מערה (של קבר). לשמאי והלל ותלמידיהם סך כולם שלשים
 ושנים. ושם מתקבצין ישראלים וישמעאלים בפסח שני; וישראלים
 מתפללים שם ואומרים מזמורים. וכשהם מוצאים מים בתוך
 המערה כלם שמחים שהוא סימן שתתברך השנה. והרבה פעמים
 שלא נמצאו שם מים ובעת תפלהם היו באים המים (בעת
 תפלהם) כהרף עין. ושם ר' שמעון בן יוחאי ועליו ציון נאה
 15 סמוך לו לר' אליעזר³⁹) בנו. אומרים כי שם היה מדרש של ר'
 שמעון בן יוחאי. ושם ר' יוסף בן⁴⁰) קסמא בין הכרמים ועוד
 שם צדיק אחד אומ' כי שמו ר' יהודה ושם ר' נחמן חטופא

- 2 שם יוסי בן חלפתא. שם זו אצל זו
 4 שם (ו)יש שם. שם (סמוכות). שם זו [אצל] זו
 6 שם : משם למירון כשתי פרסאות
 7 שם (קבור). שם וציון שעליו
 8 שם ופתח [של]. שם [ה]כפ'
 9 שם פרוס. שם (ו)במירון
 10 שם (של קבר). שם ותלמידיהן [ו]סך
 11 שם (ו)שם
 12 שם וכש(הם) מוצאים. שם ב(תוך) המערה
 13 שם ד:הו סימן
 14 שם הן באים
 15 שם נאה [מאד ו]סמוך
 16 שם (ל)ר' אליעזר. שם ואומר(ין) שם מדרש[ו]
 17 שם ר' יוסי בן קיסמא. שם (ועוד) שם
 18 שם [ו]אומר[ים]. שם רבי. שם רב נהמן

ושם ר' יוחנן ⁽⁴¹⁾ הסנדלר. ושם בית הכנסת לר' שמעון בן יוחאי בנין מפואר מאד ושם אבן גדולה חלולה מראשה עד למטה לארץ אומרין כי שם היה מזבח והדם היה שותת ויורד דרך אותו מקום חלול.

5 וממירון לגוש חלב כמו פרסה. ושם בנוש חלב בני סנחריב ⁽⁴²⁾ מלך אשור אדרמלך ושראצר אשר הכו את אביהם ובאו לא"י ונתגיירו. וסמוך להם שמעיה ואבטליון שהיו מבני בניהם. ושם רבנו מאיר ⁽⁴³⁾ קצאון ואשתו זצ"ל, ושם בית הכנסת לר' שמעון בן יוחאי. החומות החיצונית והמדרגה בנין נאה מאד ושם מערה נאה ובה כוכין הרבה.

10 ומגוש חלב לכפר ברעם כשתי פרסאות שם קבר עובדיה ⁽⁴⁴⁾ הנביא ע"ה ועליו אילן גדול מושל על הציון שלו לארכו. וקרוב משם קבר אסתר המלכה ופי המערה למעלה ואבן גדולה מכסה על פיה. וקרוב משם צדיק אחד ואומרין כי הוא רב נחמן וי"א כי הוא רב יצחק. ושם בתוך הכפר (ב) בית הכנסת לר' שמעון בן יוחאי בנין מפואר מאד אבנים גדולות ועמודים גדולים וארוכים לא ראה אדם בנין מפואר כמוהו.

וצריך לחזור לגוש חלב. ומגוש חלב לעלמא כשתי פרסאות ומצד הדרך כחצי פרסה מגוש חלב שם ר' זמרא ⁽⁴⁵⁾ ושם בעלמא ר' אלעזר בן עזריה תחת אילן אחד ולמעלה

2	שם [עד] מאד
3	שם [ו]אומר[ין]
5	שם [ו]ממירון
6	שם סנחריב
7	שם [ו]סמוך
8	שם ר' מאיר קצאון
9	שם [ו]החומות
11	שם [קבר] עובדיה[ו]
12	שם לארכו [וקרוב משם בית המדרש שלו בנין מפואר מאד ושם רבי פנחס בן יאיר] וקרוב
13	שם [קבר]. שם [ו]פי
14	שם ואומר[ין]
17	שם אדם [בנין]
20	שם אליעזר.

ממנו לצד העיר ר' עזריה אביו ושם ר' אלעזר בן ערך ור'
אליעזר בן הורקנוס סמוך לו תחת אילן אחד ושם ר' יהודה בן
תומא (46) לצד אחד מן העיר.

מעלמא לרלתא חצי פרסה ועל אם הדרך מערה מלאה
5 מים טובים לשתייה וקורין אותה מערת הבבליים והם צדיקים
קבורים שהובאו מבבל לא"י. וסמוך לה מערה אחרת לרבה (47)
ולרב המנונא. ובדלתא בתוך (48) הכפר ר' יוסי הגלילי. ומשם
לניברתין סמוך לעמק בשיפוע ההר סמוך למסילה צדיק א'
י"א כי הוא ר' יעקב (49) דמן נבוריא. ומשם לקיומיאה (50) שם
10 ר' יוסי דמן יוקרת.

ומשם לפרעם כשתי פרסאות שם חוני (52) המעגל ואשתו
וסמוך לכפר בעמק יש שם צדיק אחד לא ידענו שמו. ומשם
יש לעלות על ההר גבוה מאד סמוך לכפר ועולים אליו מצד
ההר כנגד המעיין ושם על ההר אבא חלקיה (53) וי"א כי הוא
15 חנן הנחבא. — ומשם לעין ויתין שם ר' יהודה בר אלעאי. ומשם
לצפת שם מערה לר' (54) דוסא בן הורקנוס ותלמידיו.

ומשם לעכברא (55) שם ר' נהוראי ור' ינאי ור' דוסתאי
בתוך הגנות והמים עוברים ביניהם כרוחב ב' מפרחים. — ומשם
לזעקוק (56) שם חבקוק הנביא ועליו ציון נאה בתוך מחיצות.
20 ומשם למבריה שם מערה בראש ההר לר' עקיבא ותחתיו
בית הקברות גדול לתלמידיו וסמוך לו בחצי שיפוע ההר

2	שם [גם] ר' עזריה
5	שם צדיקים (קבורים)
7	שם (ו) בדלתא
9	שם לקיומלאה
11	שם : [ומשם לעמוקה שם יונתן בן עוזיאל (51) תחת אילן גדול ונאה לא
ראה אדם כמוהו בעולם] ומשם. שם [ו] שם חוני
13	שם על (ה) הר
14	שם המעיין
16	שם הרכינס
18	שם ברוחב
19	שם ליעקוק וכן כתוב השם הזה לעיל באלה סיבני. שם בתוך [ר']
20	שם (ו) משם לשבריא

מערת ר' חייא ובניו ובאותה מערה ⁽⁵⁷⁾ ר' הונא מכבל ולשם צדיק אחד לא ידענו שמו. וסמוך לבית הקברות מתלמידיו ר' עקיבא מערת ר' יוחנן ותלמידיו היא חשוכה עד מאד. וסמוך לה מערת ר' כהנא וסמוך להם רבנו משה בן הדיין ר' מיימין וצק"ל. ואומר כי יש גאון לשם ורב צמח ⁽⁵⁸⁾ שמו. ומצד אחד של העיר בהר ר' מאיר ⁽⁵⁹⁾ ולמטה ממנו מרחץ חמי טבריה וסמוך לשם ירמיה הנביא ע"ה והציון שעליו גדול מאד. ולצד אחד מן העיר בית הקברות רבים עד מאד. ושם נקברין כ"ד אלף תלמידים שהם לר' עקיבא ומהו מן הפסח ועד 10 [ה] חג[יגה]. וסמוך לשם מיל מערת יוכבד אם משה רבנו ע"ה ומרים בתה וצפורה כלתה ואלישבע בת עמינדב. ויש שם ר' קברים ואינם ידועים שמותם. — וסמוך משם פחות מפרסה לארבאל ושם נתאי ⁽⁶⁰⁾ הארבלי ועליו בנין נאה כמין כפה אכנים גדולות בכפה כל אחד מהן לאורך הכפה ומלמטה ממנו ר' זירא. ומצד אחר מן העיר ג' שכנים ודינה אחותם ואצל 15 הציון גדל הדם נאה עד מאד. וקרוב משם צדיק אחד ואמת המים עליו ומכוסה בעפר ובנין והמים נופלים עליו כמין בור. ואומר כי הוא שת בן אדם הראשון. — ומשם לכפר חטים שם יתרו חותן משה ועליו בנין נאה עשו אותו הישמעאלים בית 20 הפלה [שכן דרך הישמעאלים] לעשות הפלה שלהם אצל

- 1 שם ובאותו מערה
- 3 שם (היא) חשוכה
- 4 שם רבינו
- 5 שם ואומר. שם (ו) מצד אחר מן העיר
- 7 שם להם ירמיהו. שם ולצד אחר
- 8 שם הקברות גדול (רבים). שם ו[ל] שם
- 9 שם אשר היה לר"ע
- 10 שם [כמו] מיל. שם רבינו (ע"ה)
- 12 שם יודעים
- 13 שם (ל) ארבאל
- 14 שם ולמטה
- 15 שם (ו) מצד אחד
- 18 שם ואומר (י). שם (כי) שהוא שת. שם (ו) משם
- 20 שם [שכן — הישמעאלים]

- הצדיקים. ומשם לערבא⁶¹) שם ר' חנינא בן דוסא ואשתו במערה אחת ומצד אחד מן העיר ר' ראוכן האיזטרוכלי.
- ומשם לכפר סיכנין⁶²) שם ר' יהושע דכפר⁶³) סיכנין בארון של אבן וכסוי של אבן נאה עליו כלי נאה מאד ושני צדיקים אצלו בארונות וכיוצא בזה והם בתו[ך] (ב) בית א' ולמטה מהם בשרה צדיק אחד לא ידענו שמו. — משם לכפר קנה⁶⁴) שם בני יונה בן אמיתי ועליהם בנין נאה בית תפלה לישמעאלים.
- ומשם לצפורי שם רבינו הקדוש עם קצת תלמידיו במערה אחת ולמטה ממנו מערה אחת שם היא אשתו. ומצפורי לרומי שם מערה לבנימין הצדיק בן יעקב אבינו ע"ה בארון של אבן וכסוי של אבן נראה שהוא אבן שיש. והקבלה⁶⁵) כי משם יצא משיח. ומשם לכפר מנדי⁶⁶) שם צדיק אחד ואומ' כי הוא עקביה בן מהללאל. — ומשם לעכו כ"ד פרסאות ומעכו הולכים לדמשק ועוברין את הירדן דרך גשר הבנוי עליו. ושם בדמשק בית הכנסת לר' אלעזר בן ערך בנין מפואר מאד והוא בתוך העיר ועוד שם בין הגנות בית הכנסת לאלוהו הנביא ז"ל בנין מפואר מאד. ושם אמנה ופרפר נהרות דמשק.
- והשם ימהר יחישה איהותינו להראותינו נפלאות בבית

1	שם (ו) מ : ם
3	שם (ו) משם. שם סכנין
4	שם [ו] בארון (של) אבן (ו) כיסוי של אבן
6	שם [ו] משם
7	שם קנא [וכצ"ל]. שם נאה [מאד]. שם תפילה
9	שם תלמידים
10	שם (ו) מצפורי
11	שם (ע"ה) בארון של אבן (וכסוי של אבן)
12	שם [ו] נראה
13	שם [ו] אומר
14	שם [וכין] גת ועזה עיר יבנה שם רבן גמלאל קבור ועליו כפה נאה מאד והיא בית תפלה לישמעאלים בנין מפואר עד מאד וקוראין אותו אבו הדירא ⁶⁷) [ומשם. שם (ו) מעכו
15	שם ועוברים. שם (ו) שם
19	שם [ו] יחישי [להראות לנו] איותינו ונפלאותיו בבית קדשינו ותפירתנו

מקדשנו ותפארתנו ויבנה ב"ה ב"ב אמן.

אלה הם המסעות אשר נוסעים מא"י לחוצה לארץ מי שרוצה ללכת להתפלל כבתי כנסיות המקודשות שנבנו בדורות הראשונות ולהשתטח על קברי הצדיקים אשר הם נקברים חוצה לארץ בין גת⁶⁸) לעזה עיר יבנה שם ר' גמליאל קבור ועליו כפה נאה מאד והוא בית תפלה לישמעאלים והוא בנין מפואר וקורין אותו הישמעאלים אבו הדריירה.

ומעכו לצור המעטירה ז' פרסאות בין כוס ובין ביבשה ושם בית הבנסת בנין חשוב ויפה בהכלית היופי. ומצור לצידן ז' פרסאות וסמך לצידן הר הלכנון ולשם קבורה צפניה הנביא ע"ה. ומצידן לכארות עשרה פרסאות ומכארות לגבול ז' פרסאות שם ב"ה לאליהו ז"ל בנין מפואר ער מאד. — ומשם לסיני ט' פרסאות כל זה בין בים ובין ביבשה וכולם הם ערים בצורות. ומסיני ללוהקיא שתי בתי כנסיות משובחות האחת לאליהו והאחת לעזרא ע"ה. ומשם לארם צובה מהלך ג' ימים ושם ג' בתי כנסיות האחת למשה רבנו ע"ה ושם ד' צדיקים קבורים ואינם יודעים שמוהם ובמגדל המלך יש בית לאברהם אבינו ע"ה. ומשם למצדק לנהר פרת מזלך ז' ימים

- 1 שם (ב"ה)
- 2 שם אשר [המה]
- 4 שם הראשונים? שם [ב] חוצה
- 5 שם [ו] בין גת ועזה
- 6 שם והיא. שם (והוא). שם מפואר [ער מאד]
- 7 שם וקוראין. שם (הישמעאלים)
- 8 שם (ו) מעכו. שם המעטירה (?). שם (ו) בין
- 9 שם וב(צור [שם])
- 10 שם לצידון. שם לצידון
- 11 שם (ז) מצידון. שם לגבל [וכצ"ל]
- 12 שם [ו] שם
- 13 שם (ו) בין. שם (הם)
- 14 שם (ו) מסיני. שם [לשם] שתי. שם (ט) חשובית [ער מאד]
- 16 שם לשם ג'. שם רבינו. שם ולשם
- 17 שם (קבורים). שם (ו) אינם
- 18 שם (ל) אברהם. שם ומצובה לטירף שם שני ימים

ובחמת בית הכנסת לאליהו ז"ל. ומשם לחימץ *⁶⁸) מהלך יום
 אחר ולשם ב"ה לאליהו ע"ה. ומשם לבעלת מהלך ב' ימים
 ולשם מגרל דוד המלך וכנסת ר' אלעזר בן ערך. ויש שם מערה
 לאליהו. ומשם לקדק מהלך יום אחד ולשם קברו של נח
 ארכו כ"ד אמות. ורחוק מבעלת מהלך יום אחד בראש ההר
 5 קברי הבל וקין. ומבעלת לנבו לזורע *⁶⁹) ב' פרסאות לשם קברי
 אלרד ומירדו. ומזרוע לאדרעא א' פרסה לשם קבר איוב. ומשם
 לעגלון מהלך ב' ימים שם בראש הגבעה קבר יפתח הגלערי
 ומשם לסלת מהלך יום א' שם קבר ישעיהו *⁷⁰). ומשם לכפר
 10 יהודה חצי פרסה לשם קבר יהודה. ומשם לירדן ג' פרסאות
 ושם גשר יעקב אבינו ע"ה. ומשם ליריחו פרסה אחת. ולמעלה
 מיריחו סדום ועמורה. מסלת להר ההר מהלך ג' ימים ושם
 קבר אהרן הכהן ע"ה.

ומדמשק לתדמור מהלך ו' ימים לשם מגרל [דוד] המלך
 15 בנינים גדולים ונפלאים ער מאד היא היה בנין עמלקים. ושם
 קבר יואב בן פתואל. ומתדמור לרחיא ה' ימים לשם הוא
 מעבר לכבל על דרך נהר פרת. ומרחוא לשנגאר *⁷⁰) מהלך ג'
 ימים *⁷¹) [ולמעלה משנגאר הרי אדרט. ומשם לאשור מהלך ג'
 ימים]. שם ב"ה חשוב שנכנה מעפר א"י. ושם קבורת בת יונה
 20 וסמוך לחומת העיר נהר חרקל. ומשם לארבאל ג' ימים.
 ומארבאל לכנרדיר מהלך י"ב ימים ושם ב"ה מפואר עד מאד
 והוא נבנית על נהר חרקל והשערים אשר הם בבית התפלה של

2	שם כנסת. שם (ע"ה)
3	שם (המלך). שם (ר') [ל]אלעזר
7	שם לאדרעא (א')
12	שם [ו]לשם
14	שם [דוד] (המלך) [ע"ה]
15	שם (הוא [ו]) (היה. שם [ו]לשם
16	שם לרחוא
17	שם לשאנגאר
19	שם [ל]שם' שם [ו]לשז
21	שם [ו]לשם. שם [בנין] מפואר
22	שם והיא. שם (ה)תפלה. שם (ש)לישמעאלים

ישמעאלים היו ממגדל דוד וכתוב עליהם בי"ב מקומות דוד קודש
 לד'. ויש שם כנסת ליחזקאל הנביא ע"ה בנין מפואר עד מאד
 במקום שטלו אותו ברית מילה. ומכגדר לבכל מהלך ב' ימים
 ולשם מגדל נבוכדנצר וב"ה של דניאל ע"ה. ומשם לאלחילה ⁽⁷²⁾
 5 אין שם כי אם מעבר נהר פרת ולשם קבר ר' מאיר אלקנק ⁽⁷³⁾
 והוא נקבר בב"ה שלו ולשם כנסת קשישא וס"ת שכתב הוא
 בירו. ולשם הוא נקבר ולשם כנסת ר' זעירא והוא נקבר לשם—
 וכל אלו ⁽⁷⁴⁾ בתי כנסיות בנין ⁽⁷⁵⁾ מפואר עד מאד. ומשם לבירו
⁽⁷⁶⁾ ב' פרסאות מגדל שבנה נמרוד. ומשם לקאצוניט ⁽⁷⁷⁾ ג'
 10 פרסאות לשם כנסת (ר') ברוך ⁽⁷⁸⁾ והוא נקבר לשם. ושם כנסת
 ר' יוסף והוא נקבר לשם ושם קבר (ר') נחום ⁽⁷⁹⁾. ומקאצוניט
 לנהר ⁽⁸⁰⁾ גבל פרסה ושם כנסת ⁽⁸¹⁾ יחזקאל הנביא ע"ה לא ראה
 עין אדם בנין חשוב כמוהו ושם הוא נקבר ומשם לקברי חנניה
 מישאל ועזריה ב' פרסאות. ומעיר אלחילה ללקופה ח' פרסאות
 15 והיא העיר שנחרבה בראשון ברור המכול ⁽⁸²⁾ ושם קברי
 צדיקים רב והיא ורב זורח ורב שבת. ורחיק מאלקופה ד'
 פרסאות מקום שעלה נח בספינה. ומאלחילה למסיט ⁽⁸³⁾ מהלך
 ו' ימים דרך נהר פרת. ומאמסיט לבראקו ⁽⁸⁴⁾ ג' ימים ושם ב"ה
 של עזרא ושם היא נקבר. ומשם לבוצרה ⁽⁸⁵⁾ ב' ימים. ומשם
 20 לשושן הבירה ו' ימים ושם מגדל אחשורש והיכל אסתר המלכה
 ומגדל המן. ומשושן הבירה למקום אשר הוא נקבר ⁽⁸⁶⁾ דניאל
 ע"ה ב' ימים. ומשושן הבירה לפרס ומרי מהלך ט"ו ⁽⁸⁷⁾ ימים
 ושם כנסת מרדכי והוא ואסתר המלכה נקברים שם לחוץ מב"ה
 קברי ⁽⁸⁸⁾ חגי וגדליה ע"ה. והשם יקיימנו ונחיה לפניו ונוכה
 25 לראותם נחיים בב"א.

- 1 שם היו[ם]. שם עליהן. שם קדש לוי
- 3 שם (י) מכגדיר
- 4 שם (ע"ה). שם [לעיר] אלחילה
- 5 שם אלכאנאק
- 7 שם זעירי

(¹) כנראה היא ר"ת מן פרשה בא אבל אין כותבין את המלה הזאת מלא. (²) עי' מר"ב צד 28. (³) הוספתי עפ"י נו"כ. (⁴) עי' שם שם ועוד צד 29. (⁵) מ"א י"ח, מ'. (⁶) שם שם מ"ו. (⁷) כעין זה הביא הסדהר"ר בשם גא"י ע"ש ערך ר' יהוד' הנשיא. (⁸) עיין לעיל אלה סימני הערה י"ב. (⁹) סדהר"ר ערך ר"א ב"י : קבורת ר"א ב"י קב ונקי בכפר ענן. (¹⁰) שופטים ה' (¹¹) עיין לעיל מסעות ר"ב צד 31. (¹²) עיין לעיל אלה סימני הערה 18. (¹³) עי' שווארץ שם צד 118. (¹⁴) עי' יחוס הצדיקים ערך עוותא. (¹⁵) ר"ל על ההר אשר בדרומית ירושלם הנקרא כהיום הר ציון שם מצידת ציון ואולם "הר ציון" הוא הר הבית בעצמו כמו שכתב בסמוך [עי' אות 18] וכן משמעות הכתובים כגון תלים קל"ב, י"ג וכדומה הרבה במקרא. לפ"ז מעות הוא ביד הקיראים את ההר אשר בדרומית ירושלם הר ציון [עיין חלק ב' מספדי זה צד 98]. מעות זה נולד להם יען כי שם על ההר היתה מצודת ציון כלומר המצודה אשר נכנתה להגין על ציון, ובהשמטת מלה "מצודת" נשאר ציון לבד וחשבו בזמן מהזמנים שהכונה על ההר ציון בעצמו ונשאר מעות זה קיים עד היום הזה. וגי' נו"כ משובשת ועיין עוד בסמוך. (¹⁶) לפי המבואר כמשנה מרות פ"ה מ"א היה אורך העורה מן המזרח למערב קפ"ו [187] ומן הצפון לדרום קל"ה [135] בס"ה שכ"ו אמה א"כ נכונה נו"כ אפס שבמקום על ששים צ"ל ששים על ג' מאות וששים. אך יען כי לפי השבין המשנה לא הי' כי אם שכ"ב ולא ש"ס ע"כ כתב שהאמות שלהם היו גדולות מן האמות של עכשיו וששים שלהם יתרות על הששים של עכשיו לפ"ז ג' מאות וששים של עתה אינן יותר משכ"ב שלהם וזה פשוט (¹⁷) לפנינו כתוב : י"א אומרון, המלה האחרונה מיותרת. (¹⁸) ר"ל ההר ציון אשר עליו מוסב, היה בצפון ירושלם אשר היתה בנויה בדרום. ולפי הבנתי בכינת המחבר עולים דבריו ודברי יוסף הכהן [מלחמת היהודים ה', ד', א'] בקנה אחד. כי ז"ל שם : העיר היתה בנויה על שתי גבעות ועמק עובר ביניהן [לפ"ד ממקום נגד השער הנקרא כהיום שער יפו ויורד עד מי השילוח כמ"ש שם בעצמו. ועדיין רושם העמק הזה נכר כהיום]. על הגבעה האחת היותר גבוה ויותר ארוכה היה השוק העליון. ודוד קרא את שם הגבעה הזאת על שם חוקה מצודה. ע"כ. וזה סמך כדברי בעל הספר שלפנינו. (¹⁹) דברים אלו קשי ההבנה הם כי

מה למזכר בעזרת ישראל? עכ"נ שט"ס נפל כאן. ⁽²⁰⁾ עיין בספר יחוס הצדיקים ערך הרמה. ובסדה"ר ערך ג"א תט"ה הביא בשם גא"י קבורה שמעון הצדיק בנבעה בנימין וכו' ובערך ג"א תל"ח כתב וז"ל כ' גא"י בחצר המטרה. . . שם קבור חגי הנביא ועיין ירושלם ללונין צד 91. ⁽²¹⁾ עיין סדה"ר ערך ג"א שכ"ז ומסעות ר"ב צד 64. ⁽²²⁾ יותר נכון כג' נ"כ. ⁽²³⁾ עיין מסעות ר' בנימין ובמ"ש במבואי לספר זה. ⁽²⁴⁾ עיין מסעות ר' בנימין צד 34 ובהערה שם ועיין סדה"ר ערך ב"א ר"ח מ"ש בשם גא"י. ⁽²⁵⁾ צ"ל חלחול עיי' יחוס הצדיקים ערך זה וסדה"ר ערך ב"א התצ"ב ושווארץ צד 77. ובנו"כ חסר כל זה. ⁽²⁶⁾ עיין מסעות ר' בנימין צד 35 וכן נמצא בסיבוב לר' פתחיה ⁽²⁷⁾ עיין יחוס ערך חברון ⁽²⁸⁾ הוספתי עפ"י נו"כ. ⁽²⁹⁾ עיין בחוקוני במקומו ⁽³⁰⁾ דרש אה המלה כאלו יוצאת לשנים ללשון עגלה והיינו כלי מרכבה וללשון עגלה בקר. ⁽³¹⁾ הוספתי עפ"י נו"כ. ⁽³²⁾ לפנינו בא בשעות כבית אחר. ⁽³³⁾ בזה לא דבר נכונה ועיין מסעות ר' בנימין צד 27 ושווארץ צד 113. ⁽³⁴⁾ עיין לעיל צד 146. ⁽³⁵⁾ עיין יחוס הצדיקים ערך כפר ענן שם חסר בן הקצב. ובסדה"ר ערך ר"י בן הקצב כתב ג"כ: קבורתו בכפר ענן ע"כ ועיין שווארץ שם צד 148. ⁽³⁶⁾ הקנתי עפ"י נו"כ. ⁽³⁷⁾ ביחוס ערך פראה כת' שם קבורה ר' ישמעאל ונחום איש גם זו ע"כ ובסדה"ר ערך זה הביא בשם גא"י וז"ל רפאדיה קבור נחום איש גם זו ועליו מצבה ולמטה הימנו קבר ר' ישמעאל ע"כ ועיין ירושלים צד 108 ⁽³⁸⁾ לא נידע מנו הוא. ⁽³⁹⁾ עיין סדה"ר ערך ר"ש בן יוחאי אות ה'. ובמקום אליעזר צ"ל אלעזר. ⁽⁴⁰⁾ עיין סדה"ר ערך זה ⁽⁴¹⁾ עיין שם ערך ר' יוסי בן קיסמא. ⁽⁴²⁾ עיין לעיל בספר אלה סימני. ⁽⁴³⁾ עיין לעיל אלה סימני הערה 20 שהבאתי בשם סדה"ר שכת' בשם גא"י וז"ל בנוש חלב קבורים וכו' ור' יצחק מנוש חלב ור' מאיר בעל הנם. ועל זה כת' הסדה"ר לא ידעתי אלו ב' מי הם ע"כ ר"ל אלה הב' שהזכיר באחרונה והנה ר"מ הנזכר אצלו הוא ר"מ שלפנינו והדורות האחרונים הסבו שמו לר' מאיר בעל הנם ואין זה התנא ר' מאיר. ונאמנים עלינו דברי ר' בנימין [לעיל צד 60] שר' מאיר נקבר בחילה והיינו ר"מ התנא ובקבלת ר' פתחיה. ועיין שם בהערה אך לקמן צד קנ"ו שכ' כי בטבריא נקבר ר"מ על אותו ר' מאיר לא ידענו מנו הוא. ⁽⁴⁴⁾ עיין סדה"ר ערך ג"א כ"א שכת' קברו בעיר נאחלאף

גאחלאף צ"ל באחלב והיא גוש חלב. ועיין מסעות ר' בנימין צד 48. 45) עיין סדהד"ר ערך ר' יוסי בן זמרא. 46) עיין מסעות ר"ב צד 42 ולעיל אלה סימני. 47) הוא רבה ב"ר הונא עיין סדהד"ר ערך ר' אלעזר בן ערך וערך רבה ב"ר הונא, ורבה הנזכר במסעות ר' בנימין הוא רבה בר נחמני. 48) עיין לעיל אלה סימני ובסדהד"ר ערך ר' יוסי הגלילי ובמסעות ר' בנימין צד 42. 49) עיין אלה סימני. 50) ביחוס גר' אל קדומיא ובסדהד"ר ערך זה בשם גא"י גר' קיטיאה. 51) כן הביא הסדהד"ר ערך זה בשם גא"י. 52) עיין סדהד"ר ערך זה ובמסעות ר"ב צד 42. 53) עיין סדהד"ר ערך חוני המעגל ויחוס הצדיקים ערך פרעם. 54) עיין לעיל באלה סימני. 55) עיין שם שם, השם הזה נכתב שם במסעות עיין שווארץ שם צד 149. 56) עיין סדהד"ר ערך ג"א רנ"ד שהביא בשם גא"י; בעיר יהקוק וכו' וביחוס הצדיקים גר' יאקוק. 57) עיין לעיל ובסדהד"ר ערך ר' הונא ובספר יחוס הצדיקים גר' ר"ה ראש גולה יע"ש ערך מבריא. 58) לא נודע מנו הוא. 59) אינו ר"מ קצאון הנ"ל [צד 154] ולא ר"מ התנא כמבואר לעיל אות 43 ועיין לעיל צד 142 ובמקום ר' יוחנן סתם גרס שם ר' יוחנן בן זכאי. 60) עיין שם שם. 61) עיין לעיל באלה סימני ובמה שהעירותי שם. 62) נ"ב מכתובת יד אמ"ו ד"ר בערלינער נ"י: צ"ל סיכנין וכן תקנתי בסמוך. 63) עיין ביחוס הצדיקים ערך זה וכן הביא הסדהד"ר בשם גא"י. ועיין שווארץ שם צד 149 ומ"ס נפל שם בדבריו. 64) בסדהד"ר ערך ג"א נ"ה הביא בשם גא"י וז"ל קבר יונה בן [ולא בני] יונה בן אמיתי בכפר בנה ועליו נבנה בית תפלה לא"י וכו' וכן הביא היחוס הצדיקים: כפר בנה [כצ"ל ולא בנה] שם קבורת יונה וכו'. ואחר זה כתב שם הסדהד"ר: ובס' מסעות בנימין בצפורי קבורים רבינו הקדוש ר' חייא סבתל ויונה בן אמיתי וכו' ע"ש הנה במקום סבתל צ"ל מבבל וכן הוא לקמן שם צד 40 [והגהה סבא היא מ"ס]. ובדבר הסתירה שבין גא"י ור"ב הנה לפי הנוסח שלפנינו אין כאן שום סתירה אפס שבמקום יונה שבגא"י צ"ל בני יונה. ובדבר שם המקום נראה ג"כ שנוסחת כ"י שלפנינו יותר נכונה והוא המקום קנא הנזכר אצל שווארץ שם צד 137 ולא הנזכר אצלו צד 153 ומקנא נעשה קנא ואח"כ בנה בכ"ף ולבסוף בנה. 65) עיין סדהד"ר ערך ר' יוסי בן קסמא מה שהביא בשם הרב אלשיך ז"ל וכנים דבריו ועיין גם יחוס

ובמבואי

ובמבוא ועוד סדה"ר ערך ב"א תקי"ד. 66) ביחוס גר' מנדא וכן הביא
 הסדה"ר בשם נא"י. 67) היא מלה ערבית אבל מעם השם הזה נעלם ממני.
 ולפנינו מקום המאמר הזה הוא כסמוך. 68) עי' באות שלפני זה. 68*) הוא
 חמצן הנ"ל צד 45. 69) לא ידעתי לכוון בפירוש השם הזה. 70) עיין
 סדה"ר ערך ג"א ק"מ שהביא בשם נא"י שקברו בכפר ברעם.
 וסלת היא העיר הידועה בשם Es — salt. 70*) לפ"ד היא העיר
 Singar עיין הילרעסהיימער צד מ' הערה רע"א. 71) הוספתי ע"פ
 נו"כ. 72) עיין לעיל מסעות ר' בנימין צד 60. 73) עיין לעיל אות
 43 ובמסעות ר' בנימין ח"ב צד 58 ולעיל אות 59. ולפ"ד הוא
 ר"מ דמתניתן 74) מכאן עד סוף הספר חסר בנו"כ. 75) צ"ל
 בנינים מפוארים 76) נראה שצ"ל לשיראו ועיין לעיל צד 76. 77)
 עיין שם צד 63. 78) נראה שצ"ל ברוך ולא ר' ברוך עיין סדה"ר
 ערך ג"א ש"נ. 79) צ"ל נחום האלקשי הנביא עיין מסעות ר' בנימין
 ובסדה"ר ערך ר"א בן ערך הביא בשם נא"י וז"ל: כ' גא"י בכפר
 עלמא וכו' ורב הונא ונ"ב ובמקום אחר כ' שנקבר בעין צינה ע"כ
 לפ"ד צ"ל בקאציניט. 80) צ"ל נהר כבר. 81) עיין לעיל צד 61.
 82) כאן חסר וכצ"ל [ומשם יום וחצי לסורא] ושם קברי צדיקים [רב
 שרירא ו]רב (ו)הי"א ורב וכו' האחרונים לא נודעים לנו מי הם עיין
 לעיל 64. 83) לפ"ד היא נאסמא הנוכרת לעיל צד 67. 84) צ"ל
 לסמורא עיין לעיל צד 68. 85) שם שם צד 67. 86) שם שם צד 68
 והלאה. 87) היינו ה' ימים עד מדינת עמריה (לעיל צד 71) וי' ימים
 עד חסדן [שם 75]. הנה מכל זה נראה ברור שבעל הספר הזה לקח
 את רוב חומריו מספר מסעות ר"ב. 88) נעלם ממני מקורו.

ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד
טו
טז
יז
יח
יט
כ
כא
כב
כג
כד
כה
כו
כז
כח
כט
ל
לא
לב
לג
לד
לה
לו
לז
לח
לט
מ
מא
מב
מג
מד
מה
מו
מז
מח
מט
נ
נא
נב
נג
נד
נה
נו
נז
נח
נט
ס
סא
סב
סג
סד
סה
סו
סז
סח
סט
ע
עא
עב
עג
עד
עה
עו
עז
עח
עט
פ
פא
פב
פג
פד
פה
פו
פז
פח
פט
צ
צא
צב
צג
צד
צה
צו
צז
צח
צט
ק
קא
קב
קג
קד
קה
קו
קז
קח
קט
ר
רא
רב
רג
רד
רה
רו
רז
רח
רט
ש
שא
שב
שג
שד
שה
שו
שז
שח
שט
ת
תא
תב
תג
תד
תה
תו
תז
תח
תט
י

